BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
9 G
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DE GLORIOSO HEROICÆ VIRTVTIS REGNO,

DEQVE ILLIVS EXIMIIS CVLTORIBVS, QVI MERITO A SACRA Philoſophia Reges habentur,

INSVPER DE ILLVSTRI STEMmatum genere, quo vtraq; pars coronatur.

Authore P. IACOBO DESBANS Societatis IESV.

BIBLIOTECA NAZ ROMA

FLEXIÆ,
Apud GEORGIVM GRIVEAV Typographum Regium.
M. DC. XXXV.
Cum Priuilegio Regis.

SOC. IESV * BIB
IHS

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO REVERENDISSIMOQVE DOMINO D. IOANNI IAVBERT DE BARRAVLT ARELATENSI Archiepiſcopo

S.

REDEO *ad te poſt annum* (Præſul Illuſtriſſime) *non vt vetera noſtræ conceſſa Academiæ reuocem Auſpicia, ſed vt heroicæ virtutis candidato, præſentibus Comitijs, faueas. Cauſas reditus habes, magna tuæ excellentis naturæ, & ſacri muneris decora, promiſſam meam fidem, & ſingularem tui in noſtram Societatem animi voluntatem. Leniter tuum appellare Genium, velim ſit gratitudinis: ſtare promiſsis, fidei: non deeſſe ſtudio volantatis, officij. Vereor tamen,*

Digitized by Google

ve ſi libri paruitas attendatur, quidpiam in mea fide requiratur, cùm grandioris votum conceperim: verùm probè ſcio magnos & eruditos viros, non è multis paginis, ſed ex acri, gnauoque ſenſu, de fœtibus ingeniorum iudicare. Si placet ſuperis, hanc ad amuſsim exploratum hoc Virtutis regnum *noſtram ſuperabit Academiam, & ita poſterius opus, priori erit grandius, non mole, ſed virtute. Niſi me fallit error artis, plus tui hoc in labore tua virtus inueniet, quàm in alio doctrina tua inſignis eruditio, quamuis vtrobique quicquid boni eſt, te, ſecundum Deum, agnoſcat originem. Accipe igitur hoc opuſculum* (Magne Antiſtes) *& ſi vaces interdùm, in Virtutis ſpeculo, immortalis Reginæ ſpeciem: in illius ſtudioſis, Regum vultus: in monimentis, Heroum inſignia intuere: ſique feliciter eue-*

Digitized by Google

niat, vt tantillus noſter, arrideat labor, bonum omen erit noſtræ ſcriptionis, & tuæ probatio Virtutis.

R. Ill.

Deditiſſimus
IACOBVS DESBANS
Societatis IESV.

Digitized by Google

PRIVILEGIVM.

EGo STEPHANVS BINETVS Societatis IESV in Prouincia Franciæ præpoſitus Prouincialis: Opus quod inſcribitur *De Glorioſo Heroicæ Virtutis regno*, Authore P. Iacobo Desbans Societatis noſtræ, à tribus Theologis recognitum; iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus noſtræ Societatis compoſitos, abſque Superiorum eius permiſſione imprimant, Permitto GEORGIO GRIVEAV Flexienſi Bibliopolæ, vt ad ſeptem annos imprimere, ac liberè diuendere poſſit. Datum Flexiæ 6. Septembris 1634.

STEPHANVS BINETVS.

Digitized by Google

TOTIVS OPERIS
PROLVSIO.

CHRISTI ductu, & auſpicijs, haud vulgare tractandum ſuſcipio argumentum, dicam magnum, ſiquidem diuinum eſt, & vnà regium, at nihil maius diuinis, regijs nihil, illis apud ſuperos, iſtis apud mortales. Magnum eſſe virtutis, & quidem heroicæ regnum, videt humana mens, ratio euincit, fatetur natura, gratia confirmat. Magnum in amplitudine, magnum in immenſitate, magnum in potentia, magnum in gloria, magnum in decore, magnum in majeſtate, magnum in ſapientia, magnum in authoritate, magnum in robore, magnum in fide, magnum ex omni parte. Iſtud regnum quamuis tantum ſit, non eſt ſatis hominibus notum: neque ſatis nota eſt

Digitized by Google

huius regni Virtus, Regina. Quapropter ſummè aueo tentare hoc imperium, in quo Virtus imperat, totque dominantur reges; quot ipſam virtutem honorificè colunt. Tentabo, non ferro, ſed calamo, non vi, ſed amore, non clam, ſed apertè. Explorabo ſtatum, formamque imperij, videbo magnitudinem, poteſtatem, decus, magnificentiam. Obſeruabo Reginæ prudentiam, ſublimem mentem, rectos & ingentes ſpiritus, gratiam, ſplendorem, ſanctimoniam, majeſtatem. Recognoſcam magnos Reges, gratia, dignitate, fama nominis, exiſtimatione, virtute florentes. Luſtrabo palatium, Regum arma, Heroumque inſignia diligenter inueſtigabo. Deſcribam virtutis, non cuiuſlibet, ſed heroicæ, ſed regiæ, florentiſſimum imperium, diuinam illam reginam, omnibus ſuis numeris abſolutiſſimam in ſolem euocabo, inuictiſſimos illos Reges virtutis amantiſſimos in lucem producam, vt à mortalium conſeſſu tam

glorioſum, tam florens, tam nobile regnum agnoſcatur: agnoſcatur auguſta illa Domina, mentiumque regina Virtus, agnoſcantur magnanimi illi Reges, virtutis riuales, & fautores. Hoc in ſpeculo genus humanum intueatur, quàm parum videat in rebus diuinis oculus mentis cœca ignorantiæ caligine offuſus, cum tanto ardore res inanes ambiat, veros autem honores deſpiciat. Nemo eſt, qui dignitates Reipublicæ non appetat, nemo, qui toto non feratur impetu ad ſuperiores magiſtratus: nemo, qui parcat laboribus, curis, vigilijs, obſequijs, impenſis, vt nomen ſibi faciat apud mortales, quod non eſt diuturnum, cum ſæpius eodem die naſcatur, & occidat. Nemo reperitur, qui dignitatem negligat, ſi offeratur: qui purpuram ſpernat, vel coronam reſpuat, ſi tribuatur: nemo, qui non libenter regnet, libentiuſque imperet. Nihilominus cum tantus ſit regnandi amor, mirum eſt, hominem adeò cœcum eſſe, vt ea ſequatur, quæ

nunquam votis facient ſatis, illa verò minimè ſectari, quibus, ſuis illicò deſiderijs frueretur. Satis intelligit hoc in vniuerſo terrarum orbe, paucos eſſe Reges, pauciſſimos Imperatores, non multas eſſe dominationes, non multas coronas, exquiſitas eſſe purpuras, ſingulares domos regias, longa ſerie diademata vinciri poſteris iure hæreditario, vel ſceptra dari maiori natu, vel ſi gentis vſus ferat, tam militaris, quam togatæ artis peritiſſimo. Videt in tanta hominum multitudine miram eſſe Regum paucitatem, nec tamen numerum eſſe poſſe maiorem, quòd breuiſſimis ſpatijs circumſcripta ſint imperia: attamen hæret in ſalebris ſuæ futiliſſimæ cupiditatis, inanibus mentem paſcendo auris, & incaſſis cogitationibus deludendo. Quàm ſatius eſſet mutare curſum, & dare vela ad eam partem, vbi regia Virtus tenet imperium, vbi quot ſunt Ciues, tot ſunt Reges, quot Senatores, tot Imperatores. Magnum eſt & peramplum Virtutis imperium,

cuilibet ſui ſtatus amanti vnum donat orbem, veſtit purpura, coronat diademate, ſceptro cohoneſtat, regem creat, & in maximis populorum Comitijs renuntiat. Neque tantus labor inſumendus eſt in vero ſortiendo virtutis regno, quantus inſumitur in aucupanda popularis auræ fama, quæ vana fluit, & fugit. Longè eſt facilior via, labor leuior, quo comparatur regia dignitas in cœleſti Republica, quàm quo inanis honoris vmbra in mundi theatro ſpectatur. Patiatur tandem aliquando humana mortalitas ab errore illo, nimis inueterato reuocari, facilemquè manum præbeat, ad heroicæ virtutis ductum: recta via deducet virtus ad florentiſſimum imperium, & in album clariſſimorum Regum, probatis vitæ moribus referet. Quis erit adeò ſui inimicus, vt nolit regalibus ornari inſignibus, purpura indui, coronari, ſedere in ſolio, dare leges, regere populos, imperare? at ille eſt ſibi infenſiſſimus, qui totum ſe vitijs addicit, qui ſuis paret

cupiditatibus, qui libidinibus irretitur, nam hoc pacto virtutem proterit, ſeque priuat heroicis Regum ornamentis. Nullum eſt dubium, quin tanta iactura regni, quam facit hominum genus, ex tanti boni proueniat ignorantia. Nam quî fieri poteſt, vt vir ſingulari ſapientia virtutis aulam non frequentet, eius regno non afficiatur, palatium non amet, ſtemmata non ferat, illius ad nutum & arbitrium totum ſe non componat, ſi his gradibus ad imperium ſe aſcendere omninò videat. Oculos duntaxat mentis aperiat rei veritati, videbit in virtutis palatio multos Reges, cernet innumerabiles thronos vacuos, nouis futuris regibus paratos, animaduertet non deeſſe capitibus præſentium coronas, ſed potius capita coronis, inſuper ſuſpenſas è laqueato tecto videbit manubias, parata ſceptra, Regumque arma. Hæc inuitant tacitè mortales, vt ad virtutis arcem aduolēt, ſeſeque illius coloribus tingant, quo poſtea facilius regni habenas moderen-

tur, quod ſupremi numinis iuri ſubiacet. Eſſe regem in virtutis regno bonum eſt, quia bonum eſt animum corpori dare leges, animo autem Deum. Eſſe Regem, decet animum immortalem, cùm ab orbe condito, ſtatim Deus omnium animantium Regem hominem crearit. Eſſe Regem, ſanctum eſt, cùm hoc, ſuo iure hominis imago vindicet, quæ diuina eſt. Eſſe Regem, iuſtum eſt, cùm ſimilitudo Dei, quæ virtute perficitur maximè, iſtud poſtulet. Eſſe Regem in Chriſtianæ fidei imperio, Chriſtiani hominis eſt in terris beatitudo, futuræ parens beatitudinis in cœlis. Hoc donum eſt immortale, & ab immortali Deo, virtutis ſtudioſis conceditur. Hæc regia dignitas à Chriſto, terræ cœlique Imperatore, inuictis ſacroſanctæ religionis propugnatoribus tribuitur. Hoc bonum, quantò diuinius, tantò melius fortunæ bonis habetur, & corporis. Hoc donum quantò maius, tantò præſtantius humanis donis. Hæc regia dignitas, quantò ſubli-

Digitized by Google

mior, tantò ſuperior regum gradibus & dominatione. Perſtringit oculorum aciem fulgor purpuræ, & non perſtringet mentis oculos virtutis ſplendor? afficit mirificè ſceptri moderatio, & non afficiet aureum virtutis ſceptrum? rapit cor hominis diadema regium, & non rapiet æterna virtutis corona? placet thronus Regius, & non placebit ſella virtutis eburnea? amatur volubilis regni rota, & non amabitur ex adamante firma virtutis ſedes? vbique affectatur vis imperandi, nec curæ eſt virtutis regnum. Fama ſaltem virtutis heroicæ ab homine Chriſtiano beneuolè excipiatur, cui dicet hoc in opere regnum virtutis, omnium regnorum florentiſſimum aperiri: ipſammet virtutem, auguſtam Reginam, omniumque celeberrimam deſcribi: fortunatiſſimos Reges, omniumque Regum potentiſſimos, in ſacram palæſtram euocari, vt hoc glorioſo & admirabili ſpectaculo mortales videant, quàm miſerè vitam trahant, rebus caducis &

inanibus negotijs vacando, cum poſſent in ampliſſimo heroicæ virtutis imperio, rebus æternis operam dando, regno potiri, reges fieri, florere imperando, imperare regnando. Grande effatum, attamen nihil illo verius: ſingulare, nec ſua caret admiratione: diuinum, quod à Deo trahit originem: ſuaue, quia nihil cœleſti datur imperio dulcius. Quod ſi hoc videatur quibuſdam paradoxum, lectio operis totam rem facillimè conficiet. Nec deerit Genius, qui perorando interius, ſuadebit, quod contendit Chriſtianus Orator.

Digitized by Google

Digitized by Google

LIBER PRIMVS PRIMÆ PARTIS.

CAPVT. I.

VIRTVTIS REGNVM omnium antiquiſſimum.

STATIM ab orbe condito, Virtus ſuum condidit imperium. Nam vt primùm homo in lucem ſuſceptus eſt, illum Regem creauit, & in nouo mundi templo ſtabiliuit. Status innocentiæ hoc volebat, ordo gratiæ hoc poſtulabat, vtrumque naturæ author, & opifex comprobabat. Conſtituto Regi, Heroica Virtus Magnum regnum aſſignauit, vim dominandi in illud omne, quod eſt inferius, ratione. Ius planè regium, & quocumque alio imperandi iure mortali nobilius. Singulare fuit hominis in animantes imperium, quod à Deo liberaliter conceſſum eſt, ſi vi rationis, multò magis, virtutis. Coronando rectam rationem hominis, ipſammet virtutem Deus coronauit: at coronata vir-

Homo nauit im virtutis Imperium.
Βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς.
D. Naz. Orat. 38.
Mul. um deb. terra-

tioni, & virtuti.

tus, homini corona fuit, cum qua in originis iuſtitia natus, non prius ſolem homo, quàm rex aſpexit. Natus eſt in purpura, exceptus in palatio, educatus in dominatione, adultus in imperio. Florentem ætate, præſtantem gratia, regijs inſtructum ornamentis, cœleſti fulgurantem oſtro, armatum ſceptro, diademate redimitum, humani generis principem, in regnum, cuius ditioni totus terrarum orbis ſubiacebat, cœli gubernator inuexit. Tantus fuit in homine rectæ rationis fulgor, tanta innocentis virtutis authoritas, tantum principis iuſtitiæ imperium: vt quicquid eſt infra immortalis animi ſidus eius radios veluti dominationis internuntios benignè exceperit, plurimumque obſeruarit. Omnes res creatæ tanti regis imperio paruerunt, regnique partes, egregia quadam concinnitate diſpoſitas, bellè conſeruarunt. Eximiæ virtutis ſtabilitum à mundi incunabulis regnum effloruit, non illud duntaxat, quod in oculos incurrit, ſed illud maximè, quod humanos obtutus aufugit. Vtrumque vetus, & magni nominis, licet ſecundum primo ſit longè præſtabilius: quod vtrumque virtutis fuit, ſatis hominum capitis prodidit caſus. Nam admiſſo ſcelere, vtriuſque iacturam fe-

Coronata virtus.

Coronatus homo.

Hominis purpura, virtutis eſt.

Rapit mentem virtutis fulgor.

Quicquid non eſt ratio, rationi ſubeſt.

cit, amiſit imperium in animantes, & in corporis appetitus dominandi vim. Liquet certè nullum eſſe regnum, virtutis regno antiquius, cum primum omnium, Adami fuerit, & ſi Adami, virtutis fuit, cum Rex non extiterit, nec regnum nactus ſit, niſi titulo virtutis. Iſtud regnum primum in ordine, ſiquidem primum in antiquitate: primũ in orbe ſiquidẽ cum primo natũ homine: primum in ſtatu, ſi quidem primum in ortu: primum in vſu, ſiquidem primum in fructu: longa quadam intercurrentium ſæculorum, & labentium annorum ſerie, ad hanc vſque præſentis temporis ætatem continuò viguit; nec vnquam, vel ad vltimam mundi metam, deflorefcet. Anteceſſit quodlibet dominandi ius, omnemque ditionem claudet. Innumeris incaneſcit ætatibus, antiquius Babyloniorum, Lydorum, Perſarum, Macedonum, Romanorum imperijs. Antiquitate, reliquis dominationibus venerationi eſt, iuſta, veterique forma, laudabile, vetuſta ſuimet imagine magnopere commendandum. Si ſenectus ipſa multum habeat in ſe grauitatis, & venerationis, multò magis benè merita de ciuibus, ob res præclarè geſtas: Cur non ipſius virtutis ſenile regnũ, ſemper auguſtum iuſtam habebit

Quanta hominis in orbitate ſceptri iactura.

Ingens eſt virtutis titulus.

Primum virtutis regnum.

Perenne virtutis imperium.

Aita virtutis veneranda antiquitas.

Senectus venerabilis.

Florens virtutis ſenectus.

Virtutis ſidus ſemper lucet.

Regnorũ dantur ortus, & occaſus.

Stat in cubo virtus.

Hoc peculiare regno virtutis.

Virtus lucet in primi hominis imagine.

apud homines ſui venerationem, præſertim cum ſit optimè meritum de Chriſtiana republica. Sit igitur hoc ſtatutum, Virtutis regnum eſſe omnium peruetuſtiſſimum, cum quo, de antiquitate, nullum meritò contenderit. Habetque hoc inſuper, quòd ab eo tempore, quo conditum, multorum imperiorum ortus viderit, & occaſus. Dum ſtat in cubo, voluuntur rotæ regnorum: dum floreſcit ſeneſcendo alia ſeneſcunt ruẽdo: dumtempore corroboratur, alia tempore conficiuntur. Miranda regni virtus, cui virtus præſidet: vbi reliqua deficiunt, & ipſa vetuſtate abſumuntur regna, iſtud vires reſumit, & amplificat gloriam. Nemo poſthac requirat, quando virtus Heroica dominari cæperit, ſed ora conuertat in hominem humanæ gentis Coryphæum, recenter ex argilla à mundi opifice fictum, anima ſpirantem ſua, larga luce diuinæ gratiæ illuſtratum, in ſtatu florentis innocentiæ conſtitutum, æquitatis radiis mirè collucentem: inſcriptum in illius fronte leget, natum eſſe cum ſancta ſupremi numinis imagine, quam in mente inſitam habet, virtutis imperium. Acquieſcet reſponſioni, ſi ſit æquiſſimus rerum æſtimator, & quandiu non auocabit oculos ab humani

generis principe, tandiu prima virtutis regni memoria vigebit.

CAPVT II.

HEROICÆ VIRTVTIS PALATIVM.

VETERIS memoriæ homines virtutis Palatium in arduo montis vertice ſitum eſſe ſcripſerunt. Cuius acceſſum perdifficilem, cuius iter aſperum, ſtratum ſilicibus, veſtitum ſpinis, horridum anguibus, labore plenum & ſudore, confirmarunt. Superato colle, locum Palatij amœniſſimum, Splendidiſſimamque virtutis heroicæ Regiam ſubiecere mortalibus. Placet antiquitatis fictio, cuius author extitit vetus Poeta Heſiodus, cum ait: *Heroicæ virtutis domus regia.*

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν. *Ante virtutem ſudor.*

Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται

Ῥηΐδιη δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

Verũ Poëta ſcopũ non tetigit, alia eſt ſedes regiæ virtutis, qui terreſtris

Terreſtris paradiſus, virtutis palatium. Paradiſus dicitur. Locus eſt ad ortum ſolis, ſitus in edito, pulchri aſpectus, patet vndique benignis ſolis, luciſque radiis, genio cœli ſolique iucundiſſimo fruitur, gratiſſimis circumfuſi aeris recreatur auris, verni temporis elegantia concinnatur, æſtatis opibus locupletatur, autumni ſuauitate delinitur, hyemis incommodis caret. Regium ibi eſt admirandæ virtutis domicilium, ab ipſomet mundi architecto conſtructum, ibi eſt humanæ gentis herois, & omnium animantium Regis ſedes regia. *Satis eſt ad commendationem loci, nomen opificis.* Quàm ſit magnificum opus, ſatis intelligitur ex nomine opificis, quod ſi non intelligatur, ex alijs eiuſdem authoris operibus facilè quis intelliget. *Plus habet laudis artifex, quàm inuentum.* Vidiſti ſolis, lunæ, & aliorum ſiderum choros, cælorum fabricam vidiſti, & ſi homo es, ſuſpexiſti, non tam opus, quàm opificem. Qui hanc beatorum ſedem conſtruxit, tam luculentam, tam admirabilem, tam elegantem, ille ipſe eſt, qui amœniſſimum felicis Eden domicilium ædificauit. *Magnus & in paruis Deus.* Miraris varias naturæ partes, miraris imagines, in quibus ſingularis elucet induſtria, diuini numinis interpres: mirare quoque pictam cœleſti manu terreſtris paradiſi tabulam, mirare vtriuſque operis pictorem. Auium, piſciumque ſedes,

maria, & ſyluas, totamque mundi machinam ad ſtuporem contemplaris: hanc quoque virtutis Regiam ab eodem orbis artifice conſtructam non modo contemplare, ſed etiam cum admiratione ſuſcipe. Quàm nobile ſit iſtud Palatium, ſagacitas architecti, liberalitas animi, poteſtas Domini, doctæ manus gnauus labor, declarant. Ne tibi fingas iſtam Palatij ſtructuram ex aliquo Pario lapide, veſtibula è Numidico marmore, xyſtos & porticus ſtatuis nobiles, aulas conchiliatis peripetaſmatis veſtitas, cubicula pretioſa ſupellectili adornata, gemmea conclauia, pauimenta teſſellatis lapillis diſtincta, natas in pariete è ſinu iaſpidis imagines, trabes cedrinas aureis obductas laminis, laqueata tecta ex ebore grandibus ſmaragdis & carbunculis fulgurantia, ne quid tale concipias; eſt aliquid aliud, quod hæc omnia longè ſuperat. Eo tempore iſta ſpernebantur, in terræ gremio latebat parius lapis, marmor latebat, nec erat pulchrior ſtatua, hominis imagine: in ſinu maris conchæ iacebant, & intra conchas ſanguis purpuræ, ſupellex aurea & argentea in terræ venis occultabatur, ora Piſcatoria ſuas gemmas non recluſerat, nec teſſellæ erant, nec adhuc iaſpis pariebat formas parietum, nondum

Opus virtutis, Deo dignum.

Non quæritur laus ex materia, ſed ex arte.

Iſta ſunt temporis manubiæ.

Hæc ſunt curioſæ ætatis in-

genia, ſi non monimenta.

icta fuerat ſecuri cedrus, nec aurum vi diductum in laminas, nec ebur in alienum Dominum tranſierat, nec vireſcebat adhuc lacunar ſmaragdorum ſerie, nec erubeſcebat carbunculis, quale erat igitur virtutis Palatium? erat hortus, vergens ad orientem, manu Dei conſitus. Hoc dicendo, omnia complexus ſum, quid dicam amplius, habeo nihil: Niſi illud vnum, decuiſſe Deum heroicæ virtuti, loco Palatij, hortum amæniſſimum tribuere, cùm potiſſima virtutum inſignia inter flores, & baccas reperiantur. Florida eſt & frugifera regiæ virtutis domus regia, & gloria florum, & vtilitate fructuum, reliquas principum, & regum domos antecellit. Conueniebat etiam ſponſæ Chriſti futuræ, vt ſponſæ virtus in florenti Palatio verſaretur. Congruebat ſponſo cœleſti, qui Nazarenus dictus eſt, titulo floris inſignis, vt ſponſi virtus in edeno horto moraretur. Neque hic hortus vllo Palatio inferior extitit, imò cunctis ſuperior: ex hoc vno, vel maximè liquet, quòd ea, quæ hodie ſunt in magnis fabricis ſummi pretij, olim veluti nullius momenti in ipſa terra iacerent. Hæc omnia virtus deſpiciebat diſtenta maioribus, nec adhæreſcebat luteis ædibus. Parum curabat

Vbi manus Dei, fulget opus.

Schemata virtutum inter flores & fructus.

Florida domus virtutis.

Quæ iam magni ſunt pretij, olim nullius erant.

amrmoreas ædes, & aureas cameras, nec fuit vnquam ſollicita vt ſe terræ ſpoliis exornaret. Habebat in ipſomet terreſtri Paradiſo, quo ſe recrearet & cohoneſtaret, nimirum immortalem innocentis regis animum, conclaue regium, pulcherrimum μικροκόσμου cœlum. *Animus innocens regium conclaue.*

CAPVT. III.

INNOCENS PRIMI hominis animus virtutis heroicæ fuit conclaue regium, alterumque cœlum.

SIT corpus animi Palatium, volo, dummodò animus ſit conclaue virtutis, idemque cœlum. Si corpus primum meretur, animus & alterum, de primo nemo dubitat, cur de ſecundo? niſi quis exiſtimet Superiores eſſe partes corporis, quàm animi, quod nullus comprobarit. *Corpus eſt anim Palatiũ virtutis animus.* Chriſtianus intelligit Philoſophus nobiliſſimum innocentis hominis animum fuiſſe conclaue virtutis: vel (vt clarius loquar, & verius) venuſtiſſimum cœlum. Erat ab orbe nato, tantæ Reginæ comparan- *Animus iuſti viri, cœlum virtutis.*

dum regale domicilium, erat illi quoque locus, qui eſſet à ſecretis, adornandus, adornauit mundi arbiter, cui nomen eſt cœlum. Et ſi cœli Dei gloriam prædicent, non minus iſtud, quod ſingulare eſt prædicauit: primi hominis animus heroicæ virtutis cœlum fuit, quo vſa eſt, tanquam regio conclaui: in hoc, cœlum fuit, quod cœleſtes globos, eorumque ornatus repræſentaret, tantò melius, quantò perfectior cœlo, eſt hominis animus. Nobilis eſt cœli materia, nobilior forma, figura omnium perfectiſſima, ſingularis ornatus, alta ſedes, regia ciuitas, hominis anima, ab omni concretione mortali ſecreta, omnium formarum, quæ ſunt infra lunam, præſtantiſſima, ſedes ſapientiæ, ſublime opus, & diuini numinis labor, mens immortalis, nulli ſubjacens corruptioni, perenni concitata motu, vis rationis, & ingenij ſolertia emicans, tot clariſſimis ornata ſtellis, quot innocentiæ facibus, & iuſtitiæ refulget. Hæc ſunt animati cœli σχήματα, hæc cœleſtis conclauis cui non deeſt intelligentia, monimenta. Hoc in conclaui moratur virtus, & inter cœli flores oblectatur, inter gemmas cœleſtes, & carbunculos recreatur, inter lucidiſſimos aſtrorum globos illuſtratur, tanto,

Cœlum, nobile opus.

Mens hominis præſtabiliſſima.

Virtutis ſedes.

Digitized by Google

tamque eximio conclauis apparatu hæret obſtupefacta, videt ortus florum, nec videt occaſus: videt gemmare rationem, nec videt defluere gemmas: videt ingenii faces accendi, nec videt extingui: videt ardores voluntatis, ne videt fulgores obſcurari, mouetur ſuauiter in animo immortalitatis cœlo, & modulatis facultatum motibus rapitur in admirationem: adiuncta rationi in ſuo floret cœlo, gemmat, fulget, ardet, radiat: cœlum pingit floribus, gemmis exornat, fulgoribus illuſtrat, ardoribus inflammat, radiis coronat: flores ſuauiſſimos odores afflāt, gemmæ pretium in candore teſtantur, fulgores vim lucis efferunt, ardores flammas produnt, radii ſecum coronas vehunt; flores cum odoribus, gemmæ cum candore, fulgores cum luce, ardores cum flammis, radii cum coronis, virtutis cœlum locupletant. *Allegoricum virtutis cœlum.*

Hoc conclaue ita virtuti ſeruit, vt Deo ſeruiat, & ob hoc, potiſſimum virtutis eſt, quia Dei eſt. vna, & eadem vtriuſque poſſeſſio dat vtrique vſum: ſed Deus ita virtuti hominis animum tradit, ac ſi ſuum ius cederet, cum tamen retineat integrum. Quid mirum ſi virtuti, parui mundi cœlum, inſtar regii conclauis, dederit, cum velit hac in parte ſui eſſe *Hoc cœlum Dei eſt.*

Orbes cœleſtes, conclaue Dei.

perſimilem. Habet ſuum cõclaue Deus magnum illud cœlum, quod reliquas orbis partes facilè complectitur: habet quoque ſuum virtus, quod licet ſit minus mole, non eſt inferius æſtimatione. Decebat tam affabrè factum, & elegans conclaue, Deum: nec indecorum fuit heroicæ virtuti tam concinnum, tamque eximium, inſtar conclauis, ſortiri cœlum.

CAPVT IV.

MAGNA EST REGINA VIRTVS.

TRIA præcipuè requiruntur ad magnam in florenti ſtatu conſtituendam Reginam, nimirum bonitas, ſapientia, poteſtas, bonitas neceſſaria eſt ad fouendos ſubditos, ſapientia ad regundos, poteſtas ad tuendos. Hæc tria ſunt cœleſtis regis munia, hæc dona immortalia, quæ Deus virtuti, illam conſtituendo Reginam, communicauit, vt immortalem animum, nobiliùs, & perfectiùs regeret, bonitatis ſatus, poteſtatis, & ſapientiæ, dedit. Tres omnino partes, quæ grande virtutis deſignant

Tria munia magnæ reginæ.

Digitized by Google

imperium: quæue ſunt eò admirabiliores quò maiorem diuini Regis ſimilitudinem referunt. Chriſtiani ſciunt, huius orbis conditorem, eundem orbem ſua immenſa bonitate conſeruare, infinita ſapientia regere, ſumma poteſtate, à rebus aduerſis tueri, in quo videre eſt auguſti regis abſolutiſſimum munus, de quo detrahendum nihil, nec quidpiam addendum, minuſque immutandum. Meritò etiam Deus Rex regum, & Dominus dominantium vocatur. Idem Rex, & Imperator totius naturæ conſultiſſimus, in terris quandam ſui regni ſpeciem, & imaginem dominationis eſſe voluit, eamque in heroicæ virtutis manibus collocauit, & quod amplius eſt, eandem virtutem, Reginam apertè renuntiauit, ad hoc, vt omnibus ætatibus, & ſæculis nota eſſet, & ab hominibus coleretur. Ex tribus clariſſimis & pretioſiſſimis margaritis coronam compoſuit, quæ æternos, ſeruant characteres, indices imperij. In primo legitur bonitas Reginæ, in ſecundo ſapientia, in tertio poteſtas. Quem fugit bonam eſſe virtutem? quem latet eſſe ſapientem? quem præterit eſſe potentiſſimam? quis ignorat huius Reginæ dominationem, authoritate magnam, prudentia ſingularem, probitate venerandam? nun-

Abſolutiſſimum Dei imperium.

Regni imago Dei in virtute.

Bona virtus, ſapiens, & mira potentia.

Digitized by Google

quam poſt homines natos vllus iſtius coronæ flos decidit, nulla gemma periit, nullus radius extinctus eſt. Semper Regina virtus extitit, & ab eo die, quo ſceptrum accepit, nunquam imperare deſtitit. Vbique ſuæ bonitatis expreſſa ad æternam memoriam veſtigia reliquit: vbique ſuæ ſapientiæ faces accendit, quibus offuſam mundi rebus caliginem expulit: vbique ſuę poteſtatis vires patefecit, in teterrimis vitiorum monſtris domandis: vbique inuictiſſima Regina patuit. A mundi incunabulis, coram aſtris matutinis coronata fuit, illicò ſiderum ignes, & ſolis radios, ſuo ſplendore ſuperauit. Regina in ortu fulgores regios emiſit, ingens regnandi argumentum. Sacer ignis, & vigil flamma, regiæ virtutis ſymbola creduntur, regius non defuit Reginæ apparatus, quem qui vidit, à regiis oculos auocat pompis. Ne quis Cæſarum ſibi fingat comitatus? non Auguſtorum faſtus? non Reginæ Sabæ inſtructiſſimum apparatum? non gemmeam Cleopatræ Pompam? iſta ſunt humana, caduca, & fragilia, virtutis verò dominantis diuina ſunt & perennia ornamenta. Sedet in immortalis animæ ſolio, auro charitatis redimita, ſpei ſmaragdis æternùm viens, fidei carbunculis exardeſcens, regia ſan-

Imperauit ſemper virtus

Quando coronata virtus.

Ignis ſacer, & flamma vigil.

Ornatus virtutis ſingularis.

Allegoricus habitus virtutis.

ctitatis palla veſtita, vernis floribus diſtincta ſtelliſque radiata, gemmeis puriſſimi candoris nitens margaritis, pretioſis ineuntis innocentiæ monilibus exornata, adamantino ſpectabilis conſtantiæ ſceptro decorata, tota in ſole, tota in radiis, tota in flammis, tota in fulguribus, tota in gratia, tota in gloria, tota in admiratione, ne hos ſuſpicias colores. Nec hos admittit regina virtus, alijs neceſſe eſt prodeat imaginibus, alijs pateat figuris. Se reginam declarauit primùm in Adamo, tùm cum ipſe ſuum opificem agnouit, & reueritus eſt, tum cum cæteris animantibus nomina impoſuit. Quin quandiu Deo paruit, & ſapuit, tandiu virtus ſe reginam exhibuit: exul factus poſtea, virtus cum illo minimè exulauit, ſed regiam in ſe retinuit majeſtatem, donec iterum ſubiecit arcem hominis pœnitentis.

Nota regij iuris.

Virtus exulare neſcit.

Mirum quantum, Reginam virtutem immortalis iuſti Abelis regia oblectarit? quandiu vixit, tandiu in eius nobili anima virtus regnauit. Regnauit toto decurſu legis naturæ in ſanctiſſimis Patriarchis. Quàm ſublimis, & potens, quàm bona, & ſapiens Regina ſit virtus, Enoch expertus eſt, ſenſit Abrahamus, Iacobus & Iſaac experti ſunt, Moyſes, & Aaron ſenſe-

Regnum virtutis in Abele

Regnum in Patriarchis.

Digitized by Google

runt. Regnauit toto illo tempore, quo lex ſcripta viguit, illam iudices obſeruarunt, Reges aduerterunt, Prophetæ nuntiarunt, Dauid agnouit, Samuel probauit, Ieremias, & Eſaias tentarunt, Daniel, & Ezechiel explorarunt. Latiùs illius propagatum eſt imperium, à ſcripta lege ad ſtatum gratiæ diſſeminatum eſt. Quis explicabit florentiſſimum iſtius Reginæ ſtatum ſub Chriſto in terris verſante? ea potiſſimum ætate dominata eſt. Si vſquam Regina, ſub Chriſto Domino regina fuit. Morabatur eo tempore in anima Chriſti velut in aula cœli. Senatus Apoſtolorum, & omnis Chriſtianorum poſteritas tantum heroicæ virtuti tribuit, quantum cœleſti Reginæ, & priùs Olympus ſolem claudet, quàm meta mundi, virtutis coronam finiet, ſtabit virtus coronata, quandiu felix viuet animus.

Regnum virtutis in lege ſcripta.

Florens ſtatus virtutis in lege gratia.

In Chriſto virtus in cœlo Sol.

CAPVT V.

VIRTVS DOMINA GENTIVM.

DOMINARI, virtutis eſt, ad hoc nata eſt, nec munus ſpernit: ſuam dignitatem vbique ſuſtinet, nec finis illam fugit, quem mundi rector conſtituit. Dominatur in omnes rationis compotes, eóque pertingit illius imperium, quo vis animi intelligentis aſpirauit. Longiùs, & latiùs imperat, vniuerſis Regibus: quiſque ſuo populo ius dicit, nec in alienum ius habet, cum regni finibus & terminis circumſcriptum ſit. Non ita virtutis ius & imperium, nam omnibus populis, omnibus nationibus leges imponit, nulliſque regionibus terminatur, eius ſunt iuris, & ditionis, quacunque tandem ſub cœli plaga mortales viuant. Nec vllus ſtatus hominis valet hominem à virtutis imperio ſubducere: citra iniuriam qui regunt populos, virtuti pareant, neceſſe eſt: non eos eripit ab illius ob-

Virtutis Dominiū.

Nulla virtuti datur meta.

Virtus dominatur morbes, ſequio diadema, imò plus deuincit. Si virtus eſt domina Regum, multò magis populorum, neque tantùm præſentium, ſed præteritorum: nec ipſa futuri ſæculi poſteritas negabit obſequiuin. Sapientiſſimi cuiuſlibet ætatis viri, iſtud virtutis in omnes imperium agnouerunt, videruntque tantam eſſe vim, & authoritatem in hominum animos, vt coacti fuerint ingenuè fateri Dominam eſſe Gentium: ipſimet etiam Philoſophi, vi duntaxat rationis, humani generis Reginam ſalutarunt. Animaduertebant hominis mentem regere cæteras animantes, ipſam verò virtutem moderari mentem, tantoque cum ſplendore, & maieſtate gubernare, vt nihil illis melius, grauius nihil, eſſe videretur. Hærebant attoniti ad quoſdam iſtius dominæ igniculos Philoſophi, cum tantummodo nebuloſas aut iuſtitiæ, aut prudentiæ, aut temperantiæ, aut fortitudinis, aut parcimoniæ, aut caſtitatis, aut pietatis ſtellas viderent, nihilominus vim illarum facum vix poterant intueri, ſtatim dabant manus dominantis virtutis vel primis ignibus, quid ſi ſpectaſſent in ſole gratiæ iuſtam, prudentem, temperantem, fortem, parcam, caſtam, piam dominam, quantum imperium in eorum animos virtus non exercuiſſet? ſi tres

Virtus, domina gentium.

Ad hos igniculos, ſtupet Philoſophus.

illas diuinas ſorores, & vnà cœleſtes charites in lege gratiæ conſpexiſſent, mirabiles in illorum mentibus amores excitaſſent, quamuis in illis hominibus de virtutis imperio aliqua ſpecies obſeruetur, obſcura tamen eſt, nec ſua iucundiſſima luce perfruitur. In Christianæ gentis theatro eſt nobis recognoſcenda, illic virtus heroica, domina gentium, aperto vultu detegetur. Intueri licet virtutem in probæ vitæ Chriſtianos dominantem: huius ita regit animum, vt fidei meritis excellat, iſtius ita mentem moderatur, vt ſpei bonitate præſtet: huic ita imperat, vt totus diuinis amoribus ardeat, in iſto ita regnat, vt ſit eximium ſummæ abiectionis exemplum: in hunc ita dominatur, vt virginalis tam pudoris, quã integritatis perfecta ſit effigies, in iſtum, vt inſigne ſit ardentiſſimæ pietatis ſpecies: huic mandat, vt excelſæ mentis det ſpecimen, iſti, vt non vulgaris prudentiæ: huic, vt fortitudine vigeat, iſti, vt ſingulari temperantia: huic, vt æquitate præluceat, iſti, vt exquiſita frugalitate: huic, vt animi candore niteat, iſti, vt innocentia: huic præcipit, vt corporis conflictationibus mirè vacet, iſti, vt orationi: huic, vt ſit ſubleuandis inopum miſerijs addictus, iſti, vt proxi-

Si lux minuſcidoris rapit, quid plena lux ſolis?

Varium dominantis virtutis imperium.

mi commiſerationi : iubet , vnum maximã præ ſe ferre modeſtiam,alium ſanctè cum alijs congredi : alterum ſacros pioſque ſermones inſtituere, alterum ſeruare ſilentium. Cuiuſlibet boni operis domina eſt, nullius autẽ mali effectrix. Quantum ſit in ſublimes Chriſtianorum animas illius imperium, hęc magnorum longa ſeries obſequiorum apertiſſimè demonſtrat. Non eſt expectanda vlla ſeruitus ab illa, quæ tam prudenter, & egregiè imperat. Neſcit ſeruire domina mẽtium, nec mundo, nec mundi principibus, nec carni, nec voluptati, nec inani gloriæ, nec aureæ cupiditati. Abjectiſſima vitiorum omnium mancipia illius pedibus ſubiacent, fremunt ad illius aſpectum ſceleratorum caſtra, totis artubus contremiſcunt. Non ita viri probi ad virtutis aſpectum afficiuntur, cùm nihil ſit eius vultu illis ſuauius, nihil imperio dulcius. Experiuntur ſuo bono, quàm vtile ſit illi ſubeſſe: quàm delectabile, parere : quàm honeſtum, laureatos eius faſces reuereri. Breuiſſimo temporis articulo ab ea regi, plus ineſt voluptatis,plus emolumenti, plus honeſtatis, quàm æternam in vitijs agere libertatem. Qui te nouit, (ô virtus Domina animorum) bonã nouit Dominam : nouit tibi parendo,

Virtus bonorum operum domina.

Virtus ſeruire neſcit.

Terit vitia virtus

Dulce eſt probis virtutis regnum.

parere Deo, omnium bonorum ſummo bono: nouit tranquilliſſimo viuere in otio, ſub gratiſſima tui ſceptri vmbra: nouit in terris alium terreſtrem Paradiſum, vbi arbor vitæ ſuauiſſimas fundit baccas: nouit matrem ſub charitatis purpura, & ſub corona maieſtatis, reginam: qui te nouit, nullam quęrit aliam Dominam, ſed quieſcit in tuæ ſinu ſanctitatis. Tuum imperium nihil habet acerbum, nihil ingratum, nihil moleſtum: omnium eſt ſuauiſſimum, omniumque ſanctiſſimum. Dominaris in animos, ſed dominaris ad gratiam, ad gloriam, non tui, ſed obſequentis. Tua dominatio, mentis eſt perfectio, non ſeruitus: tuum imperium, cordis eſt incrementum, voluntatis bonum: cùm imperas, animum erigis, non deprimis: cùm iubes, non inſultas, ſed honoras: cùm mens tibi obſequitur, plus viget, & minus deflorеſcit. Errauit ille, qui tuum ſibi finxit grauem eſſe dominatum: nihil eſt in orbe terrarum amabilius, nihil honorificentius. Qui tuam experti ſunt Dominandi ſuauitatem de tuis laudibus nunquam conticeſcunt, perſuadent nondum expertis, vt illam explorare velint, ea lege, vt ſi ſuis expectationibus non reſpondeat, aliam

Qui virtuti paret Deo paret.

Nihil habet graue virtutis imperium

Virtutis Dominatio eſt animi perfectio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Cultus virtutis nobilis eſt.

inquirant dominationem. Verùm nullus hactenus eſt repertus, qui cùm, ex animo, virtutis poteſtati ſeſubiecerit, ab illa poſtea ſe reuocarit: adeò ſuaue eſt tantæ Dominæ ſubeſſe imperio, vt iugum non ſentias. Colenda igitur homini virtus, & quidem præcipuè Chriſtiano, cuius vita ex illius præceptis & imperio ducenda eſt, alioquin calamitatibus quamplurimis obijcietur, & infinitis rebus aduerſis agitabitur.

Si hi inuicti, & victi.

CAPVT VI.

VIRTVS INVICTA HEROINA.

NESCIO quos inuictos nobis priſca iactauit antiquitas, quos vel perleuis voluptas, aut inanis gloriota, aut tenuis cupiditatis æſtus, nullo negotio ſuperauit. Quales inuictos, Hercules ad colum, Theſeos ad cingulum, Achilles iræ ſeruos, libidinis Agamemnones, vini mancipia Alexandros, vani nominis Marcellos, perfidos Annibales, leuiuſculos Ariſtides, finxiſti (tam

Digitized by Google

vana, quam vetus ætas.) Extra Gentilium aleam, inuictos reges, duceſque ſacri annales referunt, ſed illi omnes in tantum fuerunt inuicti, quantum virtuti communicarunt. Virtutis eſt ſingulare nomen, nomen inuictæ Heroinæ, quod à cœlo trahit originem. Non à terra ducit ſpiritum, multò minus animum, nequit terra tales ſpiritus animoſque alere, nec tale robur in ſuo continet gremio, nec tam excelſas & generoſas mentes fouet. Aliunde veniunt in illius fines, alibi naſcuntur, alibi adoleſcunt. Cœli eſt eiuſmodi fructus gignere, fouere, amplificare, propagare. Ab vbere ſolo bonorum copia fluit, ab inuicto cœli genio manat inuicta virtus. Quam nolim mihi deſcribat poëta, cum æreo pectore, capite ferreo, corde adamantino, hæc non admitto inuictæ mentis ſymbola. Alius eſt mihi penicillus, quo inuictam Reginam, ſi non colorem, ſaltem adumbrem. Inuicta virtus eſt, quæ à nulla re nec vinci, nec domari poteſt. Talis eſt naturæ, vt vincere ſciat, vinci neſciat. Inter huius mundi procellas, & formidoloſas vitæ tempeſtates ſecundis vela facit ventis, nec cœcis dæmonum turbinibus, aduerſiſque fluctibus calamitatum concitatur. Inter aſperas vitiorum

Apud Chriſtianos inuicti vigent heroes.

Nomen inuictum, virtutis eſt.

Satus inuictæ mentis à cœlo.

Cœlum, vber ſolum.

Inuictæ virtutis natura.

turmas, præruptaque ſcelerum loca fortis incedit, nec arduis laboribus cedit: inter acies & arma furentis Holofernis tuta equitat, nec ferri minis, nec vibrantis haſtæ iactibus terretur. Inter humani generis infenſiſſimos hoſtes verſatur, eo animi robore, quo bonus genius inter deterrimos ſpiritus. Nihil timet inuicta virtus, non quòd inſolenter ſe gerat, non quòd temerè agat, non quòd nimia efferatur audacia, ſed quò reuera nihil ſit, quod extimeſcere debeat; quia ſupra timoris cauſas ſuum tenet imperium. Quid timeret, fortunæ ludibrium? ſub illius pedibus fracta fortunæ rota iacet. ſui iacturam honoris? tam altum eſt illius caput, vt aura dedecoris afflare nequeat. Bonorum ereptionem? tantæ ſunt illius opes, vt nullo pacto exhauriri queant. Oblectationum priuationem? cum non poſſit illi honeſtas eripi, neque ſingularis voluptas, honeſtatis comes. Iniurias & conuitia? non poteſt lædi, niſi à ſeipſa, at nunquam ſe offendit. Quietis perturbationem? quis pacis regnum facilè perturbarit, vbi nullus vento belli datur aditus? doloris acerbitatem? ibi non eſt doloris ſenſus, vbi continuò flos lætitiæ viget. Morborum vim? virtus

Cœleſtis Amazon.

Ardua ſupra eſt virtus.

Virtus offendi non poteſt.

tus non ægrotat. Vincula? quis ligabit? Exilia? totus eſt illius iuris terrarum orbis. Famem & ſitim? his morbis non laborat. Frigus & æſtum? his non afficitur incommodis. Incendia? nec poſſunt illi flammæ iraſci. Naufragia? non ſubmergitur. Ferarum immanitatem? illas cicurandi artem callet. Venena anguium? eius innocentia non inficitur maculis. Supplicia? vbi nulla culpa eſt non eſt metus pœnæ. Tyrannorum crudelitatem? licet tyranni furant, & grauiter ſæuiant, ipſa quieſcit, & ferocientes mirè eludit, frangitque. Denique ipſam mortem timeret? virtus non moritur, ſed immortaliter viuit. Manet inuicta, licet ab ortu mundi, ad hanc vſque diem ſemper manus cum validiſſimis, pertinaciſſimiſque hoſtibus conſeruerit. Caſtra ſceleratorum quoties expugnauit? arces dæmonum quoties diruit? tyrannorum vrbes quoties ſolo adæquauit? ſemper inuicta, tot monſtra domuit, quot teterrima flagitia deuicit: tot labores maiores herculeis exantlauit, quot lethalia peccata radicitus euulſit. Quantum aſſurgit in clypeum, vidit inferorum acies, experta eſt vitioſorum natio, explorauit deprauatæ naturæ factio, tentauit effrenata cupiditas, ſenſit amor ſui

Et timet virtus nihil.

Virtus bellatrix.

Virtus ſano in bello victrix.

parum ſtudioſus. Inuicta es bellatrix, quæ nunquam cum hoſte, quicunque fuerit, dimicaſti, quin illum viceris: omninò inuicta, cum quouis vitio congreſſa, victrix è campo diſceſſiſti. Tot hoſtes te cinxerunt vndique, in lege naturæ, vt totus orbis (ſi familiam iuſti viri excipias) in te armatus ſteterit. Nec palluiſti, neque territa es, ad armatum contra te vnius Orbis aſpectum. Quod ſi pallere potuiſſes, non tibi, ſed Orbi victo, palluiſſes. Inuicta ſtabas ſupra cœli verticem, & dum quatuor reſtagnabant elementa, victam cernebas gentem inimicam. Tuos ſudores intuebaris, tot & tantos, vt ſatis eſſet ad hoſtes extinguẽdos, & ad inuictam vim commiſerationis in heroicis lacrymis perenniter atteſtandam. Omnis ætas, & omnis hoſtis te fatetur inuictam: hoc ſciunt carnis aſſeclæ, ſciunt inanis gloriæ cupidi, ſciunt opum ſtudioſi, ſciunt ipſamet vitia, quæ tuis pedibus ſubiacent, fremunt, at incaſſum fremunt, nec ſuſpenſa, quamuis ſint veſtigia, ferre queunt. Mirabilis eſt virtus, cuius inuictus animus nunquam magis eluceſcit, quàm qando premitur & acriter oppugnatur. Sæpius in illam mundus aciem inſtruxit, & omnibus malorum machinis

Vnus deprauatus orbis contra virtutem ſtetit ferox.

Videt clades humanas virtus, & gemit heroina

Virtus oppugnata micat.

oppugnauit, ſed fruſtra cœleſtem illius arcem tentauit. Inſultauit ſuis aduerſariis Heroina, occurrit hoſtilibus turmis, ingentes ſuperbiæ ſpiritus contudit, irruentis furoris impetus repreſſit, inſanientem fregit cupiditatem, profligauit auaritiam, vino bacchantes coercuit, inuidiâ tabeſcentes extinxit, hydras vitiorum, & chimæras ſcelerum interemit, diuerſa perturbationum, tam animi, quam corporis monſtra domuit. Nũquam vlla res, quæ hominibus terrori ſunt, terruit: nunquam difficultates, quas vel generoſus quiſque refugit, declinauit: nunquam labores, quos etiam gigantes detrectarent, detrectauit: nunquam acerbiſſimas moleſtias exhorruit, quas humanum genus, vel ſola recordatione ferre nequit, aſpera quæque & admodum acerba forti animo deuorauit. Semper inuicta, leges dedit horrendis naturæ inimicis, fami, ſiti, frigori, æſtui, bello, peſti, nunquam ceſſit eorum vehementiſſimis oppugnationibus, nunquam fregerunt ſanctos illius animos exilia, vaſtæ ſolitudines, barbaræ gentes, non carceres, non vincula, non loci ſqualor, non horror caliginis, non iniuriæ, non conuitia, non ictus, non verbera, non plagæ, non ſupplicia, non

Virtus terreri neſcit.

Stratoria virtus

Inuicta mens.

equulei, non cruces, non ignes, non feræ, non tyrannorum immanitas, non vis dæmonum. De natura eſt diuini adamantis, prius malleus diſſiliet, incus diſrumpetur, brachium ſoluetur, ignis extinguetur, vis ipſa frangetur, quàm vt verus adamas naturam ſoluat. Non didicit hoſti cedere inuicta virtus, multò minus ſeruire ſeruitutem duriſſimam, ſed didicit vincere, & iuſtiſſimis legibus, æquiſſimis populis imperare. Illius eſt iſtud epiphonema,

Virtus adamantina.

Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

CAPVT VII.

VIRTVS

Τροπαιοφόρος.

VBIQVE virtus ampliſſima de ſuperatis hoſtibus trophæa erexit. Inſignium victoriarum egregia dantur monimenta, quæ tantùm pręſtant cæteris, quantùm ordine dignitatis antecellunt. Imperatorum trophæa deuictæ gentis ſigna extiterunt, ſed cùm eſſent

Virtutis trophæa nobilis.

temporis ſpolia, cum ipſo tempore prætererierunt. Humanum erat, victum fuiſſe hoſtem, humanum quoque fuit, notam victoriæ ſenſim deleri. Steterunt ad tempus columnæ, victricis manus indices, vetuſtate tandem confectæ corruerunt. Non ita cum trophæis virtutis agitur, quæ ſunt æterna, & de quibus illud lyrici dicendum eſt,

Humanis illudit tempus trophæis.

Trophæa virtutis æterna.

Quod non imber edax, non aquilo impotens.
Poſſit diruere, aut innumerabilis.
Annorum ſeries, & fuga temporum.

Stāt perenniter, quia non ſtant in la lapide, nec in ęre, nec in marmore, nec in vlla eiuſmodi materia, quæ fragilis eſt & caduca, quæue ſubiacet, aut iniurijs temporum, aut vetuſtati. Baſis illorum eſt æternitas, cippus perennis integritas, ſtatus cœlo ſimilis, figura immortalis, inſcriptio diuturnæ memoriæ, ſtellata trophęorum corona. Ad illorum baſim, haud ferreis, ſed æternis conſtricti vinculis iacent captiui, dæmon, peccatum, mundus, caro, voluptas, amor proprius, cupiditas, reliquáque vitiorum turbā. Triumphalis arcus ſimilis iridi, imò pulchrior (nec cuius ſit coloris poteſt oculus dignoſcere) hæc trophæa ſuo complexu in hemicyclo includit, quod argumentum eſt immortalitatis. Nihil habet iuris in hęc

Virtuti debetur æternitas.

Vitium ſub virtute gemit.

trophæa tempus, nihil vetuſtas, nihil annorum lapſus, nihil ſæculorum attritus. Cum adamante cœli communicant, & vnâ durant, cum auro ſtellarum refulgent, & ſimul lucent, grande ſpectaculum, virtus τροπαιο-φόρος, tot cincta lauris, quot ſunt beatorum præclara facinora, tot vallata palmis, quot ſunt ſanctorum merita, tot coronis redimîta, quot egregia martyrum fuere certamina, tot ſplendeſcens radijs, quot ſacri ſenatus vtilia fuerunt documenta, tot albeſcens lilijs, quot virgines cœlum alit, tot purpuraſcens roſis, quot innocentes domus Dei capit, tot vireſcens ſmaragdis, quot bonos firma ſpes Chriſtianos aluit, tot illuminata ſtellis, quot ſublimes animæ ſempiterno fruuntur æuo. Grande ſpectaculum, intueri Virtutem, tam militantis, quàm triumphantis Eccleſiæ, trophæa geſtantem, eáque omnia, tam ſua animi ſagacitate parta, quam fortitudine. Spectaculum eſt Deo dignum, cœli theatro, & totius orbis aſpectu. Gratum eſt rerum omnium moderatori, ampla ſpolia de vitijs relata intueri, dulce eſt Angelo, domitam videre carnem, iucundum eſt homini, ſubactum cernere dœmonem. Arridet ſuperis in trophæo virtutis opus, eóque dulcius

Trophea virtutis æternum durant.

Bella trophea

Victricis ſpectaculum virtutis.

Grande opus virtutis.

eſt: & gratioſius, quod ſine alterius detrimento perfectum eſt. Excitant trophęa duces exercitus, & Imperatores, ſed cruore tingunt hoſtium: non ita Virtus, erigit trophæa ſine ſanguine, ſed non ſine ſudore. Multum differũt trophæa, à trophæis, quæ ſunt Virtutis, cœlo ſtatuuntur: quæ verò ducum, terræ: illa ſunt animi decora, iſta corporis onera, illa Dei gloriam ſpectant, iſta hominum famam, illa ſunt æternitatis, iſta temporis, illa quo die ſtatuta ſunt, florere incipiunt, iſta deflorеſcere, illa tempore augentur, iſta decreſcunt, illa ſemper vigent, iſta continuò ſeneſcunt. Tantum diſcrimen diuerſam vtriuſque partis naturam ſatis apertè declarat, nec tamen ſatis virtutem ἐπαι φράζειν aperit. Trophæa crucis ſi quis benè intellexerit, trophæa virtutis benè intelliget. Ita ſunt inter ſe nexa, vt ſi non ſint eadem natura, ſaltem ſunt eadem neceſſitudinis vinculo, & amore. Nemo neſcit crucis trophæa quibuſlibet alijs eſſe potiora, at ſunt heroicæ virtutis trophæorum germana. Crucis labor, & virtutis ſudor, æqualiter incedunt, eoſdem hoſtes nanciſcuntur, eadem certamina obeunt, ijſdẽ armis vtuntur, ſub eodem duce militant, eaſdem victorias reportant,

Virtus nulli nocet.

Incruenta virtutis trophæa.

Diſcrimen trophæorum, quæ ſunt mundi, & virtutis.

Trophæa crucis.

Trophæa virtutis, germana crucis.

eadem trophæa ſtatuunt, eoſdem triumphos ducunt. Dicam igitur cum D. Paulino, quod de cruce dicit, de virtute heroica:

Huic iam & potentes ſæculi curuant genu
Deduntque ceruices Deo
Regemque Chriſtum confitentur principes
Et ſceptra ſubmittunt cruci.

Virtutis trophæis reliqua ſubſunt.

Trophæis heroicæ virtutis ſubiacent regum diademata, Cæſarum ſceptra, Imperatorum coronæ, Auguſtorum purpuræ, orbes aurei, & terræ maieſtas. Tota mundi gloria ad primum tantæ virtutis radium obſcuratur. O mortales, quid poſt inanis gloriæ fallaces radios curritis? quid anhelatis vanum nomen? quid hæretis in vmbra hederæ? quid mendaces ſectamini laureas? quid vobis doloſos fingitis triumphos? quid mundi trophæa quæritis? quid fruſtra laboratis? decipimur à pulchella quadam rerum inanium ſpecie, illudimur, cauete: non de veſtris hoſtibus trophæa erigitis, ſed de vobis, quæuis effrenata cupiditas triumphat. Miſeri, qui tam acerbum ſeruitutis iugum non ſentitis, miſeriores, ſi ſentiatis, & non excutitis, miſerrimi, ſi vobis trophæum eſſe videatur. Quantam iacturam facitis, non videtis? flos ætatis perit, tempus teritur, & fugit,

Audi anime, & ad tua trophæa attende.

vita fluit, bona fortunæ diſſipantur, corpus ſeneſcit, animus ſylueſcit, fruſtra viuitur, cùm cœlo non viuitur. Proh dolor! quolibet articulo temporis, duce virtute, & auſpice, poſſetis vobis erigere trophæa, quæ ſublimi vertice lacteam cœli viam tangerent. Poſſetis illa ſingulis horarum momentis, tot lauris cingere immortalitatis, quot præclaris facinoribus ad diuinam amuſſim editis. Poſſetis terrarum victoribus, longè diuturniora victoriæ monumenta excitare, quæ cum animi bono ſuſpiceret poſteritas. Aperite oculos, eóſque conuertite, non in columnas Herculis, aut Alexandri, ſed in heroicæ virtutis triumphales arcus, vbi legitur, non illud Cæſareum, veni, vidi, vici, ſed iſtud diuinum, pugno cum dolore, vinco cum honore. Sinite vos vinci mortales, ſinite, majus lucrum victi facietis, quàm victores, victi trophæum virtutis ſuſtinebitis, quo nihil glorioſius: victores, quia ficti, iugum vitij ſubibitis, quo nihil abjectius, turpius nihil. Nolite arbitrari ſub virtutis trophæis locum vobis non ſupereſſe, tantus ſupereſt, vt ſub illis totus orbis contineri poſſit. Date capita, virtus coronas imponet, date manus, lauri ramos inſeret, date corda, inflammabit date

Nec quid mortale cogitas.

Ingens ſub virtutis trophæis datur locus.

Dulcis vmbra virtutis, dulcior-que fructus.

animos, luce complebit, date vitam, prorogabit. In veſtra poteſtate ſitum eſt, vmbraculo τῆς καρποφόρου virtutis frui, illiuſque ſuauiſſimis fructibus, quorum vſus à terra, ad cœlum ducit.

CAPVT VIII.

MIRABILE VIRTVTIS IN ANIMI PERTVRBATIONES IMPERIVM.

ADMISSO ſtatim à primo homine peccato, magnum ſecutum eſt inter animum corpuſque diuortium, tetrumque bellum: quo quidem orto, pacis tranquillitas perturbata eſt, qua paruus mundus ad voluptatem fruebatur. Ciuile bellum exarſit inter appetitum & rationem, cumque ratio multùm laboraret in ſuſtinendo tanti hoſtis impetu, heroicæ Virtutis opem implorauit. Virtus illicò adfuit, inſtar fortiſſimæ Amazonis, & lectiſſimo ſui exercitus flore, hoſtiles copias fudit, fugauitque. Victrices palmas ratio virtuti obtulit, virtus recepit, deoque conſecrauit. Placet

Virtus rationi opitulatur.

Digitized by Google

miſerum hominis ſtatum prius videre, quàm virtutis in motus imperium. Natura corrupta eſt, deprauati mores, inueterata peccandi conſuetudo, cæcitas in mente, in voluntate peruerſitas, ardor in appetitu, tumultuatur cupiditas, vota ſunt abſurdiſſima, execranda odia, amor inſanit, horror fugit, lætitia parum eſt moderata, triſtitia extrema, mala ſpes, peior deſperatio, ingens metus, ſtulta fiducia, inſolens audacia, impunè volitant libidinum æſtus, bacchatur ira, furor æſtuat, ferrum & flammas minatur inſana mens, nouas ſingulis horis corporei ſenſus ſeditiones excitant, laſciuus oculus cordis conclaue reſerat, & hoſtem introducit, curioſa auris patet inſidiis, odoratus fallitur, guſtus delinitur, tactus læditur, hebeſcit mentis acies, ſoluitur tempeſtatibus aſſiduis tota fabrica corporis, obſtupeſcunt animi facultates, nec diu, nec noctu dantur induciæ, nulla quies, nulla ſalus. Quis faciet medicinam tanto morbo? quis iſtas componet lites? quis bellum conficiet? quis tantas & tam vehementes ſeditiones placabit? vna virtus heroica. Illa eſt, quæ motus animi ſedat, quæ ad gyrum rationis corporeas affectiones reducit, quæ flabella ſeditionum extinguit, quæ tyranniones

Natura corrupta laborat.

In vno malo quanta mala?

Virtutis opus, animi motus ſedare.

è microcoſmo exigit, quæ reparat oliuas pacis, arma comburit, arcus frangit, authores tumultuum, & ſigniferos bellorum egregiè coercet. Illa eſt, quæ totum inſtaurat hominem, diuinos menti ſubminiſtrat ignes, quibus tenebræ expelluntur, cœleſtes flammas voluntati, quibus abſumitur aduerſans bonitati, malitia memoriç immortalium beneficiorum recordationem ſubijcit, qua penitus ingrati animi labes cum triſti obliuione Dei deletur: peregrinantem ſiſtit phantaſiam, vincitque phantaſmata, vt rationis arbitrio pareant, mutat futiles, & vanas ideas, ſurrogatque liberales & ingenuas, quarum characteribus honeſtas in animo feliciter exprimitur: omnes delet mentis imagines parum decoras, & in earum locum venuſtiſſimas, & è cœlo petitas tabulas ſufficit, ſenſum communem reficit, & obſoletam ſupellectilem remouet: feneſtras animi, videlicet quinque ſenſus, diligenter inimicis claudit, amicis verò peropportunè aperit, componit oculos ad modeſtiam, & ad caſtitatem, aures ad obſequium, linguam ad modicum ſermonem, odoratum ad contemptus curioſorum aromatũ, manus ad honeſtatis amplexus: Præclarè, quas philoſophorum ſenatus

Hominis inſtauratio à virtute eſt.

Virtus reparat hominem

Virtus hominem componit.

Virtus regit mentis affectus.

paſſiones animi vocat, moderatur: Quantum ſatis eſt, dat alas deſiderijs, amori flammas, explicatas lætitiæ roſas: cùm oportet, alas deſiderij transfert in fugam, & eam facit alatam, extinguit amoris tædas, & in odij virus immutat, apertos gaudij ſinus in triſtitiæ vultum contrahit: hoc vitij deformitas, contraria virtutis bono poſtulat. Æternæ felicitatis quàm benè ſpem alit, deſperationem arcendo longius, quàm prudenter in Deo ſuam ponit fiduciam, quàm ſanctè timet! quàm audacter, vbi res petit, ſe gerit! Tandem totum corpus rationi obſequentiſſimum reddit, rationem Deo planè ſubijcit, ipſum hominem ita regit, ita componit, vt ſi mores attendas, Angelum putes. Tam placidus eſt, tam benignus, tam mitis, tam affabilis, tam vrbanus, tam honeſtus, tam pius, tam religioſus, tam ſapiens, tam ſanctus, vt non hominem crederes, ſed beatam aliquam mentem, ſub humana forma latentem. Tanta eſt illius vitæ ſuauitas, tanta modulatio, vt nullus ſit in natura concentus ſuauior, nullus modulatior, ita eſt illius ſtatus, ordoque rerũ moderatus, vt neſciam, an ſol in ſuo curſu ſit moderatior. Quam gnaua ſis magiſtra virtus, quàm inſignis artifex regundæ hominis Reipublicæ,

Mira eſt virtus artifex.

Virtus rationi fauet.

Quam egregia virtus eſt morum magiſtra.

floreñtiſſimus morum, & vitæ ſtatus, haud obſcurè patefacit. Dominaris in turbulentas cupiditatum procellas, dominaris in quoſlibet corporis animique motus, tempeſtatibus diuerſarum perturbationum imperas, & illicò magna ſequitur tranquillitas. vbi tuum lucet aſtrum, caligo ſeditionis ſoluitur, tenebræ paſſionum fugantur, vbi tua oritur Cynoſura, felix eſt nauigatio, vbi moraris, ſedes habetur pacis, vbi ſpiras, quies oritur, vbi regnas, tranquilla ſunt omnia. Nemo vnquam vidit quietam mentem, quin tuum imperium ſuſpexerit: nemo modeſtum virum, & domitorem cupiditatum, quin tuam potentiam commendarit. Eſt certè, quod te adeo fortem, & generoſam, adeò erectam & potentem, homines admirentur, eſt, quod te colant & venerentur. Nec, vos mortales, graue exiſtimetis, aut moleſtum eſſe negotium, ſi vos tutelæ, fideique virtutis tradideritis: non imponetis iugum nouum veſtris humeris, ſed grauia corporis onera ſubleuabitis, peſſimumque bellum ductu virtutis, & auſpicijs, finietis.

Vbi virtus, ibi læta omnia.

Virtus colenda eſt.

Virtutis non eſt graue iugum.

CAPVT IX.

QVICQVID EST HAC IN VITA TERRIBILE, HEROICÆ VIRTVTI SVBIACET.

NEMO neſcit graues huius vitæ calamitates, quæ humani generis ceruicibus imminent, homines ſolere graui metu percellere. Belli nomen formidoloſum eſt, multò magis illius alea: famis ſpectrum timetur, quomodo non ipſa fames? peſtis fama horrori eſt, quî non eſſet præſentia? corpus vim morbi extimeſcit, præſertim longioris, & acutioris: animus infamiæ notam, præſertim publicæ, & atrocis. Hic metuit parentum orbitatem, ille filiorum: hic opum iacturam, ille dignitatis: hic amicorum, ille ſociorum, quilibet benè moratus Chriſtianus grauiora metuit, carnis inſultus, amoris proprij fraudulentas artes, inanem mundi gloriam, inexplebilem auri cupiditatem, dæmonis impetus, lugubrem mortis exitum. Iſta ſunt terribilia, ſi cum timore co-

Multa ſunt in hac vita grauia, quæ virtuti ſubiacent.

leſtis amittendæ gratiæ coniungantur. Hæc metuenda ſunt homini, cætera negligenda. Non timeret periculum, in quo verſatur anima, cum furat inſanus carnis appetitus? non metueret flammeas verſuti amoris, & nimis adulantis ſagittas? non timeret falſum honoris radium, quo crudeliter cor vulneratur? non metueret illum ramum aureum, qui ducit ad inferos? non timeret veteratorem illum humanæ gentis hoſtē, qui nihil aliud molitur, nihil cogitat, quàm vt æternam creet homini perniciem? non metueret luctuoſam ſuæ vitæ metam, perennium malorum exordium, & omnis calamitatis originem? non timeret diuinæ gratiæ iacturam, quouis alio malo grauiorem? nullus eſt iuſtus, qui non iſta omnia ſummopere reformidet.

Iuſtus timor.

Iſta ſunt metuenda iuſto viro.

Hinc videre eſt, quàm potens ſit, & robuſta virtus, quæ extra omnem metus aleam conſtituta ſit. Talis eſt illius ſtatus, vt à nulla re terreatur. Vagatur timor extra illius regnum, nec in eius finibus vnquam conſiſtit. Virtutis ſinus cum immenſa virilis animi fortitudine timorem nequit excipere: hoſtis cum hoſte non viuit, non quieſcit: non quòd anguſtū ſit tantæ Reginæ pectus, ſed quôd, nec alat, nec recipiat minutos ſpiri-

Procul à virtute timoris.

tus. Ab illius corde timor exulat, nec dat locum volanti fugæ. Nunquam timere didicit, nec cupit doceri. Terrere didicit, & terrere docet. Terret equidem, vel ſola illius maieſtas, quid non arma? vides ad illius rotas, imò infra rotas triumphalis currus, vides proſtratum dæmonem, profligatum, adamantinis vinctum catenis, metum anhelantem, attritu ſudantem, frementem infamiâ, abiectione perditum, horrore plenum, fortiter domitum: vides ſuperbum illum gigantem timore contractum, fruſtra laborantem, fruſtra intumeſcentem: cogitur terribilis iteratos rotæ lapſus ſubire, & aſperos vrgentis metus angores pœnaſque pati. Nec ſolus ſub curru gemit, gemit pallida mors, vtramque teſtata fortem pallet ob timorem, gemit ob dolorem. Nec amor proprius fugit rotæ laborem; non amplius ardenti vultu, ſed metu exalbeſcenti conatur fruſtra ignem admouere rotis, quæ canthis indutæ ſunt cœleſtis æris. Expalleſcit aurea cupiditas, non quod timeat ne rapiatur, ſed quod iam à labore rotæ non ſubtrahatur. Quàm triſtis eſt ſub iugo inanis gloria, eius vultus omninò concidit, prorſuſque eſt mutata fortuna ſortis, nec minus mœſta eſt caro, iam

Maieſtas virtutis auguſta eſt.

Virtus dæmonem domat.

Mortem domat virtus.

Domitrix omnium vitiorum eſt virtus.

Virtutis currus triumphalis eſt.

Quanta vis eſt virtutis. tota defloruit, & fœni inſtar, ſummas rotarum lambit vices, iacetque miſeranda Circe, ſub heroico curru. Ecce, verſa eſt facies earum omnium rerum, quæ perterrent homines, ſub virtute iacent, haud iam terrorem incutiunt, ſed timent. Quid eſt in te, (Domina Virtus) quo omnis abijcitur metus? quo terror fugatur? quo horror exigitur? quæ eſt illa vis? quod robur? quæ virtus? quod imperium? ad tuum aſpectum, feræ manſueſcũt, monſtra placantur, aſpera molleſcunt, dura liqueſcunt, horrenda cedunt, terribilia fugiunt: ad tuam præſentiam hoſtes humani generis conſiſtere nequeunt, aut ſi conſiſtant inuiti, vultum ferre non poſſunt. Cũ ſis terror genti infenſæ Chriſtianis, cúmque ad tuos pedes omnes formidandi hoſtes animorum iaceant, cur mortales ad tuum aſylum non confugiunt? cur ad tuam arcem non aduolant? cur ad tuam aram non procumbunt? alas explicas, & paſſas tenes, cur ſub illarum vmbra homines non quieſcunt? latum, & fortem clypeum obiicis, ad hominum ſalutem, cur capita telorum iactibus detegunt; qui ſub te militat (Domina Gentium) non eſt quod timeat aduerſantem dæmonem, multò minus vitiorum cateruam. Cum ſub tuis ve-

Virtus terrori eſt vitioſis.

Tutum virtutis aſylum.

Sub virtute ſalus.

Digitized by Google

ſtigiis quiuis hoſtis iaceat, cauſa timoris è medio ſublata eſt, quod bonum non eſt humanæ vitæ poſtremum.

CAPVT X.

IN OMNI NEGOTIO, PRIMAS PARTES SIBI VINDICAT IVRE OPTIMO Virtus Heroica.

NVNQVAM melius doctus Philo, quàm cum dixit virtutem eſſe Reginam omnium, quæ hac in vita geruntur, negotiorum. πᾶσα ἀρετὴ βασιλίς ἐστι καὶ ἄρχουσα; ἡ ἡγεμονεύουσα τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων. Ita ſe res habet, hoc effato nihil eſt verius, nihil apertius. Quodnam, amabo, vnquam negotium eſt ab hominibus ſuſceptum, quod venuſtè, honeſtéque ceciderit, in quo virtutis inſignia præcipuè non effloruerint; conſideremus in primis florentiſſimos cuiuſque Reipublicæ ſtatus, quid eſt, quod in illis hactenus honori fuit, aut exiſtimationi, aut laudi, aut admirationi nonne præclarum quoduis

Virtus rerum huius vitæ Regina, dominaque.

Sine virtute, nihil magni fit.

facinus, pulcherrimumque factum? at iſtud eſt natiuum heroicæ virtutis opus. Celebratur apud omnes, quod erecto, excelſoque animo (quamuis perarduis ſit implicitum difficultatibus) ſuſcipitur, & ad felicem exitum perducitur, iſtud verò eſt fortitudinis, & felicitatis. Commendatur ab antiquis quod ſub aureis iudiciorum cameris inter libram, & enſem æquiſſimè decretum eſt, iſtud autem iuſtitiæ numeris rependitur: Laudatur ab omnibus, quod conſultè peractum eſt, hoc opus ſibi totum prudentia vindicat. Nemo eſt tam mollis, qui frugalis vitam hominis apud ſe non commendet, at huius commendatio tota eſt temperantiæ. Celebratur obfirmatus in rebus honeſtis animus, & hoc eſt conſtantiæ. Effertur in aduerſis fortunæ ludibrijs mentis æqualitas, hoc eſt patientiæ. Prædicatur tam in ſecundis quam calamitoſis temporibus conſtans amicus, hoc eſt integerrimę fidei. In pretio eſt nunquam animum abiicere propter quoſlibet aduerſantis naturę impetus, hoc eſt magnæ ſpei. In honore eſt, nouis uel infenſiſſimos hoſtes ſemper deuincire beneficijs, hic eſt maximus charitatis fructus. Eſt admirationi, angelicam vitam in terris ducere, hoc eſt virginitatis. Amantur benè

Pulcherrima rerumpublicarum facinora, virtutis ſunt.

Hoc eſt fortitudinis.

Hoc eſt æquitatis.

Hoc prudentiæ.

Hoc temperentiæ.

Hoc conſtantiæ

Hoc æquanimitatis.

Hoc fidei.

Hoc ſpei.

Hoc charitatis.

Hoc virginitatis. *Hoc liberalitatis* *Hoc demiſſionis.*

collocata regum in hominibus beneficia, hoc eſt liberalitatis. Placet demiſſa de ſe opinio, hoc eſt humilitatis. Quicquid fit ab homine, ſiue priuatim, ſiue publicè, quod aliqua laude dignum eſt, illud omne in virtutem refundendum eſt. Quicquid præclarè geritur in Martis campo, quicquid in roſtris, quicquid in ſenatu, quicquid in regum aulis, quicquid in luce omnium, quicquid intra muros vrbium, intra domeſticos parietes, intra fines orbis, virtuti apprimè tribuendum eſt. Flos pulchri facinoris, virtutis eſt, ſine qua nec floreret, nec vigeret. Rei benè geſtæ princeps radius, virtutis ſolem repoſcit: ſine quo, nec oriretur, nec luceret. Quod vnquam fuit egregium dictum, aut effatum, in quo non fuerit, velut in flore, ſemen virtutis agnitum? Quod luculentum opus, in quo illius nobilitatis character non fuerit expreſſus? quæ datur cogitatio à terrenis rebus abſtracta, & cœleſtibus addicta, in qua non volitent illius vexilla? Nemo ſubſtraxerit à virtutis imperio, quod honeſtatis ſigno notatur: at nihil laudem meretur, nihil gloriam, quod non ſit cum ipſa honeſtate coniunctiſſimum: quod autem honeſtum eſt, à recta ratione ſuam trahit originem, quæ Virtus nominatur. Quare

Pulchra facta flores virtutis.

Honeſtatis arma, virtutis ſunt.

Virtus, recta ratio.

Digitized by Google

certiſſimum eſt, illud duntaxat eſſe laudabile, illud magni faciendum, illud religioſius obſeruandum, quod omnes numeros veritatis complet, & ad iuſtiſſimam æquitatis, rationiſque normam perfectiſſimè conformatur. Totum hoc opus, quod ſingulare eſt, habetur virtutis opus, & immortalitatis meritum. Videat humana gens, ne impoſterum tam facilè in alienum inuolet patrimonium, ne iuſtum poſſeſſorem de ſuo fundo deijciat, ne honorem alteri debitum per ſummam iniuriā rapiat, & tanquam ſuum vſurpet. Quot, & quanti ſunt, qui quod virtutis eſt, ſibi arrogant, eius laureas furantur, pretioſas quaſque coronæ gemmas rapiunt, eius purpuram induunt, & veluti ſuam iactitant, nomen, & gloriam vſurpant, præclara illius facinora ſibi vendicant. Satis illis eſſet infimas illius partes tenere, nihilominus tanta eſt eorum audacia, ne dicam, inſolentia, vt primas ſibi tribuant. Licet ipſa virtus non reclamet, quia ius illius notum eſt, attamen reclamat æquitatis arbiter, iubetque, vt qualibet in re laudabili, regina virtus agnoſcatur. Mirum eſt naturam hominis adeò potuiſſe corrumpi, vt etiam auſa ſit manus inijcere in virtutis coronam, & imperium. Sed tam inſolens hic co-

Multi inuolant in virtutis patrimonium, ſibique arrogant alienum.

Quod virtutis eſt, illi reddatur.

Digitized by Google

natus fuit, quam irritus. Velint nolint infenſiſſimi virtutis hoſtes, in omnibus rebus præclarè geſtis, ſemper præſtantiſſimus honoris, gloriæque titulus virtuti aſcribetur. Nunquam erit tam nebuloſum, caliginoſumque inuidiæ cœlum, vt pulcherrimum clariſſimi ſolis aſpectum, quo virtus heroica illuſtratur, mortalibus eripiat. Si honeſtum opus tegi nequeat, multò minus illius parens. Eſt de natura lucis, natam vides, igitur lucebit: nec lux eſt ſine ſole, nec præclarum opus ſine virtute. Quid magis proprium eſt ſoli, quàm ipſa lux? quid magis virtuti ſuum, quàm bonum opus? primus igitur eſto flos operis, virtus.

multorum eſt crimen, alienæ laudis raptus.

Bonum opus cum virtute.

CAPVT XI.

VIRTVTIS ARTES

NIHIL HVMILE CONTINENT, NIHIL ABIECTVM, SED SVBLIMES ſunt, & planè regiæ

PAR erat virtutis artes nō humi ſerpere, ſed alta ſpectare, cum ſint duces ad ſuperos. Quomodo humiles & abiectæ, humanum genus ad cœlum extuliſſent?

do vita ſit moderanda? quomodo mores conformandi? ad Cœlum via deſignatur, vitiorum labyrinthi & ambages declinantur, quicquid vtile eſt ad nobilitãdas immortalis animi facultates euulgatur. Magnæ ſũt, dubio procul, & admodum nobiles virtutis diſciplinæ, quandoquidem nihil tradunt, nihilue tractant, quod non ſit ex ſe ſplendidum, mirificéque eluceſcat. Multùm diſtant à futilibus veterum commentis, ab anilibus poëtarum fabulis, à rebus amatoriis, à profanis ſcriptis, & artibus, vbi ſordidus eſt, & lutulentus ſudoris, & laboris campus, vbi nihil altum & glorioſum tractatur, vbi mẽs non aſſurgit ſcriptoris, vbi humi ſerpit animus, vana eſt tota ſcientia, & vſus deterior. Longè eſt alius heroicæ virtutis ordo, melior doctrinæ fructus, quia eſt melior docendi vſus. Docere, quomodo hominis animus fiat perfectior & illuſtrior, nonne eſt nobilis diſciplina? quomodo vis ingenij acuatur, memoria confirmetur, voluntatis amor augeatur, ſenſus tam interni quam externi componantur. Nonne eſt ars artium, commutare hominem, in Angelum? vitium, in virtutem? dedecus, in honorem? inopiã, in vbertatem? ignorantiam,

Virtutis altæ diſciplinæ.

Virtutis labor ſacer, & glorioſus.

Ars artium eſt de homine facere angelum.

Digitized by Google

ſos Leones foues, ſublimes aquilas facis, tui ſtudioſos mirè regis, & erigis, terris negas reges, at cœlo paras. Mirabilis es artifex, qui ſub te ſuum poſuit tyrocinium, non pluris totum orbem æſtimat, quam punctũ, & adhuc valdè anguſtum: opes, voluptates, honores, non pluris facit, quàm vmbræ ſomnium: adeò erectus eſt animus, vt ſceptra terat & purpuras, veluti res nihili: neſcit fragilem ambire fortunam, quia ludum illius ſpernit, & fugit: magnis duntaxat animum implet ideis, quæ pingunt æternas rerum diuinarum imagines. Grandis es magiſtra, qui te ſemel docentem audiuit, alium non quærit magiſtrum, totum ſe tuæ diſciplinæ tradit informandum, non pulchriores inaures, tuis præceptis, deſiderat. O magnas, diuinaſque virtutis artes, quibus homo magnus fit, & diuinus, alta ſapit & æterna. Deum cogitat & inquirit, Deum reperit, & illo fruitur, excellentem induit naturam, digna ſua ratione, ſuaque cœleſti præſtat imagine, viuit inſtar Angeli, ſummum inter mortales tenet gradum, imò virtutiſalis ſuffultus, extra naturæ humi ſerpentis fines egreditur, & licet adhuc ſit mortalis, nihilominus cum immor-

Virtus ſuos ad Cœlum vehit.

Virtus amat audientem.

Alta ſapit virtutis proles.

talibus communicat. Quis non obſtupeſcat ad tantos virtutis radios, altoſque illius ſtatus vertices, vbi nihil lutulentum, abiectũ nihil cernit animus, ſed omnia grauia, excelſa diuina, admiranda, immortalia? Felix, qui ſub vmbra virtutis dormit.

CAPVT XII.

AD VIRTVTEM HEROICAM COLENDAM.

PROTREPTICON.

Non ſatis nout virtutem mortalitas.

SI Regina mentium virtus heroica corporeis oculis videri poſſet, ad illam amplectendam, reuerendamque, longioribus adhortationibus non opus eſſet. Sed cùm ab ipſis ſenſibus lõgè remota ſit, lateatque abdita ſuum in palæſtræ locum, neceſſe eſt vt in omnium aſpectum, varijs ſaltem imaginibus expreſſa euocetur. Quòd cùm abundè factum ſit, ſuperioribus diſputatis partibus, ſupereſt vt ad tantæ animorum Dominæ, quâ amorem,

Digitized by Google

quâ obſequium, acrius & vehementius adhortemur. Adeſte, adeſte mortales, & qui tantopere ſupremos dignitatum gradus, in quouis imperio ambitis, ora conuertite in theatrum virtutis heroicæ, illiuſque præmia, quibus ſui perſtudioſos liberaliter exornat, recognoſcite. Quàm ampla ſint, & glorioſa, quàm certa & ſtabilia, videte: iſta ſola ſunt, quæ mẽtes nobilitant, quia vera & ſola nobilitas virtus eſt, ex qua fluit quoduis munus honorificum, & nobile. Erratis, & quidem turpiſſimè erratis, cùm ſpreta virtute, protritaque, vobis nomen, & famam apud mortales comparare deſideratis. Quaſi verò poſſit eſſe aliqua vmbra, ſine corpore opaco? radius, ſine ſole? bacca, ſine arbore? gemma, ſine concha? facilius eſſet reperire ignem ſine calore, quàm veram gloriam, ſine ingenua virtute. Nolite, per Deum immortalem, vos in fraudem inducere, nunquam ad templum æterni honoris intrabitis, niſi per heroicæ virtutis delubrum tranſieritis. quid vos conficitis in vanis honorum titulis inquirendis? dum ad eos propius accedere uidemini, tunc à vobis magis recedunt: dum arctius prehenſare nitimini, eò magis laxantur, & fu-

Vera nobilitas Virtus eſt.

Nulla gloria ſine virtute.

giunt. Si velitis terræ filij minimè videri, alia vobis via progrediendũ eſt: fruſtra laboratis, vigilatis fruſtra, incaſſum veſtri omnes conatus recident, niſi virtutis facem accenderitis, eamque prætuleritis veſtris omnibus tùm dictis, tùm factis. Putare gloriam eſſe vani laboris prædam, hoc eſt merè deſipere: ſibi fingere fructum nobilitatis in honoris inanis aucupio, hoc eſt inſanire: tota ſeges gloriæ creſcit in virtutis cãpo, verus honos, illius eſt prouentus. Quicunque igitur nobilem animam ſortitus eſt, ſi velit eam nobilius illuſtrare & locupletius ornare, ad cœlum virtutis aſcendat, ab ea mutuetur mentis ornatus, ſtemmata veræ nobilitatis accipiat, torquem aureum petat, fiat candidatus cœleſtis glorię, nullis parcat laboribus, vt cœli municeps habeatur, ambiat imperatoriam inter Cœlites, pulcherrimis facinoribus, dignitatem. Nullus mortalium timeat, ne virtutis opes exhauriantur, dignitates, & honorum gradus deficiant, ampliſſima deſint præmia, quandiu honeſta erit actio, tandiu illam virtus remunerabitur, nec prius compenſare deſiſtet, quam areſcet fons honeſtatis. Tanta regina omnibus bonis circum-

Inanis labor hominis, qui eſt ſine virtute.

Diues opũ Virtus.

fluit, Germani honoris & bonæ famæ domina, nobilitatis parens, cum ſuis liberaliter agit, & magnificè: nunquam alienos labores ſua ſpe defraudat, multò minus mercede: compenſat cum fœnore, magnaque cum vbertate. quicunque illius comitatum ſequitur, jis omnibus rebus perfruitur, quas homines ſummopere expetunt. Viuit in tranquilliſſimo otio, lætus, & ſua ſorte contentus, abundè locuplès, in ſummo honore conſtitutus, dilectus ab humanis conſortijs, non caret animi remiſſione, nullas habet lites, Chriſto ſuauiter laborat, cœlo ferit, virtutem colit, Deum ſpirat. Non attendit ad res fragiles, & caducas, nec illis afficitur, altius collineat & ſuam animi aciem ad omnium bonorum metam dirigit. Verè hic ſolus eſt in terris beatus, qui ſcit ex animo heroicæ virtutis tam cultui, quam obſequio, non conſecrare tantùm, ſed etiam totum hominem addicere. Vera eſt & vnica, digna Chriſtianis occupatio, quæcunque aliæ, ſunt admodum tenues, & leuiculæ, homines poſſunt impedire, non promouere, illudere, non ſatisfacere, perturbare, non mitigare, diſtrahere, non excolere. Quid eſt in terrarum orbe

Virtus eſt munifica.

Felix eſt virtu is rivalis.

ſuauius? quid nobilius? quid diuinius? quam ex præceptis virtutis vitam inſtituere, mores concinnare, rebus humanis vacare, cœleſtia meditari, ſibi imperare, ſaluti conſulere? quid ſublimius, quidue potētius, quā infra ſe videre corruptæ naturæ ludibria, mundi aleam, ancipitis fortunæ iactus, ludum vanitatis, honoris ſpurij, & adulterinæ gloriæ fugaces vmbras, opum ſpolia, orbitatem commodorum, vno verbo, rerum humanarum viciſſitudines, & fabulas? quantum bonum, eſſe rerū omnium Dominum, nullis perturbationibus ſubiacere, more regio viuere, Deo ſeruire, regnare? hæc ſunt virtutis beneficia, hæc dona immortalia. Si verum eſt, hominem eſſe ſui peramantiſſimum, ſuique honoris percupidiſſimum, quomodo ad virtutis arcem non aduolat? ad illius ſinum non ſe recipit? illius obſequio non ſe addicit? fateatur neceſſe eſt, aut ſe cœcum eſſe, aut malè ſe amare: at ſi cœcus non eſt, ad tantam virtutis lucem oculos aperiat, ipſamque veritatem tandem agnoſcat, & amplectatur: ſi non malè amat, amet igitur quod amandum eſt, & eo modo, quo par eſt, ſi conuenientem rectæ rationi vitam inſti-

Magna felicitas, virtuti adhærere.

tuere velit. Vides, mi homo, quàm benigno vultu, & leni ſermone, te virtus heroica ſuum ad palatium inuitat, non vt te ſeruum habeat, ſed vt ſis tui iuris, & liber à cupiditatibus: non vt ſubiaceas appetitui, ſed vt ei potiſſimùm imperes: non vt tantum dicaris palatinus virtutis, ſed regius filius. Maxima pollicetur merétium Domina, præſtabilia & admodum honorifica, ſtat promiſſis, neminem decipit, plura donat, quàm promittit, adeò eſt munifica, tantáque ſunt ea, quæ largitur, vt omnem ſuperent æſtimandi rationem. Quod ſi putes virtutis bona nimis collaudari neminique fidem adhibere velis, ſaltem experire ſortem, ad aliquod tempus heroicæ virtutis aulam frequenta, explora illius ſtatum, agendi formam tenta. Non dubito quin ſtatim ad primum tam nobilis, & tam ſanctæ Reginæ aſpectum obſtupeſcas, eique te illius obſequio, ſine mora, deuoueas.

Virtus ſtat promiſſis.

Tenta virtutem, & dabis manus.

LIBER SEDVNDVS.

PRIMÆ PARTIS.

Capvt I.

HEROICÆ VIRTVTIS Studioſi.

Reges proclamantur.

Duplex regum ordo.

DVO genera Regum eſſe, tam regni forma, quam virtutis ſtatus, apertiſſimè declarant. Nihilominus populorum Reges & nationum, magis noti ſunt hominibus, quàm virtutum. Quòd regius ille fulgor, & illuſtris apparatus, qui in ſenſus humanos incurrunt, longè facilius, & vehementius oculorum aciem perſtringant, quàm ea, quæ nihil habét commercij cum ipſis ſenſibus, licet eò ſint ſplendidiora, grauioraque, quò magis, & magis ab ijs recedunt. In hoc ipſo, perbeati Reges, quod

Digitized by Google

ipſi Deo, ſuperiſque omnibus ſint notiores, quàm humano generi, imo magis reapſe noti quòd Dei notio, ſit quacunque alia potior, & ſublimior. Non idcircò minus erunt Reges, neque minus cenſebuntur, quod non tanta ſit apud homines eorum notitia, eorũque ſplendor apud multos non ita refulgeat: quin ex hoc maior illorum dignitas, majeſtaſque intelligenda eſt, quod nihil a mortalium opinionibus commendationis accipiant, ſed à ſupremo rerum omnium Imperatore, regio diademate coronétur. Ij omnes dicuntur Reges quotquot in hoc mundi theatro ita ſunt morati, vt ratio poſtulat, ita virtutis heroicæ ſtudioſi, vt ſtatus gratiæ deſiderat, ita Deo addicti, vt ſacer illius cultus flagitat. Hi ſunt qui regiam ſuſtinent pro dignitate perſonam, cum omnia clariſſimorum Regum munia ritè obeant, nihilque prætermittant, quod eſt regalis officij. Rerum politicarum ſcriptores, ad hoc vt Reges omnibus ſuis numeris ſint abſolutiſſimi, quam plurima requirunt, quæ quidem omnia in virtutum viris facilè reperiuntur, & multò plura, multóque præſtantiora.

A Deo coronantur reges virtutis.

In primis volunt eſſe Reges viros probos, quod probitas ſit cuiuſlibet

Probitas regia.

ſtatus, & imperij fundamentum. Deinde non vulgarem ab ijs repoſcunt gubernandi artem, in qua non mediocris prudentia eluceat neceſſe eſt, ne cœca ſit regni forma. Potentiam repetunt, regiæ maieſtati ſupparem, & authoritati. Sint magnanimi inquiunt, veluti Leones, vt ſua iura tueantur, minutas res negligant, calumnijs non facilè credant, alta ſpectent, maxima cogitent, ardua moliantur. Sint humaniſſimi, & incredibili lenitate, vt tantùm reliquos homines ſibi ſubditos humanitate ſuperent, quantum dignitate, ſplendore purpuræ, gloria, majeſtate. Sint tincti literis, vt ante rerum vſus, egregias habeant humanæ ſortis cognitiones. Sint rej militaris peritiſſimi, vt quid arma poſſint, quid caſtra valeant, probe ſciant ſint populorum patres, & paſtores, vt ita rem ſuam agant, tanquam rem populi, liberos foueant, gregem paſcant. Sint magnifici, quia regium eſt, eſſe in ſuos oportunè liberales, & munificos, cùm hoc petat ipſamet liberalitas. Sint iuſtitiæ retinentiſſimi tam in toga, quam in ſago, quò magis floreat vigeatque imperium ſub iuſta laudabilis æquitatis libra. Denique in omni loco, omni tempore, nihil

Ars gubernandi. *Prudentia* *Potentia.* *Magnitudo animi.* *Humanitas.* *Scientia.* *ars militaris.* *Cura paſtoris,* *cura patris.* *magnificentia.* *Iuſtitia.*

agant, nihil dicant, quod eum regia dignitate vllo modo pugnet vt vel hoc vnico ſigno, omnes intelligant illos Reges eſſe. Ex hiſce magnis excelſiſque partibus, & munijs, veluti luculentiſſimis monimentis, regij characteres agnoſcuntur, quibus veræ diuini nominis imagines exprimuntur, & exponuntur. Quos requirunt magni viri magnis in Regibus colores, vt ſint uiuæ, & ſpirãtes opificis huius mundi tabulæ, eos omnes in virtũtum amatoribus, perfectiſſimis ſummi Regis imaginibus, haud temerè reſperſos tenemus. Quiſque vir deditus ex animo virtuti, eiuſque cultor religioſiſſimus, eadem ferè regni forma, paruum regit mundum, qua Rex Regum, hoc vniuerſum. Eandem imperij formam, quam in hoc Orbe diligenter obſeruat à ſupremo numine conſtitutam, ad ſuum μικρόκοσμον ſtudioſè tranſmittit, tranſmiſſamque gnauiter retinet. Regit hoc imperiũ mirabili cum induſtria, nihil agit niſi ex cœleſtibus oraculis, decernit nihil, niſi ex legibus diuinis, nihil mouet, nihil ſuſcipit, quin virtutem in conſilium adhibuerit. Vbique primus datur diuinæ voluntati locus ratio imperat, corpus obſequitur,

regij Characteres.

parui mũdi regimen.

opus verè regium.

Digitized by Google

homo quieſcit, dominatur in omnes cupiditates, & appetitus, motus animi & corporis affectus ſuum regem pręclaris virtutum ornamentis cohoneſtatum reuerentur illius voluntatibus obſecundant, ſummè amant quotquot ſunt iſtius microcoſmi partes, quotquot organa, tot ſunt ſubditorum genera quę virtutis ſtudioſo, Regi potentiſſimo deſeruiunt. Hominem, alium regere, regium eſt: ſeipſum regere, diuinum: hominem imperare alteri, magnum eſt: imperare ſibi, maius: hominem vim alterius reprimere, laudabile: ſeipſum coercere, laudabilius: hominem regem eſſe, ſępius eſt hæreditatis: eſſe virtute præditum, eſt fortitudinis: naſci regem, bonum eſt: fieri virtute, melius eſt: coronari à natura, felicitatis eſt: à gratia, ſanctitatis. Quid dicit nomen viri, ſingulari virtute præditi? Dicit eſſe Regem ſapientisſimum: nam quæ poteſt eſſe regalior ſapientia, quàm ſapienter ſuam regere naturam? dicit eſſe regem optimum: quæ magis regia bonitas, quàm ſibi, ſuiſque bonum eſſe? dicit eſſe regem potentiſſimum quæ maior potentia, quàm dominari in appetitum, refrenare libidines, reprimere vitia, coercere dęmones.

Hominis regimen, diuinum.

Virtutis poſſeſſor, magnus rex,

dicit eſſe regem excelſo cõnſtantique animo: quæ magnitudo mentis erectior, quàm omnibus rebus aduerſis, & perarduis obuiam ire, nec vllis vnquam cedere? dicit eſſe regem bellica virtute, & militari gloria præſtantem: quæ ars militaris ea præſtantior, quam ritè callet, & cuius opera, difficillima aduerſus dæmonem, illiusque auxiliares copias, bella conficit? quę ſplendidior gloria quàm toties hoſtem humani generis domuiſſe, & de illo, more imperatorio, triumphaſſe? dicit eſſe regem humaniſſimum, benigniſſimumque: quæ benignior humanitas excogitari poteſt, quàm in omnes tam amicos, quam inimicos ſummam exercere clementiam, & receptis iniurijs beneficia rependere? dicit eſſe regem; liberaliſſimum: quæ amplior munificentia, quàm in proximum inopem, ſuum patrimonium effundere? dicit eſſe regem æquiſſimum: quæ iuſtior æquitas, quàm ſuum cuique tribuere? malle lædi in iure, quàm lædere? dicit eſſe regem, omni doctrinarum genere exornatiſſimum: nemo eſt illo doctior, nemo ſagacior qui diuinas artes, & ſublimes diſciplinas complectitur. Dicit eſſe regem piiſſimum: non datur illâ, pie *regia opera.*

tas major, cum feratur in Deum, & in omnes ſuperos, & in vniuerſam hominis naturam. Dicit eſſe regem inuictiſſimum: quis inuictus dicendus eſt, niſi ille, qui continuo vincit alios, & à nullo vincitur? qualis rex, & quantus ſit virtutis poſſeſſor, nemo facilè dixerit. Saltem dicet bellè illum regere ſuum corpus, & ad omnem rectæ rationis gyrum reducere, ſēſus omnes tam externos, quam internos in officio continere, ſummam præ ſe ferre in quouis motu modeſtiam, illa duntaxat oculis intueri, quæ ſancta cogit neceſſitas. Dicet iuſtis ſermonibus, & perhoneſtis colloquijs illius aures patere, guſtum haud titillari, olfactum non decipi, tactum non emolliri, ad libitum phātaſmata non impunè euagari, animū minimè peregrinari. Dicet ipſam vim rationis nunquam obdormiſcere, ſed continuò immortalem intelligētis mentis oculum, larga luce virtutis illuſtratum, hominis imperio inuigilare. Dicet in animi ſolio ſedentem cum virtute rationem, quolibet temporis articulo, ſupremi numinis, & æternæ ſapientiæ hominem ſtudioſiſſimum, vt imminentibus perturbationum cupiditatumque tempeſtatibus maturè proſpiciat, opportuniſſi-

regia artes

mè commonere. Aſſeuerabit virtutis virum, ita ſuum microcoſmum moderari, vt nulla vnquam in eo ſeditio concitetur. Reuera intelligit, quantum amori tribuendum ſit, quidue illi denegandum: quid concedendum deſiderio, necne: quomodo res quæ eſt in votis, ſit ambienda, & quouſque: callet, in quo ſit odium criminis exercendum, & à quo ſit abhorrendum: quid fugiendum, & quomodo declinandum. Quî ſit lætitia moderanda, ne profuſa ſit, & nimis inſolens: quî triſtitia, ne corruat animus, & penitus iaceat. Scit ſpem alere, & affulgentes illius radios benignè & prudenter excipere: quod minimè ſperandum, nec ſperat: nec dolet, quod non ſperat: verè timet, quod timendum eſt; quod non metuendum, nec de illius metu cogitat: ſi fidenter agendum, & audacter, & fortiter, naturæ minimè parcit. Hac in affectuum adminiſtratione, tam iuſta, tam æquabili, tam concinna, tam eleganti, tam moderata, tam regali, quantus heros ſit virtutis fautor, quantuſue Rex, apparet clariſſimè. Veriſſimum eſt, quod Iudæorum doctiſſimus aſſeuerauit, ſolum ſapientem eſſe regem. Quis verò ſapiens eſt meritò dicẽdus, niſi virtutis amã-

Hoc eſt regiæ mentis ſtudium.

ſapiens, rex habetur.

tiſſimus, eiuſdemque cultor acerrimus? quæ maior eſſe poteſt ſapientia, quàm præclarè ſe gerere, & vitam ducere virtuti, rationique conuenientiſſimam? quæ diuinior ſapiendi virtus, quam efficere, vt vbique corpus animo pareat, nihil audeat in mentem, nihil in rationem: concupiſcendi vis & iraſcendi, mentis imperio planè ſubiaceat? quæ ſublimior prudentia, quàm in omnibus, tùm dictis, tùm factis, ſe hominem demonſtrare, chriſtianè philoſophari, rationis lucem efferre, ſanctiſſimæ religionis munia exequi? quis non videt ſapientem eſſe hominem, heroicarum virtutum aſſertorem? quem fugit non eſſe ducem aliorum, & Regem? nemo neſcit virum prudentem, hominum parum conſultorum eſſe ductorem, cum nouerit ea quæ ſunt agenda, quæue omittenda: temperantem parum temperantium, cum diligenter expenderit, quænam ſeligenda, quæue deuitanda: fortem ignauorum, & vecordium, quia ſtudioſè didicit, quæ tolerare oportet quæue minimè ferenda ſunt: iuſtum iniquiſſimorum, quod æquitatem integram, ſuum cuique tribuendo, accuratiſſimè retineat, retinemdamque proponat. At quis verè prudens, quis

Regia munia.

temperans, quis fortis, quis iuſtus, niſi virtutis perſtudioſus? quis verò dux aliorum & moderator, niſi virtute præditus? quis alios regere debet? pius, an impius? ſtultus, an ſapiens? innocens, an ſceleratiſſimus? ni fallor, vitium ſubiacere debet virtuti, vitioſus iuſto potior naturâ, potior eſt ordine; prior dignitate, prior & munere: rex eſt qui vitij imperat, non cui vitia ferreas leges imponunt. Porrò nemo alius ab illorum iugo ſe ſubducit, præter religioſæ ſortis, & vitæ magiſtrum. Neque tantùm uirtutis palæſtrita vitijs non ſuccumbit, ſed ipſamet domat, & deſtruit: & hoc ipſo, quod rerum omnium moderatori Deo pareat, ſummum in omnes flagitioſos imperium exercet. Ex vero ſupremi numinis obſequio, regalis authoritas naſcitur, quóue perfectius eſt, eò regnum perfectius, Seruire Deo, regnare eſt: colere virtutem, eſt Deo præſtabile obſequium reddere, nonne etiam orbi imperare? tum imperat Chriſtianus, & ſummè imperat, quando ſe diuinis legibus addicit, quarum obſeruatio poſtulat, vt in omnibus corruptæ naturæ rebus ſeipſum vincat, regéque ſe omnium perturbationum; quæ aduerſus moleſtas difficultates

Dux vitæ virtus.

Rex eſt bonus Chriſtianus.

oriuntur, conſtituat. In quocunque virtutis labore, regis munus obit. Nonne opus regium eſt, primas partes Deo tribuere, ſecundas proximo, primas animo, ſecundas corpori, primas gratiæ, ſecundas naturæ, primas cœleſtibus, ſecundas humanis? nemo melius id præſtat, quàm qui virtutum vias init, & rationes, illaſque ad vſum reuocat: qui cùm ſit admodum varius, & multiplex, tot regiæ dignitatis veſtigia relinquit, quot ſingulariũ virtutũ munia exequitur. O nunquam benè intellectam heroicæ virtutis ſcientiam: nec ſatis cognitam mortalibus regiam illam dignitatem: quæ quo plus deliteſcit, eò magis aperitur: quò plus obſcuratur, eò magis lucet: quæ licet ab humanis obtutibus ſubducatur, ab æternis non eripitur, eóque eſt charior & nobilior, quò tectior. In tanta hominum cæcitate, magnum illud Nyſſæ columen, diuina luce illuſtratum egregios virtutis cultores, reges agnoſcit, ſiquidem illos ijs afficit ornamentis, quæ regem decent, & declarant. Sapienter Eccleſia inſtituit, vt quicunque virtutis partes amplexi ſint, in ijſque plurimum excelluerint: coronentur. At coronari, regis eſt, coronantur virtutis cultores, igitur

reges. Proponit regiæ dignitatis ſtatus, aſſumit conſuetudo Eccleſiæ, concludit veritas propoſitionis. Colantur igitur vt Reges, qui virtutem alunt, qui fouent, qui illam exercent, quibus viuere, & virtuti ſtudere, idem eſt.

CAPVT II.

VIRTVTIS CVLTORES TOTI TERRARVM ORBI IMPERANT.

PARADOXVM autumabit, quod hîc proponitur, in cœli Politia parum verſatus, ſtatimque occurret Chriſtiano Philoſopho, vt inquirat, qui fieri poſſit? verùm, quicunque ille ſit, modum audiat, & illi fiet ſatis. Imprimis ſciat omnium virtutum cultorem poſſidere Deum Opt. Max. cuius poſſeſſio non modò totius orbis imperium comprehendit, ſed multitudine innumerabiles mundos, quos naturæ opifex in lucem poteſt ſuſcipere. Sciat eundem eſſe totius naturæ poſſeſſorem, ideóque terrarum, & marium imperatorem. Sciat, *Iuſtus Deum poſſidet.* *Virtutis eſt, naturæ hæreditas.*

vel vnius titulo virtutis, nimirum paupertatis, toti orbi leges dare. Sciat veritati D. Paulum fucum non facere, cùm virtutis amantiſſimos, etiamſi rebus omnibus priuentur, omnia poſſidere aſſerat. Certè qui omnia poſſidet, nihil excludit, qui nihil excludit, totum vniuerſum continet. Quid ſi iure ſanctæ paupertatis adeò diues eſt, adeóque potens, quid merito cæterarum virtutum obtinere debet? neque velim orbis imperium eſſe vel vnius virtutis præmium, aliquid aliud longè melius, & præſtantius ab ea expectatur, quod non capiunt humani pectoris anguſtiæ. Quid eſt igitur in virtutis cultore quod illi concedat imperium in totius orbis regna, & gentes; quod in elementa, cœlique tractus fines regni propaget? quid eſt, quod tantum valeat apud mortales, & ſuperos, quo totus naturæ complexus in officio continetur? quinam in iuſto viro regius eſt charecter? quæ ſpecies principis? quę forma maieſtatis, qua dominatur in omnia? vis imperandi an eſt in corpore? at eadem eſſet in homine vitioſo, proboque, cum eadem in vtriuſque ſit argilla corporis. an in nuda anima? at eadem eſſet boni malique viri, regnandi ſpecies.

Nec ſufficit orbis, ſed vnius virtutis præmium.

an in vtriuſque compoſitione? at in hoc, nullum eſt amborum diſcrimen. An in liberalibus artium diſciplinis? at nihil impedit, quo minus flagitioſi, ſint illis tincti literis, nec tamen ius habent regni. An in corporis venuſtate, vel robore, vel ſanitate? an inverſuta calliditate aut in proſpera fortuna? an in gratia principis, & fauore potentiſſimi Imperatoris? nihil minus vnde igitur tãta regnandi poteſtas? ex virtute, quæ diuini numinis ſimilitudinem exprimit. Hoc ius heroicæ virtuti tribuitur, illiuſque meritis, qui iuſtè viuit, & in ſe Dei virtutes format, arrogatur. Equidem vis imperandi nunquam melius agnoſcitur, quàm ex obſequio. Ex hoc Regem agnoſcimus, quòd illi omnes ad vnum ſubditi, cuiuſcunque ſint ſtatus, & conditionis, , in vniuerſa regni ditione, obſequantur accuratiſſimè. Abſolutum in regno obſequium, regem indicat, & deſignat imperantem. Vtrumque in virtutis cultore, tam obſequium, quam imperium, regiam totius orbis poteſtatem demonſtrant. Si totus orbis virtutum fautori pareat, neceſſe eſt, vt ille rex, & imperator agnoſcatur. Chriſtus Dominus, quatenus homo, vniuerſis heroicarum virtutum numeris abſolutiſſimus to-

Vbi non eſt virtus, nec ibi eſt animi regnum.

diuina politia à virtute.

Obſequium, nota eſt imperij.

Digitized by Google

tius mundi rector habetur, illiuſque partes iuſto ſubiacuerunt imperio. Angelus obedijt, reges terræ coluerunt, homo reueritus eſt, aſtra paruerunt, elementa obſeruarunt, bruta obtemperarunt, res inanimæ, & elingues imperium capeſſiuere, totus orbis eius voluntatibus obſecundauit.

Chriſtus Dominus omnium.

Neque tantùm, propterea quod eſſet Deus, nam certiſſimum eſt omnia parere Deo, etiam illa quæ non ſunt, neque propter diuinam duntaxat hypoſtaſim, nam illi quoque mundi regnum debetur, ſed etiam propter excellentiſſimas, & ſummè admirãdas virtutes illius ſacroſanctæ, & immortalis animæ, omnium intelligentiarum & ſublimium mentium præſtabiliſſimæ. Verum iſta non tero, nec de Chriſto Domino, nec de Magna matre, nec de Apoſtolorum ſenatu dubium eſt, terris imperaſſe diuinitùs. Nec de clariſſimis ſanctæ Eccleſiæ Columinibus, & nobiliſſimis ornamentis, eximiæ ſanctitatis viris, vllo pacto ambigitur, Quin de omnibus virtutum amatoribus, & cultroibus, imperare mundo, ſacro more, fidenter aſſeritur. Si Dij ab ipſomet Deo nominentur, ſi filij excelſi, reges non vocabuntur? reges non erunt? non imperabunt? non imperabat

Omnia Deo parere debent.

Virtutis ſacrum imperium non humanum,

rabat magnus ille Ioſue, magnis exornatus virtutibus, cum clariſſima cœleſtium orbium lumina in curſu inhibuit, imperando ſoli, vt ſtaret, imperando lunæ, vt quieſceret? ſtetit ſol, & quieuit luna, vtrumque ſidus agnouit virtutis vocem, & imperium, & tacite dicebat, quandiu virtus iuſſit, vt cœleſte ſtadiũ decurreremus decurrimis: iam monet, vt curſũ hibeamus, inhibemus: virtutis virũ, regem agnoſcimus, & paremus: ab orbis conditore in mandatis habemus, vt cupiditatum regi, & vitiorum domitori obtemperemus. Tanta vis eſt Philoſophi herois, vt immenſas cœlorum machinas coerceat. Non imperabat bonus Ezechias, cum princeps aſtrorum retroceſſit, & quidem ad decem gradus? dubio procul tenebat illius cœleſtis currus habenas virtus, & aurigæ munere fungebatur, dum viro Dei nobilis planeta morem gerit. Non imperabat cœlo Elias, cum illius clauem natus eſſet, qua illud terris obſerabat, & reſerabat? non imperabat, cùm ad triennium effecit, vt eſſet humanæ genti velut æreum? non imperabat, cùm ex eodem, vti ex ardenti camino, flammas euocauit? quod ſi præclaris exornati virtutibus, tanta voluerint

Ioſue imperium.

Vox virtutis auditur ab inanimis.

Ezechiæ virtus.

Virtus, auriga nobilis.

Eliæ imperium.

authoritate in cœlorum imperium, quod Dei eſt: quanta valuerint in terrarum regna, quiuis facilè coniecerit. Qui plus poteſt, poteſt & minus: qui tanta potuit in cœlos, in aſtra, potuit & in illas nobiles intelligentias, quarum opera cœleſtes mouentur orbes: quantò magis in terras, in earum rectores, & principes, quorum adminiſtrationibus ſubiacent? non imperabat ſanctus, & innocens Abel, cùm ex ignis ſphæra globus flammeus euocatus paruit, ad oblatum præpotenti Deo munus comprobandum? non imperabat igni virtus, cùm toties è cœlo lapſus, contra ſuum naturalem ordinem, ſacrificia mirum in modum, dum lex adhuc vigeret, abſumpſit? non imperabat trias illa nobiliſſimorum adoleſcentum flammis ignium, cũ omnes res creatas, in medio terribilis fornacis ſinu, ad ſupremi numinis laudes efferendas inuitarent? domitores ignis, & rerum omnium Imperatores ab vniuerſo terrarum orbe prædicantur. Non imperabat D. Benedictus, S. Pater Seraphicus, D. Franciſcus de Paula igneo elemento, cuius flammæ magnorum illorum virorum corpora reuerebantur, ſeque famulas agnoſcebant? non imperabat Diua Scholaſti-

Magnum ſanctorum imperium

Abelis vis & poteſtas.

Reges tres pueri in fornace ignis.

ca aëris officinæ, cum ad illius nutum ex ſereno factus eſt nebuloſus, & caliginoſus? non imperabat aërẽ S. Eulalia, cum ex illius Theſauris, tantum niuis conceſſum fuerit, quantum ſatis fuit, ad virginale corpus, poſt mortem, tegendum? non imperabat aëris calori, nimioque ſolis æſtui, B. Ioſ. Anchita, cum auibus, incolis aëris præciperet, vt paſſis alis, ſibi, ſuiſque ſociis, gratiſſimum vmbraculum pararent? non imperabat pluuijs B. Ludouicus Bertrandus, cum magna vis aquarũ ex aëre laberetur, nulla verò gutta, vbi erat, decideret? non imperabat ventis, & mari, & balænis, S. Maclouæus, cum ſupra cœtum immanem, vti in inſula, ſacris eſt operatus? non imperabat S. Xauerius, Indiarum Apoſtolus Oceano, dum alias, impertita benedictione ſalſam aquam in dulcem immutat, alias, amiſſam ſcapham ab ipſis ventis, & fluctibus recuperat, alias, hauſtum aquis crucifixum à piſce maritimo, concri nomine, recipit, alias, procellas, & tempeſtates, ſedat, & mitigat? non imperabat S. Franciſcus de Paula maris tractibus, cum Siciliæ fretum, ſtrato ſuper ſummas aquas pallio, cum fido comite traiecit? non imperabat D. Martinianus del-

Variæ virtutis imperia.

phinis, cum velut equis, ijs vſus eſt, ad immenſa marium ſpatia tranſmittenda? non imperabat terris S. Gregorius Thaumaturgus, qui montes arduos è loco, in locum tranſtulit, qui paludes ex ſiccauit, qui reſtagnãtes amnes expreſſit? non imperabat terræ feris S. Daniel, qui Leonum ora ſignauit, furorem coercuit, famem mitigauit, immanitatem ferocientis naturæ domuit? non imperabant ſancti Vates principibus, & regnis, cum Dei nomine veritatis oracula nuntiarent? vbique iſtius imperij expreſſa ſunt monimenta, vbique veſtigia. Tantùm valet inſignis ille virtutis cultor, & acerrimus propugnator, vt totus orbis illius inſignia ferre velit. Bonum eſt, huic principi morem gerere cui nec homo, nec Angelus, nec elementa, nec cœli, nec ſidera, nec res animatæ, nec inanimæ, imperium denegant.

Orbis virtutis fert inſignia.

CAPVT III.

VIRTVTIS FAVTORES, REGIS REGVM, ET DOMINI DOMINANTIVM, VIVÆ SVNT ET SPIRANTES IMAGINES.

NEMO, melius regem exprimit, illiuſque perſonam ſuſtinet, quàm qui regio eſt animo, regioque munere defungitur. Inter mortales nullus Chriſtum, qui Rex eſt regum & Dominus Dominantium, maiori cum laude, & dignitate repræſentat, quàm heroicarum virtutum inſignis æmulator. Viua eſt & ſpirans imago cœleſtis Imperatoris, non modo propter illius imaginem, quam in ſemet expreſſam, verùm etiam propter illuſtrem quandam ſimilitudinem, in qua potiſſimũ conſiſti t regia Chriſti Domini effigies. licet omnes homines authoris naturæ ſignatam ferant imaginem, attamen mira eſt in tanta hominum multitudine paucitas, qui ferant ſimili-

Spirans Chriſti effigies.

impetatorem: nihil egit, quod non eſſet diuinum, & maximè regium. Quicunque corporis motus, ſolis curſu moderatiores erant & longè concinniores, & in illis ad vnguem factis, regia quædam, & permodeſta concinnitas mirum iu modum elucèbat. Rex erat in animi demiſſione, rex in ſingulari humanitate, rex in eximia pietate, rex in magnitudine animi, & obſtupenda mortalibus conſtantia, rex in ſublimi charitate, rex in omnium virtutum genere. Docuit Chriſtianos, quomodo regiam illam dignitatem, in heroico labore ſuſtinere par erat, verbo quidem, ſed prius opere. Nec ſacroſancta cœleſtis regis inſtitutio ſuo fructu caruit, nam quicunque illam ſtudiosè arripuit, diligenterque fouit, in magnum virum euaſit, ſummumque heroem. Fateor me ſummopere mirari dictum illud Cyneæ, regis Epirotarum Pyrrhi Oratoris, cùm ab eodem interrogatus, quid commendatione dignum Romæ vidiſſet, reſpondit, in Senatu Romano tot ſe reges vidiſſe, quot Senatores. Tanti nimirum faciebat illius Curiæ patres conſcriptos, tantique æſtimabat prudentiam, & conſilij vim, vt dignum quemque iudicaret, qui regeret imperium. Si quis

Chriſtus rex in virtutum theatro.

Legatus Pyrrhi.

ex me ſcire vellet, quid in hoc immenſo totius orbis theatro, maximè laude dignum viderim, videamque: reſponderem, me nihil vidiſſe, nec videre pulchrius, & laudabilius, eo viro, qui Chriſtum, regem regum, & Dominum dominantium, in prçclariſſimis virtutum ornamentis repræſentat. Quot eiuſmodi viros intueri datur, tot vnius orbis glorioſos reges ſpectare licet: vbi enim regios Chriſti characteres animaduerto, ibi reges Chriſti ſimillimos obſeruo. Homines video manſuetiſſimos, & humillimos, ſine felle, ſine faſtu, ex iſtis regijs characteribus reges agnoſco, eoque præſtabiliores, quo Chriſto propiores intueor. Video affabiles, & vrbanos, ſine fraude, ſine fuco? Chriſti ſimiles appello. Intueor pios admodum, & commiſeratione plenos, ſine moroſitate, & fuco? illicô reges proclamo. Video rebus in arduis ſuperandis fortiſſimos, & conſtantiſſimos, ſumma cum æquanimitate, & patientia? Chriſti ſpecies nomino. Intueor frugaliſſimos, & tenuitate victus valdè contentos? Reges corporis enuntio. Obſeruo in omnibus huiuſce vitæ negotijs, & officijs prudentiſſimos, & conſultiſſimos, ſemper ſui ſimiles, continuoque, ratio-

Vera di- [illegible] regis, [illegible]que [illegible] [illegible].

nis vim retinentes? bellè expreſſas cœleſtis regis imagines appello. Licet aduertere veritatis aſſertores, æquitatis propugnatores, fidei defenſores, continentiæ tutores, cuiuſlibet heroicæ virtutis fautores & amatores; hos vniuerſos reges promulgare fas eſt. Hi characteres non ſunt alij, quàm Chriſti, & quidem omnes regii, quibus ſignàri, regium eſt: quibus diſtingui, heroicũ: quibus ornari, diuinum. Virtutum characteres à Chriſto ſunt, quibus indicare ſolet, quinam ſint ſupremæ Curiæ ſenatores, quinam cœlorum Patricij, quinam vitiorum domitores. Hi regij characteres primùm animã, tanquam Chriſti regiam notant, deinde frontem ſignant. Eam ob rem duplex eſt horum regiorum characterum effectus, primus eſt, quod mentem prorſus eſſe regiam, ſignificent: ſecundus, quod etiam in vultu, neſcio quid regium, indicent. Anima regijs Chriſti characteribus ſignata, tota eſt regias, nullum amplius munus obit, quod abiectum ſit, vitia radicitus euellit, leuiſſimas quaſque culpas refugit, res ſublimes conſiderat, humana ſpernit, diuina ſectatur. Ipſum etiam corpus mirificos & regales motus continet, ita

Verè, virtutis cultores.

Virtutis regij characteres.

Moderatio corporis, index

animimo-derati. vt ſatis intelligatur, quæ ſit animæ virtus, cui ſubiacet. Tanta eſt vis heroicæ virtutis, vt non ſolum in mente ſuos regios characteres ſculpat, verum etiam in ipſamet facie regios colores eleganter reſpergat, quibus deſignatur excelſæ mentis eſſe domicilium. Quis non afficiatur viuis illis Chriſti regis imaginibus? quis illis ſpirantibus tabulis tantæ maieſtatis non oblectetur? quis honorem non deferat? quis non reuereatur? quod ſi pictis duntaxat Chriſti imaginibus, & quidem optimo iure honor tribuatur quantò magis viuis, & immortalibus ſimilitudinibus, eiuſdemque Chriſti exemplaribus, eſt deferendus. Voluntas Dei eſt, vt Chriſto ſimiles, reges agnoſcantur, & in magno honore habeantur. Iuſtum eſt, virtutis cultorem, quatenus ſub Chriſti purpura vitam agit, ſummæ eſſe venerationi hominibus.

Digitized by Google

CAPVT IV.

VIRTVTIS CVLTORVM HÆC SVNT REGIA INSIGNIA, BENE MERERI DE OMNIBVS, ET PATI GRAVIA.

CVM virtutis fautores, maximi reges habeãtur, neceſſe-eſt, vt hæc dignitas mirabiliter eluceſcat. At certum eſt, non poſſe melius, & clarius aperiri nec nobiliori modo illuſtrari, nec dignius ſuſtineri, quàm ſi de toto terrarum orbe optimè mereantur, & grauia quæque fortiter ſubeant. Iſta duo non facilè reperiuntur, niſi in viris heroicis, de quorum virtutibus naſcitur admiratio. Bonum omen, & lætius augurium in clariſsimis virtutis amantium inſignibus oſtenditur, nempe ſolos eſſe, qui noua in omnes, quouis tempore, beneficia conferũt, quique pro collatis ingentibus beneficijs, acerbiſſima quæque continuò patiuntur. Si quis in hunc orbem conijciat oculos, & diligenter aduertat, quodnam genus hominum

Regium eſt in meritis grauia pati.

maximè deuinxit populos, & regna, quodque plura, grauioraque tolerarit æquanimiter, videbit nullum aliud vnquam extitiſſe, quàm quod heroicis virtutibus addictiſsimum, fuit. Ji viri ſunt ita nati; & facti, vt non ſibi viuant, ſed vniuerſis ciuitatibus, Rebuſpublicis, prouincijs, regnis, imperijs. Neſcio ſi plus ſpirent ſibi ipſis, quàm alijs: at ſcio ſua bona, non eſſe ſua, ſed communia, cum maior ſit in alienis rebus eorum vſus, quàm in proprijs. Non ignorant hominem non eſſe duntaxat ſibi natum, ſed etiam patriæ, non tantùm priuato, ſed bono publico. Sciunt Chriſtiani iuris nomen & officium, aliquid amplius ab ipſomet homine repetere. Nec eos latet, quid in Chriſtiana palæſtra titulus herois poſtulet? quid regium nomen in heroicis virtutibus? idcircò hac in parte deſudat eorum induſtria, vt omnes beneficijs afficiant, nulli noceant, nunquam de alijs benè mereri deſiſtant, etiamſi illi ingrati animi vitio laborent. Præclara iaciunt virtutis fundamenta, quibus totum regij Palatij niti debet ædificium. Rerum omnium opificem & moderatorem Deum imitantur perſtudioſiſſimè, cuius tanta, & tam regia eſt bonitas, vt vel ſuos

Viri heroici grauia tolerare ſolent.

[illegible] alta virtus fundamentum.

Digitized by Google

inſendiſſimos hoſtes, immenſis cumulet meritis. Horum regalium animorum iſta eſt palæſtra, iſthæc exercitatio. Singulis diebus, more regio, vitam agunt, & tanquam cœleſtes Argi, humanæ genti proſpiciunt, ne quid detrimenti Chriſtiana Reſpublica capiat. Omnium incommodis inuigebant, vt remedium afferant, & vt damna longius arceant. Hunc conſilio iuuant, iſtum ſolatio; hunc iacentem erigunt, iſtum erectum recreant; hunc ab erroribus reuocant; iſtum ad rectam viam deducunt; hũc docent, iſtum excitant; hunc obrutum multo ære relaxant iſtum ab infamiæ nota liberant; hunc fouent; iſtum alunt; hunc tuentur, iſtum conſeruant; hunc locupletãt, iſtum exornant. Grandia ſine vlla ſpe mercèdis ab hominibus rependendæ munia obeunt, quæ quidem ſunt luculentiſſima regiæ mentis teſtimonia videntur toti è liberali munificentia compoſiti, nam vbique apud omnes aſſiduam præ ſe ferunt liberalitatem. Si ille, qui non efficit alteri, liberalis cenſetur, qui continuò in alium confert beneficium, quo nomine appellandus? non poſſe non eſſe bonum alteri, eſt felicis neceſſitatis: eſſe, velle, ſanctiſſimæ voluntatis.

Magnæ mentes magna peragunt

Quàm nobilis palæſtra, quàm regalis exercitatio, vitam conſumere in rectè agendo? eſſe de natura ſolis, qui ſuam lucem, ſuos radios, ſuum calorem, communicat omnibus: non habet rationem, ſi ſit cedrus libani, an humilis campi myrica? ſi ſit mons altiſſimus, an ima vallis? ſi ſit Imperatoris Palatium, an caſa paſtoris? oportet pellucidum ęmulari fontem, qui in pratis irrigandis, cuiuſcunque generis herbas, & flores ſuis riuulis irrigat, nullo habito virium naturalium, imbecillitatum, ſuauium odorum, & grauiter olentium diſcrimine. Talis naturæ ſunt, & præſtantioris virtutis cultores, ſua bona, nulla habita ratione perſonæ, communicant. Communes ſunt orbis parentes, quotquot ſunt homines, veluti cariſſimos liberos agnoſcunt. Quod certè fieri nequit, niſi ab heroicis, & regijs animis, qui regias & ſublimes ſuſcipiunt, aluntque cogitationes. Hominem ad omnes, ſine diſcrimine, deuinciendos, diuinum & planè regium cor nactum fuiſſe oportet, quod quidem ſit cœleſti tinctum charitate, qua efferueſcat, & dilatetur. Non enim minuta mens, nec anguſtum cor, tale quid cogitare, multò minus complecti, queunt. Porrò ex-

Natura ſolis.

Natura fontis.

Regia agendi ratio.

celſas mentes, & ingentes ſpiritus diuina virtus producit, quos animis ſui ſtudioſorum, & peramantium inſerit, è quibus oritur in humanum genus benigna liberalitas. Nunquam areſcit fons heroicæ liberalitatis, quod nunquam areſcat origo virtutis, quæ cum illius fautoribus communicetur, communicatur & effectus. Mirum opus, videre iſtos reges Chriſti inſignibus exornatos, nullum efferre verbum, in quo non ſit beneficium: nihil agere, in quo non ſit expreſſa vis munificentiæ. Ex ore fluunt liberalitatis gemmæ, è manibus decidunt hyacinthi, benefactorum indices. Quem etiam fugit, beatius eſſe dare, quàm accipere? ſed quod potiſſimum miror, eſt, quod etiã ſi toti ſint in conferendis toto vitæ decurſu beneficijs nihilominus nulla ijs eos ſæpe merces rependitur, quin ingrati homines eos ſæpius ſummis moleſtiis afficiunt, & more barbarorum in illos, velut ſagittas in ſolis ortum, & radios, contorquent. Nec hi ſolis vultum telis figunt, nec iſti virtutis viros obſcurant: præ horum barbarie non deſinit ſol lucerè, præ iſtorum ingratitudine, non deſinit virtus benefacere. Aſſurgit virtus altius, quò plus premitur, palmæ

Virtutis fons perennis.

Magna res, bona agere, & mala pati.

Natura palma. naturam ſequitur, quæ quò magis atteritur, eo magis extollitur. Chriſtiani heroes tunc regiam Chriſtianæ Philoſophiæ vim aperiunt, ſeque veros, & magnanimos reges demonſtrant nouis eos cumulando donis, quos ingratos, & immemores ſuperiorum benefactorum experti ſunt. Non eſt dubium, quin hoc in opere multùm virtus laboret, nam corrupta natura fatiſceret. Nunquam melius regia mens, addicta virtuti, refulget, quàm quando ſpiſſas illiberalis animi tenebras prorſus ſoluit, & diſſipat. Satis patet, non ſolùm bona illam niti indole, ſed aliquo fortiori ſubſidio, quod à virtute conceditur. Hoc ſuperat naturam illiuſque ordinem, in capitalem inimicum noua ſingulis horis beneficia conferre, hoc opus eſt heroicæ virtutis, & gratiæ. Eiuſcemodi homines duplici titulo commendantur, humanitatis, & fortitudinis. Sed illa humanitas hoc in ſe habet, quod ſit munifica, & illa fortitudo quod ſit Chriſtiana, & inſuper, quod tam humanitas, quàm fortitudo, ſit rege digna. Benè mereri de aliquo, eſt humanæ liberalitatis, & munificæ honeſtatis: acceptas ab eodem, de quo es optimè meritus, æquanimiter ferre iniurias,

Iſtud opus eſt gratiæ, & virtutis heroicæ.

eſt Chriſtianæ fortitudinis, & generoſæ mentis Iſtud munus, non ſemel, atque iterum, virtutis perſtudioſi obeunt, ſed quandiu viuunt, tandiu cum omnium mortalium admiratione, & ſtupore de toto terrrarum orbe optimè merentur, & moleſtiſſima quæque tolerare non recuſant. Non mirum eſt, ſi tantorum regum armigeri ferant in ſcutis hoc hemiſtich. *Æterna virtus ſuum perpetuat opus.*

Magna agere, atque pati:

videlicet heroicæ virtutis fautorum eſt.

CAPVT V.

VIRTVTIS AMATORES, REBVS HVMANIS SVPERIORES.

MIRVM eſt, mortales infinitas quærere vias, & inire rationes, quibus ad aliquem honoris gradum aſpirent, vt ſaltem plebeculæ leges ferant: nolle verò mouere digitum, vt facillimo negotio virtutem aſſequantur, qua obtenta, rebus omnibus humanis imperarent. Vnde tantus error naſcatur,

non eſt inuentu difficile. Inanis glo-riolæ fulgor humanæ mentis aciem ita perſtringit, vt virtutis ſplendorem ferre nequeant. Hinc excoecat leues homines ambitio, honoris inſana cupiditas deludit, fucatus ſperati boni vultus decipit, vanæ dignitatis aucupium, nimiuſque dominandi affectus perturbant, & malè demulcent. Non ita virtutis ſtudioſi ſe gerunt nam præclarè cum illis agitur, quia cum virtute præclarè agunt: nunquam eos futilis ſpecies in fraudem inducit, nec heroicæ virtutis aurum cum vanitatis ære commutant. Neque vnquam illorum in virtutem ſtudium, fideique conſtantiam, ſuo vel apud mortales, præmio, Deus optimus defraudat. Omnium honorum titulis cohoneſtat, & ad illum maieſtatis gradum eos euehit, vt infra ſe res omnes humanas videant. Status hic eſt in hoc terrarum domicilio feliciſſimus, extra tot & tantos mundi tumultus viuere, nullis fortunæ ludibrijs exponi, nulliſque cupiditatibus ſeruire. Diuini prorſus homines, qui cùm nullis rebus humanis afficiantur, illis ipſis ſuperiores conſtituuntur. Illarum poſſeſſio non eos extollit, nec orbitas deprimit; non gaudent de prima, nec de ſe-

Excoecat honoris fulgor.

Felix iuſti viri ſtatus.

cunda dolent: ſui ſemper æquales moderatè viuunt, nec vllis temporum, rerumque viciſſitudinibus perturbantur. Quid æternis hærentem perturbaret animum? prius æterna perturbet neceſſe eſt, quam fretum æternis. Non mouent quæ ſunt infra lunam illa, quæ ſunt ſupra ſolem; inferiora tantùm à ſuperioribus mouentur. Quod ſi mutaretur concinnus ille ordo, natura laboraret, cùm optimè ſeruato, quieſcat tranquilliſſimè. Idem euenit immortalibus animis, quandiu ratio dominatur, corpus ſubiacet, Deus colitur, mundus ſpernitur, virtus obſeruatur, vitium proteritur, natura in quiete verſatur. Quod humanum eſt, præſtabilium mentium arces expugnare nequit, in imis partibus iaceat, oportet. Quicunque tumultus excitabitur, foris erit, intus turbæ nihil concitabit. Licet pulſent fores ſenſuum turbulenta viſa, illis negatur aditus: infinita arcentur phantaſmata, ſeditionum flabella motus corporis, & appetitus comprimuntur, ægritudines generosè tolerantur, & ne vim inferant quieti, proſpicitur: mordaces curæ propelluntur, angores exulant, demum nihil timetur, nihilque deſideratur. Iſta duo, vel ab alijs ſecreta,

Mens diuina ſupra humana.

ad animum omnibus rebus ſuperiorem ſtabiliendum ſufficiunt. Qui nihil reformidat, quiue nihil deſiderat, quid illum iactare poteſt? quid illi aduerſum contingere? quid nocere? ſupra rerum infimarum verticem ſedet, aſpicit multiplices humani timoris, & deſiderij motus, videt cauſas humani caſus, & ſeruitutis liber, malunt homines aduerſantis fortunæ ventos metuere, & caduca huiuſce vitæ bona concupiſcere, quàm ſupremum iudicem Deum reuereri, & ęterna cœleſtis beatitudinis præmia deſiderare. Quàm malè ſibi conſulunt, ſponte ſeruiunt, & quod eſt longè deterrimum, timori, & deſiderio. Heus tu mortalis, qui tuis affectionibus, & animi perturbationibus inſeruis, cogitaſne quid facis? facis quod rex ageret, ſi poſita purpura, poſitoque diademate, abiectiſſimi ad pedes mancipij ſeſe proijceret, & reliquo vitæ decurſu, ſuo ſpreto per ſummum dedecus imperio, inſeruiret. Facis, quod nauis gubernator ageret, qui dimiſſo illius clauo, ad ſentinam ſe abijceret. Facis, quod præfectus militiæ faceret, ſi pedes ſeruum expeditum in equo ſequeretur. Quidpiam deterius agis, nam imperium à Deo in impios affectus

Humana ſtultitia [margin, partly cut: "Humana ... acitas."]

tibi commiſſum funditus euertis: regiam illam ſupremi numinis imaginem cupiditatum iugo ſubijcis: tacitè huius vniuerſi conditori dicis, nolo præeſſe, ex officio, corpori, ſed ex vitij culpa, ſubeſſe volo. O viliſſimum, & abiectiſſimum homuncionem, qui cum natus ſit ad rerum ſuperiorum imperium, hæreat in inferiorum cœno. Dignus ſanè, qui tantis priuetur bonis, cum ne horum quidem primam notionem habere videatur. Longè ſunt ſapientiores, & feliciores virtutis palæſtritæ, qui omnes ſuos motus intra rationis cancellos continent, ac tantum vnicuique tribuunt, quantum ius poſtulat. Mirabile ſpectaculum, videre homines rebus humanis ſuperiores. Patiuntur rei familiaris anguſtias? idem eſt vultus. Amici moriuntur? idem eſt animus. Grauiſſimis conflictantur morbis? fortiter tolerent. Afficiuntur iniurijs? eadem eſt animi fortitudo. De illorum vita, moribus, dignitate detrahitur? nihil detrahunt de charitate. Rei fiunt? non mutatur innocentia. Agitantur inuidorum procellis? non immerguntur. In illos irruunt aduerſæ calamitates? conſtanter ferunt. Humanæ ſortes, & ancipites fortunæ caſus fruſtra has

Infamis ſeruitus.

Pulchrū theatrum.

turres regias, & heroicas arces oppugnant, nunquam expugnabunt, imò frangetur impetus, & irriti erũt conatus. Talis eſt ſtudioſorum virtutis fortitudo, vt omnia ſuſtineat, nulli rei cedat, quæ virtutem laceſſat. Stat ſui gradus memor & dignitatis, & in Olympi vertice lauros ſerit victoriarum.

Fortis animus, armatus virtute.

CAPVT VI.

REGII VIRTVTVM ALVMNI, RERVM OMNIVM HVMANO GENERI FORMIDOLOSARVM, DOMITORES.

AMPLISSIMVS oratoribus aperitur campus, in quo amœna exultat oratio: Philoſophis Lyceum, in quo ſeges argumentandi datur vberrima: ſapientibus differendi locus, in quo graues ſententiæ proferuntur: omnibus grande ſpeculum obijcitur, in quo virtus heroum repræſentatur. Laudabat olim Seneca magnum illum apud

Communis virtutis ſylua.

gentiles monſtrorum domitorem Alciden, his iambis:

Nullus per vrbes errat Arcadias leo:
Stymphalis icta eſt, Menali nulla eſt fera.
Sparſit peremptus aureum ſerpens nemus:
Et hydra vires poſuit, & notos hebro
Cruore pingues hoſpitum fudi greges:
Hoſtiſque traxi ſpolia Thermodontiæ:
Vidi regentem fata, nec tantum redij:
Sed trepidus atrum Cerberum vidit dies,
Et ille ſolem: nullus Antæus libys.
Animam reſumit, cecidit ante aras ſuas
Buſiris, vna eſt Geryon ſparſus manu.
Taurusque populis horridus centum pauor.
Quodcunque tellus genuit infeſtum, occidit.

Labores Herculis.

Et quantuſcunque fuit Alcides, cum virtutis cultoribus, Chriſtianæ gentis alumnis comparatus infans fuit. Commendabat olim Romanus Orator Iulium Cæſarem, hoc titulo: *Domuiſti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas,* & tantus apud Romanos Cæſar, cum Chriſtianis heroibus compoſitus, puer vocabitur. Vidit per nebulas aliquid Horatius, quod ad noſtros heroes, rerum terribilium domitores pertinet, cum canit:

Infantes multi in virtute.

Iuſtum & tenacem propoſiti virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus inſtantis tyranni.
Mente quatit ſolida, neque auſter

tute comite & duce, pergit audacter & tanta vi irruit, vt oppoſitos tot immanium monſtrorum cuneos perrumpat, & in fugam conuertat. Egregius domitor, & inſignis victor, qui ſuos poſteros docet exemplo, poſſe ea vinci, ſub auſpicijs virtutis, quæ humano generi illius armis deſtituto, terrorem iniiciunt. Benè moratus ille philoſophus aiebat: *Nullum habent momentum vexatio, & dolor, & quidquid aliud incommodi eſt, virtute enim obruitur.* Certè ita eſt, virtus eſt omnium rerum domina, & magiſtra, quæcunque ſunt perardua, fortiter edomat, eiuſque peramantes alumni res quaſcunque difficillimas, & aſperrimas deuincunt. Verum quoque illud eſt magni philoſophi, quémadmodum minora lumina claritas ſolis obſcurat: ſic dolores, moleſtias, iniurias, virtus magnitudine ſua elidit, atque opprimit: & quocunque affulſit ibi quidquid ſine illa apparet, extinguitur: nec magis vllam portionem habent incommoda, cum in virtutem inciderint, quàm in mari nimbus. Et verò, quicquid in hac vita graue eſt, cùm in virtutis regem inciderit, frangitur, & emollitur. Eſt in illo vis, neſcio quid diuinum continens, quo cætera illicò do-

Domat omnia virtus.

Omnia virtus ſoluit.

E

“ mantur. Rectè doctus Philo cum ait,
“ At virtus velut arx munitiſſima con-
“ temnit omnes machinas, quibus
“ eminus appetitur: huius robore quiſ-
“ quis ſe communiit, poteſt liberè di-
“ cere, alij facilè expugnantur, aſt ſe-
“ cundum tragicum:

ἐγὼ δ' ἐμαυτοῦ καὶ λύσιν ἐπίσταμαι,
ἄρχειν δ' ὁμοίως, τῇ ἀρετῇ σταθμώμενος,
τὰ πάντα.

Qui ſibi norunt imperare, quique omnia virtute metiuntur, à nulla re vincuntur, nec vllius currum victi ſequuntur ſed victores de hoſtibus triumphant. Audio flumen illud dicendi aureum, D. Chryſoſtomum: τὸν γὰρ ἐν ἀρετῇ ζῶντα οὐδὲν τούτων παραβλάψαι δυνήσεται, οὐδ' ἀφελέσθαι τὴν ἔνδον ἡδονήν.

Virtutis cultor lædi non poteſt.

“ in virtute enim viuen-
“ tem nihil horum lædere poterit, nec
“ penitiori voluptate priuare. Quid
“ aliquis peragere poſſit, quo genero-
“ ſum virum mærore afficiat? pecunias
“ auferet? ſed habet in cœlis diuitias.
“ Patria expellet? ſed inter cœleſtis
“ vrbis ciues reponitur. Vincula inij-
“ ciet? ſed habet ſolutam conſcien-
“ tiam, & exteriorem non ſentit cate-
“ nam. At corpus interficiet? ſed ite-
“ rum reſurget. Tandem concludit
“ Diuus ille Orator, καθάπερ ὁ σκιᾷ

πυκτεύων, ἐκ τῆ ἀέρα δέρων, οὐδένα πλῆξαι δυνήσεται· οὕτως ὁ τῷ δικαίῳ πολεμῶν, σκιαμαχεῖ μόνον, καὶ τὴν αὐτοῦ καταλύει δύναμιν, εἰς ἐκεῖνον οὐδεμίαν πληγὴν ἐναπερεῖσαι δυνήσεται. Nullum vulnus virtutis ſtudioſo poteſt infligi, manet extra plagarum ictus, & fortunæ iactus: ex adamante inſtructus armis, & cœleſtes doctus artes, explorat aduerſus formidoloſos hoſtes, quid regius valeat animus. Vbique domitoris vitiorum & terrorum nomen obtinet, fremat licet inferorum acies, & adiuncta impiorum turba. Certum eſt, niſi à ſeipſo, neminem lædi poſſe: idcircò Chriſtiani heroes, & virtutum Reges nihil reformidant, ſui victores. Si incidant in extrema vitæ, fortunarum, honoris, famæ, nominis pericula, æquanimiter ferunt. Si in barbarorum gladios? in tyrannorum manus? in atrociſſima ſupplicia? conſtanter patiuntur. Si inter immaniſſimas gentes cogantur exulare? Si grauiſſimè mulctari in corpore? generosè tolerant. Non ſunt domiti, ſed domitores appellandi. Eo tempore generoſæ mentes lucent in tenebris, maiorem libertatem acquirunt, fortiores fiunt, & alacriores, aduerſarios ſub iugum

Nemo læditur niſi à ſeipſo.

Fortis anima, virtutis cultrix.

mittunt, palmas metunt, oſtendunt quid poſſit virtutis amor & ſtudium in erectis, excelſiſque animis; quantæ ſint illius vires, quomodo vinci nequeat, indicant domitores rerum omnium terribilium, rectè virtutis cultores nominari.

CAPVT VII.

VIRTVTIS CVLTORES, REGIO QVODAM MODO, DIVINOQ; RESPVBLICAS ADMINISTRANT.

BENE moratæ fundamentum Reipublicæ, proba virtus eſt: ita cenſent ij omnes, qui præclarè in politicis verſati ſunt. Nam cùm omnis reſpublica eò melior, & perfectior cenſeatur, quò propius ad cœleſtem, quæ eſt omniũ princeps, & regula, accedit, cumque cœleſtis illa monarchia fundamento ſanctitatis nitatur, oportet vt quæcunque alia optimis inſtituta diſciplinis, & legibus, in ſuo principio ſupremam vniuerſarum referat, ſi

non tam laudari, quàm probari velit. Prius enim probanda eſt forma Reipublicæ, quàm laudanda. At quomodo probabitur, ſi virtute, quod eſt illius fundamentum, careat. Neque ſatis eſt, vt in Reipublicæ forma, ſit cœleſtis impreſſa facies, ſed maximè requiritur, vt illius quoque Rectores, ſtellatæ curiæ ſanctiſſimum Imperatorem ſtudioſiſſimè imitentur. Quapropter longè melius ſapientes, & probi viri Reſpublicas adminiſtrant, quàm illi, qui duntaxat ingenio freti, virtutem negligunt, & proterunt. In primis ſummus ille rerum omnium moderator Deus, Rectoribus populorum potiſſimùm fauet, & præſto eſt, quos videt ſui ſimillimos, tùm quod ſuam fidem obligarit, ſe nunquam ſuis ſeruis defuturum, tùm quod ſimilitudo, quæ mater eſt amoris, Deum prouocet, ad amandum. Quo poſito, Deus regit eorum negotia, rem populi promouet, grauioribus illos leuat oneribus voluntatibus obſecundat, imminentia pericula remouet, ſecundiſſimos dat velis adminiſtrationis ventos. Quid mirum, ſi, Deo fauente, talium gubernatorum floreant Reſpublicæ? feliciter nauigat, cuius nauim cœleſtes impellunt fauonij. Ac-

Rei probatio laudem antecedit.

Virtutis cultor felix eſt in regimine.

mittunt, palmas metunt, oſtendunt quid poſſit virtutis amor & ſtudium in erectis, excelſiſque animis, quantæ ſint illius vires, quomodo vinci nequeat, indicant domitores rerum omnium terribilium, rectè virtutis cultores nominari.

CAPVT VII.

VIRTVTIS CVLTORES, REGIO QVODAM MODO, DIVINOQ; RESPVBLICAS ADMINISTRANT.

BENE moratæ fundamentum Reipublicæ, proba virtus eſt: ita cenſent ij omnes, qui præclarè in politicis verſati ſunt. Nam cùm omnis reſpublica eò melior, & perfectior cenſeatur, quò propius ad cœleſtem, quæ eſt omniũ princeps, & regula, accedit, cumque cœleſtis illa monarchia fundamento ſanctitatis nitatur, oportet vt quæcunque alia optimis inſtituta diſciplinis, & legibus, in ſuo principio ſupremam vniuerſarum referat, ſi

non tam laudari, quàm probari velit. Prius enim probanda eſt forma Reipublicæ, quàm laudanda. At quomodo probabitur, ſi virtute, quod eſt illius fundamentum, careat. Neque ſatis eſt, vt in Reipublicæ forma, ſit cœleſtis impreſſa facies, ſed maximè requiritur, vt illius quoque Rectores, ſtellatæ curiæ ſanctiſſimum Imperatorem ſtudioſiſſimè imitentur. Quapropter longè melius ſapientes, & probi viri Reſpublicas adminiſtrant, quàm illi, qui duntaxat ingenio freti, virtutem negligunt, & proferunt. In primis ſummus ille rerum omnium moderator Deus, Rectoribus populorum potiſſimùm fauet, & præſto eſt, quos videt ſui ſimillimos, tùm quòd ſuam fidem obligarit, ſe nunquam ſuis ſeruis defuturum, tùm quod ſimilitudo, quæ mater eſt amoris, Deum prouocet, ad amandum. Quo poſito, Deus regit eorum negotia, rem populi promouet, grauioribus illos leuat oneribus voluntatibus obſecundat, imminentia pericula remouet, ſecundiſſimos dat velis adminiſtrationis ventos. Quid mirum, ſi, Deo fauente, talium gubernatorum floreant Reſpublicæ? feliciter nauigat, cuius nauim cœleſtes impellunt fauonij. Ac-

Rei probatio laudem antecedit.

Virtutis cultor felix eſt in regimine.

cedit, quod præſente Deo, qui mirificè mentes hominum illuſtrat, ſint admodum lyncei, & perſpicaces in rebus imperij recognoſcendis: prius vident periculorum remedia, quàm alij tempeſtates: prius calamitatum procellas euitant, quàm alij de illis cogitant. Hoc habet in ſe diuini numinis præſentia, vt mirum in modum ſolertes, & gnauas eorum mentes efficiat, qui in regundis populis ſingularem virtutem profitentur. Hoc etiam habet ipſa virtus, vt omnes animorum perturbationes procul arceat, quæ plurimum impediunt optimam reipublicæ adminiſtrationem. Offundunt tenebras animis omnes effrenatæ cupiditates, quibus offuſis, nihil vident mortales. Maximum gubernationis malum, neſcire quid ſit honeſtum, quid turpe, quid vtile, quid incommodum, quid euitandum, quid amplectendum? in tanta cæcitate rerum tam diuinarum, quàm humanarum, in tanto diuerſorum affectuum conflictu, quî poſſet benè regi clauus mentis? reuera neceſſe eſt, vt in animo rectoris ſumma ſit tranquillitas, quam oliua pacis generat, quamque numeroſus moderatorum affectuum concentus procreare ſolet. Non poteſt dici, quàm ſint hac in

Virtus luces.

Digitized by Google

parte felices virtutis amatores, nam cum ſint veri domini ſuarum cupiditatum, & animi motuum, clarè vident in rebus huiuſce vitæ. maximas quaſque difficultates percipiunt, & ijs ſagaciſſimè occurrunt: fraudes detegunt, & deludunt: ſanum de rebus omnibus ferunt iudicium, non efferuntur ſecundis, non franguntur aduerſis, non capiuntur voluptatibus, non concitantur cupiditatibus, ſemper ſibimet æquales, miram ſeruant æqualitatem. Sciunt apprimè viri probi & induſtrij, quantum rebus humanis tribuendum ſit, ſine vllo diuini ordinis detrimento. Non anteponunt, præpoſtero ordine, humana diuinis, ſed ſemper diuina humanis. Non ignorant à Deo quemlibet Reipublicę ſtatum conſeruari, ſique velit in alios transferre, neminem impedire poſſe: ſique funditus euertere, reclamare poſſe meritò neminem. Intelligunt acutiſſimè tanto Domino deſeruiendum eſſe, ſine quo omnes ſui conatus, labores, vigiliæ, decreta leges, corporis & animi contentiones, nullum ſortientur effectum. Docet quoque virtus probos & ſapientes populorum moderatores, varios & ancipites eſſe rerum humanarum caſus: non eſſe pręcipuam

Egregia res, moderatio.

ſuam ſpem ſuo in robore, vel prudentia, vel artibus collocandam. Hinc inter populorum rectores diſcrimen oritur, accepta aliqua calamitate, iacturâue boni publici, quod viri in virtutum palæſtra exercitati, iſtos fortunæ inſultus moderatè ferant, & de reſarciendo damno feriò cogitēt: alij verò parum Deo addicti, ad primos aduerſæ rei aſpectus, quaſi quodam icti fulmine videantur: quod putarent omnia ſibi deberi, gētes, & imperia ſub ſtipendio teneri, fortunam ſuas ſibi reſignaſſe alas, naturam ſibi parturire. Quaſi verò Deus animis, qui humana duntaxat curant, & diuina contemnunt, fauere debeat? non eſt iſtorum hominum, ſed virtutis cultorum, & ſapienter viuentium, ſedere in clauo Reipublicæ, dare leges, ſancire edicta, regere animos, dominari. Dicebat Plato tunc futuras felices regum adminiſtrationes, regnaque perbeata, cum à Rectoribus philoſophis gubernarentur. Nos Platone melius dicemus, ſi beatas ſtatuum & regnorum formas agnouerimus, quibus præſunt verè Chriſti, & virtutis amantiſſimi principes. Nam illi ſunt Chriſtiani Reges, & diuini philoſophi, qui tantum præſtant antiquis illis, & genti-

Eſt virtutis patientia.

Quando beata reſpublica.

libus Philoſophis, quantum Chriſtiana gentilitiæ antecellit philoſophiæ. Optimum eſt hoc genus hominum ad gubernationem, cùm omnium oculos in Rectores populorum coniectos eſſe non ignoremus, quorum vita,&mores,niſi ſint probi,quantum afferant ſubditis detrimenti, nemo facilè explicabit. Quàm multa verò procreent emolumenta, quis dixerit, ſi vitæ inſtitutum ſit cum ipſa virtute coniunctum. Illi ſunt viri laudabiles,& ſingularibus ornati muneribus, qui cæteris præeſſe debent: quorum virtus in imperio,non minus lucet,quàm ſol in cœlo: quorum probitas, eò plus nobilitatur, quo ſuperiori in loco magis ac magis refulget. Et cum conſtet tales eſſe ciues, quales ſolent eſſe principes, patet futuros eſſe egregios Quirites, futuramque fortunatam, ſub eiuſmodi gubernatoribus, Reipublicæ formã. Si quis accuratius ſacros,magnoſque Annales, perſtudioſe legerit, obſeruauit, probos & ſapientes viros cæteris, in regundo, longè præſtitiſſe,

Bonus princeps vena vita popularis.

Digitized by Google

CAPVT VIII.

NVLLVS PRINCEPS IN SVO REGNO LIBERIOR VIVIT, ET TRANQVILLIOR, VIRTVTIS HEROE, IN SVO.

Geminum virtutis bonum.

VERA libertas, & pacis tranquillitas, duo ſunt bona, quæ cuiuis imperanti maximi ſunt facienda. Primum ad generoſum & excelſum animum ſpectat, alterum ad leniſſimum & humaniſſimum, vtrumque ad magnum principem. Generoſam mentem regia libertas decet: humanum animum ſumma quies. Regis ſit erectus animus, idemque liber, mens clementiſſima, tranquilliſſimaque, oportet. Ex quibus partibus magnum quid conflatur, quo feliciſſimus imperij ſtatus effloreſcit. Florente regno, & ſummopere amplificato, viuit princeps in ſumma libertate, & ſuauiſſima quiete. Sed hæ partes quantæ ſint, & quotæ, ſi cum libertate peramantiſſimi virtutis, eiuſque imperij tranquillitate comparentur? alia eſt libertas authoritatis humanæ, alia

Libertas cœli & tranquillitas animi, virtutis fructus.

diuinæ: alia pax humana, alia cœleſtis. Diuina libertas humanam, quantùm natura, tantùm ſuperat dignitate. Pax è cœlo, quantùm ordine, tantùm vincit terreſtrem nomine. At vbi vna opponitur alteri, terrena quies cœleſti cedit, humana libertas diuinæ. Magna ingenia ſanctam hominis ſtudioſi virtutis libertatem, & cordis quietem, paſſim nobis depinxerunt: reſperſos hîc, & illic colores, quantum in nobis erit, penicillo labente, colligemus. Virtutum fautor nobiliſſimus in primis de Deo Opt. Max. veritates (quas æternas vocant, & æthereas) in omnium luce & conſpectu, quando res poſtulat, exponit, nec ſui opificis ſupremas virtutes reticere didicit. Agitur de ſanctiſſimæ fidei myſterijs, de Christi humanitate, de illius diuinitate, de authoritate S. R. Eccleſiæ, de venerandis ſacratiſſimi Senatus Apoſtolorum decretis, de ſtatutis ſummorum Pontificum, de reliquis Chriſtianæ religionis titulis, & honoribus, vel cum diſcrimine capitis, quod eſt ad maiorem Dei gloriam, & ad ſanctæ fidei defenſionem, liberè profitetur, & articulatè pronuntiat. Agitur de iuſtitia, de fortitudine, de prudentia, de temperantia,

Veritas fulget melius ſidere.

coram illarum inimiciſſimis? licet omnes tempori pareant, & ad iniquiſſimos præſides ſe accommodent, ſolus iacentes iſtas virtutes excitat, & libero dicendi genere, illis oppoſita vita, acrius, & vehementius inſectatur. Agitur de violandis legibus, multorum coniuratione facta? reclamat ſolus, leges appellat, iura euocat; Deum atteſtatur. Agitur de puniendis ſceleratis iudicibus, de bonis contra, præmijs afficiendis? quàm clarè, quàm apertè, de vtroque differit, & quanta cum animi libertate, de iudicum officijs diſputat. Agitur de bono publico? nemo liberius, & ſanctius contendit, bonum priuatum publico emolumento cedere debere. Agitur de quacunque re, quæ decora eſt & honeſta? quicquid pars aduerſa dixerit aduerſus honeſtatis officium, etiamſi ſolus ſit, primas tribuit decoro, liberiori mente quàm aduerſarij, indecoro. Mirabilis eſt virtutis cultoris libertas, neſcit tacere, ſi cauſa ſupremi numinis prodatur: diſſimulare non didicit, ſi ius cœlitum violetur. Non feret diuinas leges infringi, generoſo animo, & libera voce reclamabit, quantum poterit obſiſtet. Si virtus contemnatur, graui dolore

Libera mens digna cœlo.

Libertas Deo digna

afficitur, ſuumque dolentis animi ſenſum omnibus patefacit. Non eſt ſub ſole par libertas illi, quæ à cœlo eſt: nam qui tali fruitur libertate (quam ſanctam appellamus) meritò poteſt illud Sophocleum exclamare, Θεὸς ἐμοὶ ἄρχων, θνητῶν δ' οὐδεὶς. Neſcio an verè gentilis ille exclamarit, ſed ſcio verè poſſe virtutis Chriſtianæ fautorem ita exclamare, imò debere. Nam ſolum Deum immortalis ſuæ mentis principem & gubernatorem agnoſcit. Suum Dominum reueretur, mortalium verò neminem. Subtiliter Arcanorum enuntiator, τῷ γὰρ ὄντι μόνος ἐλεύθερος, ὁ μόνῳ θεῷ χρώμενος ἡγεμόνι. Reuera ſolus liber eſt, qui ſolo Deo duce vtitur. Quis melius, & ſtudioſius Deum ducem & auſpicem ſequitur, quàm virtutibus totus exercendis conſecratus? nonne ille eſt liber, qui ait:

Solus liber, qui Dei eſt, quantus eſt.

Πίμπρη, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου,
Πίνων κελαινὸν αἷμα: Πρόσθε γὰρ κάτω,
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ τ' ἄνω εἰς ἱεραιὸν,
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.

Combure carnem hanc, concrema, repleto te meo cruore: nam prius vel ſidera terram ſubibunt, terra vel ſcandet polum, quàm mollis è me extorqueatur vox tibi. Nec iſta

ſacra libertas ſumma tranquillitate animi caret: etenim ſacro viuit in otio virtutis cultor, tenetque imperium longè pacatiſſimum. Integerrimæ regnum eſt conſcientiæ, in quo præter tranquillæ Reipublicæ bona, alia multo vberiora, præſtantioraque reperiuntur. Non ignoratur omnium bellorum illud eſſe teterrimum, quando vis concupiſcendi, & iraſcendi cum ſuis ſeditioſis affectionibus in rationem ſigna confert, eamque conſertis manibus deuincit: eo præcipuè tempore flagrant omnia ignibus, & ingenti concitantur tumultu, læduntur facultates, membra quatiuntur, ordo perturbatur, ſenſus debilitantur, totus homo peruertitur. Contra, non eſt ignorandum, pacem eſſe omnium ſuauiſſimam, tranquilliſſimamque, quando cor hominis inter pios ſenſus heroicæ virtutis conquieſcit. Eo potiſſimùm tempore, ratio dominatur, parent facultates animi, & corporis partes: nihil ſenſuum arcem ſubit quod mentem perturbat, vincta eſt phantaſia, cor humanum Deo plenum haud mouetur, ad alia non fertur appetitus, quàm quæ præſcripſerit domina virtus: nullus in regno conſcientiæ motus excitatur, lenis eſt ſpirantis

Vbi virtus regnat, ibi eſt regia libertas.

auræ fauonius, pacis radij totum cordis luſtrant ſtatum, illi ſigillum pietatis admouetur, oliuæ ramus inſeritur, imago cœleſtis quietis exprimitur, cordis regnum à diuino ſpiritu afflatur, recreatur, reficitur, & quò eſt purius, & integrius, eò quoque tranquillius, & nobilius redditur. Non eſt iſta quies, armorum opus, ſed virtutum: non parta vi corporis, ſed animi. Non eſt terræ munus, ſed cœli: non parum durat, æternum eſt in ſemine. Viuit igitur regiæ virtutis heros in ſumma pace, in ſumma animi quiete, cœleſtium heroum, & æternorum regum. Libertate fruens, quam nemo mortalium eripere poteſt, nullus humanus caſus perturbare, nulla vis euertere, nulla ſors, aut calamitas, labefactare. Nihil habet iuris, nihil imperij, neque tempus, neque rerum mutationes, in liberam, tranquillamque mentem, cum vno Deo nitatur, & eiuſdem potenti manu fulciatur. Citra inuidiam, hunc Chriſtianum Principem, & admirandum heroem, militantis Eccleſiæ ciues, tam propter generoſam libertatem, quàm ſuauiſſimum regni ſtatum, cæteris alijs principibus longè feliciorem prædicant, quod dignitatem re-

Virtus non ſubiacet tempori.

giam è cœlo petitam heroicæ virtutis opera tueatur.

CAPVT IX.

VIRTVTIS CVLTORES, IN HVMANITATE REGES.

NOMEN hominis, neſcio quid humanitatis ſonat, multò magis humanæ lex naturæ. Sed quo fato contigerit, non ſatis intelligo, vt in multis hominibus, nec nomen, nec natura, nulla iam valeat, ad celebrandam humanitatem, authoritate. Nullam aliam reperio cauſam, quàm eximiæ virtutis orbitatem. Caſtra illius ſanæ Amazonis multi deſeruerunt, & inſtar transfugarum, ad vitiorum malè munita præſidia conuolarunt. Mutarunt arma, mutarunt inſignia, virtutum ſigna abiecerunt, ſupremi Imperatoris imaginem, ſimilitudinemque conditoris deleuerunt, mores optimos exuerunt, naturam prorſus deprauarunt. Alij commutati ſunt in lupos, alij in Leones, alij in Tygres, alij in

Virtutis priuatio, priuatio humanitatis.

Digitized by Google

Pantheras, alij in Serpentes, alij in Crocodilos, alij in alias ferarum, & monſtrorum figuras: & vt cautius fallant, hominis vultum retinent, quo velut larua vtuntur. Quis quærat in Lupis, aut Leonibus humanitatem? quis in Crocodilis clementiam? quis in ferino cultu benignitatem? nemo ſapiens. Eodem iure, cur in hominibus, qui ſunt tantùm ſpecie tenus homines, animo vero, & ſenſu ſunt meræ belluæ, quis requiret manſuetudinem, & honeſti viri affabilitatem? nemo de numero prudentum. Quæremus ergo in alio virorum genere, non ſatis adhuc laudatam comitatem, qua ſolet humana gens mirè capi, & admodum oblectari, ſiquidem humanum eſt homines deliniri humanis. Ibi humanitas ſuum tenet imperium, vbi virtus ſuum ponit domicilium: at virtus in animo, qui Deo paret, ſedem collocat, atque adeò ſingularis benignitas. Sique contingat vt immortalis ille animus ſua natura (vti fieri ſolet) ad lenitatem ſit propenſus, acceſſione virtutis ita perficitur, vt rex in humanitatis officio ſit appellandus. Certum eſt ingenuas artes magnam habere vim ad hominum animos mitigandos, perpoliendoſque;

Malæ metamorphoſes.

Virtus humanos facit.

ſed longè maiorem vim, maiuſque pondus ad idem agendum, habere virtutem, nec gentiles Philoſophi negarunt, multò minus Chriſtiani. Mirum in modum ipſa virtus benigna eſt, nihilque continet quod non ſit in ſuo fructu ſuauiſſimum, quicquid dicant illius inimici. Suam illam benignitatem liberaliter communicat, nec vnquam parca eſt, modo reperiat, cui ſe, ſuaque committat. Cùm repererit, lætatur immortaliter, quod hominem coronare poſſit. Equidem coronat humanitate magnam mentem, & hominem regem proclamat. Monet coronatum, vt in omni vitæ munere, regem ſe præſtet. Videre eſt iſtos virtutum palæſtritas, tantùm reliquos homines ſuperare dignitate, quantum ſuperant humanitate. Quàm ſint in humanis congreſſibus affabiles, quàm vrbani in officijs, quàm honeſti in obſequijs, frons, oculi, vultus, geſtus corporis, motus animi, ſermo, vſus, familiaritas, apertiſſimè demonſtrant. Ipſa humanitas in ipſis ſenſibus elucet, in dictis, in factis, ad omnem vrbanitatis, & affabilitatis rationem deſcendit, vt in omnibus faciat ſatis. Suum vitæ inſtitutum, ſuos mores, conſuetudinem, verba, cogitationes, opera

Humanitas eſt amabilis.

clementiæ coloribus imbuit. Neminem à ſe dimittit, cui non ſatisfecerit, & quod plus eſt, quem ſibi beneuolum non reddiderit. Agit tanta cum lenitate, tantâque cum ſuauitate, vt ſeſe penitus in vniuſcuiuſque animum immergat. Si hominem attentius conſideres, non hominem vocabis, ſed cordis domitorem, quãdoquidem ſuamet animi manſuetudine, ſibi cor hominis deuincit. Amanda eſt ipſa virtus, vel propter hoc vnicum, quod ſit parens, mitis animi, qui planè regius eſt. Rectè quis dixerit illos eſſe duplici titulo Reges, qui præter paternam in imperio hæreditatem, ſuos in ciues humaniſſimi habentur. Reges ſunt ſucceſſione, reges humanitate: ſecundus hic titulus tantò eſt primo ſuperior, quantò magis virtutis ſtatus naturæ ordinem ſuperat. Habetis (mei Reges in humanitate) quod vobis ſummopere gratulemini; ſiquidem præcipuum in animos hominum tenetis imperium: quæ quidem forma imperij, ſimilior eſt diuino, quàm humano. Quanta ſit veſtra felicitas, non ignoratis, qui Chriſti manſuetiſſimi Regis imaginem repræſentatis. O flores clementiæ, ô comitatis aſtra! vos floretis, vos lucetis, flore-

Humanitas omniũ victrix.

Humani reges, maximi Cæſares.

Humanitas benignum ſidus.

tis in odore benignitatis, lucetis in radio lenitatis, exornatis amœniſſimum militantis Eccleſiæ hortum veſtris decoribus, locupletatis eiuſdē cœlum veſtris fulgoribus, è floribus, & aſtris, coronas texite, quibus amabilis illa humanitas coronetur.

CAPVT X.

NIHIL HAC IN VITA, STVDIOSO VIRTVTIS HEROE SVBLIMIVS, NIHIL ADMIRABILIVS.

NON audio minutam illam plebeiorum turbam, neque parum conſultos mundi amatores, qui in album magnorum virorum eos omnes referunt, qui omni diuitiarum genere circumfluunt, qui genio indulgent, qui primas in vrbibus dignitates occupant, licet aliunde flagitioſiſsimè viuant Cœcam iſti ſequuntur cupiditatem, qua duce, non poteſt fieri, quin turpiſſimè aberrent. Quænam eſt iſta iudicij deprauati norma? non eſt illa

norma, quam Chriſtiani Philoſophi maximè probant, cuius ad amuſsim & rectitudinem vera magnitudo exploratur. Non eſt alia, quàm ipſa virtus, quæ recta dicitur. Curuas illas regulas, & Leſbias abijciamus, quamuis major hominum multitudo reclamet. Dicamus apertiſsimè pecuniarum amatoribus, decipit vos auri fulgor, cùm locupletiſsimos, omnium dominos exiſtimetis, iſthæc peſſima eſt argenti libra, & regula Non diſſimulemus apud voluptarios, illos diſertis verbis moneamus, falſas eſſe eorum lances, cum primas Epicureis hominibus tribuant: alta voce clamemus, ſpuria eſt iſta voluptatis ſtatera. Liberè loquamur, & præclarè, vt audiant viri honoris, & gloriæ cupidiſſimi, nimirum deterrimam tuliſſe ſententiam, cum primum totius orbis locum ambitioſis viris, citra dubium, concesſerint. Sciant illuc iudicium eſſe falſiſſimũ: nec aurum ex ſe honeſtum, nec honos per ſe laudabilis, nec voluptas proba eſt. Hic auro benè vtitur (licet raro) ille malè: hic honore fruitur, aliquando honeſtè, ille abutitur, & quidem ſæpiſſime: nemò benè malis indulget voluptatibus. Quàm malè igitur ijs primæ ſedes aſſignan-

Multæ ſunt regulæ leſbiæ.

tur inter mortales, qui his peſſimis duntaxat nituntur principijs, quibus potius ignominia, quàm commendationis decus debetur. Videmus tamen adeò corruptas eſſe hominum mentes, & iudicia, vt nihil magnũ, ſublime nihil ſentiant, niſi ſit aureis obductum bracteis, aut aliquo dignitatis nomine cohoneſtatum, aut voluptatum lenocinijs fucatum. Viget, & vigebit inueterata in animis hominum hæc opinio, quandiu ad germanam veræ magnitudinis, & eximiæ nobilitatis originem, oculos non aperient. Et ſi ad illam conniueant, ſaltem ad quædam ſpecula, in quibus illius radij excipiuntur, ora conuertant, & incipiant tandem aliquando intueri, & agnoſcere, quinam ſint illi viri, quibus nihil altius, nihil præſtabilius datur hoc in vniuerſo. Nihil magnum eſt, quod non ſit cum ipſa virtute coniunctũ, cùm regula magnitudinis, ſit regula virtutis. Hinc fit, vt ſtatim in rebus dignoſcendis, attẽdatur ad normam, qua patet, cuius ſit ordinis. Si virtus adſit, ſpecies magnitudinis illicò conſurgit: ſi deſit, obſcuritas, & abiectio, innoteſcunt. Ex magnitudine virtutis heros aſſurgit, ex infamia vitij terræ filius declaratur. Sen-

Peruerſa mentis regula.

Regula virtutis, regula magnitudinis.

Digitized by Google

ſim illius virtus aſcendit, iſtius vitium deprimitur: hæc colorat heroem, iſtud terræ filium notat inſigniter. Nobilis hic heros virtutis gradibus, ſupra omnes terrarum gradus, & ordines euehitur. Quod Poëta Lyricus etiam agnouit, cum dicat virtutis arte, beatas ſedes, heroes obtinuiſſe.

Cælum virtuti patet.

Hac arte pollux, & vagus Hercules
Innixus, arces attigit igneas:
Quos inter Auguſtus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.

Hac te merentem Bacche pater tuæ
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes, hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit.

Saltem agnouit Ethnicus nihil eſſe virtutis amatore præſtantius, nihilque excelſius, licet errarit in perſonis. Videbatque quoque Latinę Poëſeos magiſter, principem honoris gradum, ob virtutem, heroibus deberi, non autem propter alia fortunæ, corporiſue bona, neque propter imperij decora, idcircò aſſignat Octauio Cæſari ſedem inter ſidera.

Anne nouum tardis ſidus te menſibus addas,
Qua locus Erigonen inter Chelaſque ſequentes
Panditur: ipſe tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cœli iuſta plus parte reliquit.

Hanc veritatem ſi agnouerint Poëtæ gentilij, multò magis Philoſophi. Vnus Seneca ſit mihi inſtar omnium, qui ait, *Natura enim glorioſa eſt virtus, & anteire priores cupit.* Verè vna eſt perennis glorię ſeges, & primum obtinet dignitatis locum, ſuique perſtudioſis primum naturæ ſolium concedit. Et meritò quidem, cùm ſtatus rectæ rationis in omnes res mortalium ſupremum teneat imperium, illaque præciquè domiuetur in virtutis amatorem, & eo modo, quo prępollet recta ratio, eodem quoque virtutis fautor. Et ſi iſtud hemiſtichium verum eſt.

Virtus æternæ gloriæ ſeges.

Sapiens dominabitur aſtris:

Quantò magis æternæ virtutis ſapientia ornatiſsimus. Quis verò illo ſublimior, qui domicilium ponit in aſtris? libenter audio D. Chryſoſtomum, ἀρετῆς τί γένοιτ᾽ ἂν ἀρετῆς ἴσον; ſed qui virtuti par eſſe poteſt? & quid illius compotibus æquale? totum terrarum orbem ſub ſe tenent iacentem: intuentur illos veluti dominos, populi & gentes: admiratores fiunt, & laudatores germanæ magnitudinis, quam in ipſis agnoſcunt. Tota natura virtutis heroicæ fautori faſces ſubmittit & nihil eſſe in ſuo ſinu excellentius, nihil admirabilius

Nihil eſt æquale virtuti.

admirabilius fatetur, cum hoc elogio, vbi virtuti addictus ſedet, ibi primus rerum conſiſtit gradus.

CAPVT XI.

CONCLVSIO PRIMÆ PARTIS ISTIVS OPERIS.

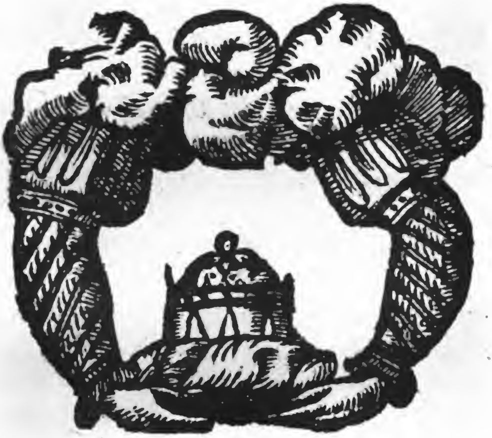
SATIS hactenus probatum eſt, virtutem eſſe potentiſſimam Reginam, omneſque illius ſtudioſiſſimos fautores magnos haberi reges. Iam tempus eſt, vt ad ſecundam iſtius operis partem tranſeamus, ac diuerſa, lectiſſimaque, tum ſacræ antiquitatis monimenta, tum ſanctorum patrum exempla producamus. Magni eſt momenti, heroicorum temporum, & primæ antiquitatis authoritas, ſummi quoque ponderis grauiſſimorum Eccleſiæ doctorum luculentiſſima quacunque de re teſtimonia. Eſt neſcio quid in ipſa rerum veterum,&ſacrarum imagine, quod mirificè hominum animos afficit. Nec minus recreat eoſdem ani-

mos ſanctorum patrum mirabilis doctrina, quæ hanc vim habet, vt doceat, vt oblectet, vt moueat. Illa quę ſunt antiquitatis, docebunt omnibus temporibus virtutem imperaſſe, & ſingulis ætatibus ipſam multos reges creaſſe, quos ſui peramantiſſimos agnouit, & probauit. Quæ ſunt ſanctorum patrum monimenta, patefacient quanto in honore viri religioſi virtutis fautores habuerint, cùm ſacros reges & reuereantur, & commendent. Cui placebit oratoris Chriſtiani Suada, primam huius laboris partem euoluet: cui πολυδαίδαλον, & graue doctrinæ argumentum, ad aliam conuolabit: cui vtrumque, vnum leget, nec aliud ſpernet. Neque, opinor, diſplicebit, ſi de ſacra purpura philoſophantem animum audiat, qua virtus heroica induitur: neque reclamabit, ſi virtutis inſignibus exornatos viros, & in theatrum orbis euocatos, vt coronentur, imò iam coronatos, intueatur. Tali ſpectaculo ſtatim excitabitur, vt virtuti ſtudeat (ſi nondum ſtuduerit) & vt regiam apud Deum obtineat dignitatem. Certè res eſt calamitoſa, tantum iacere bonum, heroicæ virtutis bonum: iacere cœleſtem purpuram, qua immortalis animus veſtire ſe de-

Digitized by Google

bet, vt ad omnem æternitatem vigeat, & floreat: iacere ſceptra & coronas, quibus reguntur corporum motus, & coronantur mentes. Si poſſet parua hæc regiæ virtutis idea, quam epidictico generi conatus ſum hic illigare, aliquos virtutis aculeos in animis ſtudioſorum infigere, meam operam non malè collocaſſe arbitrarer. Quicquid ſit, gaudebo, ſaltem me amaſſe virtutis coronam, ſine vitio ambitionis: geſtiet animus tantæ dominæ inſeruiiſſe, ſine æſtu cupiditatis: non dolebit manus obſecundaſſe menti, ſine ſpe quæſtus: ſibi gratulabitur calamus, quod dextræ hæſerit, remoto fuco adulationis. Si peccarit calamus, peccarit dextra, peccrit animus, peccarit nimius in virtutem amor, eſt ignoſcendum, quia humanum à ſe nil alienum putant. Neque ſuos errores pertinaciter tueri volunt, ſed ignitos delere, & meliora ſurrogare. Primam hanc operis partem, ſecunda fulciet, & ſi oratorius, philoſophicuſque, (more antiquo) diſſerendi vſus, aliquod faſtidium ingenerarit, accipe alteram eiuſdem operis partem, quæ te, Deo

fauente, recreabit: ſin minus ad vltimam progredere, qua tuus cum meo finietur labor, extra quem datur quies.

Digitized by Google

LIBER TERTIVS SECVNDÆ PARTIS.

IN QVO.

E SACRIS PAGINIS proferũtur monimẽta, in quibus Regina Virtus, eiuſque ſtudioſi Reges, eluceſcunt.

IN prima huius operis parte, quâ oratoris, quâ philoſophi munia, conatus ſum exequi. Hac in ſecunda, eruditum, ſacrumque puluerem commouere tentabo. Vterque labor ſuſcipitur, ad comprobandum virtutis, illiuſque cultorum imperium. Primo defunctus, ſecundum aggredior. In primis ſancti codices me euocant, quibus vltrò parendum eſt. Immenſam vim eorum, qui virtutibus heroicis ſummopere vacarunt, quique his potiſſimùm honorum titulis cohoneſtati, regium nomen promeriti ſunt, attin-

gam. E tanta ſacrorum diadematum, & ſceptrorum ſylua, aliqua duntaxat exempla ſeligam, & quidem non tanto cum delectu, cum omnia fulgeant. Vbi magna omnia, cur ſeligas?

PRIMVM.

INNOCENTIS ABELIS EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

QVIS regem dicat, Abelem, an Cainum? innocentem, an impium? humanum, an barbarum? offerentem primitias, an negantem? probatum à Deo, an deſpectum? vitam è cœlo ducentem, an è terra? occiſorem, an occiſum? liberum, an ſeruum? tyrannum, an ſubditum? regere, nonne eſt innocentiæ? ſeruire, calamitatis? humanitus agere, fuit Abelis, & eiuſdem innocentis regis, ſuæ menti imperare. Num barbarè ſe gerere, eſt tyranni, & vnius Caini? probat Deus dona liberi, an ſerui? probat liberi, quia regij: improbat ſerui, quia viliſ-

ſimi. Inſultauit Cainus Abeli, manus fraterno ſanguine cruentauit, illum ſanctiſſimum paſtorem è medio ſuſtulit, agnum immolauit, famam perdere, regnare voluit, ſed turpiter aberrauit. Nunquam maior ſeruitus; cùm nunquam grauius in Deum peccarit Cainus, quàm fratrem interimendo: & eo tempore, grauiſſimam ſeruitutem ſeruiit, cùm admiſſo tanto ſcelere, de ſalute deſperauit. Contrà, nunquam Abelis maior fuit libertas, nunquam maior dignitas, quàm cum impietas, ſodalis inuidię, pietatem, ſororem innocentiæ opprimere voluit. Qui in hominum oculis regere videbatur, in conſpectu ſupremi numinis ſeruiebat: qui victor, victus erat: adeò varia ſunt hominum, & præpotentis Dei iudicia, adeò diuerſæ ſententiæ. Non fruebatur libertate Dei Cainus, ſed Abel innocentiſſimus, & licet iuſtum interemiſſet iniquiſſimus, non idcircò dominari in fratrem credebatur. *Geneſ.* 4. Audiamus diuinum oraculum, vox fratris tui clamat ad me de terra. Iſta vox, vox eſt regalis innocentiæ, vox regiæ mentis, vox dominæ virtutis conqueritur de tyrannide ſceleris, & atrocitate impietatis. Tanta vis eſt, & animus ſtudioſiſſimi virtutis, vt

ne quidem ipſa mors regiam libertatem tantillum imminuere poſſit, multò minus eripere. Conſulamus D. Chryſoſtomum, Chriſti oratorem: ὁ Ἄβελ ἀπέθανεν ἀδίκως, ὁ Κάϊν ἔζη στένων καὶ τρέμων. Τίς οὖν εἰπέ μοι μακαριώτερος ἦν, ὁ μετὰ δικαιοσύνης παυσάμενος, ἢ ὁ ἐν ἁμαρτίαις ζῶν; ὁ ἀδίκως ἀποθανὼν, ἢ ὁ δικαίως κολαζόμενος; Abel iniuſtè extinctus eſt, Caïn viuebat gemens & tremens, quis igitur, dic mihi, beatior? qui cum iuſtitia conquieuit, an quî in peccatis viuit? qui iniquè fuit interêptus, an qui æquiſſimè puniebatur? quis iſtorum coronandus? meritò iuſtus: at iuſtus Abel, & ſummè innocens, igitur & in vita, & poſt mortem, rex agnoſcendus. Hoc confirmat idem Antiochiæ ſplendor & decus: Abel, dic mihi, nonne de primitijs Deo offerens, fratris manu cecidit? ſed tamen Deus permiſit, non odio proſequens ſeſe afficientem honore, ſed valde amans: καὶ πρὸς τῷ τῆς καλλίστης ἐκείνης θυσίας στεφάνῳ, καὶ ἕτερον αὐτῷ τὸν ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου παρέχων στέφανον: & præter pulcherrimi illius ſacrificij coronam, alteram etiam ipſi per martyrium præbens. Duplici corona ſanctus Abel hîc exornatur, neque du-

Ad Pop. Antioch. hom. 1.

bito, quin pluribus coronetur. Benè S. Baſilius Seleuciæ oſtendit regios iuſti Abel characteres, qui in cauſa iuſtitiæ ſilere nequeunt : ἀνεῖλες τὴν ζωὴν, ἀλλ' οὐκ ἀφεῖλες τὴν φωνήν. Vitam ſuſtuliſti, ſed non & vocem abſtuliſti, ſanguinem contra te accuſatorem armaſti, cæde aduerſarium tibi ſtatuiſti immortalem. Περίιθι, τρέμων, ἔμψυχος νόμος τοῖς ὁρῶσι φαινόμενος tremens obambula, animata lex videntibus apparens. Timet ſeruus Dominum, captiuus victorem, ſubditus regem : tremit Caïnus, quia vitij ſeruus, quia captiuus, quia terrenus : non tremit Abel, quia virtis cultor, quia victor, quia cœleſtis dominator. Tantum abeſt, vt fuſus Abelis cruor, virtutis purpuram infecerit, vt iam illuſtriorem, clarioremque effecerit. dibaphum cogitauit virtutis innocens alumnus, & regiæ colorem animæ regio iuſtitiæ colori adiunxit. Doctus Philo ſanctum Abelem, non modo non occiſum fuiſſe à Caïno, ſed Caïnum à ſeipſo, ſubtiliter aſſerit : ἀνέστη Κάϊν καὶ ἀπέκτεινεν ἑαυτόν, ἀλλ' οὐχ ἕτερον. Surrexit Caïn, & ſeipſum occidit, & non alium. Quid velit, intelligo, nihil poteſt ſceleratus in virum pro-

Orat. 4. in Cain, & Abelum.

Lib. 1. quod deterior potiori inſidiari ſoleat.

bum, peccato ſuam animam interimit, non alienam, regiam non attingit mentem. Quamuis Caïnus corpoream fratris lacerarit veſtem, haud tetigit animam, ἀνῄρηται τε, ἔζη, Abel interfectus, viuit. Regia eſt virtutis immortalitas, viuuntque illius amatores immortaliter reges. Ioſephus Iudaïcarum antiquitatum ſcriptor Abelis regia notat inſignia, cum ait: Abel iuſtitiam colebat, & omnibus ſuis factis Deum adeſſe ratus, ἀρετῆς προενόει, virtuti operam dabat. Hæc regia fuit palæſtra, regiaque exercitatio. Nil mirum, ſi tantus iuſtitiæ fulgor, inuidis luminibus offecerit. Inanis opinio eſt, ſi putes virtutem interfici poſſe, aut illius regale decus obliterari, vel deleri nomen ſempiterna obliuione. Quid ſtultius illa cogitatione, (ſi tamen ſomnium leniori verbo non ſit dicendum.) Vixit more regio iuſtus Abel, quandiu liberum in terris duxit ſpiritum, & rex æternùm, in cœleſti regno viuit.

Lib. 1. Iudaic. antiquit.

SECVNDVM.

IVSTI NOEMI EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

RESTAGNAT orbis, in aquam coguntur elementa, ſpiritus extinguitur, vita fugit, liqueſcit natura, mundus perit. Vna reſtat arca, virtutis Palatium, quod Noë vir iuſtus, idemque humani generis imperator, cum ſuis incolit. Nunquam clarius & apertius, à mundi incunabulis, vſque ad illam diluuij ætatem, oſtenſum fuerat, virtutis ſtudioſos, rerum omnium eſſe reges & dominos. Dato hoc iuſti Noëmi exemplo, patuit hoc in orbis clauo ſedere virtutis fautorem. Diuinus ille nauarchus in mundi caſu, mundi occaſum impedit: regit orbem in naui, & ſolus poteſt, quod tam multi nequiuere Reges. Frenat tempeſtates, ventos, procellas, turbines, elementorum tumultus, maris fremitus, pugnantis naturæ furores, inter tot

& tantos ęſtus . & euripos, quieſcit regius animus, & dum gemit orbis, conſtanter orbi proſpicit. Regiam agnouit poſteritas Arcam, nauim illā Prætoriam, in roſtris ſtellæ matutinæ (ſi velis) ferentem arma, cui præfuit, non audax Tiphys, ſed iuſtiſſimus virtutum rector Noëmus, cui venti paruerunt, tempeſtates obſecundarunt, mare paruit, κατακλυσμὸς obſecundauit. Magnum opus, & omni ex parte diuiniſſimum, tantum poſſe hominem virtutibus addictum, tantumque potuiſſe magnum illum Patriarcham, ita vt toti perturbato orbi fuerit venerationi. Dum vis, & aquarum moles, vrbium arces, & ciuitatum palatia obruunt, nec parcunt ſceptris, nec tiaris, dum voluunt intra ſuos horrendos vortices coronas cum regibus, purpuras cum imperatoribus, vnicum Noëmum cum ſua familia reuerentur, regem virtutis heroicę reformidant, nec audent irati maris vndæ virtutis Arcam agitare, illius oneri ſternuntur fluctus molliter, abblandiuntur fauonij, ſubſidunt ſenſim aquæ, ſurdum non eſt virtutis ſtudioſo elementum, obſequitur regi, ſentit quid ferat, & regio ſubiacet oneri. Magnum audio Seleuciæ antiſtitem,

στρατηγίδα.

Digitized by Google

qui maiorem tribuit Noëmo, quàm Adamo, dignitatem, maius imperiũ, maiorem authoritatem. Σὺ δὲ αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ παραδείσου τὴν κιβωτὸν ἀναπέτασον. Τεῦ δεσπότης ζώων, τοῦ Ἀδὰμ τιμιώτερος. ἐκεῖνος ἔδωκε τὴν κλῆσιν, σὺ χαρίζῃ τὴν σωτηρίαν. Tu verò pro Paradiſo, illis arcam pande. Eſto honorificentior, animantiũ Dominus, quã Adamus: dedit ille nomen, tu ſalutem confer. Neque duntaxat Noëmus rex fuit animalium & ſeruator, ſed totius orbis princeps. Dandus eſt Philoni locus, qui in eleganti pictura diluuij concinnus pictor, nobis pingit ſummum regem Noëmum: νομισθεὶς γὰρ εἶναι ἐπιτήδειος, poſtquam enim dignus eſt iudicatus, qui ereptus è publica calamitate, inſtaurandi humani generis author haberetur, iuxta diuini mandatum oraculi, opus ligneum maximum fabricauit, trecentorum cubitorum longitudine, quinquaginta latitudine, altum triginta. Quoad illius imperium, ait: πάντα ἐπειθάρχει, Nullum animal detrectabat imperium, οἷα νομεῖ, καὶ ἀγελάρχῳ προβαδίζοντα ἐπηκολούθει, & velut paſtorem, & gregis ducem feræ cicures ſequebantur. Addit hãc arcam fuiſſe (vt ſubtiliter & inge-

Lib. 1. de vita Moſis.

nioſè loquitur) ἀντίμιμον γῆς εἶναι πάσης, totius terrarum orbis æmulam, cui iuſtus vir imperabat. Ita demùm concludit in gratiam regiæ virtutis amantium: ταῦτα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐστὶν ἀριστεῖα καὶ ἆθλα, hæc ſunt proborum virorum præmia virtuti debita, quando non ſolum ipſi, turbatis vbique elementis, maxima pericula declinarunt, verùm etiam noui generis facti ſunt principes, authoreſque rediuiui poſt vniuerſam cladem ſæculi, veluti ſcintillæ ad reparationem generis humani inter animantes præſtantiſſimi aſſeruatæ, & imperio terrarum, omniumque rerum terreſtrium potituri. Verè ſanctus Noë τὴν ἡγεμονίαν τῆς περιγενείας ἐξ ἁπάντων ἔλαχεν. bene notauit doctus ille vir. Quod alibi confirmat, cum referat à Deo, duo ſumma eundem munera accepiſſe, primum, quod cum cæteris hominibus, in aquis non ſit extinctus: alterum, quod nouus author humani generis inſtaurati habitus. Idcircò hæc profert, conceſſit enim ei Deus, vt & finis, & initium noſtri generis fieret, finis ante diluuium, poſt diluuium initium. Paucos Noëmo ſimiles tulit orbis, licet à Clem. Alexandrino, ab Adam vſque ad diluuium nu-

[Margin: Παλιγγενεσίας ἡγεμόνες δευτέρας ἀρχῆς, περιόδου.]

[Margin: Ἐμπυρεύματα ἀνθρώπων.]

[Margin: *Phil. l.* 1 *ſup. cit.*]

[Margin: *Lib. de Abraham*]

merentur anni bis mille centum quadraginta octo, dies quatuor. Tantum requiritur temporis, vt heros in virtutibus penitus effloreſcat. *Lib. 1. ſtromat.*

TERTIVM.

FIDELIS ABRAHAMI EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

DIVVS Chryſoſtomus in explicando fidelis Abrahami ſacrificio, ſupra omnes reges & Imperatores magnum illum Patriarcham || euehit. Ita ille, de regibus loquens, & Abrahamo: *ἐ σὺ μὲν οὓς βούλει, πρόθες, ἐγὼ δέ σοι τὸν πατριάρχην ἀντιπαραθήσω πᾶσιν* &c. Ac tu quidem quos volueris, profer: ego autem Patriarcham vnum cunctis oppono. Nam cum ipſe filium immolare iuberetur, cogites velim, quotnam tum aduerſus eum cogitationes inſurrexerint: attamen ſibi omnes ſubiecit, eumque magis, quàm regem ſatellites, pertimeſcebant. Hoc vel ſolo aſpectu omnes comprimebat, ita vt ne hiſcere quidem auderent, verum

Hom. 3. in ep. ad Cor. 2. c.

οἱ βασιλέως δορυφόρεσι.

ὁ δὲ χρό- ξαι : ὡς βασιλεῦ.

cunctæ caput ſubmitterent, ac velut regi cederent, quamuis alioqui peracres eſſent, & in primis acerbæ. Neque enim haſtarum cuſpides tam horrendæ & atroces ſunt, quin eſſet atrocior naturæ coniunctio, ac proinde illam animam præacuta cuſpide magis concidere poterant. Nec vlla vnquam haſta tam acuta eſſe poteſt, quàm illarum cogitationum aculei, qui ab intimis viſceribus acuebantur, & dirigebantur, vt iuſti viri mentem configerent. Nam hîc, & tempore, & conſilio, & plaga, & dolore opus eſt, tum mors ſequitur: illic autem nihil horum requirebatur, ita celeriora & acriora erant vulnera. Nihilominus cùm aduerſus illum cogitationes eſſent armatæ, multa erat tranquillitas, omneſque ſtabant in ordine, ipſum potius exornantes, quàm metu percellentes. Eum igitur gladium extendentem intuere, & quoſcunque reges volueris, in medium propone, Auguſtos, Cæſares, nihil tale dixeris: nullam eiuſmodi ſpeciem tam illuſtrem, cœloque dignam oſtenderis. Tunc iuſtus ille, de potentiſſima tyrannide trophæum erexit: nihil eſt enim ipſa natura vehementius, nihil potentius. Etiamſi ſexcentos tyrannorum interfectores

Abraham Cæſarib. & Augu. ſuperior.

Nihil natura vio-

protuleris, nullum ſimilem nobis oſtenderis: erat tunc temporis Angeli trophæum, non hominis Natura cum omnibus ſuis armis, cum omnibus copijs humi iacebat, ipſe verò ſtabat manum porrigens, haud coronam tenentem, ſed gladium omni corona illuſtriorem: Angelorum turba applaudebat, Deus è cœlis victorē proclamabat: quandoquidem cœleſtis ciuis erat, idcircò cæleſti quoque præconio celebrabatur, quidnam hoc ſplendidius? imò quidnam cum hoc trophæo conferri queat? *τίς ἂν εἴποι τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλοσοφίας, ἧς μυρίων διαδημάτων καὶ στεφάνων ἀπείρων ὁ ἆθλος φαιδρότερος.* Quiſnam illius virtutis, & animi verè philoſophantis vim explicet? hoc certamen mille diademata, & infinitas coronas ſuo ſplendore ſuperat. Etenim ei, qui coronam illam gerit, plerumque mors repentina officit, & ante mortem multæ rerum inſidiæ. Hoc autem coronato diademate, ne poteſt mortem quidem, illud quiſquam eripere poterit, non ſuorum, nec alienorum. *ὢ δεξιᾶς μακαρίας, οἵας κατηξιώθη μαχαίρας· ὢ μαχαίρας θαυμαστῆς, ποίας κατηξιώθη δεξιᾶς.* O dextrā beatā, quali gladio inſtructa eſt, ô gladium admirandum,

lentius. οὐδὲν γὰρ φύσεως τεχνικώτερον.

ἀγγέλων τρόπαιον ἦν οὐκ ἀνθ.

μάχαιραν στεφάνου παντὸς λαμπροτέραν.

quali dextra cohoneſtatus eſt. O admirabilem gladium, ad quem vſum paratus fuit? quod munus obijt? cui figuræ inſeruiit? quonam pacto cruore tinctus eſt, & non eſt cruentatus? neque enim, quo verbo vtar, ſcio, adeò tremendum erat iſtud myſteriũ.

Mens D. Chryſoſt.

καὶ ἐδείκνυ λοιπὸν ὁ Θεὸς τὸν στρατιώτην, καὶ στρατηγὸν τῇ οἰκουμένῃ τὸν στεφανίτην τοῦ θεάτρου τῶν ἀγγέλων, τὸν ἱερέα, τὸν βασιλέα, τὸν διαδήματος μᾶλλον τῇ μαχαίρᾳ στεφανούμενον τὸν τροπαιοῦχον, τὸν ἀριστέα, τὸν χωρὶς συμβολῆς νικητήν' Ac poſtea Deus militem ſuum ac ducem orbi oſtendit, victorē certaminis Angelorum theatro, ſacerdotem, regem, gladio magis, quàm diademate coronatum, trophæo inſignem, fortitudinis laude præſtantem, ac ſine conflictu victorem. Tandem concludit: Vides quot exercitus hic rex ſuperarit? quot bella irruentia repreſſerit? neque ita barbari Hieroſolymitanæ ciuitati fuerunt tam formidoloſi, cum ſæpius illam aggrederentur, quàm hæ cogitationes, ipſum vndique obſidentes: nihilominus victoriam de illis reportauit.

Rex admirandus Abraham.

Hoc argumento triumphat S. Baſilius Seleucienſis: vltimam duntaxat partem appello, vbi regiam Abraha-

Orat. 7.

mi ditionem notat: quid ergo vox? per memetipſum iuraui, dicit Dominus, quia feciſti rem hanc, & non pepercíſti filio tuo vnigenitó propter me, benedicentur in te, & in ſemine tuo omnes gentes, ἑνὸς ὑπερεῖδες; γενοῦ δὲ οἰκουμένης πατήρ. Vnius filij nullam rationem duxiſti? orbis terrarum pater eſto. Cum Iſaac, liberos habeas gentes, & populos, habeas vnius merito ſacrificij. Totum orbẽ, γενοῦ πατὴρ ἐθνῶν, eſto pater gentiũ. Siquidem pater eris Chriſti, cuius in poſſeſſione gentes ſunt. Pro vnigenito tuo immoletur ouis. *Geneſ. 22.* ” ” ”

D. Gregorius Nyſſenus hoc Abrami ſacrificium viuis, & oratorijs pingendo coloribus, quàm regius fuerit, & heroicus ſancti Partiarchæ animus, non obſcurè patefacit. Non dixit, τί ταῦτα προστάττεις, cur Domine iubes? ideone patrem feciſti, vt filij percuſſorem redderes? ideone huius doni dulcedinem guſtare feciſti, vt vitæ fabulam me faceres? meis manibus filium trucidabo? cognatum ſanguinem tibi libabo? tu hæc iubes? talibus victimis oblectaris? filium interficiam, à quo me ſepultum iri ſperaui? eiuſmodi thalamum eine conſtruam? talemne lætitiam nup- *Orat de deitate filij & ſp. ſanct.*

tiarum illi comparabo? illius nomine accendam haud tædam nuptialem ſed rogum funebrem? ergo ſuper his etiam coronabor? itane ero pater gentium, cui neque filij vnius eſſe patrem conceſſum ſit? nihil tale dixit, aut cogitauit, ſed naturæ oblitus, totum ſe Deo permiſit. O regium Abrahami animum, & cor omnino regium. S. Zeno Veronenſis Epiſcopus, triplicem de Abrahamo ſermonem exarauit, vbi videre eſt, an virtutis palæſtra reges creet? è tertio iſta profero, quæ regiam produnt mentem.

De Abrahamo ſerm. 3. Inuenta eſt cauſa vbi Abrahæ fides tentatione fortior militaret. Chariſſimi membra, quæ oſculis premere conſueuerant, armatus gladio iubetur occidere. Quid faceret pietas? præceptum differri non poteſt, præſtiterat mater cum ſterilis eſſet, ad gladium naſcitur puer. Talem caſum nemo doluit, niſi quæ genuerat mater. Nemo plangit viuas exequias, & innocentis hominis obſequium nemo ante fletibus rigat, ne pater dubitaſſe videretur, ſi fleſſet. Deuotus ſic ſtricto vultu puerum ducit ad arã, reprimit gladium medium, pectus fidei militabat, non palleſcit vultus, non contremuit manus. Et paulò poſt: religioſus carnifex ſtringit gladium,

Digitized by Google

patris erat, quod leuauit: Dei fuit, quod pepercit. O reges mei nec qui feriebatur, timuit: nec qui feriebat, expauit. Sacrificium Domini non dimittitur, ſed mutatur. Melius ſeruauit filium, dum non pepercit. Sola enim fides deambulat inter gladios tuta.

QVARTVM.

CASTI IOSEPHI EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

QVOTIES CVNQVE intueor caſtiſſimum Ioſephum, magnum illum Patriarcham, vitæ inſtituto, moribuſque integerrimũ, toties in magno rege, quàm ſit quid regium ipſa virtus apertiſſimè video. Quod Arſenuphius Lector animaduertere ſolebat, vti ſanctus Iſidorus Peluſiota ſcriptum reliquit. Illam auream exſcribo epiſtolam, in qua virtus regina proclamatur, & S. Ioſephus clariſſimus Imp. Iſta vel vnica tanti viri authoritas ſufficit ad totum illud opus, quod ſuſcepi, comprobandum.

Χρυσῆ ἐπιστολή. Epiſt. 78. l. 9. epiſt.

ARSENVPHIO LECTORI, rurſus de virtute Ioſephi.

IMmortaliter gaudeo, quod Ioſephi narrationibus oblecteris. Nam qui caſtos prædicat, liquet, quod ſit amator caſtitatis. Illa virtutis genera laudare maximè ſolemus, quibus ſummopere afficimur. Tu verò, præterquam quod amantiſſimus es caſtitatis, illud velim contempleris. ὅπως ἡ ἀρετὴ ἀρχικόν ἐστι χρῆμα, quomodo virtus, res ſit quædã imperatoria, liceu eius cultor in ſeruitutem inciderit. In æde patris imperium in fratres obtinebat, dum prtrem ſuorum morum amatorem habebat. imperabat quoque in Ægyptiaca ſeruitute, quamuis fuiſſet venditus. Ab emptore ſuo propter inſignem modeſtiam morumque moderationem, quam diuina gratia communicabat, amabatur. Imperauit etiam dominæ, imò plus voluptati, quæ multos iuuenes regiũ in morem ſibi ſubijcit. Imperauit etiam in carcere, licet in crimen adulterij vocatus eſſet. Conciliauit ſibi beneuolentiam craceris præfecti, quę quidem ipſi commiſit impe-

ἦρχε τῶν ἀδελφῶν.

Imperare voluptati ſummè regium eſt.

ἦρξε δὲ τῆς δεσποίνης; μᾶλλον δὲ τῆς ἡδονῆς.

rium in eos, qui ibi detinebantur incluſi: quibus veluti medicum calamitatum, illuc fuiſſe miſſum autumo. Quomodo enim crudelis ille & inhumanus, quique ex alienis calamitatibus quæſtum facere ſolebat, (tales ferè omnes ſunt carceris cuſtodes) huic manſuetiſſimo atque mitiſſimo, nihil ex hoc in lucro ponenti, curam carceris tradidit? qui potius id agebat, vt eorũ dolores, qui illuc, ſiue iuſtè ſiue iniuſtè, cõiecti eſſet, vtili ſermone & exhortatione, blandè ſanaret. Sed hîc quoque diuina gratia eluxit, quæ vbique virtutem coronat. Imperauit regijs ædibus, quando tyrannus Ægypti, tyrannidẽ in regnum mutauit. Omnia ipſi commiſit, ſolo excepto nomine regio. Imperauit iterum fratribus, quando non agnitut vt frater, adoratus eſt vt rex. Imperauit & Ægypto: quam fame abſumendam, aliarum regionum nutricem diuina conſilij arte & pronæa recreauit & aluit. Imperauit & ipſe ſibi, quod imperij genus eſt omnium maximum: quando in humilibus ſublimis viſus eſt, in ſublimibus humilis, in rebus turpiſſimis ſeruitutis expers & planè liber, in decoris & honeſtis promptiſſimus & benè gnauus. Nunquam in paterna domo,

ἡ θεία χάρις, ἡ τὴν ἀρετὴν πανταχοῦ στέφουσα

Ioseph. βασιλικώτερος *Rege Ægyptio.*

προσεκυνήθη ὡς βασιλεύς

ἦρξε καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ τὴν μεγίστην ἀρχήν.

neque in Ægyptiaca elatus eſt ſuperbia, cùm ſe ab omnibus diligi videret. Neque illius mulieris libidinem accuſauit, cum quidem locupletem haberet teſtem impudici amoris, eximiam pulchritudinem, ſeſeque tutantem Domini beneuolentiam, qui cum accuſatio iſtius criminis pœnam capitis afferat, ne quidem loris cæſum, in carcerem tantùm detruſit. Si quis putet hæc ſubiiſſe, quia ſe vlciſci non potuit, cogitet veræ philoſophiæ operam nauaſſe. Regno potitus de ipſa ſe vindicet. Sed neque calũnijs affectus accuſauit, neque coniectus in carcerem, vinctiſque imperans magna ſapuit, alioſque protriuit: ſed quantum in ſe erat, illos mæroris onere ſubleuabat, fortaſſe ſuis ex rebus, cum iniuſtè eò coniectus

Regius philoſophus.

“ eſſet, de eorum fortunis conijciendo.
“ Solent omnes ex ſuis euentis,
“ de alijs quoque ſentẽtiam ferre: ipſe verò in primis, qui vbique præclara ſuæ virtutis ſpecimina dedit, quique tanquam aurum in igne probatus fuit, & æquiſſimæ mentis ſatis manifeſta præbuit argumenta. Et quid dico, in carcere? vbi etiam ijs, qui non ita facilè dolent, humilitas animiq; demiſſio ingeneratur, vel ex ipſa vi conſcientiæ, vel ex loci ſqualore

δοκίμια τῆς ἀρετῆς ἀποδεδωκώς.

nat

nata. Cùm neque in ipſo regno fuerit reprehenſioni obnoxius, ſed ibi eandem manſuetudinem declararit, dum & Ægyptios aleret, & ijs, qui varijs ex locis aduolabant, ſalutis manum porrigeret, & in fratres, non ſolum non animaduerteret, verùm etiam beneficia conferret. ὢ τῆς ἀρετῆς, ἣ δοῦλον μεγαλόφρονα ἐπεδείξατο, ἣ βασιλέα ταπεινόφρονα. O virtutem, quæ & ſeruum magnanimum exhibuit, & regem humilem: quæ vbiuis locorum propria ſui teſtimonia dedit: quæ minimè ſe abiecit in calamitatibus, in excellentiâ verò fuit peræqua: quæ neq; à libidine ſuperata eſt, neque calumniam indignè tulit: quæ cæteris quidem omnibus regiè, ſola autem voluptate tyrannicè vſa eſt: quæ etiam poſtquam in neceſſitatem incidit, quæ ſibi euenerunt, commemorare, atque veritatem enuntiare, erubuit, ne coronam caſtitati debitam, ſibi ipſi velle imponere videretur. Neque fratrum inſidias expoſuit, neque amorem Ægyptiæ, ſed dixit, furto ſurreptus ſum è terra Hebræorum: & hîc, nihil mali feci: ſed coniecerunt me in locum iſtius lacus. Quæ cùm ita ſint, meritò caſtitatis legiſlator & præſes, illi coronam, præmium certaminis tribuit,

βασιλικῶς τυραννικῶς.

quæ veteris memoriæ hominibus conſpicua fuit omnique poſteritati immortaliter commendabitur. D. Baſilius Seleuciæ, præclarè oſtendit S. Ioſephum regio fuiſſe animo, nihilque egiſſe, quod demiſſum abiectumque eſſet. Pauca ex illa nobili

Orat. 8.

oratione, mihi fas eſt excerpere: Poſtquam fluctus inuidiæ præternauigaſſet, Ægyptum inuadit, καὶ γίνεται δοῦλος τῷ σώματι, ὁ ἀδούλωτος τῷ φρονήματι. Seruus euadit corpore, mente nequaquam: non vna cum habitu animi nobilitatem exuit, neque violentis malorum procellis libertatem adulterauit. Ibidem paulò poſt, exclamat in gratiam regiæ virtutis. ὢ πόση ἡ τῆς σωφροσύνης ἀξία, ὢ πηλίκος ὁ τῆς σεμνότητος στέφανος· ὡς δοῦλος ἐπράθη, καὶ ὡς δεσπότης παρὰ δεσποίνης ἱκετεύεται. O quanta continentiæ dignitas: quanta ſanctimoniæ corona: vt ſeruus venditus eſt, & vti Domino Domina ſupplicat. Ita ille per omnes

Nauta regius.

ἆθλον ἀρετῆς τὴν βασιλείαν κομίζεται.

virtutum gradus incedens, ac velut in igne tentationibus conflatus, & probiſſimus athleta factus, præmium virtutis regiam obtinet dignitatem. Carcerem thronus excipit, & fit AEgypti Dominus, ὁ τῆς μοιχαλίδος δεσμώτης. Annonæ cuſtos, & famis

gubernator. Bellè concludit, habes Ioſephi vitam, omnis virtutis magiſtram, ἔχεις τοῦ Ἰωσὴφ τὴν ζωὴν ἀρετῆς παντοίας διδάσκαλον. Scitè & eleganter Fl. Ioſephus regium Ioſephi apparatum paucis deſcribit: qua poteſtate à rege donatus, accepto ſigillo regio, & iure purpuræ geſtandæ, ſella curuli ſublimis, curru vehebatur per AEgyptum. Talis apparatus, virtutis imperatoriæ decebat alumnum, & fautorem. *Lib. 2. Antiq. Iud.*

QVINTVM.

MANSVETI MOSIS EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

AVDIO D. Nyſſenum, ſuperiorem Regibus Moyſem, proclamantem. *Lib. de vita Moyſis.*

Κρείττων μὲν ταῦτα γίνεται τῆς ἀνθρωπίνης τιμῆς, καὶ τῆς βασιλικῆς ἀξίας ὑπέρτερος. Deinde fit humano honore præſtantior, & regia dignitate ſuperior. ἰσχυρωτέρον καὶ βασιλικώτερον κρίνας, ἀντὶ τῶν δορυφόρων, καὶ

τοῦ βασιλικοῦ κόσμου, τὴν τῆς ἀρετῆς φρουρὰν ἔχειν, καὶ τῷ ταύτης κόσμῳ ἐγκαλλωπίζεσθαι. Quippe iudicauit potentius eſſe, magiſque regium, loco ſatellitum & regalis ornatus, virtutis præſidio frui, illiuſque ornatu decorari.

Iſta ſunt Moſis opera regia:

Ciues ſeruat, Ægyptium interimit, διδάσκαλον τῶν ὑψηλῶν μαθημάτων ποιεῖται τὴν ἡσυχίαν, magiſtram ſublimium diſciplinarum facit ſibi quietem, fulgenti rubi lu mine mentem illuſtrat, bona ſibi diuinitus conceſſa, ſuis communicat, tantum populum ſiccis pedibus per mare ducit, non claſſem nauium ſibi adornans, ſed fidem ipſis ad traiectionem ædificans, ᾖσε τὰ ἐπινίκια, partam cecinit victoriam, viæ ducem columnam habuit, igne cœleſti eſt illuminatus, ex cibo cœlitus miſſo menſam parauit, πέτρας ἐνεφορήθη, aqua è ſaxo ſatiatus eſt, in Amalecitarum ruinam manus erexit, προσβαίνει, ἐν γνόφῳ γίνεται, σάλπιγγος ἀκούει, τῇ θείᾳ φύσει προσεγγίζει, acceſſit ad montem, in caliginem ſe intulit, tubam audiuit, Deo propinquior factus eſt, in ſuperiore tabernaculo habitauit, ſacerdotium exornauit, tabernaculum condidit, legibus vitam hominum inſtruxit, bella

plurima inuictus geſſit, in fine rerum præclarè geſtarum luxuriem per ſacerdotium puniuit, poſt hæc omnia, in quietis montem aſcendit.

Author imperfectus in matthæum, maximum Imp.

Miratur in virtute Moſem.

Vidit virgam miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquam rore, circumfuſum. Vidit legumlatorem Moyſen elementis imperantem. Vidit vndas ipſas, tanquam lapides, ſolidas factas, profundum mare denudatum, viam repentè ſtructam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte, populorum multitudini ducem oſtenſam. Magnus Græcorum Theologus, tantùm tribuit Moſis virtuti, vt non modo regio coronet diademate, ſed diuino.

Encom. in S. Apoſt. Andream.

Virga regia heroicæ virtutis.

* * *

Moſes imperator elementorum.

Μᾶλλον δὲ ὁ μὲν Θεὸς Φαραὼ, ὁ τοῦ Ἰσραὴλ στρατηγός· ὁ νομοθέτης καὶ τῆς νεφέλης εἴσω χωρῶν, ὁ θείων μυστηρίων ἐπόπτης τε καὶ μυσταγωγός. imo eſt Pharaonis Deus, & Iſraëlis præfectus, & Legiſlator, intra nubem ſecedens, & diuinorum myſteriorum inſpector, & myſtagogus. Ita S. Athanaſius, καὶ γὰρ ὁ μωσῆς Θεὸς ἐκλήθη, etenim Moſes Deus vocatus fuit. Si Deus Pharaonis dictus fuit, quanto magis Rex Pharaonis? hæc ſunt virtutis præmia. Qua-

Eſſe Deum Pharaonis, plus eſt, quàm eſſe regem.

lis fuit iſta fortitudo, cum τὸν λαὸν ἐξηγάγετο ἐκ τῆς Αἰγύπτου, vt idem S. Alexandriæ Patriarcha loquitur. Pereruditus Philo clarè oſtendit Moſem titulo virtutis regnaſſe, ita ille, τούτων ἁπάντων ἡγεμὼν ἐχειροτονεῖτο Μωσῆς, τὴν ἀρχὴν καὶ βασιλείαν λαβών, horum omnium princeps renuntiatus eſt Moſes, hanc poteſtatem, regnumque nactus, non vti nonnulli, qui dominationes inuadunt armis, machinis, equeſtribus, naualibus copijs, ſed ἀρετῆς ἕνεκα virtutis & honeſtatis ergo, & charitatis, quo continuò vniuerſos proſequebatur, Deus virtutis & honeſtatis amantiſſimus, hoc eximium donum præbuit. Quandoquidem regnum AEgypti deſeruerat, cum eſſet nepos regius, propter incolarum ſcelera, ſpeique ſeſe volentium adoptare nuntium remiſerat, præ magnitudine animi, odioque vitij: viſum eſt rerum omnium moderatori, illum frequentioris, potiorisque gentis imperio compenſare. Ibid. mirè laudat hunc regem, quia virtutis regem ſe præſtabat.

De vita Moſis Philo.

Solus hic omnium principum, non aurum, non argentum accumulauit, non exegit tributa, non palatia, non fundos, non greges, non ſeruorum

Huius eſt apud Philon egregia tabula.

turbam, non reditus, non alias opes ſibi parauit, quamuis poſſet harum rerum omnium habere copiam &c. πολυτέλειαν δὲ τῷ ὄντι βασιλικὴν· ἐν οἷς καλὸν ἦν πλεονεκτεῖν τὸν ἄρχοντα. Regiam omnino præ ſe ferebat magnificentiam, in quibus honeſtum eſt regem cæteris præſtare: qualia ſunt, continentia, fortitudo, temperantia, ſolertia, prudentia, ſcientia, labores, tolerantia, voluptatis contemptus, iuſtitia, ad virtutem adhortatio, obiurgationes & legitimæ delinquentium caſtigationes, præclaræ ſe gerétium laudes, & præmia. Et quoniam auaritiam à ſe, reliquaſque opes ablegarát, Deus maximas perfectiſſimaſque donauit: hoc eſt, vt tantundem poſſet, quantum terra, & mare, flumina, reliquaque elementa, & quæ ſunt ex ijs condita. Fecit enim eum ſuæ potentiæ conſortem, totum mundum illi ſubijciens, tanquam hæreditarium. Quapropter ſingula elementa vti Domino parebant, ad illius imperium vires immutantia. Tandem concludit, ὠνομάσθη γὰρ ὅλου τοῦ ἔθνους Θεὸς καὶ βασιλεὺς, nominatus eſt totius gentis Deus, atque rex. *Deus atque rex Moſes.*

SEXTVM.

GENEROSI HELIÆ EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

HABEMVS in Helia magnum regem, & purpureis regibus ſublimiorem Pulchre S. Athanaſius, qui nobis Heliam longè Imperatoribus potentiorem ſubijcit. Adfuit victor item mortis appellatus Helias, qui voce nubes ſubijt, & cœlo cũ minis, ne plueret, imperauit, καὶ ῥήματι δήσας τὴν κτίσιν, ἡνίοχος τῶν στοιχείων ἐγένετο, γλώττῃ μακρᾷ τῆς κτίσεως συστέλλων τοὺς οἴακας; & verbo creaturam vinciens, elementorum auriga factus eſt, lingua ingenti rei creatæ gubernaculum coercens. Tum magnũ oſtenditur miraculum, cœlum reueretur hominem. Ne enim tenuitas viri & humilitas, reportatæ de morte victoriæ ſenſum ſurriperet, efficit vt omni creaturæ innoteſcat, tuncque flammeum conſcendens currum, inaudito volatu, curſuque, deorſum

Virtutis purpuram cœlum reueretur.

Currus virtutis totus regius.

mortem relinquit, & naturæ legem dignitas gratiæ commutat. Quid regalius? idem alio in loco, regia eiuſdem prophetæ enumerat opera: inter quæ vnum eſt, quo liquet, plus potuiſſe Meloten Heliæ regium purpuris.

In Synopſ. ſac. ſcripturæ.

Καὶ τῇ μηλωτῇ δὲ ἐπάταξε τὸν Ἰορδάνην καὶ διῃρέθη ἔνθα καὶ ἔνθα τὸ ὕδωρ: Iordanem Melote percuſſit, & hinc, & inde aqua diuiſa eſt, pedeſque fluuium traiecit.

Hom. 1. de ieiunio

D. Baſilius, dum de regijs eiuſdem operibus agit, ἀπέκλεισε τῷ παρανόμῳ τῷ λαῷ τὸν οὐρανὸν τρία ἔτη μῆνας ἕξ Qualis, & quantus rex? qui cœli portas facilius obſerat, quā homines domorum ianuas. Claues regni cœleſtis tenet regia virtutis manus, mirare (terra) optimè tantum heroem vocauit οὐρανοδρόμον S. Iſidorus.

Clauſit iniquo pop. cælum tres annos & menſes ſex. Regiæ ſunt virtutis claues, & aureæ.

Lib. 1. ep. 37.

S. Chryſoſtomus mirè exornat ſanctum Heliam, & regios heroicæ virtutis radios elicit, illumque agnoſcit, Achab rege ſuperiorem. Idcircò rex paupere indigebat, & verbis nihil plus, quàm meloten habentis inhiabat, qui tantum habebat auri: adeò ſplendidior erat, melote, purpura: & regijs aulis, iuſti ſpelunca.

Hom. 2. ad pop. Antioch.

λαμπροτέρα τῆς πορφυρίδος ἡ μηλωτὴ ἦν.

Idem alibi perorans apud populum Antiochenum, clare oſtendit Heliam fuiſſe regibus præ-

tus, atque adeo regum, conſtituit, habita ratione propheticæ, & verè regiæ virtutis: μέγαν Ἡλίαν τ̃ προφή-την, τ̃ ὑπὲρ νέφη: magnum teneo prophetam Heliam, nubibus excelſiorem.

SEPTIMVM.

PATIENTIS IOBI EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

NEMO dubitat, quin regius fuerit, & planè heroicus, diuini Iobi animus. De quo ſacri codices, & erat homo ille magnus eorum qui à ſolis ortu. Magnus dubio procul, & apud Deum, & apud homines, magnus poteſtate, ſed longè maior virtutibus. Quàm magnus fuerit, propter regiæ virtutis ornamenta ex ipſomet Deo audiendum eſt, tale eſt oraculum: conſideraſti igitur mente tua contra ſeruum meum Iob, quoniam non eſt ei ſimilis ex his qui sũt in terra. Iſte rex, vt ait S. Paulinus, tentatus eſt vt probaretur, dimicauit vt vinceret, humiliatus eſt vt

Talis regnat ſeruus.
c. 1. Iob.

Ep 18 ad Delphin. 4. Epist. 33. ad Alethium.

exaltaretur, fleuit vt gauderet. Idem regiam illã animã demonſtrat, cũ ait:

Iob verò ille Domini igne examinatum argentum, ſe ſemper oculum cæcorum, & pedem claudorum fuiſſe teſtatur, horumque operum in ipſo tentationis ſuæ certamine mercedem repoſcit, & recipit: ſpoliatur opibus patrimonij, non animi, ſed inuulnerabilis corde, ne labijs quidem peccat. Nudatus ambitione ſubſtantiæ, ſed armatus virtute patientiæ, orbatus prole, non cordis lumine, filios mentis ſuæ, hoc eſt, iuſtitiæ opera complectitur.

Mens alta & imperatoria.

S. Ambroſius regium illum athletam ſummopere commendat:

Lib. 1. de interp. Iob. c. 2.

Audiebat hæc ſanctus Iob, & quaſi athleta fortis in ſtercore ſedens, in tantis vibicibus, & ſæui doloribus vulneris, totum corpus diris perfoſſus vlceribus, myſteria loquebatur, nec acquirendis propriæ remedijs ægritudinis, ſed ſacris vacabat ſermonibus. Fortiores itaque ſermones ęgri hominis quam illorum qui non ægrotabant. *Benè poſtea*: Non enim ægrotabat animo, etſi doleret corpore: quia nõ erat in carne eius anima, cuius paſſionibus non adhærebat: ſed in ſpiritu, cuius virtute ſe texerat.

Vides regem.

Regia anima.

Epiſt 106 l. 3. epiſt.

S. Iſid. Peluſiota de Iobo loquens,

Digitized by Google

quorum vnus, & quidem præſtantiſſimus erat, is qui vniuerſam Diaboli potentiam concidit, atque ipſius ſagittas conſumpſit, pharetramque inanem reddidit. S. Athanaſius magni nomen S. Iobo tribuit, hoc tanti regis virtus poſtulat: ἐν ἀνδρείᾳ μέγας ἐγνώσθη; propter fortitudinem magnus eſt habitus, quod viuus tot, & tantos labores exantlauit. S. Chryſoſtomus ita ſupra principes S. Iobum euehit, vt dicat, etiam ipſum fimum, in quo ſedebat, throno regio venerabiliorem fuiſſe: καὶ ἡ κοπρία ἡ παντὸς θρόνου βασιλικοῦ σεμνοτέρα. Pergit: ex throni namque regij aſpectu nullum erit lucrum ſpectantibus, ſed temporalis duntaxat oblectatio, nullam habens vtilitatem; ex fimi Iob aſpectu quilibet omne percipiet emolumentum, multam doctrinam, & ad patientiæ modum, adhortationem. Itaque multi nunc longam & trans mare peregrinationem à terræ finibus in Arabiam ſuſcipiunt, vt fimum illum cernant, & eo conſpecto, terrã oſculentur, quæ illius victoris certamina, & ſanguinem omni auro pretioſiorem excepit. Neque enim ita eſt ſplendida purpura, vti corpus illud tunc ſplendeſcebat, non alieno, ſed ſuo tinctum cruore. Vulnera ve-

Mirus fuit imperator Iob.

φαρέτραν κενώσας.

Ad imp. Conſt. Apolog.

Hom. 5. ad pop. Antioch.

Virtus ſupra fimum radiat.

Palæſtra virtutis regia.

χρυσίου παντὸς τιμιώτερον αἷμα. Sanguis

virtutis ſtudioſi purpura clarior. rò illa gemmis omnibus erant cario-
ra. Margaritarum enim natura noſtræ vitæ prodeſt nihil, neque vllum præbet vſum poſſeſſoribus: hæc autem *Vlcera virt. ſtud. gemmæ.* vulnera omnis triſtitiæ ſolatium eſt. Cogitate igitur athletam illum, & *παυτὸς λίθων τιμιώτερα* putatote vos illud ſterquilinium cernere, & ipſum in illius medio ſedentem, τ̀ *αἰγλείαν* τ̀ *χρυσῦν*, τ̀ *διάλιθον*. *Vulnera Iobi margaritæ.* Auream, gemmeamque, qualem, neſcio, quî dicam? neque tam pretioſam valeo reperire materiam, quàm cruentato illi corpori comparare poſſim. *Aurea ſtatua virtutis* Sic omni materia pretioſiſſima, natura illius carnis erat pretioſior, & vulnera τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων φαιδρότερα, *ὕλης πάσης μαργαρίτης τιμιώτερα.* ſolis radijs ſplendidiora, hi enim corporis oculos illuminant, illa verò mentis noſtræ acies illuſtrant, illa penitus dæmonem excæcarunt.

Quid dicetur de anima, cum tanta de corpore dicantur. Tandē poſt multa concludit os aureū, Neque enim tam ſplendidus in ſolio rex ſedet, quàm inſignis erat, & illuſtris in fimo: poſt regium thronum mors, poſt fimum illum cœlorum regnum. *ἐπίσημος ἢ ὁ θρόνος.*

Pleni ſunt libri ſacra palæſtra. quibus mirificè S. Iobi virtus heroica celebratur.

OCTAVVM.

TRIVM PVERORVM EXEMPLVM, MAGNORVM REGVM MONIMENTVM.

NVNQVAM ſacra antiquitas in tres pueros oculos coniecit, quin attonita hæſerit: quod videret tres Angelos in terris, tres reges in cœlis, tres Dominos in flammis, tres ſapientes in oraculis, tres magiſtros in artibus, tres legatos in virtutibus. Reges Dominoſque Nabuchodonoſor Regis, Ananiam, Azariam, & Miſaelem, mirari debet poſteritas: quo titulo, ſi quis peteret, reſponderet mutum elementum, virtutis. Nihilominus alios vel luculentiſſimos teſtes producimus, qui regiam Sidrach, Miſach, & Abdenago probant dignitatem, & licet non haberemus aliud teſtimonium, quàm à fornace, ſatis eſſet ad virtutis imperium recognoſcendum.

Placet audire S. Joannem Antiochenum, diuinum illum oratorem,

hoc in argumento triumphantem: quot verba proferet, tot regias virtutum amatoribus coronas imponet.

Hom. 4. ad pop. Antioch.

Tres in fornacem pueri coniecti ſunt, nec pietatis & religionis obliti ſunt, nec ipſos flamma terruit, ſed vti in cubili ſedentes, & nihil graue experti, ſtudioſius igne circumdati, ſacras illas preces fundebant: propterea murus ipſis factus eſt ignis, veſtis flamma, fons caminus, ligatos capiens, ſolutos reddidit, mortalia ſuſcepit corpora, καὶ ὡς ἀθανάτων ἀπέσχετο, & tanquam immortalibus abſtinuit, agnouit naturam, ſed eſt reueritus pietatem: ἔδησε τοὺς πόδας ὁ τύραννος, καὶ ἔδησαν οἱ πόδες τοῦ πυρὸς ἐνέργειαν; vinxit pedes tyrannus, & pedes vim ignis vinxerunt: ô rem admirabilem. vinctos ſoluit flamma, & ipſa rurſum à vinctis vincta eſt: mutauit enim rerum naturam adoleſcentulorum religionis ſtudium, imò verò naturam non mutauit, ſed quod erat multo mirabilius, perſiſtentis naturæ vim repreſſit: non ignem extinxit, ſed ardentem, hebetem, & otioſum reddidit: & quod eſt omninò mirabile & ſtupendum, non in ſanctis duntaxat corporibus id factum eſt, ſed & in eorum veſtibus, & calceis, & ſicut

Quale imperium in flammas?

τεῖχος τὸ πῦρ, στολὴ ἡ φλόξ, πηγὴ κάμινος,

Regia corpora Regius cultus. Regium virtutis theatrum.

Quale virtutis regnum?

in Apoſtolis, veſtimenta Pauli morbos & dæmones expellebant, & vmbra Petri mortem fugæ dabat, ita & hîc puerorum calcei vim ignis extinxerunt. Quomodo loquar, neſcio? hoc miraculum omnem verborum narrationem ſuperat: etenim vis erat extincta, & non erat: cum circa ſanctorum illorum corpora verſaretur, erat extincta: & cum eorundem vincula ſoluere oporteret, non erat: compedes diſrupit, & talos non tetigit. Vidiſti, quanta propinquitas? & non eſt in fraudem inductus ignis, neque intra vincula progredi auſus fuit, ligauit tyrannus, & ſoluit flamma, vt barbari crudelitatem diſcas, & elementi obedientiam. Ibid. quantus & quã regius fuerit vniuſcuiuſq; animus, ſuo ſtylo pingit oratorio.

Virtutis eſt regnare in miraculis.

οὐκ ἐπεπήδη τὸ πῦρ.

Regiæ virtuti obſequitur elementum.

Quid igitur rex? iuſſit ipſos in medium produci, vt ipſos vndique metu percelleret. Sed nihil illos perterruit, non regis furor, non quod ſoli in tanto cœtu relicti eſſent, non ignis ante oculos poſitus, non ſonantes tubæ, non omnes in ipſos irata conuertentes ora, ſed hæc omnia deridentes, tanquam in frigidũ aquarum fontem conijciendi, in fornacem ingreſſi ſunt, beatam illam emittentes vocem: Diis tuis non

ô heroes: ô pueri reges.

Vox regia & heroica.

Ait ille S. Orat. ſeruimus, & ſtatuam auream, quam erexiſti, non adoramus. Hanc non temerè recitaui hiſtoriam, ſed vt diſcatis, quod licet furor inſtet regius, etſi militum inſidiæ, etſi hoſtium inuidia, etſi ſeruitus, etſi orbitas, etſi ignis, etſi fornax, etſi infinita grauia, iuſtum nihil redarguere, aut terrere poterit.

Idem ſacer flos græciæ tantopere hos tres pueros commendat, & ita euehit, vt Nabuchodonoſoris reges & Dominos conſtituat, ita ille: de Deo imprimis agit, & loquitur de dæmone, qui in tres pueros multa eſt molitus:

Hom. 6. ad pop. Antioch. Voluit ipſorum vrbem euertere, & non prohibuit: voluit captiuos ducere, & non impediuit: voluit ligare, conceſſit: in fornacem coniicere, permiſit: flammam vltra modum ſuccendere, & hoc permiſit: quando nihil reliquum fuerat, ſed omnem vim ſuam tyrannus exhauſerat, nec ſuam Deus virtutem, & puerorum patientiam demonſtrauit.

Serui Dei altiſſimi exite, verè reges. Tu verò mihi conſidera puerorum magnitudinem animi, neque enim ante vocem exierunt, ne quis putaret ipſos ignem timuiſſe: neque vocati intus manſerunt, ne contentioſi eſſe viderentur. Quid actum eſt,

quod ipſos Dei altiſſimi ſeruos vocas? nonne tui erant ſerui? ſed regnum, inquit, meum diſſoluerunt, ſuperbiam meam conculcauerunt. Verum per opera ſuum verum Dominum declararunt: ſi hominum fuiſſent ſerui, non ipſos ignis timuiſſet, non ceſſiſſet flamma: hominum enim ſeruos creatura nec revereri, nec honorare nouit. Propterea rurſus inquit, benedictus Deus Sidrach, Miſach: & Abdenago. Tu mihi contemplare, quomodo primum remunerationem prædicat: benedictus Deus, qui miſſit Angelum ſuum, & eruit ſeruos ſuos hoc potentiæ Dei: dic & Athletarum virtutem: quoniã confiderunt in eo, & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora ſua, ne ſeruirent Dijs alienis. Sed quid virtuti par eſſe poteſt? antea quando dixerunt, Dijs tuis non ſeruimus (rex) fornace atrocius accenſus eſt: poſtquam verò per ipſa opera hunc erudierunt, non tantum non moleſtè tulit, ſed laudauit, & admiratus eſt, quod ſibi non obediiſſent. Tantum virtus bonum, vt & ipſos hoſtes habeat admiratores & laudatores. Illi pugnauerunt, & ſuperauerunt, & virtus gratias agebat, quod non ipſos terruit flammæ aſpe-

εἰ ἀνθρώπων ἦσαν δοῦλοι, οὐκ ἂν αὐτοὺς ἐφοβήθη τὸ πῦρ

Virtutis reges honorat creatura.

Athletæ regij.

Pueri potentiores rege

Regale facinus.

Nihil non ſubiacet virtuti.

Sumus reges ſerui re neſcimus.

Victus rex Nabuchodonoſor.

ctus, ſed ſpes in Dominum ſolatio fuit, & Dominum orbis terrarum ex tribus pueris vocat, non ipſius imperium ſine vllo concludens, ſed quod inſtar orbis terrarum pueri tres eſſent, τῆς οἰκουμένης ἀντάξιοι ἦσαν οἱ τρεῖς.

Res miranda.

Longè plura poſſidebant hi regij pueri, quam vnum quiſque regnum, ſiquidem totius orbis, virtutis iure, ac merito, ditionem tenebant.

NONVM.

IVSTI DANIELIS EXEMPLVM, MAGNI REGIS MONIMENTVM.

In ſynopſi S. ſcr. lib. 22. Daniel.

HIC vir deſideriorum, regibus honorificentior, extitit. De hoc viro regio ita SS. PP. & in primis D. Athanaſius: videte regia facinora: Et iſte in captiuitate fuit vſque ad Cyrum regem Perſarum: cauſam Suſannæ ipſe iudicat, & illos ſenes tanquam Sycophantas condemnat: deinde ſomnia regis patefacit, & interpretatur, ad hæc, quomodo ipſe bis ſit in lacum leonum coniectus: primùm propterea quod cum

Babylonij regem Darium adorarent, ipſe ſolus Deum adoraſſet, ſecundo quod ſub Cyro rege Bel deſtruxerat, & draconem interemerat. Et quomodo ipſe ſeruatus à leonibus, & è lacu ſubductus, inſidiatores verò ipſius in eundem lacum iniecti ſint, & illicò ab ipſis deuorati.

Tunc reges, & ſatrapæ voluiſſent eſſe Danieles, tanta res eſt, virtutis corona.

Cl. Alexandrinus miratur Danielis virtutem heroicam, & illius animi fortitudinem verè regiam, quæ ὡς θεῖον ἐξομοίωσιν εἰκάζεται, ad diuinam ſimilitudinem reducitur: in antrum feris plenum coniecit rex Babyloniorum, ipſum autem eduxit ἀβλαβῆ ὁ ἁπάντων βασιλεὺς illæſum, qui eſt rex vniuerſorum, fidelis Dominus. *Lib. 2. ſtrom.* ὄρυγμα θηρίων ἔμπλεων.

S. Baſilius regem leonum, & regum, Danielem proponit: τοὺς λέοντας νηστεύειν ἐδίδαξε. Leones ieiunare docuit deſcendens in lacum. *De ieiunio ſ. 1.*

Fuit reuera ἀδάμαστος (vt idem loquitur) & leonibus, & tyrannis, & regibus, & populis. S. Iſid. Peluſiota dicit τοὺς λέοντας αἰδεσθῆναι Danielem. Cur amator virtutis, leones non regeret? quare non eſſet illis ſveneratiohis? qui regiam, & diuinam præ ſe ferebat imaginem.

Digitized by Google

Nabuchodonoſoris, flamma omni vehementiorem in barbarorum exercitus irruentem, ſtatim vt acceſſit intermedius extinxit, depulſaque caligine, lucem reuexit. *Regij animi regium facinus.*

Nemo ſatis laudauerit vnum Danielem, neque vnquam attinget illud quod ipſemet dicit: Et ego Daniel faciebam opera regis. Opera iſtius regis quis explicabit?

DECIMVM.

ELEAZARI, MACHABÆORVM, EORVMQVE MATRIS EXEMPLVM MAGNOrum regum monimentum.

FLAVIVS Ioſephus egregium ſcripſit de rationis imperio libellum vel vno potiſſimùm Machabeærum martyriocõcitatus. Idcircò titulum opuſculo fecit εἰς μακκαβαίους ἢ περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ, de Machabæis, ſiue de imperatrice ratione. Quantò iuſtius & diuinius, opus incripſiſſet, de vritutis imperio, ſiue de Machabæis,

ſub illius auſpiciis, imperantibus. è Ioſephi caſtris ſanctos illos heroes in ſolem educo, non tantùm duce ratione, ſed & virtute m ratio Eleazari, heroica prorſus & regia, ad Antiochum tyrannum habita.

Nos (Antioche) diuinæ legi parentes ab eadem regimur, & nullam neciſſitatem noſtro in illam obſequio vehementiorem eſſe arbitramur, idcirco eam violare nolumus & ſi reuera, noſtra lex non eſſet diuina (vti reris, qua de re tamen non dubitamus) neque ita nobis liceret, opinionem de pietate, ac religione irritam facere. Neque hoc leue peccatũ exiſtimes, ſi cibum impietatis ſumpſerimus: nam in paruis, & in magnis peccare, impium eſt: vtroque enim modo lex comtemnetur- Irrides noſtram philoſophiam, velut hominum ineptè ratiocinantium ipſa nos docet moderate viuere, voluptates reprimere, cupiditate coercere, fortitudinem exercere, omnemque æquo animo laborem tolerare: docet iuſtitiam vnumque Deum, præ cæteris, colendum eſſe. Quocirca cibum vetitum comedimus, credentes Dei legem prohibere, ſcimus quòd ſecundum naturam legumlator, & conditor nobis compatitur: nobis permiſit comedere

medere ea, quæ noſtris proſunt animis, prohibuit verò, quæ nocent. Tyrannicum eſt, non modo vim inferre, vt peccemus: ſed vt & vetita edimus. Riſeris quantum volueris, ego ſacra maiorum de ſeruanda lege iuramenta nunquam violabo, neque ſi mihi oculos erueris, & viſcera conſumpſeris. Non ita ſum ætate affecta, & fractis viribus, vt mihi propter religionem, ratio non effloreſcat. Ad hæc rotas appara, & ignem luculentiorem excita, non ita meæ ſenectutis commiſeratione tangor, vt propter teipſum legem patriam infringere velim. Nunquam te fallam, ô lex magiſtra, non te eiurabo, ô amica temperantia, non inuram tibi notam infamiæ, ô philoſophica ratio, non te abnegabo, ô venerandum ſacerdotium, & ſtatutæ legis ſcientia: patres mei me purum, & integrum excipient, non tua vſque ad mortem ſupplicia reformidantem. trahitur ad cruciatus peratrociſſimos Eleazarus, denudatur, ſuſpenditur, flagellis cæditur: hinc atque hinc corporis ſui partes diſſolui, magnamque vim ſanguinis effundi contuens, Deo gratias de tanta patientia referebat, ininita paſſus, animam inter flammas mitis ſenex, victorque exhalauit.

Digitized by Google

Benè exclamat Ioſephus, ὦ βασά-νων βιαιότερε γέρων, καὶ πυρὸς εὐτονώτερε πρέσβυ, καὶ μέγιστε παθῶν ἐλεάζαρε, ô fortior tormentis, & igne robuſtior ſenex, & maxime perturbationum moderator Eleazare. Ita loquentes 7. inducit Machabæos, vbi regiæ mentes elucent:

Verba 7. fratrum verba regiorum ſpirituum.

τί μέλλεις ὦ τύραννε; ἕτοιμοι γάρ ἐσμεν ἀποθνήσκειν, ἢ παραβαίνειν τὰς πατρίους ἡμῶν ἐντολάς. Quid moraris ô tyranne, parati ſumus mortem oppetere, prius quàm noſtras paternas leges violemus. Meritò cenſeremur noſtros maiores ignominia afficere, niſi legi, quæ optimè conſulit, & Moyſi, pareremus. Ne ſcelera, tyranne, conſulas: ne nos odio proſequens, noſtri cauſa, te tangat commiſeratio: grauiorem, quam pro noſtra ſalute offers miſericordiam, ipſa morte iudicamus: terres nos vi ſuppliciorum, mortem nobis minitans, quaſi verò, quid hoc valeat, ab Eleazaro, paulò ante non didiceris? ſi ſenes Hebræorum propter religionem cruciatus ſubeuntes piè ſe geſſerint: potiori iure nos iuuenes moriemur, tuam vim, tuaque ſupplicia contemnentes quæ noſter magiſter, bonus ſenex deuicit. Tenta nos igitur tyranne,

Digitized by Google

& ſi morte affeceris pietatis ergo, ne arbitreris tuis cruciatibus, nobis nocuiſſe, virtutis præmia referemus.

Benè notat Ioſephus natu maximum dixiſſe. ὅτι μόνοι παῖδες ἑβραίων ὑπὲρ ἀρετῆς εἰσὶν ἀνίκητοι, ſolos pueros hebræos in virtutis palæſtra eſſe inuictos.

Inuicti reges in virtutis puluere

Notat quoque ſextum ætate Machabæum hæc dixiſſe, quæ probant virtutum alumnos magnos eſſe reges: ἓξ μειράκια κατελύσαμέν σου τὴν τυραννίδα: ſex pueri tuam tyrannidem ſoluimus. Qualis animus, & quàm regius, qui dicit: ignis tuus nobis eſt frigidus, tuæ catapultæ ſine labore.

Quid contra virtutem. τὸ πῦρ σου ψυχρὸν ἡμῖν, καὶ ἄπονοι αἱ καταπέλται.

De ipſa mat[illegible]lomona quid non dicit? hanc vo[illegible] διὰ σπλάγχνων ἀγῶνων ἀθλοφόρον, victricem per viſcerum certamina, ἀνδρῶν πρὸς ὑπομονὴν ἀνδρειοτέραν, tolerantia, viris fortiorem: eidem tribuit ἀδαμάντινον νοῦν mentem adamantinam: tantum valuit regina virtus in muliere, quæ ſeptem regum filiorum, regina mater extitit, ſi virtutis oraculo credendum eſt. Hîc attexam magnam partem illius nobiliſſimi operis, quod D. Nazianzenus in laudem Machabæorum conſcripſit. Quod certè declarat mani-

Heroica mulier.

feſtiſſimè virtutis ſtudioſos eſſe magnos reges, nullique rei, vel terribili, ſubiacere.

Hìc Eleazarus, primitiæ eorum, qui ante Chriſtum paſſi ſunt, vti Stephanus eorum, qui poſt Chriſtum: ſenex & ſacerdos, canus pilis, canus & prudentia: prius quidem pro populo orans & ſacrificans, nunc autẽ ſeipſum Deo, perfectiſſimam victimã, totius populi piaculum offerens: fauſtum certaminis primordium, loquẽs, tacenſque cohortatio: offerens & ſeptem filios, inſtitutionis ſuæ fructum, viuum ſacrificium, ſanctum, Deo accidens, omni veteris legis ſacrificio clarius & purius. Filiorum enim virtutes parentibus aſcribere, æquiſſimum ac iuſtiſſimum eſt. Ibi generoſi & magnanimi filij, nobilis matris proles nobilis, ſtudioſi virtutis pugiles, Antiochi temporibus ſublimiores, ingenui Moſaicæ legis diſcipuli, diligentes patriorum rituum cuſtodes, numero ſeptem (qui numerus ab hebræis laudatur, vt pote ſeptenariæ quietis myſterio inſignis) vnũ ſpirantes, vnam vitę viam, mortem pro Deo oppetitam, agnoſcentes, non minus animis, quàm corporibus, fratres, mortis cauſa inter ſe æmuli. (O rem mirandam] tormenta veluti

εἰς τοὺς μακκαβαίους D. Naz.

πολιὸς τὴν τρίχα, πολιὸς τὴν φρόνησιν.

2. Mach. 6.

Magnus Heros Eleazarus.

μητρὸς εὐγενοῦς εὐγενῆ βλαστήματα.

Rege ſuperiores.

Machabæi οὐχ ἧττον ἀδελφοὶ τὰς ψυχὰς ἢ τὰ σώματα.

theſauros præripientes, ac pro lege quæ erat inſtar pædagogi, periclitantes: admota tormenta non magis formidantes, quàm quæ ſupererant, requirentes: vnum hoc metuentes, ne defeſſus tyrannus modum cruciatibus faceret, ſicque nonnulli, ex ipſis ſine coronis abſcederent, atque à fratribus inuiti ſeiungerentur, ac malam victoriam referrent, cum periculum eſſet, ne nihil aduerſi ſubirent. Illic fortis & ſtrenua mater, filiorum ſimul & Dei amans, ita vt præter naturæ morem illius viſcera diſtorquerentur. Non enim filiorum, qui ſupplicio afficiebantur, vicem dolebat, ſed angebatur, ne nihil paterentur: nec eos, qui exceſſerant, magis deſiderabat, quàm reliquos illis adiungi peroptabat, horumque maior erat illi cura, quàm eorum, qui è vita diſceſſerant. Horum enim dubia lucta, illorum verò tutus vitæ exitus. Atque illos quidem iam Deo commendarat, hos autem vt Deus acciperet, laborabat. O virilem animum in muliebri corpore: ô admirandum & magnificum munus: ô ſacricium, Abrahæ ſacrificio (vereor ne hoc à me dicatur audacius) maius & præſtantius. Nam ille vnum libenter obtulit, etſi vnigenitum, & ex pro-

προαρπάζοντες ὥσπερ θησαυροὺς τὰς βασάνους.

Regia mater & heroica.

φιλόπαις ὁμοῦ καὶ φιλόθεος.

ὢ ψυχῆς ἀνδρείας ἐν γυναικείῳ τῷ σώματι.

Alta mens ſublimo donum, regia victima.

miſſione, & ad quem promiſſio, quodque maius eſt, quia non generis tantum ſui, verùm etiam huiuſmodi victimarum primitiæ & radix extitit: hæc autem vniuerſam filiorum gentem Deo conſecrauit, ſuperando matres, & ſacerdotes, victimis ad cædem alacriter pergentibus, holocauſtis ratione præditis, & hoſtiis celeriter properantibus. Illis vbera oſtentabat, & puerilem educationem in memoriam reuocabat, canitiemque ipſam protendebat, ac ſenectutem ſupplicationis loco proferebat: non vt illi vitæ conſulerent, quærens, ſed ad cruciatus ſubeundos vrgens, mortis moram, haud mortem ipſam, periculoſam rata. Quam nihil flexit, nihil molliit, nihil minus fortẽ, audacemue reddidit, non inſtrumenta luxandis artubus accommodata, quæ in medium proferebantur, non trochãteres, non catapultæ, non ferrearum vngularum acies, non furentes beſtiæ, non enſes peracutiſſimi, non feruentes ollæ, non luculentus ignis, nõ tyrannus minas incutiens, non populus, non premens ſatelles, non generis aſpectus, non membra dilaniata, non carnes laceratæ, non fluẽtes ſanguinis canales, non florens ætas, quæ peribat, non præſentes ca-

Qua fortitudo matris.

Heroina mater.

Tota ex purpura: tota ex auro mulier: tota ex adamante.

ἀρθρέμβολα.

Fidicula.

τροχαντῆρες.

Quantũ animi robur mulieris, ô virtus exclama.

lamitates, nec imminentes acerbitates. Quin etiam ipſa periculi mora, quæ aliis in huiuſmodi rebus grauiſſima eſſe ſolet, leuiſſima illi videbatur. Ex hoc enim ſpectaculo, incredibili quadam voluptate perfundebatur. In his Machabæorum verbis regij eluceſcunt animi.

Nobis (ô Antioche, cæterique qui adeſtis) rex vnus eſt Deus, à quo procreati ſumus, & ad quem reuertemur. Vnus legiſlator Moſes, quem non prodemus, nec dedecore afficiemus: non per ea pericula, quæ vir ille virtutis cauſa, ſubijt, neque per miracula, quæ patrauit quamplurima, ne ſi alius quidem Anthiochus te atrocior nobis minitetur. Vnum præ-[illegible] diuini mandati conſeruatio, [illegible] & ne lex, qua ſepti ſumus, infringatur. Vna porrò gloria, vt pro tantis rebus, omnem gloriam aſpernemur. Solæ opes, ea quæ ſperamus. Nihil verò formidoloſum eſt, quàm ne quid magis, quàm Deum reformidemus. Cum his rationibus in aciem prodimus: his armis inſtructi ſumus, cum huiuſmodi iuuenibus tibi ſermo ac negotium eſt. Iucundus quidem, & ſuauis hic mundus eſt, & patrium ſolum, & amici, & cognati, & æquales, & templum hoc, cuius magnum

Regalis & aurea plene Machabæorũ oratio.

Sacrum iniurandum.

ὀ μὰ τὸς ὑπὲρ ἀρετῆς τῶ αἰδίους κ δύναμις.

Præclariſsimus timor.

φοβερὸν ἢ οὐδὲν ἢ τὸ φοβεῖσθαί τι περὶ θεοῦ.

& celebre nomen eſt, & feſti dies, & myſteria, cæteraque, quibus reliquis antecellere videmur. Verum iſta, Deo iiſque periculis, quæ pro virtute adeuntur, haudquaquam ſuauiora ſunt: caue id exiſtimes. Alius enim nobis mundus eſt, omnibus rebus, quæ ſubijciuntur oculis, longè ſublimior ac diuturnior. Patria autē, cœleſtis Hieruſalem, quam nullus Antiochus obſidione cinget, nec ſperauit ſuæ facere ditionis, quia benè munita eſt & expunari nequit. Cognatio item illa inſufflatio. & qui ſecundum virtutem progeniti ſunt. Amici porrò, prophetæ & patriarchæ, à quibus pietatis formam accipimus. Æquales prætérea, qui nobiſcum hodie in iiſdem verſantur periculis. atque in doloribus conſtanti animo perferendis eodem tempore fortiter agunt. Nam quòd ad hoc templum attinet, cœlum eſt longe magnificentius. Iam nobis pro feſto die chorus angelorum eſt. Ac poſtremò myſterium vnū magnum, imo maximum, & multis occultum. Deus: ad quem huius quoque vitæ noſtræ myſteria referuntur deſiſte igitur res minutas, nulliuſque pretij nobis polliceri. Non patiemur ignominioſis honoribus affici? neque damna in lucro ponemus; non ita

Mundus verus, & vera patria.
κόσμος ὑψηλότερος καὶ μονιμώτερος.
χωρεὶς ἡ ἄνω ἱερουσαλήμ.
Cognati. Amici. Æquales. Templum
ναοῦ ὁ οὐρανὸς μεγαλοπρεπέστερος.
Festus dies & celebritas Mysterium.
μυστήριον πολλοῖς ἀπόκρυφον ὁ θεὸς

miſerè negotiabimur quin tu quoque nobis minari deſine, vel contrà etiam minabimur; tuam prodamus imbecilitatem, & inſuper noſtrorum vim tormentorum. habemus nos & ignem, quo noſtros inſectatores mulctamus Exiſtimas tibi certamen eſſe cum gentibus & ciuitatibus, aut cum ignauiſſimus regibus, quorum alij victores erunt, alij fortaſſe vincentur. Neque de rebus tanti monenti periculi aleam ſubeunt. Aduerſus Dei legem aciem inſtruis, aduerſus tabulas quæ frangi nequeunt, aduerſus ritus patrios, & ratione, & tempore nobilitatos, aduerſus ſeptem fratres vnius animæ vinculo conſtrictos, ſeptem tropæis æternam nomini tuo infamiæ notam inuſturos quos vincere non eſt quid magnum, ab ipſis vinci turpiſſimum. Illorum ſoboles, & diſcipuli ſumus, quos ignis columna nubiſque ducebat, quibus mare diuidebatur, fluuius ſiſtebatur, ſolis curſus inhibebatur, panis vt pluuia, fluebat, manuum extenſio numeroſiſſimos exercitus per orationem in fugam dabat, quibus feræ cedebant, nec vis flammæ eos attingebat, ac reges eorum fortitudinem & magnanimitaté admirantes, diſcedebant. Atque vt quidpiam eorum quæ te non

Vides ingentes Machabaeorum ſpiritus.

πρὸς ἀδελφοὺς ἑπτὰ μιᾷ ψυχῇ συνδεμένους; ἑπτὰ τροπαίοις σε στηλιτεύοντας.

latent, proferamus: Eleazari diſcipuli ſumus, cuius magnitudinem animi noſti. Pater prius decertauit, filij poſtea certabunt: ſacerdos abiit, victimæ ſequentur: multa quidem minaris, ad plura parati ſumus: quid nobis ſuperbe, tuis iſtis minis facies? quibus afficiemur cruciatibus? nihil ijs fortius, qui ad quidlibet patiendum ſunt paratiſſimi. Quid cunctamini carnifices? quid moras nectitis? quid benignum expectatis imperiū? vbi gladij? vbi vincula? celeritatem requiro, Ignis luculentior excitetur, acriores feræ producantur, exquiſitiora tormenta proferantur, ſint omnia regia & ſplendidiſſima. Ego ſum natu primus, primum me conſecra. Ego poſtremus, ordinis ratio immutetur: ſit quoque inter primos, quiſpiam mediæ ætatis: vt honoretur inter nos æqualitas. Quid parcis? expectas fortaſſe mutationem ſententiæ? rurſus, & ſæpius, eundem ſermonem repetemus. Non impuris cibis veſcemur, nec dabimus manus: noſtra citius veneraberis, quam vt tuis cedamus. Quod caput eſt, aut noua tormentorum genera excogita, aut hæc, quæ in promptu ſunt, à nobis contemni, ſcias. Atque hæc fuit illorum ad tyrannum oratio. Hæc mutua fra-

ἀπῆλθεν ὁ ἱερεὺς, ἐπακολουθήσει τὰ θύματα.

In his adoleſcentib. regnat virtus

Aut hîc eſt virtutis, aula, aut nullibi eſt.

πάντα ἔστω βασιλικά.

Vide regios animos in contemptu tormentorum.

trum cohortatio ſequitur, vbi heroica dominatur virtus, afflata charitatis igne. *Regij leun culi.*

Eamus ad pericula fratres, clamabant, eamus properemus, dum feruet aduerſus nos tyrannus, ne fortè molliatur, atque ita ſalutis iacturam faciamus: lautum conuiuium proponitur, ne abſimus: pulchrum quidem eſt cum fratres ſimul habitent, ſimul epulentur, ſeque inuicem tueantur: multo pulchrius, cum virtutis cauſa ſimul periclitentur. Ac quidem, ſi fieri potuiſſet corporibus quoque, pro patrijs ritibus, & inſtitutis dimicaſſemus: nam hoc quoque mortis genus laude non caret. Quoniam autem tempus id non tulit, ipſa corpora offeramus. Quid enim? etiamſi hoc tempore non moriamur, an non omninò moriemur? &c.

Demus operam, vt quemadmodũ ortu, ita etiam morte fratres videamur. Omnes tanquam vnus, & ſinguli tanquam omnes periculum ſubeamus. Eleazare ſuſcipe, mater ſequere, Hieruſalem tuis mortuis magnificè parenta, ſi quid tamen reliquum fuerit ſepulcris mandandum. Res noſtras commemora, & poſteris, tuique ſtudioſis pium vnius ventris tumulum commonſtra. Quę cnm dixiſ- ἀδελφοὶ γίνονται ἐν μετασχέσει

ſent ac feciſſent, ſeque velut aprorum dentes, inuicem acuiſſent, quiſque pro ætatis ordine, in eadem animi promptitudine, conſtantiaque perſiſtebant. Lubet videre regiam Machabæorum matris animam? At verò ſtrenua mater, & verè illorum tali virtute præditorum mater illa, inquã, præclara & magnanima legis alumna, prius quidem gaudio ſimul ac timore afficiebatur, & in duorum affectuum interſtitio poſita erat, gaudebat propter fortitudinem, & ea, quæ oculis vſurpabat: timebat, de futuro, deque tormentorum magnitudine. Ac proinde illos, non ſecus atque volucris, pullos ſuos angue rapiente, aut alia quapiam, earum quæ parant inſidias, fera, circumuolabat, ſtridebat, obſecrabat, vna cum ipſis dimicabat, nihil denique non dicebat, ac faciebat, quo illos ad victoriam paratiores, alacrioreſque redderet.

Qualis mater? quàm fortis [illegible] *ὅ τι ἕκαστος ἠγωνίζετο. ἥρπαζε τὰς ῥανίδας τοῦ αἵματος. Inter matres regina mater Verba regia: verba aurea. εὖ γε ὦ παῖδες, εὖ γε ἀριστεῖς ἐμοί.*

Cruoris guttas rapiebat, fruſta membrorum excipiebat, reliquias adorabat. hunc colligebat, illum porrigebat, alium parabat. Omnibus acclamabat, euge filij mei, euge ſtrenui mei milites, euge in corporibus ferè incorporei, euge præſides legis, meæque ſenectutis, & illius ciuitatis, quæ vos aluit, & ad eum virtutis

gradum euexit. Paulum adhuc, & vicimus: defeſſi ſunt tortores, hoc vnum metuo. Paululùm adhuc, & ego ſum inter mulieres beata, & vos inter iuuenes, beati. At fortaſſe matris vos deſiderium angit? nequaquã vos deſeram, hoc vobis polliceor, non tam liberos meos odi. Poſtquam autem omnes martyrio perfunctos eſſe, ſeque ob eorum mortem metu omni liberatam vidit, tum verò erecto capite, læto atque hilari vultu, non ſecus, ac quiſpiam in Olympijs victor, ſublimi animo, extenſiſque manibus, magna ac clara voce, hæc verba habuit: gratias tibi ago, pater ſancte, & tibi magiſtra lex, tibique parens noſter, & filiorum tuorum in certamine anteceſſor Eleazare, quoniam meorum in pariendo dolorum fructũ accepiſtis atque mater cmniũ matrem ſacratiſſima ſum effecta. Nihil mundo reliqui, omnia Deo tradidi, meum theſaurum, meas ſpes ſenectutis altrices. Quàm magnificis affecta ſum honoribus, quàm præclarè cum mea ſenectute actum eſt, nacta ſum educationis veſtræ præmia, ô filij: quoniam vos omnes pro virrute decertãtes vidi, omnes victores aſpexi.

Adiunge me quæſo filijs, ô tyranne, ſi quis apud hoſtes gratiæ locus eſt:

Quæ mater? mirare. ἐπ μυχὸν ἐγέννηκα χαμῶν;

Generoſiſſimæ matris poſt filiorum martyrium, oratio.

πάντας στεφανίτας ἐθεασάμην.

ita enim illuſtrius tibi hoc certamen fuerit. Atque vtinam mihi per omnia ea ſupplicia, quibus illi affecti ſunt, graſſari contingat, vt ſaniem meam cum eorum ſanie, & carnes ætate cõfectas cum carnibus commiſceam. Nam ipſa quoque ſuppliciorum inſtrumenta, propter filios amo. Quod ſi mihi non concedatur, at illud certè optarim, vt cineres cum cineribus cõniungantur, noſque vnum idemq; monimentum excipiat. Noli ijs, qui pari virtute præditi ſunt, par mortis genus inuidere. Valete matres, valete filij: ſic à vobis prognatos educate, ſic ipſi educemini: pulchrum vobis exemplum dedimus: facitẽ vt ad eundem modum certetis. Hac oratione habita, filijs ſeipſam adiecit: quonam pacto? ſic nempe, vt ad rogum

ὡς ἐπὶ νυμφρῶνα τὴν πυρχαϊαν δεδραμοῦσα.

(hoc enim ſupplicij genere mulctata fuerat) non ſecus atque ad nuptialem thalamum curreret, ac ne carnifices quidem expectaret, ne ſanctum & generoſum corpus profani homines contingerent.

Vidiſti purpuram Eleazari, qua eum virtus induit:
Vidiſti filiorum ſeptem ſceptra, & bone matris coronam.

Quinam verè reges, ſi non ſint Machabæi reges, dic ſodes veritatis filia.

LIBER QVARTVS SECVNDÆ PARTIS,

IN QVO VARIA REGIÆ virtutis ſpecula repræſentatur.

PRODVCTIS numero decem, è ſacris paginis, heroicæ virtutis monimentis, ijſque, grauiſſimis ſanctorum patrum authoritatibus confirmatis, ad terſiſſima quædam ſpecula progredior: in quibus tum reginæ virtutis facies, tum illius alumnorum regalium inſignes vultus repræſentabuntur. Quicunque illos intuebitur, qui ſacræ aliquando ſtuduerit opticæ, dicet illicò, non melius poterat pingi regius virtutis, eiuſque cultoris, vultus. Iris non eſt ſimilior Iridi, neque viola violæ. Picturam agnoſcis, pictores quoque velim agnoſcas: aut ſunt Maximi Chriſtianæ gentis doctores, aut probatiſſimi ſcriptores, & magnę authoritatis viri: leges, & videbis.

Digitized by Google

PRIMVM

SPECVLVM D. D. PETRI, ET PAVLI, APOSTOLORVM PRINCIPVM.

HOC in ſpeculo duos vultus aſpicio, D. D. Petri & Pauli, aut ſi placet, vnicum, qui virtutis eſt. Licet ſit piſcatoris olim, & tabernaculorum fabricatoris expreſſa ſpecies, nihilominus tota eſt regia. Hos colores regios haud temerè reſperſit in tabula venerabilis antiquitas. Quo pinxit artificio, quoue penicillo heroicæ virtutis expreſſit vultum, eodem quoque Principum Apoſtolorum. Iſtorum ora vidiſſe, eſt vidiſſe virtutem. Curioſius intuere lineamenta, omnia deprehendes regia, reginæ virtutis ſimillima. Vis explorare, artem doceo. Quicquid videris in hoc ſpeculo, illud transferas in virtutis ſpeculum, & explorabis, ſi quadret, aut ſi diſſimile ſit.

Vide oculis mentis, iſtas duas imagines planè regias:

Digitized by Google

Ambo igitur claues à Domino perceperunt, ſcientiæ iſte, ille potentiæ: diuitias immortalitatis ille diſpenſat, ſcientiæ theſauros iſte largitur. Ita D. Ambroſius, *Supra ſceptra.* *Hom. 1. in feſto SS. P. & P.*

Potentiſſimi principes qui virtutis claues tenent, regijque œconomi, qui cœli opes diſtribuunt.

Duo verò mundi lumina, columnæ fidei, Eccleſiæ fundatores, innocentiæ magiſtri, totius ſanctitatis & veritatis authores. Ita S. Gaudentius: *Serm. de SS. P. & P.*

Tanti ſunt reges, vt vni duntaxat regno non luceant, ſed vniuerſo orbi.

Petrus ambulare iubetur in fluctibus, Paulus in nubibus, ambo in inuii itineris gradiuntur elemento, fidei virtute ſublimes: ita idem S. Gaud.

Supra purpuras, D. Petro ſternuntur fluctus;
Supra diademata, D Paulo nubes fit currus:
Vterque regio inceſſit miraculo.

Quid enim eſt Petro maius? quid verò poteſt conferri cum Paulo? qui quidem opere & ſermone, omnem, tam in cœlo, quàm in terra, naturam creatam vicere: qui luto corporis implicati, vel ipſis Angelis maiores ſunt inuenti. Ita D. Chryſoſtomus: quo ferat S. virtus mortales, quomodo non ſupra humanos principatus, *Hom. S. Chryſ. in feſto SS. Apoſt. ex Metaf.*

Digitized by Google

cum ſupra angelicos? beata Domina, quæ tales aptat alas, quibus elementa traiiciuntur, cœli domus obtinetur.

O beata Dyas, cuius fidei ſunt creditæ animæ mundi vniuerſi. Ita idem S. Chryſ.

Quale patrimonium? ad vmbram regalis ſceptri, totus animarum orbis quieſcit. Tantumne eſt principum virtutis imperium?

Qui eſtis potentiores regibus, fortiores militibus, locupletiores diuitibus, ſapientiores philoſophis, eloquentiores oratoribus, qui nihil habetis, & omnia poſſidetis. Vos eſtis martyrum ſolatium, Patriarcharum orthodoxa mens, Monachorum palæſtra, virginum coronatores, &c. tegumentum regum, muri Chriſtianorum, barbarorum aduerſarij, ita idem S. Chryſ.

Quid eſt in te (ſancta virtus) quo tuos potentiores monarchis efficis? quis tuus clypeus, ſub quo tuta eſt purpura? tui filij tegunt regna, conſeruant & imperia.

Iterum audio, ſæpiuſque, D. Chryſoſtomum: Memini tui (Petre) & obſtupeſco: recordor tui, (Paule) & emotus mente, lacrymis obruor. Quid enim dicam, aut quid eloquar,

veſt ras caſamitates intuens, neſcio? quot carceres conſecraſtis? quot catenas decoraſtis? quot tormenta ſubiiſtis? quot iniurias toleraſtis? quomodo Chriſtum portaſtis? *Grandes animæ.*

Cœleſtium eſt imperatorum, Auguſtum ſtellatæ domus ferre: ſacroſanctum eſt onus, quod nemini traditur, niſi & qui torquem aureum ab heroica virtute acceperit.

In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In omni terra, mira Petri virtus eſt, & in fines orbis terræ epiſtolæ Pauli penetrauerunt: ita D. Auguſtinus. *Serm. 10 de ſanctis.*

Cuius regis nomen adeò celebratum eſt, ac DD. Petri, Paulique, nomina? quatuor orbis partes, cœlique fornices, ijs perſonuerunt. Regia virtutis tuba ſignum dedit, & claſſicum cecinit, ante armatum auro Oriona. *Virtus magnum ſonat.*

Diſcurrunt itaque per vniuerſum mundum duo ſplendidiſſimi negotiatores, portantes coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael pretioſa fidei mercimonia. Ita idem S. doctor. *Serm. 19. de ſanct.*

Ferunt virtutis fautores, ſceptra cœli & coronas regnaque ſuperum volentibus tradunt.

Hi ergo ſunt beatiſſimi Petrus &

Digitized by Google

In ore regia virtutis, magnũ eſt ſacramentum. Magni reges, fortesque heroes.

Paulus, qui Sacramentum cœleſtis regni vno ſpiritu prædicantes, ſub vnius paſſione diei doctrinam ſuam pro ſanguine & morte fortiſſima conſecrarunt, qui etiam tanquam eccleſiarum omnium principes facti diſpenſatione cœleſti, Romam petentes, ſacratiſſima ſua corpora in illius vrbis arce reconderent, totius orbis obtinuerat principatum quatenus potentiam virtutis ſuæ Chriſtus oſtendens, vbi mundus caput habebat imperij, ibi regni ſui principes collocaret. Ita Maximus Epiſcopus Taurinenſis:

Hom. 1. in feſto SS. Apoſt. P. & P.

Hos ſublimes militantis, & triumphantis eccleſiæ principes, ſub cœleſti ſigillo virtus tenet, ſeruatque gloria.

Digitized by Google

SECVNDVM.

SPECVLVM DIVI IGNATII, MAGNÆ ANTIOCHIÆ, ARCHIEPISCOPI, ET MARTYRIS.

QVI vitam diligentius S. Ignatij conſiderant, tot illam laureis coronant, quot diuerſa fuerunt illius munia: & ita in virtutis regno, toties regem proclamāt, quoties præclara edidit facinora. Quod videtur declarare S. Ioannes Antiochenus, cum ait: tempus igitur iam ad præclara huiuſce viri facinora declaranda nos vocat: ſed deterretur animus ac perturbatur, dum in tanta quæ nos vndique circumfluit laudum copia, hæret, quid primum, quid ſecundum, quid tertium dicere aggrediatur. Quid igitur primum perſequemur? Apoſtolorum doctrinam, quam ſemper prædicauit, an præſentis vitæ contemptum? an virtutis præſtantiam, qua eccleſiam adadminiſtrauit? priuſne illum marty-

In laudatione S martyris Ignatij.

Regia mens mundum ſpernit.

rem laudabimus? Epiſcopum ? an Apoſtolum? triplicem enim, imò verò multiplicem coronam gratia ſancti ſpiritus contexuit,qua ſanctum illius caput coronauit.

Hom. 42. in S. Ign. mart.

Quinque coronas hic ſanctus S. tribuit Ignatio (quod virtutes regias, quæ in illius Epiſcopio mirum in modum refulſerunt) vnam ex Epiſcopatus magnitudine, aliam ex electorum dignitate, tertiam ex difficultate temporum, quartam ex ſolio, in quo S. Petrus ſederat, quintam ex illius virtute, qui ei tradidit præfecturam. Has omnes coronas (inquit ille) contexuimus, quibus & ſextam, & ſeptimam, & his etiam plures licebat adiungere. Quis rex tantas vnquam obtinuit coronas? & quidem omnes immortalitatis indices, ab heroica virtute contextas. Licet hæ frondes mutæ ſint. regem in aula virtutis, clamant immortalem.

Multa ſigna huius regiæ mentis.

Rex immortalis.

βασιλικῆς μορφῆς ἀρχέτυπον

κατασκευάζειν εἰκόνα.

Quemadmodum pictor egregius varios colores miſcet, vt exemplar imaginis regiæ, quam expreſſurus eſt, ita pingat accuratè, vt qui eam depicturi ſunt, omnes habeant quod imitentur: ita beatus Paulus tanquam regiam quandam pingens effigiem, eiuſque Archetypum effingens, di-

εἰκόνα βασιλικὴν γράφων.

τὸ ἀρχέτυπον.

uerſos virtutis colores miſcet, nobiſque formam Epiſcopalem, omninò perfectam ad imitandum propoſuit, vt qui ad hanc dignitatem prouehuntur, ad illam reſpicientes, ſuas omnes actiones dirigant, moderenturque. Auſſim igitur affirmare totam hanc formam in animo ſuo beatum Ignatium expreſſiſſe. Ita S. Chryſoſt.

Regia imago Archiepiſcopatus

Regiam in ſe virtutis Archiepiſcopalis imaginem expreſſit S. Ignatius, qua nihil regalius fuit, nihil ſublimius, nihil diuinius. Virtus ad numeros cœlitum, illius animum regebat; colligebat flores verborum, quibus ſe coronabat: pulcherrimorum facinorum radios tiaræ gemmis illigabat, tanquam baccas æternitatis Quàm gnaua virtus fuit in magno illo columine fidei, alendo, fouendoque: vel hoc vnum ſuſpexit (opinor) quod effatum eſt os aureum. μετ᾽ τοσαύτης εὐκολίας τὴν σάρκα ἀπέθετο, μεθ᾽ ὅσης ἄν τις ἱμάτιον ἀποδύσαιτο: tanta cum felicitate carnem depoſuit, quanta quis veſtem exuiſſet. I, & exclama, Antiochia, ô virum, non è terris, ſed è cœlis heroem, qui non didicerat timere mortem: ô filium Excelſi: nactum ψυχὴν τῶν παρόντων ὑπερορῶσαν animam præſentia contemnentem, τῷ

Munus virtutis rege.

Loc. ſup. cit.

Vir regins

Loc. ſup. cit.

θείῳ ζέουσαν ἔρωτι diuino flagrantem amore, τὰ μὴ βλεπόμενα τῶν ὁρωμένων προτιμῶντα res quæ non videntur, viſis anteponentem.

Qualis vir? qui ait, ἐγὼ τῶν θηρίων ἐκείνων ὀναίμην, ego feras illas adiuuarem. Nemo poteſt ita loqui, quin ſit regia cœli purpura indutus? nemo qui rebus omnibus, quæ ſunt infra lunam, non imperet? nemo qui totus non viuat Deo? niſi Deus regios & ingentes ſpiritus ἰσομεγέθει dediſſet, niſi magnis virtutibus eum inſtruxiſſet, non potuiſſet illud dicere: vtinam fruar beſtijs, quæ mihi ſunt paratæ, quas & oro mihi veloces eſſe ad interitum. (nec hoc addere) quod ſi venire noluerint, ego vim faciam, vt deuorer.

Regia cœli purpura

Ita D. Hieron.

B. Hieron. in Catal. ſcript. Eccleſ. in B. Ignatio.

Quid ad hæc dicis regina virtus, gloriaris ni fallor, de tanto duce, qui tuis militat ſub vexillis, lætaris ſummopere, tantum fouendo antiſtitem, ſacram tuam militiam profitentem, miraris animi robur, & decus: obſtupeſcis ad tam altæ mentis fortitudinem, quàm benè meretur ille regium nomen, vbi regius eſt diuini cordis character.

TERTIVM

Digitized by Google

TERTIVM.

SPECVLVM S. STEPHANI PROTOMARTYRIS.

ACCIPITE (diuinarum rerum ſtudioſi) protomartyris ſpeculũ, quòd ex animo vobis offert. D. Nyſſenus: regios in eo vultus, regioſque characteres videbitis.

Reuera iuxta vocem Pauli, mundo & angelis, & hominibus, ſpectaculũ fuit magnus ille Stephanus, primus corona cõfeſſionis redimitus, primus martyrum coronæ aditum patefecit, primus vſque ad ſanguinem, peccato aduerſatus eſt: *Ita D. Gre Nyſſ.*

Hoc in theatro agitur de cœli corona, quam ambit S. Stephanus, nam parum illi eſt, regiam tenere ſui microcoſmi coronam, vult cœleſtem ſibi comparare, ſudore virtutis, & pretio ſanguinis. Magnum molitur opus, Chriſti dignum pugile. Niſi magnos gereret animos, & cruore cœleſtis imperatoris tinctos, tantum prælium

de regno Chriſti, deque bono ſanctæ fidei. Sed offerre pretium cruenti roris & ardentes pij cordis flammas, in hoſtium gratiam & libationem charitatis, hoc non tantum eſt regium. ſed diuinum, imò longè diuiniſſimũ,

In omnibus ſingulari quadam animi magnitudine præſtabat, opponens iræ quidem lenitatem: minis verò, contemptum: mortis terrori, vitæ deſpicientiam: odio dilectionem inimicitiæ, beneuolentiam: calumniæ veritatis præconium. Non enim vno modo victor declarabatur, ſed aduerſus omnem improbitatis ſpeciem, ab ipſis Iudæis tunc excitatam, ſeſe per varias virtutes diſtribuens, cum omnibus conflixit, omneſque deuicit,

Cor regiμium in virtutis manu.

Quantum ſit iſtud opus heroicum, dicat os patientis dicat ardor martyris. Non capiunt anguſtiæ pectoris humani. Quæ tua erat (lenitas) patientia, cum ira inſoleceret: quæ tua contemptio rerum terribilium, magnitudo animi; quis tuus ignis (charitas) in odij frigore; quæ commendatio (ſacer orator) vigente conuitioruw grandine; dic, dic, virtus regia, vi. mus in bono malum, & è bono natum eſt infinitum bonũ, ſine quo nihil bonum.

Regia arboris regij flores.

ἀλλ᾽ ὑπερβὰς πάντα τὸν κόσμον τῇ μεγαλοφυΐᾳ τοῦ κατορθώματος, καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως συμπαρέδραμε sed egregij facinoris magnificentia totum mundum ſuperans, humanarum quoque viriũ modos eſt prætergreſſus

Qui mundi victor eſt, idem habendus imperator:
At S. ſtephanus omnes mundi poteſtates ſibi ſubiecit,
Nonne iiſdem imperaſſe cenſendus eſt.

O veneranda tolerantia martyris quæ in Dei contemplatione ſic fixa permanſit, vt penitus laceſſi non poſſet. Orabat Dominum, deliteſcentiũ compatiebatur ignorantiæ, obliuiſcebatur ſui, cœleſtium illectus dulcedine. Talis prorſus eſſe debuit miles, qui infidelium primas irrumperet acies, vt nec trepidaret in fide nec Chriſtum prædicaret ſegniter neque mortis ſententiam formidaret. Magnanimitatis igitur cum eſſet virtute præditus, dulcis ſui eſt imitatus veſtigia, atque certandi regulam ſecuturis militibus præmonſtrauit. Factus eſt poſteris exemplum patientiæ, fidei magiſter, vitæ annunciator, martyrum primus, hortator præcipuus, chriſtianæque profeſſionis inſuperabilis defenſor ita B. Iuſtinianus·

Hic ſacer heros ſuperari nequit

Habebit ſemper Chriſtiana gens,

quòd miretur, & æmuletur in B. protomartyre quod miretur, erit officiũ Angeli ſub Chriſti purpura: quod æmuletur, Chriſtianę religionis defenſionem, tàm regẽ, quàm ſubditum, in ſtadio in virtutũ. Paucos reges in tolerantia cæca vidit antiquitas, multos à D. Stephano, ſacra nacta eſt poſteritas,

Concutiebatur quidem, nec murmuris in eo vox audiebatur; impellebatur, nec mouebatur: conterebatur, nec frangebatur: euertebatur, nec effundebatur, vincebat enim patiendo, arguebat diligendo, confutabat erudiendo. *Idem B. Iuſtin ibid.*

Daturne tuis in caſtris (generoſa fortitudo) tale cor regium; grauia quæque pati diceres non in ſua perſona, ſed in aliena. Vnde tanti animi; tamque humani; forte virtus patiebatur non D. Stephanus, excipiebat ictus in adamantino clypeo, an in carneo; quid hoc eſt; concuti, impelli, conteri, euerti. Quid hoc eſt; non audiri, non moueri, non frangi non effundi? quis fuit ille animus; qui arguit diligendo, qui vincit patiendo. Non alius fuit quàm heros in rege, rexque in heroe. Crediderim in corde Chriſtũ cœli regem inſculptum geſtaſſe, qui ferebat regia in

manibus Inſignia, quique inter Superum regies regium tenet locum.

In ſublime quippe cœli profectus præſidium, ſociatus ab Angelis, proprioque laureatus ſanguine cũ Chriſto glorioſe triumphat. Ita S. Iuſtinianus: nouas noui victoris video laureas, nouam cerno purpuram noui regis veſtem nouum laureatum nouũ domitorem. Sanguis ergo purpureæ venæ nouos parit fœtus? rubras, haud virides lauros parit? quis mutat rerũ ordiné virides naſcuntur lauri, verũ eſt, in lauretis: at in Chriſtianis palęſtris oriuntur purpuræ ſimiles: quibus martyres coronari ſolent, id circo laureati ſanguine regnant & florent. Hic color maximè conuenit Eccleſiæ regibus, nam fauet cœli purpuræ, & S. Spiritus ardoribus. Satis eſt ad virtutis regem agnoſcendum, ſcire, num ſit laureatus ſanguine,

Serm 16. de S. St ph. proiom.

B. Petrus Damianus bellè deſcribit regiam S. Stephani conſtantiam.

Fiducialiter agit, nec mutat, nec mutatur mens imperterrita, quæ magis amat iuſtitiam, quàm vitam: fidem quàm ſanguinem: mortem, quàm iuſtitiæ taciturnitatem, & Tunc vox liberior, & illorũ cotibus ſermo exacuitur veritatis, totũque martyrem rapit ſibi ſpiritus Dei, & ex eius ore ſonantiori organo modulatur.

Video regios flores imperatricis conſtantiæ, florem adamantis video in conſtantia floret animus, in adamante virtus.

Nihil timet Deo fretus ille, qi Iudęos

Vocat refractarios ſpiritui, dura ceruicę, incircumciſos corde & auribus, & ſublimi voce homicidas, & proditores appellat. Non veretur conuenticula congregata de ſanguinibus, & inter manus quærentium animam eius, deliberatione iuſtitiæ cacumen veritatis aſcendit. Ita B. Dam.

Eſt ſolius regis, in virtutis ſolio ſedentis, impiorũ turbam grauiter, & acriter obiurgare; eſt illius, libertate frui filiorum Dei. Neſcit timere res huius mundi inanes, qui ſcit timere Deum: & quòd mirandum eſt, ſolus veritatis palatium ingreditur, inuitis & obſtantibus impiorum turbis.

Magni virtutis reges veritatis collem ſuperant.

Volat ſaxorum imber, & fortiſſimis inuidorum manibus loca vulnerum duplicantur, ſed patienter patitur coronatus noſter, de corona nominis ad coronam regiminis transferendus

Non eſt rex pulchrior, patiente: nec potentior, patiente: non eſt glorioſor, Stephano: nec honorificentior protomartyre: donatus corona nominis & virtutis pergit ad coronam immortalitatis.

Id. B. P. Dam.

Id. B. Quis audiuit vnquam talem, & quis vidit huic ſimilem? plus dolet perſequentium peccata, quàm ſua vulnera.

Qui tuam mentem regiam non agnoſcit (clamat amor D. Stephani, ad D. Stephanum) nondum prima didicit magnæ mentis elementa. Vbi mundi principes iacent, erigeris Corona coronæ.

QVARTVM.

SPECVLVM SANCTI DIONYSII AREOPAGITÆ, GALLIARVM PATRONI.

NON eſt humani ingenij labor, ſed diuini, regia hæc S. Dionyſii effigies. Nec huiuſmodi ſpecula fiunt ex alijs cryſtallis, quàm æternorum collium: nec alios excipiunt in ſe radios, quàm æterni ſolis, qui rex eſt cœlitum, & mortalium. Da mihi (gratia) ſacrum & atticum penicillum, quo magni pictores vſi ſunt, in pingenda hac imagine, regiæ virtutis æmula.

Audio Chriſtophorum Mitylenæum, S. Dionyſium pingentem, atq;

ſupra regia lineamenta, illius heroicam vehentem virtutem: ita ille in epigr. verſ. iamb.

Ἐγὼ Διονύσιε τολμῶ καὶ λέγειν,
ὡς οὐκ ἐπλάσθην ἐν γυναικὸς κοιλίᾳ.
ἀλλ᾽ ἀγγέλοις μάλιστα συμπεπηγμένος,
ἄνωθεν ἦλθες ἐκ πόλου, φύσις ξένη,
βροτοῖς ἀπαγγέλλουσα πάντα πρὸς μέρος,
τὰ τῶν ἀΰλων ταγμάτων ὅπως ἔχει.

tandem concludit.

οὕτω τὸ μεῖζον, ἄγγελος σὺ τὴν φύσιν.

οὐράνιος βασιλεὺς ὁ ἄγγελος.

Ego (D. Dioniſi) audeo dicere, quod non fueris in vtero mulieris formatus, ſed maximè cum Angelis conſtitutus è cœlo veniſti: peregrina natura mortalibus nuntians ſingillatim omnia, vti ſe habent ordines qui nihil communicant cum materia. Ita quid majus, Angelus natura es.

Purpura regum inferior purpura Angelorum.

Hic ſcriptor tantum tribuit S. Dionyſio, vt inter cœleſtes, reges, videlicet Angelos, numeret. Quanti faciat illius virtutem, videt intelligens, cum nolit eam veſtire regum purpura, ſed Angelorum. Nec diſplicebit virtuti facinus, ſiquidem honor eſt illius, ſi tantum extollatur S. Dionyſii dignitas, vt ex regia, titulo virutis, fiat angelica, ratione ordinis. Siue dicatur regia, ſine heroica, digna eſt immortalitate.

Qualem virtutis Imperatorem nobis adumbrat, Michael Syngelus, cum illum armet lumine (τοῖς τοῦ φωτὸς ὅπλοις θωρακίζει), lucis armis inſtruitur.

In encomio S. Dionyſ.

Quis talem fabicatur armaturam? è luce galeam: è luce loricam: è radijs gladium: è radijs lanceam. Quis baltheum è lumine contexit: quis faſciã aureæ loco fimbriæ, ſtellarum fulgoribus exornat, iſtud opus non eſt alterius magiſtræ, nec artificis, quàm dominæ virtutis. Neque hæc arma procudit, niſi ſuos vt armet heroes, ſuoſque veſtiat Achilles.

Hic virtutis heros, talibus munitur armis, quia τὴν ἀγγέλων μιμεῖται μέτεισι πολιτείαν, vitæ modum inſtituit & proſequitur angelicum.

Id. Syng.

Hæc vita digna eſt heroicæ virtutis ſceptro, quæ amat mortales in via, vti Angelos in patria. πρὸς δὲ τοὺς τῆς ἐγκρατείας καὶ ἀσκήσεως ἀγῶνας χωρεῖ: ad quælibet temperantiæ, moderationis, exercitationiſque certamina progreditur.

Idem.

Non vnum certaminis genus init hic imperatorius animus, ſed quotquot ſunt virtutum palæſtræ, has frequentat, vbi non deſunt vitiorum monſtra, quæ in arenam deſcendant.

Paucos eiuſmodi reperias reges, qui nullum detrectent prælium, vbi de virtutis agitur patrimonio meretur vocari ὁ γεννάδας οὗτος generoſus ille qui πρὸς τὸν τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναγούσης πορείας ἀντιτάσσεται, δυσμενέστατον ὁδοστάτην καὶ πανουργότατον πολεμήτορα qui ſtat in acie aduerſus verſutiſſimum bellatorem & infenſiſſimum viæ, quæ ducit ad cœlos, obſeſſorem. Non quicunque palæſtrita, tam ardua ſubire poteſt munia, multo minus ritè obire, opus eſt armis regijs, regioque animo, quæ duo non defuere huic anteſignano. *Id. Syng.*

Comparatur cum Moyſe, ὡς ἄλλος τις ἀναδείκνυται Μωυσῆς: Alter enim Moyſes declaratus eſt.

Non tam multa patrauit miracula virga Moſis, quanta ſacrum virtutis pedum in manu D. Areopagitæ. *Alter Moſes.*

Componitur cum Ioſuë, ὡς Ἰησοῦς ἄλλος τέμνων Ἰορδάνην, alter Ioſuë diuidens Iordanem. *Vbique rector virtutis cultor.*

Plus laborauit in tingendis ſacris vndis gentilibus D. Dionyſius, quám Ioſuë in Iordane diuidendo, opuſque fuit primum regiæ gratiæ, ſecundum iſtud magni patris naturæ, vtrumque mirabile, primum longè mirabilius. *Purpura virtutis melior Tyria, regiaque.*

Confertur cum Dauide, Δαβὶδ ἄλλος, & alius Dauid.

Tantum vnum Goliath Dauid interfecit, at millies inferorum gigantes ſuperauit S. Dionyſius, infinitaque vitiorum monſtra funditus deleuit.

Coadæquatur Ezechieli, καὶ ἄλλος Ἐζεκιήλ.

Plurium myſteriorum fuit ſpectator S. Areopagita ſub Chriſti vmbra, quàm Ezechiel ſub velo legis.

Video veriſſimum mentis heroicæ exemplum, & in paucis generoſiſſimum fidei propugnatorem, dum tyranno reſpondet, vbi nihil niſi regiũ: ita Mich. Ieroſolymitanus.

In Panegyrico. Hic est regie loqui.

ἐγώ εἰμι ὁ τῆς ὑμῶν ἀθεΐας καθαιρέτης, τῆς δὲ εἰδωλικῆς μυσαρότητος καταλύτης, καὶ πάσης Ἑλληνικῆς πλάνης στηλιτευτής, &c. Ego ſum veſtri atheïſmi euerſor, execrandæ fœditatis idolicæ deſtructor, & omnis græci erroris proſcriptor Chriſti vnigeniti filij Dei virtute fretus, cui meipſum ſeruum conſecraui, quemque in ſpiritu meo reuereor & adoro. &c.

τὸν αὐχένα προθύμως ἐκτείνας τοῖς

Dum abſque metu iugulum præbet carnifici, erubuit purpura tyranni, non erubuit virtus S. Dionyſij.

Erubeſcit purpura tyranni.

ποία γλῶττα πρὸς διήγησιν τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, κατορθωμάτων καὶ ἀθλημάτων ἀρκέσειεν; quænam lingua ſufficiet ad enar-

rationem illius virtutum, præclarorum facinorum, & certaminum: quæ terræ tribus ſuſpexerunt, cœleſtes ordines conſecrarunt, Chriſtus rex omnium & præmiorum diribitor excepit, & triumphalibus proclamationibus, & ſplendidiſſimarum coronarum compenſationibus illum optimè meritum coronauit. ὦ τῆς ἁγίας καὶ θεσπεσίας κεφαλῆς ὑπὲρ Χριστοῦ τῆς ὄντως ἀγάπης τμηθείσης. O ſanctum & diuinum caput, reuera pro amore Chriſti exciſum.

παμβασιλεὺς Χριστὸς
Triumphale præconium virt. cultorem decet.

Benè conueniebat tanto galliarum Apoſtolo, tam ſublimi, regioque animo, diadema martyrij, de quo idem author. καὶ τῷ τοῦ μαρτυρίου συνεστεμμένῳ διαδήματι, & quidem martyrij coronato diademate. Quos titulos virtus heroica huic ſacro antiſtiti dederit, nemo facilè enumerarit. Ii omnes regij ſunt, diuinique. Dicemus cum Niceno Concilio μέγαν, & cum Origine. Cum D. Chryſoſtomo. Πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ. Addo ἀετὸν ἐν ταῖς νεφέλαις, & melius, ſupra nubes, non duntaxat in nubibus. Cum D. Damaſceno,

θεῖον,
ἁγιώτατον, καὶ θεολογικώτατον;
ποτὲ μὲν τὰ θεῖα, καὶ σαθῶν;

Id. Mich. Preſb. Hieroſ. in pereg.
Martyrij diadema.
Nicena ſyn. can. 2.
in Ioann. hom. 1.
Vt. ſerm. lib.
De fide orthod. l. 1. c. 12. l. 2. c. 18. ibid.

Digitized by Google

Multus in diuinis & profundus.
Id. de iis qui in fid. dorm. in ep ad lud. pium ſemp. Aug
Ιη εγκω μίῳ εἰ τ ἅγ διον θεόπτης ἐν τριάδι
Pulcherrima regij animi corona.

Cum Hilduino, ſanctiſſimum martyrem: cum Michaele Hieroſolymitano,

θεοφάντορα, Deum enuntiantem: ὑμνήτορα, ſacram triadem canentem: θεολογωτάτην ὑφηγητὴν, Theologiæ interpretem: θεοσοφίας μυσταγωγὸν, & ἐκφάντορα, diuinæ ſapientię initiatorē, & internuntiū: τ τῶ ἀποστολικοῦ χοροῦ συνηλικιώτην, & συνόμιλον, καὶ κτ τὰς ἱερούς ἀγῶνας ἰσάμιλλον. Apoſtolici cœtus coætaneum, contubernalem, & in ſacris certaminibus riualem. Ne plura?

τ ἐν ἱεράρχαις παναγιώτατον, inter ſacros antiſtites ſacratiſſimum, ἐν μάρτυρσι λαμπρότατον inter martyres clariſſimum & ἐν θεολόγοις θεοσοφώτατον, inter Theologos ſapientia Dei ornatiſſimum & ἐν διδασκάλοις φωτιστικώτατον, inter doctores vim illuminandi nactus maximam.

I. S. Dionyſ.

Quo nomine tam altam, tam ſublimem, tam regiam S. Dionyſij virtutem appellent, non habent rerum ſacrarum magiſtri. Regiam in omni virtutum genere mentem agnoſcunt, Sagacitate nulli ſecundam, fortitudine mirandam, humanitate amabilem, iuſtitia æquabilem. Humilitate de-

miſſam, charitate ſublimem. Obſtupeſcunt mortales ad heroicos regalis iſtius aquilæ volatus, obſtupeſcunt elementa ad ſtupendum illius ſanctiſſimi martyris poſt mortem inceſſum, regios corporis paſſus miratur Angelorum ſignifer gallicanus. In manibus caput portat S. Dionyſius, & progrediendo libat altari manuum, regiæ virtutis cruorem ſacrũ, portat in manibus ſuam animam, portat lumen oculorum, quo regit corpus, nunquam magis vir lynceus, quàm quando cœcus. Deſcendit caput ad manus, vt facilius paruam cœli ianuam ſubeat, propiuſque videat corporis, animæque paſſus. Mens regia, vereque humilis, non vult alta ſapere, ſed quo maior eſt, eò magis ſe deprimit. Ponet quamprimum ad pedes caput, in quo ſublimis incluſa fuit Theologia, diuinaque ſacroſanctæ triadis, & angelicæ curiæ ſtupenda ſæculis arcana. Hæc ſunt permagnæ virtutis documenta, hæc ampliſſima regij animi monimenta, diſce (mater Francia) cœleſtis magiſtri heroica ſtemmata, tuorum liliorum præſidia.

Regalis aquila.

Cor regiũ Mens regia.

QVINTVM

SPECVLVM SANCTI GREGORII THAVMATVRGI.

NON deſunt nobis ſacris in hiſtoriis, terſiſſima magnatum virtutum, & regię notę ſpecula. Inter quæ multũ nitet B. Gregorij, miraculorum opificis ſpeculum, in quo nihil obſeruare licet, quod non ſit excellens, & heroicum. In primis illius θαυματουργοῦ cognomen, nihil humile: nihil abiectum dicit: ſed miranda ſubijcit opera, quæ regiam mentem atteſtantur. Non mirum ſi D. Nyſſenus vocet illius vitam illuſtrem, & laudabilem, virtute ſpiritus ſancti ex ctam, perfectamque. Quid dicit flo ens ætas, quæ in acquirendis virtutibus tota fuit? dicit more regio, vernum tempus tranſegiſſe. Initium verò comparandarum virtutum à ſtudio ſapientię fecit. Quid pręſtantius? de illo dicitur, quod eius vitę puritatis, & integritatis laus, impurorum dedecus erat. Nonne hoc cœleſtis regis filium

In vita B. Greg. Thaumat. λαμπρὸς ἐκεῖνος καὶ περίβλεπτος βίος πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς ἀρετῆς ἡ περὶ τὴν σοφίαν σπουδή. *D.*

indicat? qualis fuit illa regia actio, cum cuidam viliſſimo ſcorto per ſummam iniuriam & impudentiam promiſſam ſibi de ficto, & quidem turpi lucro, pecuniam, coram celeberrimo philoſophantium, conſeſſu, repetenti, ſine vlla querela iuſſit à familiari, ne turbaretur propoſita quæſtio, numerari. Sed infamis meretricula, non prius iniquè nummos poſſedit, quin à dæmone poſſeſſa fuerit, à quo in omnium oculis malè mulctata fuit, nec deſtitit eam dæmoni inſectari, quin in hoc planè regius adoleſcens Deum, vt liberaret infelicem tam malo hoſpite, obſecraſſet.

ὁ γὰρ τῶν καθαρεύοντος, ἐπαινὸς τῶν μολυνομένων ἐνδοξεῖν

In vita S. Thaum.

Regium facinus.

Hæc ſunt regalis trophæa virtutis, regij adoleſcentis trophæa, quæ multis partibus, Cæſarum trophæis antecellunt.

Bellè hîc magnus Nyſſæ antiſtes: quodnam maius argumentum ad laudis ſegetem quis excogitare poſſit? quis pro merito admirari? qui cum ratione naturam deuiciſſet, ac inſtar manſueti animalis ſub iugum rationis iuuentutem miſiſſet, omneſque inſurgentes naturales affectus repreſſiſſet, & inuidia ſuperior, quæ res præclaras quaſque inuadit, quippe qui neque ad vindicandas ſodalium inſidias concitatus fuit, eamque, quæ

tam multa confecit? quis imperator tantas gentes, quantas ille animas, Chriſtianæ ditionis fecit?

Ait de illo S. Gregorius Nyſſenus, quod διὰ τῆς πίστεως τὴν τοῦ ἀντικειμένου κατη-
γωνίσατο δύναμιν; per fidem, omnem *purpuram*
aduerſarij vim infregit, deuicitque. *fidei veſtie-*
Quid nonne eſt eſſe regem in regno *rat.*
virtutis, & imperare toti naturæ, ſigno crucis purgare templa impuriſſimis ſpiritibus? quid hoc eſt? quando non audet dæmon rurſus ſubire templum, niſi S. Thaumaturgus ſcribat in fruſto codicis, Γρηγόριος τῷ Σατανᾷ, εἴσελθε, Gregorius ſatanæ, intra. Quis vnquam regum, aut imperatorem tales literas ſcripſit? tales libellos miſit? ita dæmonibus imparauit? quis enſis regius, tanto fuit terrori hoſti? quæ purpura, tantæ venerationi? quod diploma, tantæ authoritati? ac fuit iſta mira verborum paucitas S. Gregorii. Quis heros vel cogitauit, quod hic effecit.

In vetuſtiſſimo græco menologio legitur: tanta erat ſanctitatis illius opinio, vt ſaxum ingens oratione aliò transtulerit. Paludem, cauſam inter duos fratres diſcordiarum, exſiccauit Fluuium, defixo in terram baculo, qui & in magnam excreuit arborem, coercuit.

Elementa ſuum regem reuerentur.

Saxa huius imperium capeſſunt, tantique faciunt regiam tanti viri mentem, vt ſuam in ſtatione duritiem immutent, in prompti naturam obſequij. paludes obediunt vſque ad ſui ruinam, vt dent locum fraterni amoris integritati, cuius eſt ſator miraculorũ pater. Fluuius ad nutum baculi recedit, cuius in vmbra manum agnoſcit Domini, reueretur virgam alterius Moſis, nec ictum expectat rubro mari obſequentior. Illico ſequitur fructus obedientiæ, nam veſtitur baculus ramis, & frondibus, & in proceram deſinit arborem: ex qua facies (virtus heroica) tuis ſceptra regibus.

Magnus ſanè militantis Eccleſiæ princeps, magnum lumen, magnum ornamentum de quo S. Baſilius: Γρηγόριον δὲ τὸν μέγαν, Gregorium vero magnum, & illius voces quo loco ponam; an non cum apoſtolis, & prophetis, virum qui eodem ſpiritu, quo illi verſatus ſit, quique ſanctorum veſtigijs toto vitæ decurſu adhæſerit οἷόν τινα λαμπτῆρα περιφανῆ μέγαν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διαλάμψαντα: qui velut inſignis, magnaque lucerna in eccleſia Dei refulſit, qui S. Spiritus opera, ſummam habuit in dæmones poteſta-

D. baſil. in lib. de ſpiritu S. c. 19.

tem. Cuius regis purpura plus nituit in regno, quàm huius S. Thaumaturgi imperandi dæmonibus poteſtas in militantis eccleſiæ imperio: ita hac de re D. Nyſſenus: Omnibus autem vrbis incolis, velut ad nouum quoddam ſpectaculum viſendum obuiam effuſis, omnibuſque videre cupientibus, τίς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ Γρηγόριος, quis eſſet ille Gregorius, qui homo licet eſſet eos tamen, qui apud ipſos dii haberentur, ὡσπερεί τις βασιλεὺς ἐξουσίαν ἔχει tanquam rex quidam in poteſtate haberet προστάγματι φέρων κἀγων, ὅπου ἂν ἐθέλοι τὰ δαιμόνια, imperio ferens & agens quecunque vellet dæmonia, & vndecunque vellet, ad libitum eiiciens, & eodem rurſus introducens, veluti mancipia. Qualis rex, qui nullum habebat alium comitatum, quam heroicarum virtutum? Non curribus, & equis, & mulis, & multitudine comitum inſequentium, ſemet oſtentans, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ πανταχόθεν δορυφορούμενος, ſed virtutibus vndique ſtipatus.

In vita S. Thaum.

Rex in dæmones

Id. D. Nyſſ.

En verè regius comitatus, in quo plus maieſtatis, plus fidei, plus præſidij, plus gloriæ habetur, quàm in denſa acie, falcatiſque curribus. Virtus regia eſt armatura, contra quam

Comitatus regius virtutum.

Armatura regia.

Magna vis impe rantis virtutis. nihil poſſunt inferorum tela, nec baliſtæ dæmonum: hac armatus D. Gregorius terror fuit inferis, & ſtupori mortalibus. Quanta fuerit iſtius ſancti poteſtas, quanta dignitatis authoritas, declarant hæc verba S. Nyſſeni: Nam perinde ac ſi mancipium quoddam eſſet elementorum natura, ad iubentis imperium immutari videbatur, vt & lacus in frugiferum agrum conuerteretur, & voragines, eluuieſque fluminis, futuram incolis ſecuritatem, baculo ſpondente, incolerentur.

Qui poteſt elementa regere, facilè reget quoduis imperium. Nam longè difficilius eſt ſurdam moderari naturam, quam obſequentem. Nec primū conceditur, niſi ijs, quos Deus cœleſtitorque donauit: ſecundum datur & gentilibus, quibus regnum paret, non elementum.

Id. S. Gr. Nyſſ. Hoc planè regium, quod nihil in vita poſſederit, nec in morte propriū ſepulcrum habere voluerit: ἀλλ᾽ ἔςω, φησὶ, ſed in futuro, inquit, ſæculo fama prodatur, quod Gregorius nec viuens quidem ab aliquo loco cognomen deſumpſerit, & poſt mortem, alienorum ſepulchrorum accola fuerit.

Te virum terris ſuperiorem agnoſ-

co, qui totus in Chriſto viuis, & totus moreris. Non ſuperbiet terra, quod cum illa commerciũ habueris, qui tantum cum ſuperis vixiſti. Triumphant tumuli de multorum regum purpuris, at de tua, quæ virtutis eſt, cœli lætantur. Nulla tui in terris vrna manet alia, quàm nomen Thaumaturgi.

SEXTVM.

SPECVLVM S. ANTONII.

ANTONIVS eremitarum dux & pater, ſolertem imitatus apem fertur quæ varijs in amœni prati ſeſſitans floſculis rorem libat, fugitque tùm tributo à floribus, ſine eorum damnis, exacto, alueare repetit, mellis conficit fauos, ceramque elaborat aſſiduè. Ita magnus hic Anachoreta, inſtar regis apũ, viros ſingulari virtute præditos adibat, gnauiterque obſeruabat, quibus maximè virtutibus excellerent. Huius manſuetudinem aduertebat. Illius

conſtantiam: huius precandi aſſiduitatem, illius auſteritatem: huius vigilas, illius ieiunia: huius in Deum, illius in proximum amorem huius animi demiſſionem, jllius magnitudinem: flores virtutum colligebat, & ſine vllius detrimento, in locum aſceterij redibat tamquam ad ſacrum alueare: vbi coronam, Chriſto offerendam, contexebat. Opus reuera fuit, non modò regium ſed omninò dininum, neque cuiuſlibet artificis labor, ſed D. Antonij facinus. Iam in primo conflictu cum dæmone, quàm regia fuerit mens, videre licet è S. Athanaſij monimentis, cùm varios infenſiſſimi dæmonis inſultus fortiter deuicit totum illum exercitum, quem opponebat infamis ille ſpiritus, profligauit: reuocabat in memoriam poſſeſſiones, ſororis curam, generis nobilitatem, amorem pecuniæ, gloriæ cupiditatem, varias delitiarum blanditias, curarum leuamina, virtutis labores, & aſperitatem, infirmitatem corporis, diuturnitatem temporis, inſuper ſordidas inijciebat in mentem cogitationes, carnem accendebat, voluptatis mollitiem ſub muliebri forma repræſentabat, in florentem ætatem irruebat, quis finis iſtius pri-

mæ

Digitized by Google

mæ aggreſſionis? reſponder D. Athanaſius.

ἦν δ' ταῦτα πάντα πρὸς αἰσχύνην γινόμενα τοῦ ἐχθροῦ; hæc omnia ſummo hoſtis dedecori vertebantur. Ratus enim ſe Deo ſimilem, nunc ab adoleſcente deluditur, & aduerſus carnem & ſanguinem arroganter elatus, ab homine carnem induto proſternitur.

* regie adoleſcens

Quid non promittit ſanctus ille fortiſque adoleſcentis animus? cuius primus ardor in tam inuſitata difficilique pugna tantopere emicuit, vt nouum in cœlo regiæ abdicationis, caſtitatiſque ſidus oriri potuerit. Vbi ſatis eſt palmarum, quibus hoc heroicum facinus cohoneſtetur. Sed primum eſt herois diuini hoc augurium, primum ætatis decus.

Alias ſupra ſolum.

Hæc ſunt regij animi facta:
Sæpe noctes in orando traducit inſomnes, aut perbreuem ſupra ſtoream ſomnum videt: cibum, & quidem parciſſimum, ſemel in die poſt ſolis obitum, capit: cibus, panis cum ſale eſt: potus, aqua ſola: hîc non datur carnis, nec vini vſus: biduo, quatriduoue, ieiunat abſque cibo: non inungitur oleo: iacet in tumulo, vbi male mulctatur à multitudine dæmonum, nec tamen locum prælij fugit: audite (mortui) generoſum athle-

Hoc eſt, forti & regio eſſe animo.

tam, audite magnum Antonium: ὧδε εἰμὶ ἐγὼ Ἀντώνιος ὁ φεύγω τὰς παρ' ὑμῶν πληγάς. Hîc ſum, inquit, ego Antonius, veſtras plagas non fugio. Ac licet plura ſitis illaturi, nihil me à charitate Chriſti ſeparabit. Accinuit quoque illud pſalmi, ſi conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum: ὁ μὲν οὖν ἀσκητὴς ἐφρόνει, hic Aſcetæ animus tantus fuit, & tam heroicus, vt etiam ipſe hoſtis miratari cogatur. Nihilominus grauiora intentat aduerſus generoſum hunc pugilem. Varias hoſtilis acies ſuſcipit figuras, & in ſanctum iuuenem impetum facit, leo rugit, taurus cornu ferit, ſerpens ſibilat, lupus irruit: at D. Antonius erecto, excelſoque animo, nullo modo territus ait: ſi quid vobis virium eſſet, vel vnum veſtrum accedere ſatis foret: verum à Domino eneruati, multitudine me terrere quodammodo nitimini: eſt apertiſſimum veſtræ imbecillitatis argumentum formas imitemini. Fidenter dixit iterum: ſi quid in me poteſtatis eſt vobis, ne cunctemini, ſed aggredimini, ſin minus, cur fruſtra turbatis?

Id. S. Athan.

Pſal. 23.

ἤρκει καὶ μόνον ἕνα ἐξ ὑμῶν ἐλθεῖν.

Quis pares animos in Romana militia reperiet? quis non miretur in illo corde fortiſſimi pectoris γνώμω-

μα fortitudinis? neſcio quid ſit timori imperare, niſi hic imperarit? tantane eſt hominis fiducia, vt inter inferorum ſpicula, ſariſſaſque dæmonum nihil extimeſcat? tales animæ merentur dare leges, non tantum humani generis inimicis, ſed etiam mortalis gentis conſeruatoribus. Notat his verbis S. Athanaſius, quis fuerit S. Antonij animus, cum dicat: Maximæ quoque ipſi curæ fuit in iudicio ad certamina vocatos exhortari, & alacriores reddere, martyrium paſſuros excipere, deducere, ac proſequi, donec tanquam victimæ Deo conſecrarentur. Iudex itaque, viſo tam illius, quàm eorum, qui vna aderant intrepido animo, & ad quidlibet tolerandum parato: interdixit ne quis monachorum in iudicio compareret, neque in vrbe vllus omninò moraretur. Alijs ergo viſum eſt illo die latere: at Antonius tantum, vt ſuperindumentum magis etiam lauerit, & ſequenti die in loco edito, è ducis regione ſteterit, & ab eo videri, quid ſplendidum exiſtimarit. Quod omnes admirati ſunt, ipſe quoque præfectus vidit, cum ſuis ſtipatus tranſiit: verùm ille ſine metu ſtabat, vt alacritatem animi, Chriſtianæque gentis promptitudinem oſtenderet.

Fortis heros.

ἐπενδύτην; ſcapularis veſtem interpretantur.

Virtus regia terreri neſcit.

Flos conſtantiæ.

Talis flos regiæ mentis non naſcitur, niſi vbi virtus hortum colit, & vbi dantur ſatus non timoris, ſed charitatis, quæ omnem metum procul arcet, & expellit. Neque ſolet creſcere, niſi cœleſtis ſpiret fauonius, qui tales non è terra corporis, ſed è cœlo mentis, flores euocat. neque diu in ſtatu florentis gratiæ perſiſterent, niſi matutino rore irrigaret pœnitentiæ labor. Tales flores in regijs duntaxat hortis inuenire eſt qualis D. Antonij fuit.

Quæ poteſtas regiæ virtutis ſtudioſi. Regium in feras imperium.

Cum feræ ſuæ ſationi & culturæ officerent, vnam ex illis blandè prehenſando, dixit reliquis: quid à nemine læſę, mihi nocetis? abite, in nomine Domini, nec impoſterum huc acceſſeritis. Ab eo tempore, mandatum reueritæ, nunquam amplius acceſſerunt.

Ni fallor, regium iſtud eſt imperium, & à ferarum Domino datum. Quale non datur à quolibet homine, niſi ad innocentiæ ſtatum redierit. Oſtendat, neceſſe eſt, regios characteres, alioquin feræ non obediunt, imò potius refragantur. Si verò viderint ſceptrum gratiæ, illicò ceruices ſubmittunt, & parent. Ita S. Antonio ſe ſubmittunt, quod agnoſcant habere ius & poteſtatem, vi regalis

iuſtitiæ, in omne genus ferarum, ſyluas colentium. Audio S. Athanaſium magnitudinem animi, & patientiam S. Antonij demirantem: καὶ ἦν ἀληθῶς θαύματος ἄξιον, ὅτι μόνος ἐν τοιαύτῃ ἐρήμῳ ὤν, οὔτε δαιμόνων ἐφισταμένων ἐπτοεῖτο, οὔτε τοσούτων ὄντων ἐκεῖ θηρίων τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν, ἐφοβεῖτο τούτων τὴν ἀγριότητα.

In vita D. Anton.

Erat reuera admiratione dignum, eũ in tali eremo ſolum, neque dæmonum inſultu terreri, neque tot ibidem ferarum, quadrupedum, & ſerpentium immanitate percelli: ſed vti ſcriptũ eſt, omninò confiſum in Domino (ſicut mons Sion) animo tranquillo minimeque perturbato fuiſſe.

Qualis vir? vere rex.

ἀσάλευτον ἔχων καὶ ἀκύμαντον τὸν νοῦν.

Mirabitur qui volet, Ægypti pyramides, ego ſemper hanc viuam & planè regiam, erectam in eremo pyramidem mirabor. Num pyramis S. Antonius? tam alta, vt cœlum tangat: tam lata, vt terram tegat: tam profunda, vt inferos terreat: tam valida, vt ſit extra temporis aleam, ætatumque iniurias: tam illuſtris, vt mundi cedant miracula.

Spirans & diuina pyramis.

Cum magnus Conſtantinus ad ipſum ſcripſit, ita ad ſuos: ne miremini, ſi rex ad me ſcribat, homo enim eſt: ſed potius miramini, quod Deus hominibus legem ſcripſerit, & per

Regale dictum. filium nobiſcum locutus fuerit. Vbique magnos & regios patefacit animos, nihil abjectum, nec cogitat, nec eloquitur. *Sublimis mens.* Cum verò reſcripſit ad Auguſtos, regia reſcripſit, & cœli digna imperio: laudare ſe illos, quod Chriſtum adorarent, ſaluti conſulerent, ne præſentia magni facerent, futuri iudicij memores eſſent, non ignorarent Chriſtum ſolum eſſe verum & æternum regem, humanitati ſtuderent, curam iuſtitiæ, pauperumque gererent.

S. Antonij laureatæ epiſtola. Vbique S. Antonius magnus eſt, & dum ad magnos ſcribit, magnum quid præſtat, maius illis ſcribendo. Neque mirum eſt, ſi Auguſti acceptis illius literis ſummopere lætarétur, nam laureatæ erant, & regiam è cœlo manum indicabant. Videre eſt regiam loquendi, ſcribendique libertatem, qua vſus eſt in Balacium militiæ præfectum, & Arianæ fautorem hereſeos, hac breui epiſtola: ὁρῶ ὀργὴν ἐπερχομένην ἐπί σε. παῦσαι οὖν διώκων χριστιανοὺς, *λακωνικὸν ἐπιστόλιον.* μή ποτέ σε ἡ ὀργὴ καταλάβῃ μέλλει γὰρ ἤδη ἐπί σε ἔρχεσθαι. Video iram Dei imminere tibi. Chriſtianos itaque deſine perſequi, ne aliquando te ira corripiat, iam iam enim te inuaſura eſt.

Liberalis Eſt-ne hoc timere armatam iniquo

ferro potentiam? num aperit virtus animum, & liberalem frontem explicat? docet generoſus calamus, quid agere debeat ferox gladius. Noluit diſſimulare D. Antonius in cauſa fidei, quid miſero Arianorum propugnatori impendebat, licet ſciret moleſtiſſimè laturum ducem Balacium. Non ſolebat illius ſtylus expalleſcere, ante mucrones enſium, haſtarumque cuſpides. Regia ſanctorum libertas nullis vincitur catenis, niſi filij Dei radijs.

eſt virtutis vultus

Etiam virtutis regius eſt calamus.

Quam magnus fuerit Antonius, nemo facilè ſcripſerit, cum ab adoleſcentia vſque ad extremam ſenectutē, regiam heroicæ virtutis viam continuò triuerit. Fama porrò (teſte D. Athanaſio) vbicumque ipſum celebrari, eſſe apud omnes in admiratione, ab ijs etiam, qui nunquam viderint, deſiderari, τὸ ἀρετῆς καὶ τῆς θεοφιλοῦς αὐτοῦ ψυχῆς εἶναι γνώρισμα, certum virtutis eius, atque animi Deo chari, eſt argumentum.

θεοφιλοῦς ψυχῆς.

SEPTIMVM

SPECVLVM, SANCTI ET IMMORTALIS ATHANASII.

SI à mundi incunabulis ad hunc vſque diem, vel vnũ Athanaſium; virtus pepeɾiſſet, eſſet quod ſibi gratularetur immortaliter, vel de hoc vnico fœtu, qui prorſus regius eſt, & heroicus. Quem laudare, vt ait S. Greg. Nazianzenus) eſt ipſam virtutem prædicare Ἀθανάσιον ἐπαινῶν, ἀρετὴν ἐπαινέσομαι. Athanaſium laudans, virtutem laudabo. Idem enim eſt illum dicere, quod virtutem laudibus efferre: quoniam virtutes omnes in vnum collectas nactus erat.

De laudibus S. Athan. magni.

Ex his magni græciæ Theologi verbis, non eſt difficile intellectu, quantus vir fuerit, & quantis exornatus virtutum muneribus. Agnoſco cœleſtem quendam in militantis Eccleſiæ principem, cui populus Alexandrinus, velut totus terrarum orbis

regendus, committitur. Ita D. Nazianzenus τὴν τοῦ λαοῦ προεδρίαν πιστεύεται· ταυτὸν δ᾽ εἰπεῖν, τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπιστασίαν. *In encom. S. Athan.*

Vt hanc dignitatem aſſequeretur, debuit eſſe vita ſublimis, animo humilis, & ea virtute heroica, ad quam pauci aſpirant: cuius maieſtatem paucis comprehendit S. Theologus, cum ait, ἀγγελικὸς τὸ εἶδος, ἀγγελικώτερος τὴν διάνοιαν, facie angelicus, & animo plus, quàm Angelus.

Hæc duo magnum in virtutibus regem notant: nam vbi facies Angeli, & animus Angeli, ibi eſt filius Dei, tantò major terræ regibus, quãto major eſt corona Chriſti, regum diadematis, & lemniſcatis coronis. Agnoſco ſacrorum regem (teſte D. Gregorio Naz.) νομοθετεῖ δὲ τῇ οἰκουμένῃ πάλιν. Leges etiam rurſus orbi terrarum præſcribit, atque omnium mentes ad ſe conuertit, alijs ſcribens, alios erudiens, nonnullos etiam vltro accedentes edocens, omnibuſque liberam voluntatem pro lege proponens: hoc enim ſolum ad præmonſtratum virtutis iter ſufficere cenſebat. *Lex, nota imperij.*

Tantum eſt virtutis imperium, vt ſuos conſtituat reges, qui vim habẽt ſanciendarum legum, earumque vni- *Leges regum virtutis.*

Digitized by Google

SEPTIMVM

SPECVLVM, SANCTI ET IMMORTALIS ATHANASII.

SI à mundi incunabulis ad hunc vſque diem, vel vnũ Athanaſium virtus peperiſſet, eſſet quod ſibi gratularetur immortaliter, vel de hoc vnico fœtu, qui prorſus regius eſt, & heroicus. Quem laudare, vt ait S. Greg. Nazianzenus) eſt ipſam virtutem prædicare Ἀθανάσιον ἐπαινῶν, ἀρετὴν ἐπαινέσομαι. Athanaſium laudans, virtutem laudabo. Idem enim eſt illum dicere, quod virtutem laudibus efferre: quoniam virtutes omnes in vnum collectas nactus erat.

De laudibus S. Athan. magni.

Ex his magni græciæ Theologi verbis, non eſt difficile intellectu, quantus vir fuerit, & quantis exornatus virtutum muneribus. Agnoſco cœleſtem quendam in militantis Eccleſiæ principem, cui populus Alexandrinus, velut totus terrarum orbis

regendus, committitur. Ita D. Nazianzenus τὴν τοῦ λαοῦ προεδρίαν πιστεύεται; ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπιστασίαν. *In encom. S. Athan.*

Vt hanc dignitatem aſſequeretur, debuit eſſe vita ſublimis, animo humilis, & ea virtute heroica, ad quam pauci aſpirant: cuius maieſtatem paucis comprehendit S. Theologus, cum ait, ἀγγελικὸς τὸ εἶδος, ἀγγελικώτερος τὴν διάνοιαν, facie angelicus, & animo plus, quàm Angelus.

Hæc duo magnum in virtutibus regem notant: nam vbi facies Angeli, & animus Angeli, ibi eſt filius Dei, tantò major terræ regibus, quãto major eſt corona Chriſti, regum diadematis, & lemniſcatis coronis. Agnoſco ſacrorum regem (teſte D. Gregorio Naz.) νομοθετεῖ δὲ τῇ οἰκουμένῃ πάλιν. Leges etiam rurſus orbi terrarum præſcribit, atque omnium mentes ad ſe conuertit, alijs ſcribens, alios erudiens, nonnullos etiam vltro accedentes edocens, omnibuſque liberam voluntatem pro lege proponens: hoc enim ſolum ad præmonſtratum virtutis iter ſufficere cenſebat. *Lex, nota imperij.*

Tantum eſt virtutis imperium, vt ſuos conſtituat reges, qui vim habẽt ſanciendarum legum, earumque vni- *Leges regum virtutis.*

uerſo orbi promulgandarum. Hæ leges, non ſunt humani ordinis; nec vlli nocent reipublicæ: ſed ſunt cœleſtes, & cuiuis mortali ſunt vtiliſſimæ. Diuinus Athanaſius diuinas condidit leges, omni populo, tam Chriſtiano, quam gentili percommodiſſimas. Talem legiſlatorem ſuſpicit ſacer chorus, qui vitam regit ad normam cœlitum. Quàm nobilis legiſlator, qui tanta cum ſuauitate agit cum hominibus, vt quicquid libero tribui poteſt arbitrio, vltro concedat. Hoc oriri non poterat, niſi à regalis animi decreto.

D. Naz. in enc. Γίνεται γὰρ τοῖς μὲν παίουσιν ἀδάμας: τοῖς δὲ στασιάζουσι μαγνήτης. Nam & percutientibus adamas efficitur, & diſſidentibus magnes, arcana naturæ vi ferrum trahens, ac duriſſimam omnium materiam ſibi aſciſcens. *D. Atha. adamas,*

Nihil majus dici poteſt, nihil ſublimius: quàm alium eſſe adamantem, magnetemque, D. Athanaſium. Hoc dicit vna fuiſſe, & fortitudine ſtupenda, & humanitate ſingulari. O clariſſima orbis Eccleſiaſtici lumina: ô lucidiſſima Chriſtianorum imperiorum ſidera: magnitudo animi, & humana benignitas, hæc duo omnibus ſuis numeris abſolutiſſimum regem conſtituunt. Videat mortalis lu-

Digitized by Google

centem in adamante magni Leonis Iuda imaginem: videat quoque in magnete ſplendeſcentē benigni agni figuram: primus terret vitium, ſecundus recreat virtutem: primus frangit ſceleratæ cupiditatis impetus, ſecundus trahit ad ſe virtutem colentium voluntates: primus ſuperbos domat, ſecundus humiles fouet: in adamante mouet arma leo, in magnete quieſcit agnus: leo rugitu dæmones fugat, tacita voce agnus homines pios allicit.

Leo regius.

Agnus regius.

Audio τὴν μεγάλην φωνὴν, magnam & ſublimem vocem.

Regia vox D. Athan.

Vox regia, ſolet eſſe permagna, ſublimiſque, quia magna iubet, & ſublimia, at vox D. Athan. iuſſit Olympo ſublimiora.

Video ἁγιώτατον τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμὸν, ſanctiſſimum totius orbis oculū. Hic oculus regius eſt, & ſimul cœleſtis, quia virtutis oculus eſt & gratiæ, Longè clarior oculis regum, qui cum non poſſint integra intueri regna, neceſſe eſt, vt alienis, & benè multis intueantur oculis. At D. Athan. oculus toti terrarum orbi ſuppar fuit. Nihil debuit ſoli, cœleſti oculo, cum tantum ſua luce corpora illuſtret: At hic ſanctiſſimus oculus & corpora, & animos ſuis radijs illuſtrauit.

Video τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα. fidei columen:

στήλην ἀρετῆς ἔμψυχον καὶ ἀθάνατον, virtutis viuam & immortalem columnam.

Hæc animata virtutis columna, ſtatum Eccleſiæ plus iuuit, & fulſit, quã multa regum ſceptra. O quantum onus ſuſtinuit, nec ſuccubuit. Dicite, ex qua fuerit hæc columnæ materia, dicite ſacri eccleſiæ Antiſtites? non ex Pario lapide, nec Numidico marmore, nec ex auro ſolido, nec ex adamante, ſed ex argilla, quam cœleſtis ille plaſtes formauit, & ſuo cruore, tanquam ſtomomate tinxit, & animauit contra quoſlibet tyrannorum, dæmonumque impetus.

Multi ſancti Patres regium & heroicum D. Athanaſij animum demirati ſunt, multi regios illius labores celebrarunt quos D. Baſilius dicit μυρίους ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἄθλους, pro pietate innumeros labores exantlatos.

In ep. ad Athan. in ord. 48.

Rurſus eundem generoſiſſimum rectorem ſolertiſſimumque prædicat.

Et ad iſta quis idoneus gubernator? quis tantæ fidei, vt Chriſtum excitet, ad increpandum ventum, ac mare? quis alius, quàm qui à puero in pietatis certaminibus dimicauit?

In alia ad eund. epiſt.

Digitized by Google

Qualis Antiſtes? de quô idem dicit. *In alia epiſt. ad eund.*

Plurimis alijs hoc ſatis eſt, ſi ſuas res attendant: at tibi iſtud haud facit ſatis, ſed tantam omnium eccleſiarum curam geris, quantam eius, quæ tibi peculiariter à Domino noſtro commiſſa eſt, ita vt nullo non tempore de ſacris ediſſeras, admoneas, ſcribas, frequenter aliquos mittas, qui vndecunque quid ſit optimium, admoneāt.

Hic animus ad res magnas natus erat, & vt multis proſpiceret, multoſque, Dei cauſa, labores ſubiret.

In ep. ad Alexand. apud Socrat. l. 2. hiſt. Eccl. c. 23.

Audiendus eſt Iulius Romanus P. M. poſt alia, ita ille: διαπειράσας γὰρ κατὰ τὴν γῆν καὶ κατὰ θάλατταν πολλὰ περιστάσεις, τὰς σκευωρίας πάσας τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως καταπεπάτηκε; nam multas calamitates varijs modis terra marique expertus, omnes Arianæ factionis inſidias protriuit. Sæpe per inuidiam in diſcrimen capitis adductus mortem contempſit, nihilominus ſummè potentis Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti præſidio incolumis euaſit. Vnde ſperauit inſidias ſe declinaturum, vobiſque ad veſtrorum animorum ſolatium, reſtitutum iri. Nec ſine trophæis, ἐν οἷς καὶ ἄχρι τερμάτων πάσης τῆς γῆς ἔνδοξος ἐγνώσθη, quibus vel ad extremos totius orbis terminos, ſummopere nobilitatus eſt.

Multum ille & terris iactatus & alto.

Virtus terra marique agitata D. Ath

Quis adhuc dubitat reges eſſe triũphantes heroicæ virtutis amatores, cultoreſque? & paulò poſt:

Quid autem tanto viro dignum proferri poſſit, qui tot, & tantis periculorum exantlatis laboribus, redditur tandem vobis incolumis, non beneficio noſtri tantummodo, verùm etiam totius concilij iudicio talis declaratus. Si quidem hoc ſibi diuinitus conceſſum eſſe decreuit, quod nimirum in tanti viri cognitionem venire potuerit.

Grauiſſimus Eccleſiæ Rom. Senatus ſe beatum iudicat, quod ſanctũ agnouerit Athanaſium. Non ſe beatum dixit, quod agnouerit Cæſares: quia ſacra præſtant prophanis, fulgorque virtutis, purpuræ fulgorem anteit.

Sacra præſtant prophanis.

Formula epiſtolæ Iouiani Imp. miſſæ ad Athanaſ. S. Archiep. Alexandriæ.

Claracteres regios recognoſcere

τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ φίλῳ τοῦ θεοῦ Ἀθανασίῳ Ἰωβιανός.

Deo dilectiſſimo & amico Dei Athanaſio Iouianus.

Lat. ex græco ep.

Cum demiremur æquiſſimam vitam tuam, & ad Deum rerum omnium ſimilitudinem, & animum erga noſtrũ ſaluatorem Chriſtum optimè affectum, recipimus te (præſul honoratiſſime) & quia nullum laborem, nullumque

perſecutorum metum exhorruiſti, pericula, gladijque minas nihili feciſti, amicæ tibi, orthodoxæ fidei clauum moderatus, huc vſque pro veritate decertas, exemplum verò omni populo fidelium, teque ipſum virtutis characterem exhibes: reuocat te noſtrum imperium, & ad ſalutis doctrinam te redire iubet. Redi ergo ad ſanctas Eccleſias, & paſce populum Dei, & pro noſtra clementia promptè ad Deum preces funde. Nouimus enim quod tua ſupplicatione, nos, & qui nobiſcum ſunt Chriſtianiſmo addicti, magnam opitulationem à ſummo Deo conſecuturi ſumus.

Imperatores faſces ſubmittunt S. Athanaſio, eius virtutem majoribus honorum titulis, quàm præclara rerũ humanarum facinora, proſequuntur: illius generoſiſſimum in Chriſti cauſa animum, generoſis militiæ ducibus anteponunt: illius ſacram, & bellè adminiſtratam Alexandrinæ dignitatem Eccleſię, purpuræ fulgoribus præferunt. Mirabile opus, vnum ſinceri animi virum, magnanimum, conſtantem, veritatis aſſertorem, virtutis perſtudioſum, in omni demiſſione mentis vitam agentem, aduerſa fortiter & æquanimiter tolerantem, fuiſſe terrori tyrannis, mundi aſſeclis,

Digitized by Google

inferis: admirationi infenſiſſimis hoſtibus, acerrimis inſectatoribus ſanctitatis: venerationi Chriſtianis Regibus & Imperatoribus, ſtupori toti terrarum orbi. Quantum detulerint terrenæ majeſtates huic Antiſtiti, dicant venerandæ monimenta antiquitatis, dicant ſceptra, quæ coram illo ſe incuruarunt, dicant purpuræ, quæ coram illo proſtratæ ſunt, dicant coronę, quę vt colerent regiam ſacerdotis Domini coronam, ſupra imperatorum capita contremuerunt.

Conſtantinus Imp. quantum deferat S. Ath. quis non videt? cum hęc verba legat: *In ep. ad occid.*

Act. 18. ſyn. 6. œcum.

Ὧν μάρτυς τούτων ἄμεμπτος ἀθλητὴς καὶ θεοσεβὴς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀθανάσιος;

Teſtis horum, qui ſine vlla reprehenſione eſt athleta, Deique cultor, pater noſter Athanaſius.

Nonne hic titulus à magno Conſtantino datus D. Athanaſio, humani honoris titulos ſuperat? appellat patrem Imperator, quem venerando nomine cohoneſtat, & cui vult, vt ſua deſeruiat purpura. Quem poſtea Iuſtinianus Imp. Magnum Eccleſiæ Doctorem nominauit, & cui ſuam commendauit coronam: ſatis indicando, quid de heroico illo, regio- *In edicto de fide c. 4*

ue viro iudicaret.

Adeone virtus ſuos effert alumnos, vt ſupra purpuræ ſtatum euehat? ſupra baltheos, coronaſque regum, effertur cœli princeps Athanaſius. *Lib. 7. de incarnat. c. vlt.*

Benè Caſſianus, Athanaſius Alexādriæ vrbis ſacerdos, eximium conſtantię & virtutis exemplum, quem hęreticæ perſecutionis procella non contriuit, ſed probauit: qui ſimilem ſemper ſplendenti ſpeculo vitam habens, prius penè indeptus eſt martyris meritum, quàm confeſſoris caperet dignitatem.

Si tantum eſſet in orbe vnus Athanaſius, haberet ius Domina virtus ad cœleſtem purpuram, ſatiſque vel ille ſolus comprobaret, regiam eſſe virtutis potentiam.

Digitized by Google

OCTAVVM.

SPECVLVM SANCTI BASILII MAGNI.

REQVIRIT magna virtus, in magno Baſilio, magnũ nomen. Tributum exigit regium, nec tamen vllas S. Antiſtes impenſas faciet, licet regiam donet imaginem. Prodibit ex eius officina pulchrior effigies, nobiliorque, Cæſarum, Auguſtorumue imaginibus. Sacrum eſt Palladium, non prophanum illud, & commentitium, de quo gentilis Attica. Hoc vnum mire indicat virtutis gloriam. S. Gregorius Nyſſenus, vocat fratrem ſuum magnum Baſilium. τὸ ὑψηλὸν βίῳ τε καὶ λόγῳ Βασίλειον: quæ poteſt eſſe præſtantior & grauior regis commendatio, quam ſi dicatur vita ſublimis & ſermonibus. Vbi mores, ſermoneſque ſublimes, ibi regia omnia, ait ſtella palatij.

ἐν ἐπιταφίῳ λόγῳ.

Dicit fuiſſe virum quendam fortem & ſtrenuum bellatorem ambidextrum: οἷόν τις ἀριστεὺς ἀμφιδέξιος; non

alijs titulis donantur magni duces,& imperatores , rebus præclarè geſtis: nam ἀριστεὺς ille dicitur , qui omnium præſtantiſſimè, fortiſſiméque in bello ſe gerit. Hoc victoris , & eximij heroïs nomen meretur virtus.

Rectè deſcribit his ſequentibu verbis, quàm regia fuerit D. præſulis anima, vbi mirum in modum elucet regina rerum omnium humanarum virtus. Cum omnes propemodum homines ad malum quod inualeſcebat, traducti fuiſſent: tunc magnus à Deo Baſilius , vti tempore Achab Helias, exhibetur. Sacerdotio , quod iam collapſum erat aliquo modo , ſuſcepto , tanquam lucernam deficientem, rationem fidei , per inhærentem in ſe gratiam, rurſus excitatam accendit, & cum veluti fax noctu per mare errantibus , Eccleſię bono, illuxiſſet, omnes ad rectam viam conuertit, ὑπάρχοις συμπλεκόμενος, cum præfectis confligens, στρατηλάταις συμμίσγων, cum copiarum ducibus congrediens, βασιλεῦσι παῤῥησιαζόμενος, apud reges liberè loquens , in concionibus eccleſijſque clamans , eos, qui procul abeſſent , exemplo Pauli per epiſtolas concilians , litigantium occaſiones euitans, cum nihil in ſe

D. Nyſſ. in Orat. funeb. D. Baſil.

Vis regia ſanctaq;.

haberet, quo teneretur ab aduerſarijs. Fortior enim erat, quàm vt ab ijs, qui bona eius publicarant, vinci poſſet: cum ipſe ſe ſuis bonis, propter ſpem futuri regni, priuaſſet. Ab exilij metu liber erat, quod vnam hominum patriam, paradiſum eſſe cenſeret, atque omnem terram, commune naturæ exilium ſpectaret.

Hi ſunt regij regiæ virtutis characteres, quos quicunque accuratius, & diligentius obſeruabit, erit, quod exclamet, verè regia virtus eſt, eiuſq; alumni reges.

Nullus vnquam dubitauit S. Ioan. Baptiſtam, Herode impio digniorem fuiſſe purpura: data eſt etiam illi cœleſtis, haud terrena. Cum S. Ioanne Bapt. comparat D. Nyſſenus D. Baſilium, quem Valente Ariano Imp. digniorem ſceptro iudicabis.

Liberè apud Herodem S. Ioannes loquitur, & hic apud Valentem.

Ille quidem partis cuiuſdam Palæſtinæ, Romanorum decreto, principatum nactus erat, huius verò imperij meta erat ferè totus ſolis curſus à Perſidis finibus vſque ad Britannos, & vltimam Oceani oram pertingens. Ac liberę in Herodem locutionis ſcopus erat, ne in quadam muliercula contra leges peccaret ſed cupidi

tatem, vt pote lege vetitam, coerceret. At præceptoris libertas aduerſus Valentem quænam erat? vt fidem minimè violaret & pollueret, cui ſi fieret iniuria, totius orbis terrarum piaculum exiſteret, &c.

Vbi nemo ſatis laudare poteſt heroicam illam glorioſi, fortiſque Antiſtitis virtutem: qui mortalibus clariſſime oſtendit, in quonam regia dignitas conſiſtat. In cauſa Dei, ſuæque ſponſæ, patefecit Imperatori Valenti Chriſtianam palæſtram reges alere, quorum animi nihil habent commune cum fortunæ ludibrio, neque cum inanibus rerum inferiorũ ordinibus, ſed toti ſunt cœleſtes & diuini, qui vnicum ſpectant, ortum ſtellæ matutinæ in leone cœleſti. *Chriſtianiſmus reges alit.*

Vt quis agnoſcat quantus rex fuerit in orbe virtutum S. Baſilius, audiendus eſt D. Nyſſenus.

Quale imperium

Ὁ γὰρ *παντὸς ὑπεράρας ἑαυτὸν τοῦ κόσμου*, &c. qui ſeipſum ſupra omnem mundum collocarat, & quaſi coarctabatur in omni ſenſibili elementorum natura, adeo, vt ne cœlum quidem ſupra ſe poſitum ferret, ſed ad vlteriora mente contenderet, & ſenſibus objectum mundi complexum ſuperans, ſemper in ijs quæ cogitatione comprehenduntur, inambularet, atque vna cum

Hoc regium.

diuinis virtutibus in ſublimi verſaretur, nulloque onere corporeo ad mentis iter, impediretur: quomodo feret ſe ab aliqua terræ parte cognominari, &c. qui terram, terræque dona ſpernit, ille verus eſt rex. Tantũ Deo vacat, & quî cœli ſceptrum ſit mouendum, addiſcit.

D. Gregorius Nazianzenus præclarè deſcribit in quodam occurſu cum Valentis Imp. Præfecto, regiam & ſublimem S. Baſilij mentem, vbi mihi potiſſimum virtus heroica dominari videtur: Græcam illam ἐκφρασιν in Atticorum gratiam huc tranſmittam, cum ſit egregium opus.

εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον ἐπιτάφ.

Πῶς ἂν ἀξίως διηγησαίμην ἢ τὴν τοῦ ὑπάρχου θρασύτητα, ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς αὐτὸν μετὰ συνέσεως ἔνστασιν; τί σοι, φησί, ὦ οὗτος, βούλεται, τοὔνομα προσειπὼν, (οὔπω γὰρ ἐπίσκοπον ἠξίου καλεῖν) τὸ κατὰ τοσούτου κράτους, καὶ μόνον τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιάζεσθαι· τοῦ χάριν ὁ γεννάδας φησί, καὶ τίς ἡ ἀπόνοια; οὔπω γὰρ ἔχω γινώσκειν, ὅτι μὴ τὰ βασιλέως θρησκεύεις, φησί, τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑποκλιθέντων καὶ ἡττημένων. οὐ γὰρ ταῦτα, ἔφη, βασιλεὺς ὁ ἐμὸς βούλεται, οὐδὲ κτίσμα τι προσκυνεῖν ἀνέχομαι, θεοῦ τε κτίσμα τυγχάνων, καὶ θεὸς εἶναι κελευόμενος. ἡμεῖς δὲ τί σοι δοκοῦμεν; ἢ οὐδὲν, ἔφη, ταῦτα προσ-

Reſponſio D. Baſilij regia.

Interrogatio reſp. B. 1 Reg. 2 reſp.

σφάλλοιτο. τί δαὶ οὐ μέγα σοι τὸ μεθ' ἡμῶν τε- *Interr. P.*
τάχθαι καὶ κοινωνοὺς ἔχειν ἡμᾶς; ὑπάρχοι μὲν
φησίν, ὑμεῖς, καὶ τῶν ἐπιφανῶν, οὐκ ἀρνήσο- *Reſp. B.*
μαι· οὔπω δὲ Θεοῦ τιμιώτεροι. καὶ τὸ κοινωνοὺς
ἔχειν, μέγα μὲν πῶς γὰρ οὔ; πλάσμα Θεοῦ καὶ *Regij animi reſp.*
ὑμεῖς, ἀλλ' ὥσεί τινας ἄλλων τῶν ὑφ' ὑμῖν τε-
ταγμένων· οὐ γὰρ προσώποις τὸν χριστιανισμὸν,
ἀλλὰ πίστει χαρακτηρίζεσθαι. τότε δὴ κινη-
θέντα τὸν ὕπαρχον, ζέσαι τε πλέον τῷ θυμῷ, καὶ τῆς
καθέδρας ἐξαναστῆναι, καὶ τραχυτέροις πρὸς
αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις. τί δαὶ οὐ φοβῇ τὴν *Iraſcitur*
ἐξουσίαν, φησί; μή τι γένηται, μηδέ τι πάθω, *praef.*
μή τι τῶν πολλῶν ἓν, ἃ τῆς ἐμῆς δυναστείας ἐστί.
τίνα ταῦτα; γνωριζέσθω γὰρ ἡμῖν, δήμευσιν. πρὸς αὐ-
ἐξορίαν, βασάνους, θάνατον, ἔτι ἄλλο. φη- τ.
σίν, ἀπείλει· τούτων γὰρ οὐδὲν ἡμῶν ἅπτεται. *Heroicus*
καὶ τὸ εἰπεῖν; πῶς, καὶ τίνα τρόπον; ὅτι τοι ἔφη, *animus.*
δημεύσει μὲν οὐχ ἁλωτὸς ὁ μηδὲν ἔχων, πλὴν
εἰ τούτων χρῄζεις τῶν τρυχίνων μου ῥακίων καὶ *Supra volat ardua,*
βιβλίων ὀλίγων, ἐν οἷς ὁ πᾶς ἐμοὶ βίος. *virtus.*
ἐξορίαν δὲ οὐ γινώσκω, ὁ μηδενὶ τόπῳ περι-
γραπτὸς, καὶ μήτε ταύτην ἔχων ἐμὴν, ἣν *Aureum*
οἰκῶ νῦν, καὶ πᾶσαν ἐμὴν, εἰς ἣν ἂν ῥιφῶ; *dictum*
μᾶλλον δὲ Θεοῦ πᾶσαν, οὗ πάροικος ἐγὼ καὶ πα- *animi ſublimis.*
ρεπίδημος. αἱ βάσανοι δὲ, τί ἂν λάβοιεν, οὐκ *Aurea ſen-*
ὄντος σώματος. πλὴν εἰ τὴν πρώτην λέγοις *tentia.*
πληγὴν, ταύτης γὰρ σὺ μόνης κύριος. ὁ δὲ θά- *Aurea*
νατος εὐεργέτης; καὶ γὰρ θᾶττον πέμψει με πρὸς *mens.*

Aureus vir.

θεὸν, ᾧ ζῶ καὶ πολιτεύομαι, καὶ περὶ πλείστου τέθεικα, καὶ πρὸς ὃν ἐπείγομαι πόῤῥωθεν.

Reg. reſp.

τούτοις καταπλαγέντα τὸν ὕπαρχον, οὐδεὶς φάναι μέχρι τοῦ νῦν οὕτως ἐμοὶ διείλεκται, καὶ μετὰ τοσαύτης τῆς παῤῥησίας, τὸ ἑαυτοῦ προσθεὶς ὄνομα. οὐδὲ γὰρ ἐπισκόπῳ, φησὶν, ἴσως ἐνέτυχες, ἢ πάντως ἂν τοῦτον διελέχθη τὸν τρόπον, ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζόμενος. τἄλλα μὲν γὰρ ἐπιεικεῖς ἡμεῖς, ὕπαρχε, καὶ παντὸς ἄλλου ταπεινότεροι, τοῦτο τῆς ἐντολῆς κελευούσης, καὶ μὴ ἐπὶ τοσούτῳ κράτει, ἀλλὰ μηδὲ τῶν τυχόντων τινὶ τὴν ὀφρὺν αἴροντες; οὗ δὲ θεὸς τὸ κινδυνευόμενον, καὶ προκείμενον, τἄλλα παριφρονοῦντες. πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπομεν. πῦρ δὲ καὶ ξίφος, καὶ θῆρες, καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, τρυφὴ μᾶλλον ἡμῖν ἐστιν ἢ κατάπληξις.

Qualis & quantus vir D. Baſil.

πρὸς ταῦτα ὕβριζε, ἀπείλει, ἐποίει πᾶν, ὅ τι σοι ᾖ βουλομένῳ σοι, τῆς ἐξουσίας ἀπόλαυε; ἀκουέτω ταῦτα καὶ βασιλεὺς, ὡς ἡμᾶς γε οὐχ αἱρήσεις, οὐδὲ πείσεις συνθέσθαι τῇ ἀσεβείᾳ, κἂν ἀπειλῆς χαλεπώτερα ἐπιδῇς. ταῦτα εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι τὸν ὕπαρχον, καὶ τὴν ἔντασιν μαθεῖν τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως ἀκατάπληκτόν τε καὶ ἀήττητον, τὸ μὲν ἔξω πέμψαι καὶ μεταστήσασθαι,

Invictus D. Baſil.

οὐκ ἔτι μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπειλῆς, ἀλλά τινος αἰδοῦς καὶ ὑποχωρήσεως. αὐτὸν δὲ τῷ βασιλεῖ προσελθόντα ὡς εἶχε τάχους, ἡττήμεθα βασιλεῦ, εἰπεῖν τοῦ τοῦδε προβεβλημένου τῆς ἐκκλη-

Victi ſumus (ô Valens Imp.) à D. Baſil.

σίας

Digitized by Google

οὕτως κρείττων ἀπειλῶν ὁ ἀνήρ, λόγων στερρότερος, πειθοῦς ἰσχυρότερος. ἄλλην δὲ τίνα πεῖραν τῶν ἀγωνιστέων; τοῦτο δ' ἢ βιάζεσθαι φανερῶς, ἢ μὴ προσδοκᾶν ἔξω τῆς ἀπειλῆς. ἐφ' οἷς ἑαυτοῦ καταγνόντα τὸν βασιλέα, καὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ ἀνδρὸς ἡττηθέντα. θαυμάζει γὰρ ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιος.

Quid primum hoc in nobili conflictu mirer? neſcio. tam multa ſeſe offerunt miranda. D. Baſilij regiam mentem ſuſpiciam? inuictum illius generoſi cordis ſpiritum? incredibilem animi & præſentiam, & conſtantiam? magnam in loquendo libertatem? reſponſa cœleſti plena ſapientia? rerum humanarum contemptum? oraculum reuerebor? adamantem putabo? leonem metuam? ducem, an militem credam? regem, an victorem renuntiabo? ſilent arma inter ſacras leges: cedit enſis S. Spiritus plectro: purpureum ſagum cedit pauperis trabeæ: herbam porrexit militiæ præfectus S. Præſuli, parui gregis Domini paſtori: ſe victum fatetur, & ſimul Romanarum Aquilarum Dominum. Submitte faſces Roma D. Baſilio, ſubmitte: iubet virtus heroica, lauroſque poſcit Cæſarum, non vt ſuum caput coronet, ſed vt

celebrare conuentus, ab Arcadio poſtulauit. Quid tum ipſe Imperator, quidue Chryſoſtomus eius ciuitatis antiſtes Ariano Duci reſiſtens egerit, à Theodoreto rem geſtam exactè deſcribente, audiamus. Iſte, inquit, labe aſperſus Ariana, poſtulat ab Imperatore, vnum è ſacris ſibi templis dari; imperator autem reſpondet, ſe de ea re capturum conſilium, & vnum ei curaturum promittit. Itaque diuino illo Ioanne accerſito, Epiſcopo ſcilicet Conſtantinopolitano, ei poſtulatum Gaïnæ exponit, commemorat eius potentiam, moliri tyrannidem indicat, orat, vt templo donato, furentem eius animum placet. Cui nobilis ille vir: ne, inquit, iſtud ei pollicere, neque ſanctum Dei canibus mandes. Nam nunquam equidem patiar, vt qui Deum verbum ſanctè, & auguſtè, laudibus, & hymnis celebrant, expellantur à ſacro templo, idemque tribuatur ijs, qui contra eum loquuntur blaſphemias, atque ne barbarum illum omnino metuas, Imperator ſed me, & illum in vnum locum conuoca, tuque ſilentio vtriuſque noſtrum ſermonem auſculta. Ego certè me hominis linguam refrenaturum ſpero, perſuaſurumque ne poſtulet, quod ei

Theod. l. 5, c. 32.

Gaïnas.

Orat. imp. Chryſ. O alta mens.

concedi non debeat. Quibus auditis, Imperator vehementer lætatur, & poſtridie eius diei vtrumque accerſit. Gaïnas quidem promiſſum expoſcit, magnus autem Ioannes reſpondet illi ex aduerſo: non licere Imperatori, qui pietatem colere inſtituat, aliquid contra res ſacras temerè moliri. Cui quidem dicenti, templum ſibi dari oportere: reſpondet Ioannes, templum ſacrum apertum eſſe, neminemque eum prohibere, quò minus in eo, ſi libeat, preces Deo fundat. Tum Gaïnas, at ego, inquit, alterius ſectæ ſum, & cum hominibus eius ſectæ vnum ſanctum templum habere poſtulo, atque iſtud quidem non immeritò peto, quippe qui multa bellica certamina pro Romanis confecerim. At præmia (inquit Ioannes) tibi propterea tributa, labores tuos longè ſuperant: nam dux es, & honore conſulari dignatus, quin etiam tecum debes conſiderare, quis fueris olim, & quis iam ſis? quæ etiam præterita tua inopia, & in qua iam abundantia vitam degas, quibus quoque veſtimentis indutus eſſes cum Iſtrum traieceris, & quibus iam opertus. Complectere igitur animo, quàm pauci ſint labores, & quàm ampla prēmia: atque no-

Vbique regij ſunt virtutis paſſus.

Hoc eſt, more regio loqui.

li erga eos, qui tibi honorem hunc detulerint, ingratus eſſe. Hac oratione habita, Ioannes celebris totius orbis terrarum doctor, os obturauit Gaïnæ, atque adeò obmuteſcere coegit. Hactenus de congreſſu Ioannis Chryſoſtomi cum Gaïna Theodoretus.

Benè ibidem purpuratus ille pater Baronius, cum ait: Vnde tibi, Chryſoſtome, tanta fiducia, vt quem paueant Præſides atque Reges, tu nullo penè negotio, vt puerum, virga compeſcas? illud vtique modò dictum Apoſtolicum nobis occines: arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potentia Deo. Quibus non iura tantum Eccleſiæ ſeruantur illæſa, ſed ipſum imperium, & leges publicæ defenſæ, cuſtoditæque ſubſiſtant à barbarorum ac tyrannorum inſultibus. *Magna vis regiæ virtutis.*

Audio Theodoretum de legatione D. Chryſoſtomi ad Gaïnam, in qua quidem vel inuitis hominibus virtutis inimicis, regium virtus vultum aperit.

Id temporis, alijs omnibus velut metu perculſis relictis, itum eſt ad Ioannem inuictiſſimum illum Chriſti bellatorem: ſuadetur ei, vt ad Gaïnã legatus proficiſcatur. Ille verò, nul- *Regius heroicæ virtutis vultus. Theod. l. 5. c. 33.*

la habita ratione vel diſceptationis contra Gaïnam ante ſuſceptæ, vel ſimultatis inde ortæ, prompto animo in Thraciam contendit. Quare Gaïnas, cognito legati aduentu, & animi eius alacritate pro pietatis defenſione conſiderata, longo interuallo ei lubens procedit obuiam, atque prehenſans illius dexteram oculis ſuis appoſuit, liberoſque ſuos ſacra eius genua complecti cogit. Sic quidem virtus vel infeſtiſſimos afficere pudore, & obſtupefacere ſolet.

Virtus facit legatum.

Quis orator verbis aſſequatur illa D. Chryſoſtomi inſignia, quæ hoc in opere regiam cohoneſtant virtutem? non ſunt iſta à mortalibus euoluenda, ne inuoluantur. Meum vndique calamum ſtupor cingit, & animus admiratione defixus hæret, intuendo vnum Chryſoſtomum, Imperatorem Arcadium in regio ſolio confirmantem, imperatorios addentem animos, inſtar cœleſtis agminis tutantem: aliunde ingẽtes ſpiritus ducis immanitate barbari contundentem, terrentem oratione, rationibus frenantem, ſedantem Gaïnam. Quis tuus erat vultus, humani generis natura? cum ad pedes D. Chryſoſtomi iacerent terrores bellici, iaceret catenis furor reuinctus ferreis, iacerent Gaïnæ lau-

Stupenda virtus D. Chryſoſt.

ri cum tota ſua prole martia. Quæ tua erat cogitatio? cum agnum videres, quem antea ferociſſimum leonē reformidabas. Quid dicebat Thraciæ populus? quid ſentiebat Byzantinum palatium? nec dictum, nec ſenſus fuit, vbi admirationis duntaxat fuit partus. Vna ſola virtus nouis cœlum ſtellis exornabat, in quibus hoc ſcribebat radio cœleſti, (triumphat meus cliens de formidoloſiſſimis Martis, & Bellonæ fulminibus.) parce magna tenui filo eleuare dextra, ait tenax veritas.

Cùm S. Chryſoſtomus egit in Imperatricem Eudoxiam pro vinea viduæ, nonne oſtendit, virtutis ſtudioſos eſſe, ipſis Impp. ſuperiores? illum audio, cum ait:

Ne permittas, vt multi coacti te nouam vocent Iezabel, & quæ de Nabuthe ſcripta ſunt in veteri teſtamento. *Libertas regia S. Chryſ.*

O verborum purpuram, mentiſq; ſceptrum! quid plura?

Cum eandem Eudoxiam ab ingreſſu Eccleſiæ prohibet, regnabatne virtus? Ecce etiam Imperatrix cum reliquo, qui eam ſtipabat, comitatu & alijs quidem omnibus ingreſſum ſeruabant oſtiarij liberum, ipſam verò prohibebant. *Ad ann. Chriſti 401 Card. Baron.*

Deinde cogitabat quidam ex ijs qui cum ipſa erant, & tentat portam gladio percutere, eius autem manus ſtatim areſcit. Timet ergo imperatrix, & ſtatim reuertitur. Ille autem, cuius, manus exaruerat, accedit ad ſanctum, pœnitentia ductus, & ſupplicans ſtatim curatur, & Deus per ſeruum ſuum magnificatur, & glorificatur. Hæc de his Leo Imp.

Imperatrix virtus D Chryſoſt.

Virtus in D. Chryſoſtomo major fuit Imperatrice Eudoxia, vim Eudoxiæ repreſſit, majeſtatem Imperatricis haud contemnendo, ſed erudiendo, ne quid contra ſua iura aggrederetur. Quando virtuti accidet, ſui Palatij portas ære vincit & adamante, nec humanæ vires quidpiam aduerſus illas valent, nedum inferorum poteſtas. Claudit, & nemo, ſit licet inſolétiſſimus, aperire conetur, niſi velit illicò pœnitere. Miracula ſunt ipſius heroicæ virtutis ſacri velites, quibus ſanctorum vtitur corona.

Virtutis porta.

Qui vult videre heroicam S. Chryſoſtomi ſedentem in regali throno virtutem, legat illam ὁμιλίαν de expulſione illius, videbit orationem totam auream, & ex verbo ad verbū ediſcendam, vtpote quæ non ſolum imperatorem in rebus aduerſis animū

Tom. 5. q. or.

repræſentet, ſed quæ omnibus calamitatum tempeſtatibus velut oppreſſis præſentiſſimum afferat remedium. Ita incipit, Multi quidem fluctus, & vndæ immanes, ſed ſubmergi non vereor: quia ſuper petram ſto. Inſaniat licet mare, petram non poteſt commouere: inſurgant quantumlibet fluctus, nauis Ieſu obrui non poteſt.

Aurea regia mentis oratio.

In tanta tempeſtate rerum (tu dilectiſſime Domini Ieſu) alcyoneos d es tranſigebas, ſeruabat anchoram tutelaris tuus, inſignis illius prætoriæ nauis, qua vehebatur totus Oriens, & Occidens: ſedebas tanquam Angelus gratiæ in puppi, clauum tenens iactatæ procellis Eccleſiæ: licet vndique nox & vnda furerent, lucebat tamen intus Cynoſura, quam ſequebaris, frementibus aduerſarijs, & toto obſtupeſcente mundo.

Ita Theodoret l. 5. c. 33.

Nolo hîc primum illius exilium deſcribere, vbi virtus non exulat, ſed in magnum mittitur imperium. Hoc videbit, qui hæc verba intelliget: vbi vero fideliſſimus populus illud intellexit, oſtium Propontidis nauigijs operuere: omnes namque cum cereis accenſis, ei obuiam fiunt. atque pro eo quidem tempore, hoſtium illius coniuratamanus diſſipata eſt. Virtus imperauit in exilio, nam

in reditu alioquin non imperaſſet, vti imperauit. Totque accenſæ faces regio in ſymbolo, regiam D. Chryſoſtomi mentem ſuis fulgoribus deſignabant. Placet ex eiuſdem beatiſſimi patris ad Cyriacum epiſtola reſcire, quinam fuerit illius animus, cum iterùm in exilium miſſus eſt: debuit deſiderare virtus iſtud ſecundum exilium, ad ſui vim imperij comprobandam. Ita igitur aperit, quænam fuerint hoc ipſo tempore, ſuæ cogitationes.

Epiſt.3.ad Cyriac. tom. 5.

Etenim ego cùm è ciuitate fugarer, nihil horum curabam; ſed dicebam intra memetipſum: ſi quidem vult me regina exulem, agat in exilium: Domini eſt terra, & plenitudo eius. Et ſi vult ſecare, ſecet: idem paſſus eſt Iſaias, ſubſcribat illi. Si vult in pelagus mittere, Ionæ recordabor. Si vult in caminum inijcere, idem paſſi ſunt tres illi pueri. Si me feris vult obijcere, obijciat. Danielis in lacum leonibus obiecti recordabor. Si me lapidare vult, lapidet me: Stephanum habeo primum martyrem ſocium. Si & caput tollere vult, tollat: habeo ſocium Ioannem Baptiſtam. Et ſi ſubſtantiam auferre, auferat: nudus exiui de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. &c.

Diuina mens, altáque.

Quid vidiſti ſol, cum ex vrbe Conſtantinopolitana eiectum vidiſti D. Chryſoſtomum? vidiſti coronatum athletam, ac iam martyrij cādidatum, poſt ſe populum, tanquam triumphantem exercitum ducentem. Quid ſenſiſti cœlum, cum à clauo Chriſtianæ Reipublicæ auulſum ſenſiſti Antiſtitem? tuam ſtellarum ſenſiſti militiam veluti concitatam, & tacitis dicētem linguis, ecce adſumus, vt exulantem S. Chryſoſtomi virtutem, atque adeò regnantem, noſtris ignibus coronemus. Quid toleraſtis elemēta, in tanti viri exilio? ne ſubiret exilium, iure veſtro exceſſiſtis, & illius virtuti, veſtras imperij habenas tradidiſtis. Homo, & Angelus ſilent, laborante Chryſoſtomo, iuſtum volumen heroica virtus D. Chryſoſtomi requireret, quocirca verbis ex epiſtola Innocentij ſummi Pōtificis, ad Arcadium ſcripta, paucis excerptis, hoc recludo ſpeculum: non enim Eccleſia tantùm Conſtātinopolitana mellitæ illius linguæ iacturam fecit, ſed orbis ſub ſole totus ad orbitatem redactus eſt, viro tam diuino amiſſo.

Coronatus athleta, Martyrij candidatus.

Ep. Innoc. Pap. ad Arcad. Imp. cuius initium vox ſanguinis.

Chriſtiani viderint homines, ſi de vlla regis purpura, tale quid dictum ſit. Adeóne virtus D. Chryſoſtomum euexit, vt illo communi patre & ſa-

crorum rege extincto, totus Orbis fuerit Orphanus. Habet virtus à D. Ioanne ſatis purpuræ, vt totum velet mundum, & ſatis vaſtam gloriæ coronam, qua cœlos & elementa cingat. Alta mens vola, & regna.

DECIMVM

SPECVLVM, SANCTI VINCENTII MARTYRIS.

AVDITE (Quirites) audite D. Auguſtinum perorantem, regiam S. Martyris Vincentij agnoſcetis & coronam, & mentem.

Serm. 11. de ſanct. tom. 10. Oſtenditur iudex ferox, tortor cruetus, Martyr inuictus; in cuius corpore pœnis varijs exarato iam tormenta defecerant, & adhuc membra durabant Tot conuicta miraculis perſiſtebat impietas, tot vexata ſupplicijs non ſedebat infirmitas.

Rex & victor S. Vincenti⁹. Quis Rex eſt proclamandus, Martyr, an Tyrannus? ſi victor, Martyr eſt, haud Tyrannus: ſi victus, Tyrannus eſt, haud Martyr Vincentius.

Digitized by Google

Putares quòd cum duraret flamma, non vreret, & tanquam figuli fornax lutum molle ſuſcipiens, duram redderet teſtam. Poterat martyr noſter dicere Daciano: iam non vret ignis tuus carnem meam, quia exaruit ſicut teſta virtus mea. *Regia victoria.*

Virtus flammarum victores ſuos facit,

Quæ hodie regio, quæue prouincia vlla, quouſque vel Romanum imperium, vel Chriſtianum nomen extenditur, natalem non gaudet celebrare Vincentij Diaconi? quis autem hodie vel nomen Daciani audiſſet, niſi Vincentij paſſionem legiſſet? *Potẽtior & clarior S. Vincentius Daciano. id. S. Aug. S. 1.*

Quam regnaſſe dixeris? Daciani crudelitatem, an S. Vincentij benignitatem?

Vicit ergo Dacianum viuens Vincentius, vicit & mortuus. Viuens tormenta calcauit, mortuus maria tranſnatauit. Sed ipſe inter vndas gubernauit cadauer extinctum, qui inter vngulas animum donauit inuictum. Non flexit flamma tortoris cor eius, non merſit aqua maris corpus eius. *idem S. Aug.*

Vbique virtus dominatur, & ſuum oſtendit imperium, & ipſis elementis, tanquam famulis vtitur. Tam flamma, quàm aqua ſuam agnoſcit reginam; cuius in gratiam virtutis *vbique virtus dominatur.*

amatoribus, veluti Cæſaribus obſequitur, quos locupletat perennis immortalitas.

VNDECIMVM

SPECVLVM S. LEVITÆ LAVRENTII.

homil. 1. in feſt. S. Laur.

SANCTVS Ambroſius in laudem D. Laurentij ſatis clarè palmas heroicæ virtuti regias tribuit.

Ardebat itaque extrinſecus beatus martyr tyranni ſæuiētis incendijs, ſed maior illum intrinſecus Chriſti amoris flamma torquebat. Et quamuis rex improbus ligna ſubijceret, incendia maiora ſupponeret: tamen Sanctus Laurentius has flammas fidei calore non ſentit, & dum Chriſti præcepta cogitat, frigidum eſt illi omne, quod patitur. Nec enim poteſt viſceribus ignium tormenta ſentire, qui ſenſibus paradiſi refrigeria poſſidebat. Iacet licet ante pedes tyranni exuſta caro, corpus exanime, nihil tamē detrimēti patitur in terris, cuius animus demorarur in cœlis.

Digitized by Google

Non poteſt vri virtus, etiamſi totus orbis deflagret: neque virtutis cultor flammis abſumi poteſt, veſtis licet corporis abſumatur, immortalis animus, pars hominis potiſſima, viget & efflorescit. Neque vnquam tyrannus regiam D. Laurentij coronam comburere potuit, qui regiæ virtutis flores, è quibus texta erat, attingere nequiuit. Iacet S. martyr ad tyranni pedes in æſtuanti flammarum cubili, at non iacet ad tyranni pedes, illius ſancti pugilis virtus, quæ coronabat flāmis Chriſti martyrem, dum vſurpata per vim tyranni corona ad pedes martyris decideret. *virtus nō vritur.*

Quis enim hoc exemplo nolit pro Chriſto ardere cum Laurentio, vt poſſit à Chriſto cum Laurentio coronari. Detur Chriſtiano pugili ſua corona, quia rex eſt in Chriſti ſtadio. *idem S. Ambr. hom. 2. in eod. feſt.*

S. Auguſtinus nobis indicat, etiam res inanimatas regiam S. Laurentij maieſtatem reueritas fuiſſe. *Serm. 32. de ſanct.*

Verè beatum corpus, quod non ad pœnam funeſtus ignis, vel tormenta, à fide Chriſti immutauit, ſed ad requiem dominicam ſancta religio coronauit. Sed & ipſa flamma ideò ſuſcepit martyrem, non vt eum à fide ſua ignis mutaret, ſed vt probatum domino ſuo redderet. Tali enim in- *Solers ignis, ſagax flamma.*

cendio beata ſunt cõſecrata viſcera, non condemnata.

Proh pudor! melius ignis agnoſcit merita martyris, quàm tyrannus. Veneratur brutum elementum martyrem, quem rationis compos omni dedecore afficit. Credibile eſt ignem tyranni, alias vidiſſe flammas, non ſuis oculis, ſed alienis: ijſque, cum ſe flammam minorum gentium agnouerit, libenter ceſſiſſe. Nec vnquam martyris corpus tetigiſſet, niſi victor ignis imperaſſet, vt ageret quod erat naturalis officij, attamen cum veneratione. Quod iuſſum eſt, facit ignis, ſed cum pudore & rubore, quem videres (virgo) niſi color ignis, affinis roſæ, impediret.

Flammæ regiæ.

Ecquis dubitabit reges proclamare virtutis fautores, poſtquam audierit S. Maximum Epiſcopum Taurinẽſem, Sanctum eſt, fratres, ac Deo placitum vt natalem B. Laurentij præcipua deuotione veneremur, cuius radiãtibus flammis, victrix in hunc quoque diem toto orbe Chriſti coruſcat Eccleſia.

hom. 1. in feſto ſancti Laur.

Cuius diadema regium adeò reful-ſit, ac virtus regia S. martyris? ſatis fuit lucis in flammis tàm heroicæ virtutis, vt æternùm radiet totus Chriſtianus orbis.

Et hinc eſt, chariſſimi, quod trium-

Digitized by Google

phum Beati Laurentij totus vbique mundus conſona hodie deuotione cõcelebrat, hinc quod inſuperabilem fidem eius lætior Roma miratur, quia radijs æterni ſolis accenſus, ignem ſæculi patienter ſuſtinuit, & confidenter euaſit.

Plus detulit noua Roma, Caput mundi, (& merito) D. Laurentij meritis, quàm vetus Roma tribuit ſuis conſulibus, & Cæſaribus: pluriſque fecit regiam Sanctiſſimi martyris virtutem, quàm bellica ſuorum Ducum & Imperatorum facinora. Vnam craticulam maiori in pretio, maiorique in honore habuit, quàm Auguſtorum ſigna, ſtatuas, arcus triumphales, victoriarum inſignia. Quod ſidus illius imperij, ante hunc æterni ſolis radiũ ſplendeſcet? ſeptem reges, veteris Romæ ſeptem pleiades, coràm hoc regio phoſphoro, caliginoſæ nebuloſæque fiunt.

S. Leo mirificè virtutis regnum extollit in palatio S. martyris. *In natiuitate ſancti Laurentij mart. ſerm.*

Plenius eſt, opere docere, quàm voce: in quo excellentiſſimo genere doctrinæ Beatus martyr Laurentius, cuius paſſione dies hodiernus illuſtris eſt; quàm glorioſa polleat dignitate, etiam perſecutores eius ſentire potuerunt, cùm illa mirabilis animi

fortitudo, de Chriſti principaliter amore concepta, non ſolum ipſa non cederet, ſed etiam alios exemplo ſuæ tolerantiæ roboraret.

Nullius imperatoris natalis dies tantum habuit ſplendoris, gloriæ tantum: quantum iſtius ſacri regis, in regno militantis Eccleſiæ nati, & poſt regios labores multitudine innumerabiles, in triumphantis Eccleſiæ imperio numerati. Quæ par dignitas huic heroicæ vir martyris aſſignabitur? tota eſt glorioſa, tota in ſplendoribus Sanctorum. Pudet me, illam coram terrenis dignitatibus vel appellare, nedùm comparare, abſit: longè maiora repetit, quæ ſunt ſuperioris ordinis: longè volat altiùs, glorioſos cœleſtium Regum baltheos requirit, & ſtellati Cephei ignes. Stupet animus, cum illius animi magnitudo ſeſe mortalium oculis obijcit: aut rex eſt in ſacris certaminibus, aut quid ſit eſſe regem, neſcio cùm ſacroſancta antiquitate.

S. Leo pergit: torment. s.

Nihil obtines, nihil proficis, ſæua crudelitas. Subtrahitur inuentis tuis materia mortalis, & Laurentio in cœlos abeunte, tu deficis flammis tuis. Superari charitatis Chriſti flāma non potuit, & ſegnior fuit ignis, qui foris vſſit, quàm qui intus accendit. Sæuiſti

perſecutor in martyrem, ſæuiſti & auxiſti palmam, dum aggeras pœnam. Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem tranſierunt triumphi etiam inſtrumenta ſupplicij.

Si atrociſſimis affecta ſupplicijs virtus nihl de ſuo in animos hominum remittat imperio, remittet, credo, in tranquilliſſimo ſublimis vitę, ſecundiſſimique ſtatus otio? oſtendit in S. Laurentio, ſe rebus omnibus leges dare.

Cui dat B. Petrus Chryſologus diadema, hunc agnoſcimus in regno virtutis regem. Hodiernus dies Beatiſſimi martyris Laurentij corona illuſtratur: cuius egregij martyris merita nulla pars Romani orbis ignorat. *Serm. 135.*

Notior fuit corona D. Laurentij Rom. imperio, quàm Cęſarum aquilę: notioraque illius merita, quàm Senatus decreta.

Miramur patientiam, donum Dei miremur. Ibi fides non ſolum non arſit, ſed & conſolabatur ardentem. *id. cor. cit* Quare fides conſolabatur ardentem, quia fidelem tenebat promittentem.

Mirare (Chriſtiane) Chriſtianas opes in virtutis amatore incluſas, mirare, inquam, regias mentes, regioſque ſpiritus, qui licet purpuram

non oſtentent in palatijs, magnitudinem animi fortitudinemque, oſtrum cœli & muricem cœleſtis Oceani mirabiliter venditant.

DVODECIMVM

SPECVLVM SS.

QVADRAGINTA MARTYRVM.

POST multa clariſſimorũ virorum exempla, quos ad vnum omnes, purpura cœleſtis aulæ amictos vidimus: vnà coniunctos quadraginta martyres, imò celeberrimos reges, virtus heroica producit: vt ſi quis adhuc de regno virtutis dubitaret, tandem quadraginta coronatis det manus.

D. Baſilius rectè deſcribit regiam animi indolem, regiamque huius nobiliſſimæ coronæ virtutem. Nemo leget, quin exclamaturus ſit, (ô inuicti reges) tantumne roboris & fortitudinis in mortali corpore hæret.

Chriſti milites reges. Vocat ἀνικήτους ϗ γενναίους τοῦ χριστοῦ στρατιώτας, inuictos & generoſos Chriſti

milites: tales milites ſunt reges aureis cœleſtis militiæ torquibus donati. Reges in multis, quòd tyranni minas ſpreuerint, quòd promiſſa neglexerint, quòd honores triuerint, quòd opes reſpuerint, quòd tormenta fortiter ſubierint, quòd blanditias corporis oderint, quòd mortem non timuerint. In hoc reges, quòd dicant, *τί δελεάζεις ἡμᾶς, ὦ θεομάχε, ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ τοῦ ζῶντος*, quid tuis blãditijs conaris (ô Dei oppugnator) nos à Deo viuo auocare, & ſeruire dæmonibus, nobis tua proponendo bona? quid tantum tribuis, quantum auferre ſtudes? odio proſequor donum, quod mulctam ſecum vehit: non admitto gloriam, dedecoris matrem: &c. In hoc reges, quòd dicant, *ταῦτα μὲν γὰρ παρέρχεται, τὰ δὲ ἡμέτερα μένει· μιᾶς ἐπιθυμοῦμεν δωρεᾶς, τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης.* Hæc quidem labuntur, noſtra verò conſiſtunt, vnum nobis eſt in votis iuſtitiæ corona. In hoc magni reges, quòd non deſiderent aureas coronas, gemmea diademata, torques aureos, ſtatuas aureas, monimenta temporis. In hoc inuicti reges, quando exutis veſtibus, *πρὸς τὸν διὰ τοῦ κρύους ἐχώρουν θάνατον*, per frigus & gelu eunt in mortem: in hoc reges, cùm dicunt,

S. Baſ. in 40. mart. hom.

non veſtem exuimus, ſed τ̃ παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποτιθέμεθα, Veterem hominẽ deponimus. In hoc reges, cùm dicant opere, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε τῷ ἱματίῳ τούτῳ τὴν ἁμαρτίαν συναποβάλλοντες: gratias habemus tibi Domine, quòd cum hac veſte peccatum abijcimus: digni reges, qui cœleſti induantur purpura.

Regia vox

Quales fuerint regij heroes, ex hoc videre licet, quòd formidoloſiſſimas inferorum acies fregerint, quòd dæmonem, qui nullum aduerſus eos non mouerat lapidem, deuicerint: omnem rem creatam vafer ille & veterator ſpiritus concitarat, ſed victores è liquido cãpo diſceſſere regij martyres. ἅπασαν γὰρ ἐπ' αὐτοὺς κινήσας τὴν κτίσιν, πάντα εὗρεν ἡττώμενα τῆς τῶν ἀνδρῶν ἀρετῆς. νύκτα δυσήνεμον, πατρίδα, χειμέριον τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, τῶν σωμάτων τὴν γύμνωσιν. Omnem in ipſos mouens creaturam, omnia horum virorum inferiora virtute reperit: noctem vehementiſſimis agitatam ventis, patriam, hibernum anni tempus, nuditatem corporum. Hæc & alia id genus ſuperare, præſertim cum prope eſſet remedium in calido balneo, regum fuit.

D. Baſil. ibid.

Iſta ſuperare ardua, regũ erat.

Quinam reges his fuerunt exornati titulis, quibus hi quadraginta coronati à magno Baſilio?

Ὦ χορὸς ἅγιος· ὦ σύνταγμα ἱερόν· ὦ συνασπισμὸς ἀρραγής· ὦ κοινοὶ φύλακες τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀγαθοὶ κοινωνοὶ φροντίδων, δεήσεως συνεργοί, πρεσβευταὶ δυνατώτατοι, ἀστέρες τῆς οἰκουμένης, ἄνθη τῶν ἐκκλησιῶν. O ſancte chore, ô cohors ſacra, ô propugnaculum quod frangi nequit, ô communes humani generis cuſtodes, ô boni curarum conſortes, precationis coadiutores, potentiſſimi legati, totius orbis ſidera, flores eccleſiarum: vos terra non occuluit, ſed cœlum ſuſcepit, portæ paradiſi vobis patuerunt. Dignum ſpectaculum exercitui angelorum, dignum Patriarchis, Prophetis, iuſtis: viri in florenti ætate, vitam ſpernentes, Deũ amori parentum & liberum præferentes, hanc fluxam & caducam agẽdi viuendique rationem contempſerunt, vt Deum in ſuis membris mirificè cohoneſtarent, facti ſpectaculum mundo, angelis & hominibus.

Regibus ſacru cœli patent portæ.

Tandem concludit diuinus ille vir, *ἓν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἅπαντες ἀναστήσαντες τρόπαιον, ἑνὶ δὲ τῷ στεφάνῳ τῆς δικαιοσύνης κατεκοσμήθησαν.*

Vnum omnes pro pietate trophæũ excitarunt, & vna corona iuſtitiæ exornati ſunt.

Hæc duo, ſupra omnes antiquitatis

QVINTA PARS
HVIVS OPERIS.

NOBILISSIMA REGIÆ VIRTVTIS STEMMATA.

STEMMATA mortalium paſſim à ſcriptoribus commendantur, cum ſint Regum, principum, & nobilium inſignes quidam characteres, quibus ſuas familias diſtingunt & exornant. At mirum eſt virtutis heroïcæ ſtemmatum apud mortales ſilentium, licet nihil lucis, nihil ſplendoris habeant patritiorum inſignia, ſi virtutis χρώματα non præluceant. Hoc igitur opere, aliam inibo viam, ſuperiorum ætatum ſcriptoribus prorſus alienam: nam duntaxat regiæ virtutis mouebo arma, nullâque omninò gentilitiorum ſtemmatum mentionem faciam. Satis mihi erit penſi, ſi poſſim efficere. vt tàm nobilis Dominæ, qualis eſt admiranda virtus, glorioſa inſignia omnibus pateant. Cui melius afflabit

Digitized by Google

aura calami, quàm inſignis virtutis ſtemmati? ſequor in primis aſtra, hoc in ordine ſignorum, ſiquidem prima ſunt magnarum virtutum ϛεφανώματα Cum regalis virtus ſuam à cœlo trahat originem, à cœlorum quoque imaginibus prima ſuæ diuinæ nobilitatis ſtemmata deducit. Rectè quidem, ibi ſubminiſtrantur ornamenta, vbi res ipſa naturam induit. Primam lucem inter aſtrorum faces vidit, prima etiam eorum ſigilla tulit. Non poteſt virtus ſuam tegere nobilitatem, tot illam produnt, quot in cœlo lucent ſidera. Nec tenebris obuolui poteſt, vbi ſunt tot ignes, quot Orbes. Patiatur, neceſſe eſt, fruſtra reclamante humilitate, ſua detegi σήματα, quæ ſunt familiæ Arma.

PRIMA

REGIÆ VIRTVTIS STEMMATA,

CLARISSIMA COELORVM ASTRA.

QVI hoc in mundi theatro præclarè diſſeruerunt, & acutè philoſophati ſunt, mẽtem hominis cum cœlo, non minus appoſitè, quàm argutè compararunt. Sed cum ipſum cœlum non ſit aliquod rude opus & impolitum, ſed elegans & concinnum, ſummaque elaboratum induſtria, ſuo non caret ornamento. Neque etiam hominis animum inanem & vacuum, omnique deſtitutum ornatu intelligebant, at omni genere ſingularium virtutum exornatiſſimũ. Conſiderabant ex vna parte cœlum, pulcherrimum totius naturæ ſpectaculum: ex altera animum, nobiliſſimum diuinæ poteſtatis opificium. Tot & tantos aſtrorum ignes, quibus cœlum collucet, & diſtinguitur, ſuſpiciebant etiam tot & tantas virtutum faces, quibus animus viri probi miri-

ficè ſplendeſcit. Agnoſcebant ſtellas cœleſtis arcis inſignia, & cœleſtis animi virtutes in numero inſignium reponebant. Mutabant ſortes vtriuſque partis, nomine Stemmatum non mutato: vocabant virtutes aſtra cœlorum, & aſtra virtutes animorum: cum loquerentur de animo, ſæpius cum leni quadam tranſlatione, cœli nomen vſurpabāt, vt mollius & ornatius, de ſtellis, virtutum loco ſurrogatis, præclarum ſermonem inſtituerēt. Et certè, quàm benè veteris memoriæ homines coniecerint, cùm regias virtutes, cum ipſis ſtellis contulerint, imò lucidiſſima immortalium mentium ſidera vocarint, vtriuſque rei ſimilitudo comprobauit. Dicunt ſtellas eximia eſſe cœlorum ornamēta, quod quidem ſacri codices teſtantur, vbi ita loquuntur, igitur perfecti ſunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum: dicunt quoque virtutes, ſtellas animorum, eorundem eſſe peruenuſtos ornatus. Quid ſtellis ornatius? ait B. Chryſologus: quid ipſis etiam virtutibus? doctus Philo huic opinioni ſubſcripſit, dicendo, γῆς δὲ καὶ οὐρανοῦ διακοσμηθέντων τοῖς προσήκουσι κόσμοις, terra, cœloque ſuis inſtructis ornamentis. Pulchra ſunt cœleſtis domus décora ſtellarum ignes, verùm quo

διεκόσμει τὸν οὐρανὸν παγκάλῳ καὶ θεοειδεστάτῳ κόσμῳ. in mundi opere, Philo.

Geneſ. 2. πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν.

Serm. 101.

de mundi opificio.

nobilior eſt iuſti animus cœlo, eò venuſtiores ſunt aſtris virtutes. Si ſtellata illa virtutis facies videri poſſet, à globis cœleſtibus oculi auocarentur. Volunt ſtellas lucere toti terrarum orbi, ſuamque lucem communicare liberaliter: volunt quoque virtutes ſuas facies accendere, ad mentem hominis illuſtrandam, & vnà longius ignorantiæ tenebras, vi luminis, propulſandas. Belle ſapiens ille ἐν κόσμῳ Judæus, aſtra vocat Lucifera, (τοῖς πυρὶ φωσφόροις ἄστροις) nec hoc titulo virtutes priuandæ ſunt, nam verè ſunt Luciferæ. Audimus diuinum Oraculum, cum de ſtellarum vſu loquitur: ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos: B. Baſilius agnoſcit neceſſitatem vitæ humanæ ſiderum, ἀναγκαῖαι πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον αἱ ἀπὸ τῶν φωστήρων σημειώσεις. neceſſariæ ſunt ad vitam humanam ſtellarum obſeruationes. S. Ambroſius illius inſiſtit veſtigijs: fecit ergo Solem, & Lunam, & ſtellas, & præſtituit illis menſuras temporum: Soli diurnas, Lunæ, ſtelliſque nocturnas, vt iſte augeat diei gratiam, illæ vmbram, tenebraſque illuminent. Diuiſa tempora habent, pareſque menſuras, pro menſium vicibus Sol & Luna cum ſtellis, & ſunt in ſigna. Habent quoque virtutes heroicæ, quod harum

Geneſ. 1.

Hom 6. in hexaem

cap. 4. l. 4 hexaem.

motus doceat ſcientiam optimè tranſigendi temporis, notet labilium rerum conuerſiones, breuis vitæ curriculum, viciſſitudines dierum, menſium, & annorum intra mortis ſpatia: habet earum curſus diuerſos ſignorum vſus humano generi vtiliſſimos. Et quod dicit D. Chryſoſtomus de ſtellis, idem de virtutibus dicendum eſt:

Hom 4. in Geneſ. καὶ γὰρ ὁ κυβερνήτης πρὸς τὸν τούτων δρόμον ὁρῶν καὶ ἀτενίζων εἰς τὸν οὐρανὸν, &c. Etenim gubernator ad harum curſum ſpectans, & in cœlum acriter intuens, & omnia diligenter addiſcens, nauigationem aggreditur, maria trāſmittit, & in caliginoſiſſima nocte, ex aſpectu ſtellarum nauim regit, ſuaque arte ſecum nauigantibus ſalutem affert. Quem fugit eidem eſſe vſui heroicas virtutes, ſiquidem viri probi ad earum lucem & amuſſim totum vitæ ſpatium decurrunt, ſuaque omnia tam dicta, quam facta, ad earundem curſum, motumque componunt. Pergit os aureum, καὶ ὁ γεωπόνος, ſic & agricola hinc diſcit, quando tempus eſt ſerendi, perfringendi glebas, & arandi, acuendi falcem, demetendi fruges. Si hoc ex aſtris addiſcitur, illud quoque è virtutibus habetur, quando ſunt earum dandi ſatus, quando in palæſtra vitæ humanæ agendum, quā-

dove patiendum, quando fructus colligendi, non ignoratur. Hîc audiendus eſt vnus è doctiſſimis Iudæis, qui de ſiderum vſu ita philoſophatur: γεγόνασι δ᾽ ὥσπερ αὐτὸς εἶπεν, factæ ſunt autem, vt ipſe ait, non ſolum vt luce terram compleant, ſed etiam vt res futuras ſignificent. Aut enim ex eorum ortu, & occaſu, deliquiove; aut aſcenſu, deſcenſuve, alijſq; motuum differentijs, homines de futuris conijciunt, fructuum copiam, aut inopiam, animantium prouentum, peſtemve, ſudum, & nubilum, ſerenitatē aëris, & procellas ventorum, fluuiorum reſtagnationes, & ſiccitates, maris tranquillitatem, & tempeſtatem, præpoſteras annuarum horarum vices, vel æſtate hyemante, vel hyeme æſtuante, vel dum ver autumnum refert, & contra autumnus vernum tempus. Idem de virtutibus philoſophandum eſt. Non modo hominum animos illuminant, verùm ex earum ortu, & obitu, intenſione vel remiſſione, varijſque motionum diſcriminibus, viri ſapientes mira conijciunt, quæ ad hominis ſtatum multum conferunt, aut de eodem plurimum detrahũt. Oriunturne virtutes, creſcunt, aſcendunt, promouentur vſque ad ſummum perfectionis verticem? quàm ſerenum eſt

In lib. de mundi opificio.

Digitized by Google

animæ cœlum, quàm lætus dies, quàm benignus mentis oculus, quàm puri affectus, quàm moderatę cupiditates, ſummus eſt omnium ſenſuum prouentus, ſumma diuinarum cogitationum vbertas, plena eſt bonis memoria, viget fides in intellectu, animus ſperat æternum diem, voluntas accenſa charitatis face ſuauiter æſtuat. Quod ſi virtutes obeant, & inſtar aſtrorum occidant, cœlum mentis totum eſt caliginoſum & nebuloſum, omnis tranquillitas perturbatur, detrectant imperium concupiſcendi & iraſcendi partes, inſurgunt in rationem inſolentes libidines, maxima eſt bonorum omnium inopia, cœci turbines homines agitant, in deterius omnia abeunt, præpoſterè res aguntur, corpus imperat, anima ſubiacet, ſoluitur hominis ſtatus. Vult Plato ſidera eſſe cœlorum ἐμβλήματα, argutè quidem, cum emblema ſit, quod cuipiam operi inijcitur & inſeritur, ornatus ergò. Certum eſt, iſta cœleſtis palatij emblemata, ſi locum teneant in cœli parietibus, dicenda eſſe vermiculata, noſtro loquendi more: ſi in cœli pauimento, teſſellata. Neque quis aberrarit à ſcopo, qui virtutes animorum emblemata nominarit, nam cùm probæ ſint homi-

ἀγάλματα θεῖα καὶ περικαλλίστατα. Philo in coſmographia.

num animæ, vaſa dicuntur aurea, quorum ornamenta ſunt emblemata, nimirum regius virtutum apparatus. Placet Heſiodo cœlum aſtris coronare.

ἄστρα τε λαμπετόωντα τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται de illius mente ſtellæ ſunt cœleſtis domus ſplendiſſimæ coronæ: in eodem ſtatu, virtutes animos coronant, quocirca tales coronæ lucent, & beatis mentibus admirationi ſunt. Pulchrum eſt cœlum aſtris coronatum, at mens pulchrior coronata virtutibus. Nec ingenijs poëtarum diſplicebit, ſi ſtellas τεύχεα agnoſcamus, & ita cœleſtis officinæ arma proclamemus. Nemo facilè negauerit virtutes tanquam optimam animorum eſſe πανοπλίαν. Arma iuſtitiæ, quæ ita vocantur ab Apoſtolo, ſunt cuiuſlibet virtutis arma, quæ ſunt vſui Chriſtiano militi aduerſus ſceleratorum turbas, dæmoniſque factionem. Noctis oculos antiqui ſtella nominarunt, quibus cœlum benignè terras, & maria intuetur. In hac vita eximiæ virtutes oculorum officio funguntur, & ſummopere ſeruiunt animis mortalium, qui in tanta rerum cæcitate verſantur. Sacra ſunt ora cœli, ſidera, audi poëtam.

In theogonia.

Inde tot ſtellarum collucentium illos oculos. pli. l. 2. c. 5.

8. *Æneid.*

Qualis vbi oceani perfuſus lucifer vnda,

Quem venus ante alios aſtrorum diligit ignes:
Extulit os ſacrum cœlo, tenebraſque reſoluit.

Sacra ſunt animi, & ora, & verba, virtutes, nec loquuntur, niſi ſacra. De mente regij vatis, cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Quæro linguas, ſtellas audio, quæ dicunt, ecce adſumus: inſuper D. Auguſtinum audio, qui ait, de Magis loquens, & de gentilibus: nobis hoc lingua nuntiauit Apoſtolorum, ſtella illis tanquam lingua cœlorum. Linguas animi, iuſti viri multas habent, quas virtutes nominant. Earum idiomata ij duntaxat intelligunt, qui iuſtè viuunt. In multis ſacrarum paginarum locis vocantur ſtellæ militia cœli, ita de Manaſſe Eccleſiæ filio, & adorauit omnem militiam cœli: Septuaginta, ϰαὶ προσεκύνησε πάσῃ τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ. Pulchra ſanè eſt aſtrorum acies, pulchrè inſtructa ſtellarum caſtra: aſt longè pulchrior eſt illuſtrium virtutum exercitus, qui mentem iuſti viri circumuallat, nihil eſt illo fortius, nihil gratioſius, nihil terribilius. Rectè Philo, στρατὸς δὲ θεῖος ἀρεταί, φιλοθέων ὑπέρμαχοι ψυχῶν, diuinus

Pſal. 18.

Serm. 30. de temp.

4. Reg. cap. 21.

Lib. de agricultura.

Digitized by Google

exercitus, virtutes, animarum Dei amantium propugnatrices. Acutè magnus Eccleſiaſticus aſſerit formoſitatem cœleſtem eſſe ſiderum gloriam (κάλλος ὐρανοῦ δόξα ἄστρων) pulchritudo cœli glo ia ſtellarum. Venuſtas animæ, decus virtutum. A cœlo ſi ſtellas auoces, pulchritudinem auocas: ab anima, ſi virtutes amoueas, decus amoues: reddis cœlo ſtellas, ſpeciem reſtituis: reddis animæ virtutes, formam dignitatis & venuſtatis reponis. Si picturas cœli attendere velimus, tot erunt nobis imagines, quot ſunt ſtellæ: ita placet Aſtrologis, cœleſtibus illis tabulis principem naturæ authorem ſuperûm domum exornaſſe. Non minus ſingulares virtutes iuſtorum animos, veluti regia palatia exornant, cum ſint picturæ, Appellis, & Parrhaſij longè nobiliores, nihilque ſtellatis imaginibus cedant. Nihil cedit ſolis imagini charitatis ſpecies, nihil Lunæ virginalis puritas, nihil Marti fortitudo, nihil Phoſphoro vigilantia, nihil Mercurio prudentia, nihil Saturno temperantia, nihil Libræ iuſtitia, nihil Piſcibus pœnitentia, nihil Cepheo ſacer amor, nihil Orioni humilitas, nihil Andromede innocentia, nihil Cygno candor, nihil Gemi- Cap. 43.

nis vera amicitia, nihil Pegaſo agendi celeritas, nihil Aquilæ vis contemplationis, deniquc virtutum picturis, cedant oportet cœlorum picturæ. Neque penicillus de victoria ſeſe efferet, cum vtriuſque picturæ ſuperioris, & inferioris ſit idem artifex, nimirum diuinus. Hic penicillus prima regiæ virtutis inſignia ſtellis illigauit, coloreſque reſperſit, non ſatis fortè notos corporeis oculis, at notiores ſagacis, & pij hominis obtutui.

SOLIS RADII,

SECVNDA REGIÆ VIRTVTIS STEMMATA.

QVID ſolis radijs pulchrius? quid clarius? quid nobilius? quid virtutis radijs venuſtius? quid nitidius? quid præſtantius? in ſole radij, in animo virtutes: in radijs fulgor, in virtutibus venuſtas: in animo nobilitas, in ſole nitor. Radij ſolis totum orbem illuſtrant, radij virtutis animum, eiuſque facultates illuminant: ad primos ſo-

Digitized by Google

lis radios nox fugit, & multus redit labor, quem ſignat tragicus, vbi canit.

Iam rara micant ſidera prono
Languida mundo: nox victa vagos
Contrahit ignes: luce renata
Cogit nitidum Phoſphoros agmen. &c. Seneca choro 1. herc. furent.
Labor exoritur durus, & omnes
Agitat curas, aperitque domos
Pallor: gelida cana pruina,
Grege dimiſſo, pabula carpit. &c.
Carbaſa ventis
Credit dubius nauita vitæ:
Laxos aura complente ſinus.
Hic exeſis pendens ſcopulis,
Aut deceptos inſtruit hamos:
Aut ſuſpenſus ſpectat preſſa
Præmia dextra: ſentit tremulum
Linea Piſcem
Hæc innocua quibus eſt vita
Tranquilla quies, & læta ſuo
Paruoque domus, ſpes & in agris.
Turbine magno ſpes ſollicitæ
Vrbibus errant, trepidique metus.
Ille ſuperbos aditus regum
Duraſque fores expers ſomni
Colit: hic nullo fine beatus
Componit opes, gazis inhians,
Et congeſto pauper in auro eſt.
Illum populi fauor attonitum,
Fluctúque magis mobile vulgus
Aura tumidum, tollit inanem.

Digitized by Google

Hic clamoſi rabioſa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat, nouit paucos
Secura quies:

Ad primos virtutis radios, nox fugit vitiorum, & honeſtus operum rationis numeros complentium labor naſcitur, de quo SS. PP.

S. Naz in beatit. diuerſ. vit.

Δάκρυα πᾶσιν ἄριστον, ἀϋπνίη τε, πόνοιτε,
Καὶ λύσαι παθέων ἀργαλέων κατοχήν.

Probus labor ſuſcipitur, huic ſimilis, de quo ad Paulum Presbyterum S. Iſidorus, cum ait, Sacris initiato pro opibus, eſt virtutis ornamentum, pro voluptate caſtitas, pro luxu frugalitas, pro lætitia eorum, quibus præeſt, ad virtutem incrementum. Lucentibus heroïcarum virtutum radijs, Chriſto laboratur, & ſuperis. Neque vnquam hi ſoli ſunt virtutis radij, cum in ſalutis opus incumbendum ſit, ſed eos antecedit Sancti Spiritus radius, de quo S. Eccleſia, cum illius aduentum imploret: Veni Sancte Spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium. Quàm præclarè de ſacroſancto radio D. Iuſtinianus: quemadmodum commeantibus in nocte per ignotas regiones, ſeu difficiles vel itinera à latronibus occupata, atque circumſepta periculis, prorſus neceſſarius eſt dux: ita peregrinantibus in regio-

ep. 359. l. 3 epiſt.

De perfectionis gradibus cap. 6.

Digitized by Google

ne vmbræ mortis, videlicet, in hac vita,quæ tentationibus, ſpiritualibus laqueis,ignorantiæ tenebris,& diuerſorum inimicorum inſidijs eſt referta, oportuna eſt lux,non illa quæ naturalibus fomentis nutritur,vt ardeat:ſed neque illa, quæ ſolis, lunæ aut ſtellarum ſplendoribus irradiat terram, corporeiſque inſpicitur oculis, atque communis eſt pecoribus, volucribus, & hominibus, ſed quæ rationali communicatur creaturæ, fide percipitur, mẽtis puritate cernitur, gratis à Deo infunditur, & deſuper verbo inſpirante donatur. Vates regius notat, ad primos ſolis radios, feras ſuas repetere latebras, & homines nouos labores aggredi. Ortus eſt ſol, & congregati ſunt (Catuli Leonum) & in cubilibus ſuis collocabuntur. Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam. Ad primos etiam virtutum radios, omnis agreſtium vitiorum turba latebras quærit, dum humanum genus præclara facinora ſuſcipit. * Qui lippiunt oculis, aut qui laborant, ſolis radios ferre nequeunt: multò minus cæcæ mentes,aut parum perſpicaces, virtutum radios ferre poſſunt. Benè D. Laurentius nempe ſicut ægris oculis corporalibus odioſa eſt viſibilis lux;

Pſ. 103.

De perfect. grad. c. 6.

æquè animæ peccatrici & peccatorum in delectatione obrutæ, ſapientiæ diuinæ oneroſum eſt lumen, quoniam radiorum illius fulgẽtium capax eſſe non valet. Ad primos ſolis radios tota natura detegitur, quæ in cæcæ noctis caligine latebat, αἱ τῶν σωμάτων ἀμύθητοι ποιότητες διέφαινον, innumeræ corporum qualitates eluxerunt, πολύμορφοι τῶν χρωμάτων καὶ σχημάτων ἰδέαι, multiformes cœlorum & figurarum ſpecies, hîc comparent montes, illic valles, hîc aperti campi, illic opacæ ſyluæ, hîc amnes, illic vrbes, hîc naturæ opes, illic artis induſtriæ. Ad primos virtutis radios tota hominis natura cognoſcitur, quæ ſit vis ingenij, quæ felicitas memoriæ, quæ iudicij præſtantia & acrimonia, quæ voluntatis motio, quis ſenſuum tam interiorum, quam exteriorum concinnus ordo. Hîc dat ſe in aſpectum magnitudo animi, illic in imo loco ſedet humilitas; hîc aperitur mentis ſinceritas, illic ſubſidet innocentia; hîc fluit miſeratio, illic ſtat conſtantia; hîc lucẽt bonæ indolis flammæ, illic gratiæ fontes labuntur. Elegauter Pindarus ſolis lucem & radium παῖδ' ἀλίου, vocat: alter τῆς ἡμέρας γέλωτα, diei riſum: ſed longè melius virtutem ſolis

Philo de Monarch.

παῖδ᾽ ἀλίου. Ode 2. Olymp.

iuſtitiæ filiam,& æterni diei voluptatem vocare licet. Et quidem ad ſolius virtutis radios, mens hominis recreatur, & mirificè geſtit. Virtutis opus illi riſus eſt, illi ſingularis oblectatio. Si ita antiquis illud Heſiodium arriſit,cum radios ſolis oculos appellauit,

ἠέλιος φαέθων ποτιδέρκεται ἀκτίνεσσι, *Heſiod. in theogonia.*

quantò magis arridere debet, ſi radij virtutis, oculi mentis appellentur: quàm pulchri ſunt iſti oculi, quàm blandi,diuinos amores ſpirāt,& nunquam tabeſcunt inuidia. Dentur ſolis radij,quæ lux eſt aurea, tanquam ſummo numini veſtimentum, iuxta illud Prophetæ, amictus lumine ſicut veſtimento: dentur quoque virtutis radij tanquam animæ veſtis, iuxta D. Nazianzeni mentem, ἱμάτιος ἐσθής, aut cum Gręcis dicatur ἀκτινοειδής, radiata toga. Chriſtus ait, Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona,& glorificent patrẽ veſtrum qui in cœlis eſt. Hæc lux radios virtutis indicat, nimirum ipſa virtutum opera, quæ ſunt de natura radiorum, oculi nequeunt. Benè S. Peluſiota: Luceat lux veſtra, dictum eſt,non vt noſmet ipſos iactemus, ſed quia bonum opus taceri ſe non patiatur,vt maximè id occultent ij, qui faciunt. Quemadmodum enim fax in

Pſ. 103.

Math. 5.

illum nocte apparens, ſua ſponte oculos ad ſe allicit: ſic & virtus, quãuis inuitis ac nolentibus ſuis poſſeſſoribus, omnes homines illuminare apta, & nata eſt. D. Chryſoſtomus lucem ſenſibilem diſtinguit à ſpiritali, primam vocat τὸ φῶς αἰσθητὸν, alteram τὸ νοητὸν φῶς, dicit primam, σκότος ὀρώμενον, viſibiles tenebras expellere, alteram τῆς πλάνης τὸ σκότος, erroris tenebras diſſipare. Conſtat principem lucem, principemque radium eſſe Chriſtum, de quo S. Ioannes, Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Conſtat angelos eſſe alias quoque lucis faces, & inſuper homines alios eſſe ſplendores, vti optimè philoſophatur magnus Nazianzenus: addo virtutem, aliam eſſe lucem, aliumque eſſe radium, (cum radius nihil ſit aliud, quàm lux) huncque lucis radium, vitiorum caliginem arcere.

lumen ſenſile. *hom. 3. in geneſim.* *Lumen intellectile.* *Ioann. 1.* *Orat. de S. baptiſmo.*

PHILOSOPHIA D. PAVLI, quoad Arma Lucis.

Rom. 13.

DEpoſitis igitur operibus tenebrarum, induamus arma lucis, τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. per opera tenebrarum, peccata intelligit, nam qui malè agit, odit lucem, & tenebras

conſectatur, in ijſque ſcelera contrahit. Per arma lucis, vel ipſos virtutum habitus accipit, vel earum acta, quæ ſine dubio ſunt lucis arma. Quidni etiam ſtemmata? quæ etiam ſunt Gentilitia (vt ita loquar) Chriſtianæ nobilitatis, & familiæ arma. S. Athanaſius dicit arma lucis eſſe virtutes, τὰ δ' ὅπλα τοῦ φωτὸς ἐκείνου εἰσὶν αἱ ἀρεταί. Arma verò illius lucis ſunt virtutes. Ideò Chriſtus quoque dixit, dum lucem habetis, ambulate, ne tenebræ vos apprehendant. φῶς δὲ τὰς ἀρετὰς ἐκάλεσεν, vbi lucem virtutes vocauit, quos, homo, dum viuit, exercere poteſt. Poſt mortem enim eas reperire non poterit.

In reſponſione quæſtio 57. interpret. parab. S. ſcript.

AVRORA,

TERTIVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

NEMINEM latet primum lucis aduentum, cui nomen auroræ eſt, eſſe humano generi, longè gratiſſimum. Qui orientem vidit diem, naſcentem vidit auroram, imò natam, nam prima diei fax,

faces præfert, illiuſque geſtat ſtemmata. Equidem ſacra virtus mentis aurora eſt, cui non minus affert voluptatis & ſolatij, quàm aurora infirmo, viatori, rerum indagatori. Illius aſpectus creat admirationem, quomodo non crearet oblectationem? vbi purpuraſcit, regius induitur animus: vbi exalbeſcit, veſtitur innocentia: vbi igneſcit, ſacer amor accedit: vbi roſas ſpargit, virginitas aduolat: vbi palleſcit, ſubit pœnitentia: vbi erubeſcit, caſtus pudor viget: vbi flaueſcit, aurea naſcitur dilectio: vbi cœleſtem trabeam induit, fit animus angelicus. Placet Homero ῥοδοδάκτυλος ἠώ, roſeis aurora in digitis, qui digiti, iuxta Scholiaſtem, ſunt ſolis radij: εἶεν δ᾽ ἂν ἠοῦς δάκτυλοι, κατ᾽ ἀλληγορίαν, αἱ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες: ſint autem auroræ digiti, ſecundum allegoriam, ſolis radij. Ipſa virtus digitos habet roſeos, illiuſque opera ſunt roſea, benè olent, & nemini nocent. Nonne & ipſa virtus digitus Dei eſt, quicquid verò digitus Dei tangit, roſa fit. Arridet quoque eidem poëtæ aurora κροκόπεπλος, croceo velata panno: placet & aureus virtuti peplus, quo animum velat inſigniter: 2. Odiſſ.

Etiam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile,

Longè nobilius eſt aureæ virtuti cubile, vnde præclarũ quodque opus exſurgit. Placet eidẽ Homero χρυσόθρονος ἠὼς, cui aureum dat thronum: multò magis vitutem aureum decet ſolium, cum ſit regina mentium. Placet eidem λευκοθέα, quam albam Deam vocant: at plus placet ſincera virtus & omninò candida, quæ nihil doli, nihilque fraudis habet. Placet Theocrito λεύκιππος cum dicit in Iouis palatium recurrere: at remotis fabulis, ipſa virtus equis albis melius, & celerius currit, ipſamque mentem ad cœleſte domicilium tranſmittit. Dicatur aurora mater diei: dicetur & virtus parens lucidi operis: dicatur ſolis nuntia, dicetur & virtus æternæ lucis internuntia: dicatur διὸς ἄγγελος, dicetur virtus Dei interpres: dicatur decus matutinum, dicetur & virtus: dicatur ἄνθος ἡμέρας, flos diei, dicetur virtus: dicatur roris vehiculum, dicetur & virtus: denique dicatur primum lucis imperium, dicetur & virtus princeps animæ regnum. Hoc virtutis ſtemma multùm à Beata Virgine nobilitatur,

Ἰλιάδ. ξ.

In hyla idyll.

de qua dicitur, quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi Aurora conſurgens, verè omnibus virtutum inſignibus erat exornata, & multa virtutis ope, auroram myſticam generabat. *Cant. 6.*

IRIS,

QVARTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

AVDIO Eccleſiaſticum, & illius ſermonem demiror: Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valdè ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo. Gyrauit cœlum in circuitu gloriæ ſuæ, manus excelſi aperuerunt illum. * Arcum appellat, cœleſtem nimirum, & in hoc, terrenis arcubus ſuperiorem, adeò perfectum & ſingularem in opere, vt ſapiens, homines inuitet, ad eum ſingulariter commendandum, qui illius lineamenta ſine pigmentis, in nube tam feliciter expreſſit. Dicit eſſe ſpecioſum in ſplendore ſuo. Et certè tam eſt formoſum opus, tam venuſtum, vt præ illius pulchritudine, elegantes poëtæ, fictis rebus, aſſeruerint eſſe Thauman- *Cap. 43.*

tis ſobolem. Nam quæ ſunt eximiæ venuſtatis, admirationem ſui non mediocrem concitare ſolent. Specioſus eſt arcus in ſplendore, quia fit ex reflexis, ab oppoſita nube, ſolis radijs: ita Plutarchus, ἀνάγκη πᾶσαν ἶριν ἄντικρυς ἡλίου φαίνεσθαι, ὅτι ἡ ὄψις περιαποσπῶσα τὸ ῥαῦλον ἀνακλᾶται, neceſſe eſt omnem Irim è regione ſolis apparere, cum viſus qui in guttas aquæ incidit, reflectitur. S. Chryſoſtomus, Irim dico, quam aliqui fieri dicunt ſole ſuos in nubes vibrante radios. Solis oculus pictor eſt, nubes eſt tela, iris pictura eſt, quæ fit opera radij, veluti penicilli:

l. 3. de plac. phil. cap. 5.

hom 12. in geneſ.

4. Æneid.

Mille trahens varios aduerſo ſole colores.

Addit ſapiens, gyrauit cœlum in circuitu gloriæ ſuæ. Verè iris pulcher eſt ſemicirculus, vt ait Panopolitanus,

Lib. 2. Dioniſius.

Χλωρὰ μελαγχροιδρόφω ῥοδοειδεῖ λευκὰ κεράσας.

Sed melius Ariſtoteles componit ex puniceo, viridi, & violaceo, & ex horum colorum vicinitate, etiam flaueſcit hemyciclus. Formoſus eſt hic gyrus, & induſtriè compoſitus; Mathematicis eſt admirationi, & pictoribus ſtupori, illi cedit circinus, cedit penicillus? vincuntur artes,

toɔa

tota gloria eſt magiſtri. Hanc gyri gloriam videtur attigiſſe ἀμογίπως l. 5. ſylu.
Statius,

Quæque cadit liquidas Iunonia virgo
per auras,
Et picturato pluuium ligat aëra gyro.

Et hoc opus, non eſt artificis hominis, ſed Dei: idcircò concludit, aſſerendo manus excelſi aperuiſſe illum, ſiue ſecundum ſeptuaginta, extendiſſe: nam aiunt χεῖρες ὑψίσου ἐτανύσαν c. 43. eccl.
αὐτό; Imitabor ſapientem, & dicam: vide virtutem, & benedic eum, qui fecit illam: valdè ſpecioſa eſt in ſplendore ſuo: gyrauit mentem in circuitu gloriæ ſuæ: manus Excelſi aperuerunt illam. Oculis animi hæc iris cernenda eſt, non corporeis, nam tota ſpiritus eſt, hæc virtus nobilis. Non dubito, quin ſtatim viſa, plus afficiat, quàm iris cœli: exprimet laudes, non ab inuito ore, ſed ab ipſomet corde ignem eliciet: reuerà iuſtus multam benedictionem impertiet, & authori virtutis, & bonitati. Quis iſtius ſpiritalis arcus pulchritudinem, quis venuſtatis opes enuntiabit? ſi homines in illius formam ora conuerterent, in admirationem raperentur, & exclamarent potiori iure, quàm poëta,

Iri decus cœli, quis te mihi nubibus actam

Detulit in terras? vnde hæc tam clara
9. Æneid. *repentè*
Tempeſtas? video medium diſcedere cœlum.

ſi cœleſtis arcus eſt cœli decus, virtus non minus eſt animi decus, quod licet ſit diuinum, nihilominus cum humanis coniungitur. Virtutis arcus formoſus eſt in ſplendore purpureæ fidei, viridis ſpei, flauæ charitatis. Quidni colores ſacræ iridis florerent? purpuraſcit virtus in fide: vireſcit in ſpe, flaueſcit in charitate. mira eſt huius ſpiritalis iridis pulchritudo. Credes, Philoſophe, virtutem, inſtar cœleſtis arcus, coronare mentem? gyro immortalis gloriæ circumſcribere? nobiliori ſtemmate animum exornare? iſtud opus eſt magiſtræ manus, & ſummæ potentiæ, nam virtus, Excelſi eſt manus. Antiqui Irim, Iunonis nuntiam crede-
18. Iliad. bant, ideò pater Poeſeos ἄγγελον vocat, & Virgilius id confirmat:
9. Æneid. *Irim de cœlo miſit Saturnia Iuno.*
virtutem gratiæ nuntiam, & felicitatis inauguramur: cur non & gloriæ? pulchra eſt cœli corona Iris, quæ ϛέφανος dicitur: nec virtus Iris animi, hoc priuatur elogio, cùm ipſam coronet mentem. Etymologus, arcum cœleſtem, τὴν φήμην nominat, fa-

mam cœli; vera etiam bonaque animæ fama virtus eſt, nec quidpiam melius de homine audiri poteſt, quàm quòd ſit virtute præditus. Ariſtoteles affirmat non tantùm diu, ſed etiam noctu viſam fuiſſe Irim: neque virtus duntaxat in ſole, ſed etiam in tenebris lucet. Mirum eſt, quod refert Plinius de arcu cœleſti, contingit ſæpe etiam quieſcente ea, ſub occaſum ſolis, in quo loco arcus cœleſtis deiecerit capita ſua: & cum à ſiccitate continua immaduit imbre, tunc emittit illum ſuum halitum diuinum è ſole conceptum, cui comparari ſuauitas nulla poſſit. Non poteſt dici, quàm ſuauis ſit virtutis, diuinæ iridis, odor, ſiquidem anima arcu illo attacta, tam ſuauiter olet, vt nihil poſſit ſuauius excogitari: imbres ex illa nati benè olent, & animus illis irrigatus ſuauiſſimos odores emittit. Ioſephus irim, arcum Dei nominat, τόξον γὰρ τὸ τοῦ θεοῦ παρ' αὐτοῖς ἐκεῖνο νομίζεται. Arcus cœleſtis vobis ſignum erit ceſſaturæ meæ iaculationis, nam Iris arcus Dei apud illos habetur. Scitur ipſa virtus, eſſe germanus ſuperûm, & Dei Opt. Max. arcus. Ex hoc arcu tot diuinæ torquentur ſagittæ, quot præclara eduntur virtutum opera. Arcus cœleſtis, ſignum eſt æterni fœderis: ita

3. Meteor.

Lib. 17. nat. hiſt. cap. 5.

Lib. 1. antiq iudaic.

Digitized by Google

Geneſ. 9. Deus, arcum meum pono in nube, & erit in ſignum inter me, & terram.

Virtus quoque ſignum eſt fœderis, quod icit Deus cum homine. S. Ioannes Antiochenus Irim agnoſcit ſignum teſtamenti æterni, σημεῖον
28. Hom. διαθήκης, vel συνθήκης, vel ἐπαγγελίας:
in cap. 9. ita virtus ſignum eſt teſtamenti, ſi-
Geneſ. gnum pacti, ſignum promiſſionis, quod inter Deum, & animum intercedit. καὶ ἡ ὄψις τοῦ σημείου παρεχέτω θαρρεῖν, ὡς οὐκέτι τοιοῦτον κλυδώνιον τὴν οἰκουμένην καταλήψεται. Et aſpectus ſigni (Iridis) fiduciam eis præbeat, quòd nunquam talis tempeſtas terram inuadet. Virtutis perennis aſpectus magnos admouet animos homini, efficitque, vt tandiu ſperet tranquillitatem affectuum, quādiu mentis Iris effloreſcit. Seneca Philoſophus
lib. 1. nat. Irim ſolis imaginem fatetur & ſpe-
quæſt. culum: quare tamen ſi imago ſolis eſt arcus, longè ipſo ſole maior apparet? quia eſt alicuius ſpeculi natura talis, vt maiora multò, quàm videat, oſtendat. habet virtus, quòd ſit ſpecies
ſolis intel- νοητοῦ ἡλίου, vt cum græco loquar Theo-
lectilis. in D. Ath. logo: habet, quòd ſit terſiſſimum
orat. fune. animæ ſpeculum. Cùm in orbem eat
Seneca loc. Iridis facies, vt orbi reddatur: eat
cit. quoque virtus in perfectionis orbem, vt mens eo cohoneſtata perficiatur.

FVLGVR,

QVINTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

QVISNAM noſtrum, rupta nube, ſpiritum illum ignitum, & collucentem aliquando non ſuſpexit? ita Ariſtoteles, κατὰ δὲ τὴν τοῦ νέφους ἔκρηξιν πυρωθὲν τὸ πνεῦμα καὶ λάμψαν, ἀστραπὴ λέγεται. fulgetra eſt ſpiritus ignitus, & coruſcans, dum nubes diſrumpuntur. Ita Seneca, fulgurat, cum repentinum latè lumen emicuit: id euenit, vbi in ignem extenuatus in nubibus aër vertitur, nec vires, quibus longius proſiliat, inuenit. In attritu nubium inflammatio gignitur, cui nomen eſt fulgur: vt natum eſt, includi nequit, in ſolem prodit, lucis opus. Talis eſt eximiæ virtutis natura, quę naſcitur ex attritu duarum legum ſibi inuicem repugnantium, nempe ex conflictu mẽtis, & corporis. Hinc ſpiritalis fulguris ἐκπύρωσις, & lucida incenſio virtutis, quæ ortum habet in luce, & lucis filia, nequit abſcondi in ſinu corporeæ

de mundo.

lib. 2. nat. quæſt.

nubis, ſed neceſſe eſt, vt prodeat, ſeque ſplendeſcere demõſtret. Spiritus eſt flammeus, nubem fugit, & vmbram vitioſæ ſobolis: fulgurat ad ſtuporem oculorum mentis. Qui naturam fulguris attentius conſiderant, incredibilem illius fulgorem admirantur, vim lucis, & intẽſionem, celerrimum motum, continuas alterius diei traiectiones, ſplendores iteratos, additas μαρμαρυγὰς μαρμαρυγαῖς, fulgores innatos fulgoribus, totius aëris inflammationem. Qui ad uirtutis ſtemmata ſe conuertunt, in fulguribus virtutis Arma reperiunt: imprimis, qui ſit virtutis fulgor in anima nobili, vident: quæ ſit vis, & agendi ardor, quæ celeritas in experiendis rebus, quæ continuata pulcherrimorum facinorum ſeries: acta actis immortalitate digna ſuccedunt, vnius officij commẽdatio aliud commendat; ſplẽdorem vitæ ſplendor famæ conſequitur. habet hoc virtus fulgur, vt totam iſtius vitæ noctem, iteratis fulgoribus, illuſtret. Placet aquilarum oculis fulgur, pariterque luce illius oblectantur, atque ſolis radijs: contrà Noctuis, & veſpertilionibus multùm diſplicet, quòd ſint imbecillis luminibus. Peruerſis oculis mortalium, virtutum fulgura officiunt, lynceis

verò & perſpicacibus, miræ ſunt oble-ctationi. Fulgura putauit antiquitas flammas eſſe ſummi Iouis, ad quas alluſit Poëta, dum ait,

Dum flammas Iouis & ſonitus imitatur Olympi. 6. Æneid.

non aberrauit à ſcopo veritatis, qui virtutes, flammas Dei vocauit, cum cor hominis ad benè, ſanctéque viuendum inflamment, eique ſanctitatis iter aperiant. Non illos moror, qui fulgura, lampades aureas, aut lychnos argenteos, aut fulgurantes nubis oculos, aut alatos ignes, aut diſcurrentes aëris nuntios, aut lucidas fulminis animulas nominabunt; at non grauabor virtutes quatere, veluti cœleſtes lampades, quæ lucent in domo Dei, (ſi ſacra audias:) eaſdem accenſas mutabo in lychnos, qui præ ſuo candore argentum ſuperant: eaſdem, mirabor oculos factos, clarius intuentes Argo: eaſdem, alatos ignes cerno, quibus igneſcunt corda, & ſimul alata volant ad cœlum: eaſdem agnoſco ſub formis Dei, & iuſtæ nemeſeos interpretum. ô fulgura Domini mei, quam celeriter curritis, quàm clarè refulgetis, quàm glorioſè fugiendo ſtatis, & ſtando fugitis? vos adorauit cæca gentilitas crebris poppyſmis, & ſæpius applauſit: non *Plin. l.28. cap.2.*

vos adorat Chriſtianus, ſed authorē veſtrum ſanctè veneratur,& in veſtris ſtemmatis regiæ virtutis formas αἰνιγματώδεις agnoſcit, quas magni facit. Propter vos, ô ſpiritalia fulgura, multorum animæ iuſtorum fulgurabunt ad omnem æternitatis memoriam: fulgurabunt triumphantis Eccleſiæ ciues, fulgurabunt varijs exornati virtutibus Heroes, fulgurabunt ſublimes viri, qui horum vi fulgurũ, quandiu hoc in mundi theatro vixerunt, vera ſpectatæ vitæ fulgura extiterunt. Fulgura fuere principes Apoſtolorum, fulgura ſacri Antiſtites Athanaſij, Gregorij, Baſilij, Chryſoſtomi, Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini, Paulini, & alij numero infiniti. Sed illi omnes nunquam ſine virtutis fulguribus, & ſtemmatis, apud ſuos fulguraſſent, vel vi doctrinæ, vel vitæ probitate. Exclamare mihi fas eſt potiori iure, de virtute, quæ eſt πνευματικὴ ἀρετὴ, quàm Ariſtophani, de natiuo fulgure, vbi ille:

In auibus. ὦ μέγα χρύσεον ἀστεροπῆς φάος,
ὦ Διὸς ἄμβροτον ἔγχος πυρφόρον.
O magnum aureum fulguris lumen:
O Iouis immortalis haſta ignifera.

ô magnum, & verè aureum virtutis lumen: ô Dei immortalis arma flammea: meliùs luces, ſancta virtus, ful-

gure: meliùs feris, haſta Iouis ignea: lumen in auro es charitatis: haſta in probitatis officina: fugas tenebras vitiorum: feris dæmonum cateruas, i lux, & haſta.

NVBES,

SEXTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

AGEDVM, ora conuerte in cœlum, nubes tibi occurret in via, qnæ nihil aliud eſt, de mente Philoſophi, quàm πάχος ἀτμῶδες συνεςραμμένον γόνιμον ὕδατος. Vnde Apuleius, aër actus in nubem, nubilum denſat, & ea craſſitudo aquarum fœtu grauidatur. Mihi nubes eſt, vapor ab humido loco, vi ſolis attractus, ſuſpenſus in medio aëre, vbi in nubem fuerit coactus, illam huc & illuc venti deferunt, cuius vmbra grata eſt animanti, cuius aqua feraces reddit agros, cuius naturæ vſus prodeſt omnibus. Non eſt obſcurum regiæ virtutis inſigne, licet de more, nubes opacet. Prodit in ſtemmate virtutem, ſed bona fide. Virtus, ſacer

de mundo Ariſtot.

de mundo Apul.

eſt liquor,& pellucidus,à ſole iuſtitiæ expreſſus, & quidem ab humili, molliqueꞌ mente, qui poſteą velut in vtre ſacro includitur, quem clementes auræ benigniùs deferunt, ad varias animi facultates leniter recreandas, cuius aqua feraciſſima eſt, & vmbraculum ſuauiſſimum. Scimus nubem quandam apud Iudæam gẽtem fuiſſe, & admirabilem,& myſticam, quæ diu, inſtar columnæ, dux fuit Iſraëlitis viæ. De qua author imperfectus: vidit &c. Columnam nubis in die, ac ignis in nocte, populorum multitudini ducem oſtenſam. Doctus Philo, fertur illo tempore accidiſſe ingens miraculum, quale nunquam auditum fuerat poſt hominum memoriã. Præcedebat populum nubes in magnæ columnæ ſpeciem, ſplendore ſolis lucens interdiu, nòctu verò flommeo, vt eius ductu, abſque erroris periculo incederent. τάχα μέντοι καὶ τῶν ὑπάρχων τις ἦν τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀφανὴς ἄγγελος, ἐγκατακεκαλυμμένος τῇ νεφέλῃ προηγήτωρ, ὃν οὐ θέμις σώματος ὀφθαλμοῖς ἰδεῖσθαι. Credi tamen poteſt aliquem è ſummi regis præfectis Angelum nube inuolutum eos duxiſſe, quem nefas ſit aſpici mortalibus oculis. Quis negabit virtutem eſſe myſticam nubem? quæ

in encom. in S. Andr.

lib. 1. de vita Moſis.

iuſtis præit, in hoc terrarum orbe: totis diebus, illis eſt ſplendidiſſima veritatis columna, & ſingulis noctibus, iuſtitiæ Cippus eſt fulgurantis: dux eſt itineris, quod ad cœlum ducit; notat aſpera, vt euitentur; æqualia docet, vt ineantur: non caret virtutis opus ſuis intelligentijs, quæ illius præſunt palæſtræ. Columna nubis inter copias AEgyptiorum, & Iudæorũ interponebatur. Benè Philo, nam hęc nubes ceu ſcuto protegens, & conſeruans Deo charum populum, & temperantiæ deditum, non ſinebat exagitari, arcendo impiam gentem, ſeruientem affectibus. Hæc nubes ab eodem Iudæo vocatur τὸ σκεπαστήριον καὶ σωτήριον τῶν φίλων, ἀμυντήριον δὲ καὶ κολαστήριον τῶν ἐχθρῶν ὅπλον. Certè hoc maximè virtuti conuenit, nam armatura eſt, quæ amicos tegit, & conſeruat, & qua, ſe de ſuis vindicat inimicis, & egregiè mulctat ſibi aduerſantes. Quanta fuerit myſticę nubis dignitas, ex hoc conſtare poteſt, quòd Deus in illa loquebatur, vt D. placet Athanaſio, Nam quemadmodum in columna nubis, verba ad Moſem in tabernaculo faciebat, ita quoque in Angelis apparens, per Angelum loquebatur. Loquitur Deus hominibus per virtutes proborum, & toties, quoties iuſti

Lib. qu.s rex diuin. hæres ſit.

contra Arianos orat. 4.

eas exercent. Idem S. Athanaſius dicit nubes eſſe leues. & è numero rerum, quæ ſunt agiles, & quæ ſurſum feruntur: αἱ ἢ νεφέλαι κοῦφαι καὶ τῶν ἐλαφρῶν καὶ τῶν αἰωφερῶν τυγχάνουσι Virtus nemini grauis eſt, nec humi ſerpit, ſed ſurſum fertur, & animum iuſti ad Deum transfert. Volat iſta nubes myſtica, & leuis eſt volatus, non premit proximos, nec moleſtiam humanæ genti creat, imò recreat totam naturam. Mirabile naturæ opus, vt ait idem S. Pater: Natura, aquarum νεῦσα ῥευστική fluit, & deorſum fertur. Quomodo igitur videmus canales ex mari aquas ad nubes euehere? qua in re hoc admirabilius, quòd cum ſalſæ aſcẽdant, dulces deinde in terram per imbres deſcendant. Cùm virtutis habitus, repetitis actibus cõparatur, virtus ſuas habet difficultates, radix eius amara eſt, ſalſa eſt aqua, at nihil mirum, aſcẽdit: comparata verò, dulcis eſt, & ſuaues fructus creat, & dulces in deſcenſu fundit imbres, quia nihil eſt dulcius, teſte Philoſopho, nihil facilius, quàm cum habitu, ſiue artis, ſiue virtutis, agere. Sanctus Vates aſcenſum Christi ponit in nube, qui ponis nubem aſcenſum tuum: ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ. Virtus eſt iuſti Schola, qua cœlum ſcandit, eſt vera mentis

reſp. ad quæſt. 135. quæſt. ad Antioch.

Pſ. 103.

aſcenſio. De Chriſto dictum eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum: ita virtus iuſtos ſuſcipit, & eos abdit in ſinum diuini numinis. Vetus Comicus ita affatur nubes, *cap. 1. act.*

Ariſtoph. in nub. b.

Σεμναί τε θεαί νεφέλαι,

Deas vocat venerandas:

Ὦ δέσποιναι,

Vocat dominas:

Ὦ πολυτίμητοι νεφέλαι,

Multo honore dignas cenſet:

Ἀέναοι νεφέλαι,

Perennes nubes:

Παρθένοι ὀμβροφόροι,

Virgines imbriferas notat:

Οὐράνιαι νεφέλαι, μεγάλαι θεαί,

Cęleſtes nubes magnas deas retur: Nec nos fugit, cœleſtes eſſe virtutes; nam ortum à terra non repetunt, ſed à cœlo, iuxta illud Prophetæ, iuſtitia de cœlo proſpexit. Omnes quoque virgines ſunt, quia perpetuo flos puritatis in ijs viget: nec deſiſtunt corda iuſtorum rore perenniter irrigare. In hoc perẽnes nubes, quòd mortaliũ æſtus tẽperent. Magno honore tantæ dominæ ſũt afficiẽdę, quę iugũ vitiorũ cõtinuò frangũt cõtinuò dominãtur: idcircò coronæ iuſtorum, magnæ ſunt venerationi. Idem Comicus nubes βροντησικεραύνους appellat, tonitruum, & *in nubib.*

fulminum matres: nec virtutes ſuis armis, nimirum tonitru, & fulmine, deſtituuntur; nam tonant ſuo tẽpore, & fulminant. Quale tonitru fuit, quantumue fulmen virtus D. Pauli, denique Chryſoſtomi? Nubes Irim interdum, ſuo in ſinu recipiunt: nec ſemper virtutes terrent ſuis fulminibus, habent & benignitatis ſymbola, quibus mortales demulcent.

——— *mediſque volantia ſigna*
paneg. de 6. Conſ. honor. Claud. *Nubibus*,

Nec deſunt talia virtutum inſignia.

N I X,

SEPTIMVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

OΤαν γὰρ πηγῆ τὸ νέφος. χιών ἐστιν, Cùm nubes concreſcat, nix eſt, ait Philoſophus: *Meteor. 1. lib 2.* Et hiſtoriæ naturalis pater *Plin. c, 60.* vult, grandinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore mollius coacto. Nix eſt frigoris & aquæ filia, candore, mollitie, leuitate, frigiditate, puritate laudabilis. Virtus in niue ſtemma reperit, filia eſt aſtringentis timoris, & ſuauiter fluen-

Digitized by Google

tis gratiæ, cuius candor mirè elucet in iuſtis, qui cū ea ſint inſtructi, ſincere agunt, ſummam præ ſe ferunt benignitatem, nemini ſunt graues, moleſtiue, aliorum æſtuantes motus ſedant, & propter inſignem animi integritatem, maxima ſunt commendatione digni. Notat ſubtiliter Seneca, in niue plus eſſe ſpiritus, quàm *l. 4. natural. quæſt.*
aquæ, vbi ait: Cùm quærimus quomodo nix fiat, & dicimus illam pruinæ ſimilem habere naturam, plus illi ſpiritus, quàm aquæ ineſſe: &c. Scimus in virtute plus eſſe diuini ſpiritus, quàm humani operis. Non ignoramus niuē multùm refrigerare corpora, quam virtutē habet ipſa virtus, in fomite peccati moderādo. Prȩſtans ille vir iuxta ac patiens theſauros niui tribuit, tanti facit niuem! petit ab *Iob. c. 38.*
vno, è ſuis amicis: ἦλθες δὲ ἐπὶ θησαυροὺς χιόνος; Nunquid ingreſſus es theſauros niuis? verè ſuos habet theſauros virtus, & quidem niueos, niue ipſa longè pretioſiores, & locupletiores. Nam ſi theſauri niuis, Perſarum gazis, & Romanorum ærarijs, ditiores ſint, quantò magis theſauri niueæ virtutis? quàm benè ſanctus Propheta canit, vbi dicit: Qui dat niuem ſicut *Iſ. 147.*
lanam: comparat niuem cum lana, quæ eoſdem ſortitur effectus in orbe

terræ tegendo, quàm lana in velando corpore. Quis ignorat, virtutem eſſe mentis veſtem, niue candidiorẽ, lana calidiorem? dicunt rerum naturalium inueſtigatores, feras, & volucres, quæ niuem edunt, poſt aliquod tempus albis indui pellibus, & candidis veſtiri plumis. Certum eſt eos, qui virtuti ſtudent, ſi in eadem palæſtra perſiſtãt, etiamſi antea fuerint aterrimis, & deterrimis moribus, candidiſſimæ, integerrimæque vitæ poſtea futuros: tantùm valet niueæ virtutis paſtus. Aſſerit Plinius multùm prodeſſe frugibus, & arboribus niuem: alioqui vota arborum, frugumque communia ſunt, niues diutinas inſidere. Vota ſunt omnium proborum, vt diu virtutis imperium vigeat. Adiungit illicò Plinius cauſam voti diuturnæ niuis: cauſa non ſolum, quia animam terræ, euaneſcentemque exhalatione, includũt, & comprimunt, retróque agunt in vires frugũ, atque radices, verùm quòd & liquorem ſenſim præbent, purum, prætereaque leuiſſimum, quando nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt. Idem munus præſtat virtus, quod ipſa nix, vim rationis corroborat, impeditque quo minus ſoluatur, & inſuper ſenſim infundit cœleſte nectar, quo mens irrigatur, & velut ex vbere omnes ani-

l. 17. c. 2.

Digitized by Google

mæ facultates alit, quæ mirum in modum recreãtur, & augentur. Equidem virtus eſt nix, quæ aquarũ cœleſtium non ſpuma eſt, ſed aliquid melius, quod flos dicetur. Sæpius ipſa nix montes contegit, & in eorum verticibus diutius conſeruatur, ideóque Virgilius Athlantem niue veſtit,

Nix humeros infuſa tegit, —— l. 4. Æneid.

& Herodotus, οὐδέποτε γὰρ αὐτὰς, ἀπολείπει νέφεα, οὔτε θέρεος, οὔτε χειμῶνος: In Melpomene.

neque vnquam iuga carent niue: vt Solinus docet, vertex ſemper niualis. Magnos & ſublimes animos, eximiæ ſemper virtutes coronant: citius Alpes, & Caucaſum videres ſine niuibus, quàm excelſas mentes ſine virtutibus. Apud Iſaïam legitur, ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, vt Cap. 1. nix dealbabuntur. Hæc eſt vis gratiæ, hæc vis præſtabilium virtutum, vt oppugnent vitia, eorumque ſordes eluant. Sæpe candor niuis locum habet in Sacris paginis, datur veſtis Angelo cùm dat ſe in aſpectum hominibus, ex niue: de illo, qui ſedebat in monimento, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. Matth. 28 Et erat veſtimentum eius album, ſicut nix. Reuerà mirabilis eſt candor virtutis, qui ſequitur in primis ſanctam innocentiam, nec ab alijs poteſt vnquam virtutibus, ſi verę

ſint, & nullo modo ceruſſatæ, recedere; quarum amictus omni iuſto ſunt percommodi, & primis niuibus multò gratiores.

ZEPHYRVS,

OCTAVVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

DVm ver ſe aperit, leniſſimis quoque aperiuntur oſtia fauonijs. Gens eſt benigniſſima, ad id nata, vt proſit omnibus, nemini noceat. Græci vocant ζεφύρους, tanquam ζωηφόρους, quòd vitam ſecum ferant. Vult Ariſtoteles ab occaſu naſci, cùm τοὺς ἀπὸ δύσεως πνέοντας
De mũdo. ἀνέμους agnoſcat. De hoc vento loquens Plinius, ait: hic ver inchoat,
Lib. 18, aperitque terras, tenui frigore ſalu-
c. 34. ber: hic vites putandi, frugeſque curandi, arbores ſerendi, poma inſerendi, oleas tractandi ius dabit, afflatumque nutricium excitabit. Nec hoc ſtemma virtus ſpernit, qui germanus eſt animorum fauonius, cuius ortus ab occaſu vitiorum indicatur, & ab ortu vernæ rationis agnoſ-

citur : ortus animæ facultatibus perſuauis, ſpiritalem ſecum vehens vitam : ortus ſaluberrimus omnibus agendi modis, & rationibus, quæ ad homines ſpectant. Docet quid addendum, quid adimendum, quid immutandum in moribus gratiſſimus eſt fauonij afflatus, & vt ait Tragicus, à terræ gremio varias herbas excitat in lucem : *Seneca in hippolyto.*

Quâ rorifera mulcens aura,
Zephyrus vernas euocat herbas,

eſt virtutis, vti Zephyri, ab animæ ſinu, lectiſſimos optimarum cogitationum flores, & perbonas operum fruges euocare, ſub magnis ſanctiſſimi ſpiritus auſpicijs. teſtatur homericus verſus zephyrum alios fructus producere, alios ad maturitatem perducere,

——— ——— ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ
Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἀλλὰ δὲ πέσσει.

ſed continuò ſpirans aura Zephyri, alia producit, alia maturat. Nec virtus, ceſſat præclara edere facinora, alia alijs adiungit, vti dicit poëta ibidem de baccis, quæ opera fauonij producuntur in pomario Alcinoi, *In odiſſ.*

ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει· μῆλον δ' ἐπὶ
μήλῳ
αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλὴ· σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

Pirum ſupra pirum matureſcit, pomum ſupra pomum: vua ſupra vuam, ficus ſupra ficum. Major eſt & fœcunditas virtutis, quæ continuò parit. Notat homeri ſcholiaſtes Zephyrum eſſe cauſam fertilitatis terræ, καρποφορεῖν γὰρ ποιεῖ τὰς ἀρούρας ἔαρος πνέων, ſpirans vere, facit, vt terræ fructus fundant. Virtus, mater etiam eſt feracitatis, non permittit, vt animæ facultates veterno laborent, efficit vt ab ijs, velut ab Amaltheæ cornu, immenſa vis bonorum effundatur: animæ ſolum reddit, more Zephyri, φυσίζοον, καὶ ζείδωρον. volunt Poëtæ fauonium hyemis tempus expellere, idcircò canit Horatius,

Ιλιαδ. Ι.

Scholiaſt. hom. in il. 9.

Odeq. lib. 1. carm.

Soluitur acris hiems, grata vice veris, & fauoni:
Eſt virtutis, teterrimum ſceleris frigus,
Et veternum ſoluere.

Ode 7. lib. 4. carm.

Frigora miteſcunt Zephyris:
Et aſperum vitij gelu, virute ſoluitur,

ſoluunt niues montium Zephyri, & glebas agrorum parant, ad nouum cultum, & ad nouam ſementem:

Vere nouo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris ſe gleba reſoluit.

Soluunt cordis ſuperbiam, mollitiem virtutes, & ipſos animos, ad nouos,

ſatus honeſtatis recipiendos, inſtruunt. Omnis cordis aſperitas frangitur,& durities animi domatur,dum lenes virtutes fluunt. Benigni ſunt humano generi fauonij, præſertim viatoribus,& fruges agrorum metentibus: benignæ ſunt ſpirantium virtutum auræ, quandiu homo eſt in via, & deſudat in exilij palæſtra. Nauigantibus ſunt ſecundiſſimi Zephyri:

——*-Nec Zephyros audis ſpirare ſecundos?* 4. Æneid.

Et lyticorum princeps, Ode 29. l. 3. carm.

Tunc me biremis præſidio ſcaphæ,
Tutum per ægros tumultus
Aura feret, geminuſque Pollux.

Hoc in immenſo mundi oceano vela facienti, quàm ſint neceſſariæ lenium virtutum auræ, quàm neceſſarij Zephyri, nemo non videt. Cygni egent in volatu, Zephyris:

Multa dircæum leuat aura cygnum, Ode 2. l. 4. carm.
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus:

Maior eſt neceſſitas virtutis auræ, ad cœleſte domicilium contendenti, cùm mens fruſtra volet, hoc vento deſtituta. Dant alas poëtæ Zephyris, dant pharetras, dant flabella: habent & virtutes alas, ad volatum: pharetras, vbi recondunt tela: flabella, quibus humanos æſtus temperant. *Philoſtrat. in iconib.*

Pirum ſupra pirum matureſcit, pomum ſupra pomum: vua ſupra vuam, ficus ſupra ficum. Major eſt & fœcunditas virtutis, quæ continuò parit. Notat homeri ſcholiaſtes Zephyrum eſſe cauſam fertilitatis terræ, καρποφορεῖν γὰρ ποιεῖ τὰς ἀρούρας ἔαρος πνέων, ſpirans vere, facit, vt terræ fructus fundant. Virtus, mater etiam eſt feracitatis, non permittit, vt animæ facultates veterno laborent, efficit vt ab ijs, velut ab Amaltheæ cornu, immenſa vis bonorum effundatur: animæ ſolum reddit, more Zephyri, φυτίζοον, & ζείδωρον. volunt Poëtæ fauonium hyemis tempus expellere, idcircò canit Horatius,

Ιλιαδ. Ι.

Scholiaſt. hom. in il. 9.

Odeq. lib. 1. carm.

Soluitur acris hiems, grata vice veris, & fauoni:

Eſt virtutis, teterrimum ſceleris frigus,
Et veternum ſoluere.

Ode 7. lib. 4. carm.

Frigora miteſcunt Zephyris:
Et aſperum vitij gelu, virute ſoluitur,

ſoluunt niues montium Zephyri, & glebas agrorum parant, ad nouum cultum, & ad nouam ſementem:

Vere nouo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris ſe gleba reſoluit.

Soluunt cordis ſuperbiam, mollitiem virtutes, & ipſos animos, ad nouos,

Digitized by Google

ſatus honeſtatis recipiendos, inſtruunt. Omnis cordis aſperitas frangitur, & durities animi domatur, dum lenes virtutes fluunt. Benigni ſunt humano generi fauonij, præſertim viatoribus, & fruges agrorum metentibus: benignæ ſunt ſpirantium virtutum auræ, quandiu homo eſt in via, & deſudat in exilij palæſtra. Nauigantibus ſunt ſecundiſſimi Zephyri:

——-*Nec Zephyros audis ſpirare ſecundos?* 4. *Æneid.*

Et lyticorum princeps, Ode 29. l. 3. carm.

Tunc me biremis præſidio ſcaphæ,
Tutum per agros tumultus
Aura feret, geminuſque Pollux.

Hoc in immenſo mundi oceano vela facienti, quàm ſint neceſſariæ lenium virtutum auræ, quàm neceſſarij Zephyri, nemo non videt. Cygni egent in volatu, Zephyris:

Multa dircæum leuat aura cygnum, Ode 2. l. 4. carm.
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus:

Maior eſt neceſſitas virtutis auræ, ad cœleſte domicilium contendenti, cùm mens fruſtra volet, hoc vento deſtituta. Dant alas poëtæ Zephyris, dant pharetras, dant flabella: habent & virtutes alas, ad volatum: pharetras, vbi recondunt tela: flabella, quibus humanos æſtus temperant. *Philoſtrat. in iconib.*

Digitized by Google

Si poëticas audieris fabulas, Zephri ſuam repetent originem ab Aſtræo, & Aurora: at fas ſit ἀλληγορεῖν, & noſtri ſpiritales fauonij aſciſcent ſibi parentes, gratiam, & animum. At procul prophana, ſacrum audio & vatem, & regem: qui producit ventos de theſauris ſuis: certè ille ipſe, qui Zephyros creat, ille ipſe eſt, qui virtutem parit, nam ab eadem origine omnia bona promanant.

Heſiod. in Theog.

Pſ. 134:

ROS.

NONVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

NOMEN ipſum roris amicum eſt, quomodo res ipſa, quam ſignificat, non eſſet homini amica? Ros eſt pertenuis imber, ſiue gracilis pruina, quæ noctu, ſereno tempore, frondes arborum, herbaſque pratorum, & quidquid ſub dio eſt, tingit, & irrorat. Quam ſuaue eſt, & periucundum ſpectaculum, æſtate, matutinis horis, ſparſas, vbique terrarum, roris gemmas, & velut auroræ lacrymas intueri. Placet amœniſſimos ſubire hortos, varias roris ſortes,

Digitized by Google

& picturas, & opes, & labores, videbis. Hic ros florum ſinus dealbat, illic folia reparat: hîc colores recreat, illic figurat: hîc roſarum pudorem niueo colore temperat, illic Narciſſos locupletat: hîc lacrymis amarantos irrigat, illic lilia gemmis coronat: hîc crocum argento obducit, illic thymum, teneriorem apibus paſtum reddit: hîc opes recondit in floſculorum gremijs, illic natiui laboris artes reponit. Multus eſt roris labor in floribus, at multò maior in ſtirpibus, quas ſuis nutrit impenſis, & prorſus alit. Nec verno tempore minor eſt roris virtus, cùm ſit veluti germen omnium herbarum è ſinu terræ erumpentium. Daretur poëtæ venia, qui rorem plantarum, & florum obſtetricem vocaret. Nam ineunte vere, dum prata rident, arbores florent, vites gemmant, lacteſcunt ſegetes, continuò ros adeſt, & ante ſolis ortum, & ipſo quoque orto, lactis vbera ſubminiſtrat, volente natura. Tanta eſt roris ſuauitas, vt nihil ſit in natura, quoad res inferioris ordinis, cuius naturam, aut non iuuet, aut non alat, aut non recreet. In primis ſtirpes alit & arbores, earúmque baccas nutrit. Non facilè dicetur, quanta ſit roris virtus, cum ſerenis noctibus, & ſub auroram,

agrorum fruges foueat ſuo benigno humore, qui quò eſt tenuior, eò ſubtiliùs peruadit ipſas frugum partes, quas mirificè reficit, & aduerſus ſolis æſtus diurnos munit, & radices molliores efficit, fortioreſque in ſua vitali mollitie. Nulla eſt arboris bacca, quæcunque ſit, quæ vnquam poſſit matureſcere ſine roris alimento, & ſubſidio.

Dum vides humi naſcentia fraga,

Ouid. *Aut cadmæis incl*y*ta baccis*

Sen. Dumeta, opus maiori ex parte roris vides. Dum ceraſa comedis, ros in ore tibi liqueſcit. Dum ficum, aut racemum dente leuiter attingis, ros tibi fluit. Dum poma, pira, pruna, & reliqua id genus, intueris in arboribus, roris opera cernis. Dum greges varias camporum herbas gelida refertas pruina carpunt, nonne mixto aluntur rore? dum minutæ volucres baccis arborum roſcidis nutriũtur, nonne & ipſe ros eas alit? quem fugit cicadas rore matutino nutriri? quis ignorat apes rore cœli vitam tueri, & ex eodem mel conficere? quem latet è rore matutino, & cœleſti, oſtrea nutrimentum capere, & ex eodem gemmas parere? quis neſcit rore cœli homines etiam veſci? de hoc rore Virgilius,

Protinus

Digitized by Google

Protinus aërij mellis cœleſtia dona
Exequar, ———— l. 11. c. 12.
de eodem plura C. Plin.

Venit hoc ex aëre, & maxime ſiderum exortu, præcipuéque ipſo Sirio exſplendeſcẽte fit, nec omninò prius Vergiliarum exortu, ſublucanis temporibus. Itaque tùm prima aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur: ac ſi qui matutino ſub dio fuere, vnctas liquore veſtes, capillumque concretum ſentiunt, ſiue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſiderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aëris ſuccus. Aiebat olim Alcam, rorem eſſe Iouis & Lunę filiam, *Διὸς θυγάτηρ ἔρσα τρέφει καὶ σελάνας δίας*: Intelligebat cum Plutarcho rorem noctu decidere, dum Lunæ regnum in cœlo viget. Exalbeſcit in ipſo rore ſtemma virtutis, quæ miras habet cum ipſo ſimilitudines. Qui dicet imbrem tenuem, eſſe virtutem, dicet eſſe rorem, quo totus microcoſmus admodùm recreatur. Eadem munia virtus obit, quæ ros matutinus, eoſdemque ſortitur effectus. Gratum eſt, virtutis rore frui, & gratius, illius gẽmis coronari. Quid ſuauius, quàm omnes animæ facultates, interiores, exterioreſque ſenſus, omnia corporis membra rore virtutis tingi Quòd fit, cum mentis ratiocinatio rore virtutis

O

ſluat, voluntatis amor gemmis virtutis nobilitetur, memoria roris ſigillo, & virtutis obſignetur, vis concupiſcendi rore virtutis cogatur, iræ furor gelido virtutis rore reſtinguatur, phanthaſiæ conſtringantur, roſeis virtutum lacrymis & niueis ſenſus gemment, ros vbiq; virtutis, eorum motus irriget, & reficiat. Virtutis rorem bibit pueri innocentis roſa, bibit adoleſcentis candidiſſimum lilium, bibit virginis liguſtrum, bibit ætatis virilis conſtans crocus, bibit thymbra ſenectutis, bibit humilis animæ viola, bibit perennis caſtitatis amarantus, bibunt ſpiritales herbæ, bibunt pneumatici flores, bibũt fruges ſanctioris agri, bibunt baccæ cœleſtis arboris, bibunt vuæ alterius paradiſi, bibunt horti ſponſæ, bibunt areæ. Et ſi verum eſt, inter res, quæ ſunt infra Lunam, ſine roris adminiculo, nihil penitùs ad maturitatem perduci: longè verius eſt, nihil eſſe laude dignum in humanis actibus, quod non ſit cum virtute coniunctiſſimum. Ideóque omnes actiones humanæ vitæ meritò præcoces vocari, ſi virtutis ros, & vnà maturitas requiratur. Virtutum fructus maximè faciunt ad ſtomachum, & ſuauiſſimum præ ſe ferunt guſtum, ſi rore virtutis tincti ſint: ſin ſecus,

nihil habent ſaporis, nihil bonitatis. Hic ros virtutis, belliſſimos flores in mentibus alit, ſacros amores in voluntatibus, Cygneas in memorijs imagines, in ſenſibus gemmeos oculos, in corpore vniones. Hic ros alit aues cœli, diuinas illas de rebus æternis ſuſceptas cogitationes: alit cicadas, ſanctas illas mentes, quæ continuas Dei laudes perſequuntur. Quales erant D. Franciſci Religioſi, quos noctis cicadas nominabat, quòd ſingulis noctibus coram Venerabili Sacramento pios Regij vatis verſus concinerent. Alit apes, ſolertes illas, & benè gnauas animas, quæ diuinum mel ex cœleſti rore, & virginalem ceram ex integerrimis floribus conficiunt. Alit Chriſtianas gemmas, formatque, quibus animæ coronantur. S. Gregorius Nyſſenus rorem manna vocat, cibum Iudææ gentis in vaſta ſolitudine. *de vita Moſis.* οὐκ ἐκ γῆς, κατὰ τὸ νενομισμένον, αὐτοῖς τῆς τροφῆς φαινομένης, ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δροσοειδῶς καταρρεούσης Non à terra, de more, ipſis cibus dabatur, ſed ſurſum à cœlo, roris inſtar, defluebat. δρόσος γὰρ αὐτοῖς ὑπέκειτο κατὰ τὸν ὄρθρον· τροφὴ δὲ τοῖς ὑποδεχομένοις ἡ δρόσος ἐγίνετο. Ros enim ſub auroram effundebatur, cibus verò

excipientibus erat: is verò non erat aquæ gutta, vt in rore fieri ſolet, ſed guttarum loco, è cryſtallo grumuli in coriandi ſeminis formam, deorsùm ferebantur: quorum guſtus, mellis voluptatem repræſentabat. Bellè ros mannæ repræſentat regiam virtutem, quam homo, ſi ſemel guſtarit, raptus in admirationem quærit, quid ſit virtus, quæ ita mentem hominis afficit, vt ſit hoc inſtar prodigij. Apud Iudæos magna erat benedictio, per rorem deprecata, vti magna execratio, per roris orbitatem. Cùm quis virtutem alicui precetur, benè precatur: ſi vitium, malè precatur. Auditur in Canticis vox dilecti, Aperi mihi ſoror mea, amica meo, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium. Nihil eſt pulchrius, nihil amabilius illo animo, qui rore virtutis plenus eſt, & cuius mens, velut caput, lenitatem ſpirat, & morum ſuauitatem. Hic myſticus ros virtutis, Angelicæ eſt opus artis.

Caput 5. Cantica Cantic.

Digitized by Google

APIS,

DECIMVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

IN paruo opere, magnum ſtemma: in tenui labore, ingens gloria: in apibus multæ virtutis ſignata sũt monimenta. Quis apum non miratur labores, & induſtriam? quis imaginem non videt prudentiæ? quis boni publici ſtudium, & amorem ſocietatis non recognoſcit? quis ſpeculum diligentiæ, obſequij, diſciplinæ, non aduertit? quis ideas iuſtitiæ, fortitudinis, & temperantiæ non obſeruat? quis puritatis & caſtitatis veſtigia non aſſequitur? quis aſtrum orientis benignitatis non contemplatur? quis commiſerationis artem non addiſcit? quis inſigniũ virtutum characteres non attendit?

Vide gnauam diligentiam: vide virtutis ſtemma:

Illæ continuò ſaltus, ſyluaſq; peragrãt,
Purpureoſque metunt flores, & flumina libant 4. Georg.
Summa leues:

Vide induſtrios labores, & virtutum ſpecies.

——— ——pars intra ſepta domorum
Narciſſi lacrymam & lentum de cortice gluten
Prima fauis ponunt fundamina: deinde tenaces
Suſpendunt ceras: aliæ ſpē gentis adultos
Educunt fœtus: aliæ puriſſima mella
Stipant, & liquido diſtendunt nectare cellas.

Vide vigiles animas & vigilantiæ ſtemma:

Namque aliæ victu inuigilant, & fœdere pacto
Exercentur agris:

Vide obedientiæ numeros, & charitatis:

Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti,
Inque vicem ſpeculantur aquas, & nubila cæli:
Aut onera accipiunt venientum:

Vide fortitudinem animi& magnitudinem:

Ingentes animos anguſto in pectore verſant.
——— —— ——aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præſepibus arcēt.

Vide ſincerum obſequium;

--Non illis quiſquam cunctantibus altū
Ire iter, aut caſtris audebit vellere ſigna.

Digitized by Google

Vide ſuos in Reges animos, ſtudiaque.

—— ——illum admirantur, & omnes
Circumſtant fremitu denſo, ſtipantque frequentes.
Et ſæpe attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.

Vide optimam diſciplinam:

Omnibus vna quies operum, labor omnibus vnus:
Mane ruunt portis; nuſquam mora, rurſus eaſdem
Veſper vbi è paſtu tandem decedere cãpis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit ſonitus, muſſantque oras, & limina circum.
Poſt vbi iam thalamis ſe compoſuere, ſiletur
In noctem, feſſoſque ſopor ſuus occupat artus.

Vide ſolertiam, & prudentiam:

—— —— ——ſæpe lapillos,
Vt cymbæ inſtabiles, fluctu iactante, ſaburram,
Tollunt, his ſeſe per inania nubila librãt.

Vide caſtimoniam admirabilem:

Illum adeò placuiſſe apibus, mirabile, morem:
Quòd nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes

In venerem ſoluunt, aut fœtus nixibus edunt.
Verum ipſa folijs natos, & ſuauibus herbis
Ore legunt, ipſa regem, paruoſque quirites
Sufficiunt, aulaſque, & cerea regna refigunt.

Vide opus miſericordiæ:

—— ——tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducũt.

Vide iuſtitiam:

---magniſque agitant ſub legibus æuum.

Vide communionis ſtudium:

—— — — conſortia tecta
Vrbis habent,

Vide curam patriæ:

Et patriã ſola, & certos nouere penates.

Vide prouidẽtiam, & cõmunitatem:

Venturæq; hyemis memores, æſtate laborẽ
Experiũtur, & in mediũ quæſita reponũt.

Seneca l 1s de Clemen.

Vide benignitatis, & manſuetudinis in Apum rege inſignia: Rex ipſe ſine aculeo: noluit illum natura nec ſæuum eſſe, nec vltionem magno cõſtaturam petere, telumque detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis regibus ingens eſt. Eſt enim illi mos, exerere ſe in paruis, & ingentium rerum documenta minima agere. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores, cum

tanto hominum moderatior eſſe animus debeat, quanto vehementius nocet. Plinius notat ſtemma ſingularis obedientiæ in apibus: Mira plebi circa eum obedientia: cùm procedit, vnà eſt totum examen, circáque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore eſt, ipſe opera intus circuit ſimilis exhortanti, ſolus immunis. Quàm verè dicitur de virtute, quod idem dicit de apum rege: Maieſtate tãtum armatus. Verè regalis virtus, eſt rebus omnibus auguſtior, & diuina Maieſtate armata. D. Baſilius agnouit in apibus ſtemmata virtutũ, cum ait, Audiant Chriſtiani quibus imperatur, vt nemini malum pro malo reddant, ſed vincant in bono malum. μίμησαι τῆς μελίσσης τὸ ἰδιότροφον, ὅτι οὐδὲ ἕνα λυμαινομένη, οὐδὲ καρπὸν ἀλλότριον διαφθείρουσα, τὰ κηρία συμπήγνυται. Imitare apem quæ ſuis victitans bonis, nemini nocet, neque alienos fructus deprauat, ſed fauos conſtruit. Ceram à floribus apertè colligit, mel verò, quendam floſculis reſperſum humorem ore delibans, eundem in concauas partes fauorum refundit. Et ipſa cera virtutis eſt ſtemma, & ipſum mel inſigne. Quid cera vtilius? quid melle dulcius? quid virtute fructuoſius,

lib. 11. *c.* 17.

in hexam. ὁμιλ. η.

Pirum ſupra p
malum ſupra pom
ficus ſupra ficum
dinis virtutis,
Notat homeri
eſſe cauſam fer
Homer. l. [illegible]
ſpirans vere, fa
fundant. Virtu
tacitatis, non p
caltates vetern
ab ijs, velut ab
menſa vis bono
ma ſolum red
Schol. ap. hom. in Il. 9. [illegible], ἐ ζεφυ
uonium hyemi
idcircò canit H
Oder. lib. 1. carm. *Soluitur acris h*
& fauoni:
Eſt virtutis, tet
Et veternum ſolu
Ode 7. lib. 4. carm. *Frigora miteſcun*
Et aſperum viti
ſoluunt niues
glebas agroru
cultum, & ad n
Vere nouo, geli
humor
Liquitur, & Z
reſoluit.
Soluunt cordis
virtutes, & ip

ratio, communis vſus,
ōmunis volatus. Quid
is omnibus generatio,
que corporis virgina-
ommunis, & partus.
rogatiuam iudicij te-
euotionis affectum. D.
ſſenus in ape virtutis
ſapientiæ ſtemmata:
μνησιν τῆς σοφίης ἐκείνης μι- *in Cantic. Cantic. hom 5.*
μ̃ τὸ κηρίον, ἄπληκτον ἢ
σεμνὴν ταύτην τῶν ἀρετῶν
τὸς ἐμποιεῖσθαι. Et ſic in-
illius apis, cuius fauus
minimè pungit aculeus,
m virtutum opus exer-
Verè enim ille negotia-
æterna cum diurnis la-
mutat, & ſuos labores ad
imæ, regibus, & priuatis
deò vt ſponſo hæc anima
glorioſa angelis, dum in
virtutem propter honorē
perficit. Quoniam ergò
s, & diligentiæ ſunt exem-
e ſapienti illa ape ſunt nar-
& variæ ſpiritalium gratia-
ſiones, iuxta ſtudij & indu-
logiam laborantibus conue-
ropterea dicit ſponſæ, κηρίον
τι χείλη σου, Fauum diſtillant

O vj

Digitized by Google

fluat, voluntatis amor gemmis virtutis nobilitetur, memoria roris ſigillo, & virtutis obſignetur, vis concupiſcendi rore virtutis cogatur, iræ furor gelido virtutis rore reſtinguatur, phanthaſiæ conſtringantur, roſeis virtutum lacrymis & niueis ſenſus gemment, ros vbiq; virtutis, eorum motus irriget, & reficiat. Virtutis rorem bibit pueri innocentis roſa, bibit adoleſcentis candidiſſimum lilium, bibit virginis liguſtrum, bibit ætatis virilis conſtans crocus, bibit thymbra ſenectutis, bibit humilis animæ viola, bibit perennis caſtitatis amarantus, bibunt ſpiritales herbæ, bibunt pneumatici flores, bibũt fruges ſanctioris agri, bibunt baccæ cœleſtis arboris, bibunt vuæ alterius paradiſi, bibunt horti ſponſæ, bibunt areæ. Et ſi verum eſt, inter res, quæ ſunt infra Lunam, ſine roris adminiculo, nihil penitùs ad maturitatem perduci: longè verius eſt, nihil eſſe laude dignum in humanis actibus, quod non ſit cum virtute coniunctiſſimum. Ideóque omnes actiones humanæ vitæ meritò præcoces vocari, ſi virtutis ros, & vnà maturitas requiratur. Virtutum fructus maximè faciunt ad ſtomachum, & ſuauiſſimum præ ſe ferunt guſtum, ſi rore virtutis tincti ſint: ſin ſecus,

nihil habent ſaporis, nihil bonitatis. Hic ros virtutis, belliſſimos flores in mentibus alit, ſacros amores in voluntatibus, Cygneas in memorijs imagines, in ſenſibus gemmeos oculos, in corpore vniones. Hic ros alit aues cœli, diuinas illas de rebus æternis ſuſceptas cogitationes: alit cicadas, ſanctas illas mentes, quæ continuas Dei laudes perſequuntur. Quales erant D. Franciſci Religioſi, quos noctis cicadas nominabat, quòd ſingulis noctibus coram Venerabili Sacramento pios Regij vatis verſus concinerent. Alit apes, ſolertes illas, & benè gnauas animas, quæ diuinum mel ex cœleſti rore, & virginalem ceram ex integerrimis floribus conficiunt. Alit Chriſtianas gemmas, formatque, quibus animæ coronantur. S. Gregorius Nyſſenus rorem manna vocat, cibum Iudææ gentis in vaſta ſolitudine. *de vita Moyſis.* οὐκ ἐκ γῆς, κατὰ τὸ νενομισμένον, αὐτοῖς τῆς τροφῆς φαινομένης, ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δροσοειδῶς καταρρεούσης Non à terra, de more, ipſis cibus dabatur, ſed ſurſum à cœlo, roris inſtar, defluebat. δρόσος γὰρ αὐτοῖς ἐπεχεῖτο κατὰ τὸν ὄρθρον· τροφὴ δὲ τοῖς ὑποδεχομένοις ἡ δρόσος ἐγίνετο. Ros enim ſub auroram effundebatur, cibus verò

excipientibus erat: is verò non erat aquæ gutta, vt in rore fieri ſolet, ſed guttarum loco, è cryſtallo grumuli in coriandi ſeminis formam, deorsùm ferebantur: quorum guſtus, mellis voluptatem repræſentabat. Bellè ros mannæ repræſentat regiam virtutem, quam homo, ſi ſemel guſtarit, raptus in admirationem quærit, quid ſit virtus, quæ ita mentem hominis afficit, vt ſit hoc inſtar prodigij. Apud Iudæos magna erat benedictio, per rorem deprecata, vti magna execratio, per roris orbitatem. Cùm quis virtutem alicui precetur, benè precatur: ſi vitium, malè precatur. Auditur in Canticis vox dilecti, Aperi mihi ſoror mea, amica meo, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium. Nihil eſt pulchrius, nihil amabilius illo animo, qui rore virtutis plenus eſt, & cuius mens, velut caput, lenitatem ſpirat, & morum ſuauitatem. Hic myſticus ros virtutis, Angelicæ eſt opus artis.

Caput 5. Cantica Cantic.

Digitized by Google

APIS,

DECIMVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

IN paruo opere, magnum ſtemma: in tenui labore, ingens gloria: in apibus multæ virtutis ſignata sũt monimenta. Quis apum non miratur labores, & induſtriam? quis imaginem non videt prudentiæ? quis boni publici ſtudium, & amorem ſocietatis non recognoſcit? quis ſpeculum diligentiæ, obſequij, diſciplinæ, non aduertit? quis ideas iuſtitiæ, fortitudinis, & temperantiæ non obſeruat? quis puritatis & caſtitatis veſtigia non aſſequitur? quis aſtrum orientis benignitatis non contemplatur? quis commiſerationis artem non addiſcit? quis inſigniũ virtutum characteres non attendit?

Vide gnauam diligentiam: vide virtutis ſtemma:

Illa continuò ſaltus, ſyluaſq; peragrãt,
Purpureoſque metunt flores, & flumina libant 4. Georg.
Summa leues:

Digitized by Google

Vide induſtrios labores, & virtutum ſpecies.

——— ——pars intra ſepta domorum
Narciſſi lacrymam & lentum de cortice gluten
Prima favis ponunt fundamina: deinde tenaces
Suſpendunt ceras: aliæ ſpē gentis adultos
Educunt fœtus: aliæ puriſſima mella
Stipant, & liquido diſtendunt nectare cellas.

Vide vigiles animas & vigilantiæ ſtemma:

Namque aliæ victu invigilant, & fœdere pacto
Exercentur agris:

Vide obedientiæ numeros, & charitatis:

Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti,
Inque vicem ſpeculantur aquas, & nubila cœli:
Aut onera accipiunt venientum:

Vide fortitudinem animi & magnitudinem:

Ingentes animos anguſto in pectore verſant.
——— ——— ——aut agmine facto
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcēt.

Vide ſincerum obſequium;

--Non illis quiſquam cunctantibus altū
Ire iter, aut caſtris audebit vellere ſigna.

Vide ſuos in Reges animos, ſtudiaque.

——— *illum admirantur, & omnes*
Circumſtant fremitu denſo, ſtipantque frequentes.
Et ſæpe attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.

Vide optimam diſciplinam:

Omnibus una quies operum, labor omnibus unus:
Mane ruunt portis; nuſquam mora, rurſus eaſdem
Veſper ubi e paſtu tandem decedere cāpis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit ſonitus, muſſantque oras, & limina circum.
Poſt ubi iam thalamis ſe compoſuere, ſiletur
In noctem, feſſoſque ſopor ſuus occupat artus.

Vide ſolertiam, & prudentiam:

——— *ſæpe lapillos,*
Vt cymbæ inſtabiles, fluctu iactante, ſaburram,
Tollunt, his ſeſe per inania nubila librāt:

Vide caſtimoniam admirabilem:

Illum adeò placuiſſe apibus, mirabile, morem:
Quòd nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes

In venerem ſoluunt, aut fœtus nixibus edunt.
Verum ipſa folijs natos, & ſuauibus herbis
Ore legunt, ipſa regem, paruoſque quirites
Sufficiunt, aulaſque, & cerea regna refigunt.

Vide opus miſericordiæ:

—— ——tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducũt.

Vide iuſtitiam:

---magniſque agitant ſub legibus æuum.

Vide communionis ſtudium:

—— — — conſortia tecta
Vrbis habent,

Vide curam patriæ:

Et patriã ſola, & certos nouere penates.

Vide prouidẽtiam, & cõmunitatem:

Venturæq; hyemis memores, æſtate laborẽ
Experiũtur, & in mediũ quæſita reponũt.

Vide benignitatis, & manſuetudinis in Apum rege inſignia: Rex ipſe ſine aculeo: noluit illum natura nec ſæuum eſſe, nec vltionem magno cõſtaturam petere, telumque detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis regibus ingens eſt. Eſt enim illi mos, exerere ſe in paruis, & ingentium rerum documenta minima agere. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores, cum

Seneca l. 1. de Clemen.

tanto hominum moderatior eſſe animus debeat, quanto vehementius nocet. Plinius notat ſtemma ſingularis obedientiæ in apibus: Mira plebi circa eum obedientia: cùm procedit, vnà eſt totum examen, circáque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore eſt, ipſe opera intus circuit ſimilis exhortanti, ſolus immunis. Quàm verè dicitur de virtute, quod idem dicit de apum rege: Maieſtate tãtum armatus. Verè regalis virtus, eſt rebus omnibus auguſtior, & diuina Maieſtate armata. D. Baſilius agnouit in apibus ſtemmata virtutũ, cum ait, Audiant Chriſtiani quibus impe atur, vt nemini malum pro malo reddant, ſed vincant in bono malum. *μίμησαι τῆς μελίσσης τὸ ἰδιότροφον, ὅτι οὐδενὸς λυμαινομένη, οὐδὲ καρπὸν ἀλλότριον διαφθείρουσα, τὰ κηρία συμπήγνυται* Imitare apem quæ ſuis victitans bonis, nemini nocet, neque alienos fructus deprauat, ſed fauos conſtruit. Ceram à floribus apertè colligit, mel verò, quendam floſculis reſperſum humorem ore delibans, eundem in concauas partes fauorum refundit. Et ipſa cera virtutis eſt ſtemma, & ipſum mel inſigne. Quid cera vtilius? quid melle dulcius? quid virtute fructuoſius,

lib. 11. *c.* 17.

in hexam. *ὁμιλ.* η.

O v

Digitized by Google

quid ſuauius? πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν, (inquit ſapiens) vade ad apē, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶ, & diſce, quàm operoſa eſt. Ita D. Ambroſius, vade ad apem, & vide quomodo operaria eſt: Operationem quoque quàm venerabilem operatur, cuius laborem reges & mediocres ad ſalutem ſumunt. Appetibilis enim eſt omnibus, & chara. Audis quid dicat Propheta? Mittit vtique te, vt apiculæ illius ſequaris exemplum, imiteris operationem. Vides quàm laborioſa, quàm grata ſit. Fructus eius ab omnibus deſideratur, & quæritur, non pro perſonarum diuerſitate diſcernitur, ſed indiſcreta ſui gratia regibus pariter ac mediocribus æquali ſuauitate dulceſcit: Nec ſolum voluptati, ſed etiam ſaluti eſt: fauces obdulcat, & curat vulnera, internis quoque medicamentum infundit vlceribus. Itaque cum ſit infirma robore apis, valida eſt vigore ſapientiæ, & amore virtutis. S. Ambroſius ibidem, varia virtutis in apibus ſtemmata demõſtrat, Magna hęc, ſed quanto in apibus præſtantiora, quæ ſolæ in omni genere animantium, communem omnibus ſobolem habent, vnam omnes incolunt manſionem, vnius patriæ clauduntur limine, in commune omnibus labor, communis cibus,

Prouerb. 6.

lib. 5. hexaem. c. 22

ibid.

communis operatio, communis vſus, & fructus eſt, cõmunis volatus. Quid plura? communis omnibus generatio, integritas quoque corporis virginalis omnibus communis, & partus.

Nam & prærogatiuam iudicij tenent, & fidæ deuotionis affectum. D. Gregorius Nyſſenus in ape virtutis agnoſcit, & ſapientiæ ſtemmata: *ἢ οὕτως κατὰ μίμησιν τῆς σοφῆς ἐκείνης μελίσσης, ἧς ἡδὺ μὲν τὸ κηρίον, ἄπληκτον δὲ τὸ κέντρον, τὴν σεμνὴν ταύτην τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν διαπαντὸς ἐμπορεύεσθαι.* Et ſic inſtar ſapientis illius apis, cuius fauus dulcis eſt, & minimè pungit aculeus, hoc præclarum virtutum opus exercendum eſt. Verè enim ille negotiatur, qui bona æterna cum diurnis laboribus commutat, & ſuos labores ad ſanitatem animæ, regibus, & priuatis diſtribuit. Adeò vt ſponſo hæc anima ſit exoptata, glorioſa angelis, dum in infirmitate virtutem propter honorẽ ſapientiæ perficit. Quoniam ergò eruditionis, & diligentiæ ſunt exempla, quæ de ſapienti illa ape ſunt narrationes, & variæ ſpiritalium gratiarum diuiſiones, iuxta ſtudij & induſtriæ analogiam laborantibus conueniunt. Propterea dicit ſponſæ, *κηρίον ἀποστάζει χείλη σου*, Fauum diſtillant

in Cantic. Cantic. hom 5.

O vj

labia tua. Talis fuit ſponſa, S. Virgo, & martyr Cæcilia, de qua dicitur in officio, Quaſi apis argumentoſa Domino deſeruiſti. D. Nazianzenus ὡς ὄφελόν γε καὶ ὑμεῖς οἱ χριστοῦ μελισσῶν, καὶ τοιοῦτο λαβόντες σοφίας ἐπὶ φιλοπονίας ὑπόδειγμα. Vtinam etiam vos Chriſti apiarium, eiuſmodi ſapientiæ exemplum in honeſto labore aſſumatis. Vbique fundunt apes virtutum colores, & ſchemata, ſiue gentilium prata, ſiue ſacra recognoſcantur aluearia.

εἰς τὴν καινὴν κυριακήν.

FORMICA,

VNDECIMVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

IN Formicis plurimarum virtutum lucét inſignia. Grauiſſimas cum ignauiæ deſidiæque noſtris inimicitias gerunt, laboris ſunt patientiſſimę, ſingulari cum diligentia, diu, noctuue, (ſi luceat) deſudant. Audiendus Plinius: Nam & Formicæ ſimilem ouis vere, (gignũt) & hæ communicantes laborem, vt apes: ſed illæ faciunt cibos, hę condunt. Et ſi quis comparet onera cor-

.11. c. 30.

poribus earum, fateatur nullis portione vires eſſe maiores. Ouidius

Vt redit, itque frequens longum formica per agmen, 1. de art.

Granifero ſolitũ cum vehit ore cibum.

Ariſtoteles, ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσιν ἐστὶν ἐπιπολῆς ἰδεῖν, patet omnibus formicarum labor, vt eandem viam continuò terant. ἐργάζονται γὰρ καὶ τῆς νυκτὸς τῇ πανσελήνῳ, laborant noctibus, ab orbe pleno Lunę illuminatis. Benè Virgilius, & paucis, de earum labore, lib. 9. hiſt. anim. c. 38.

——— *opere omnis ſemita feruet.* 4. Æneid.

Non ſufficit illis dies, adeò placet labor: Operantur & noctu, plena Luna, teſte Caio. Sapienter Salomon, qui hoc virtutis ſtemma vidit. Vade piger ad formicam, Magiſtra eſt diligentiæ formica, & omnes veterno laborantes; rationis expers, rationis compotes docet. Proh pudor! prouidentiam homines eædem docent: canit poëta Phocylides in paræneſi: l. 11. nat. hiſt. c. 30. Prouer. 6.

——— ——— ——— *victumque, cibumque,* χωρῶν

Ad brumam gelidam cogunt, æſtate ſub antrum. πλήθουσαν ἀλωάς.

ἐκ θέρεος ποτὶ χεῖμα βορὴν σφετέρην ἐπάγοντες.

Virgilius, 4. Æneid.

Ac veluti ingẽtem formica farris aceruũ

Cum populant, hyemis memores, tectoque reponunt.

Digitized by Google

Philoſophus, cibaria recondunt, & cellas ad penum faciunt. *l. 9. h. n. c. 38.*

Magiſtra eſt prudentiæ formica, & eos omnes, qui bona ſua dilapidant, & qui ſuis nullo modo familijs proſpiciunt, condemnat. Rectè D. Nazianzenus earum horrea vocat: θησαυρίσμ' τροφῆς τῷ καιρῷ σύμμετρον, vel potius miratur earum prudentiam in recondendo alimento velut theſauro, ſuo tempori peropportuno. Horatius proponit exemplum formicæ hominibus, ad imitandum: ἀποθέτον τὸ εἰς ὕστερον ταμιεῦσαι.

l. 1. ſat. ſ. 1.

— ſicut
Paruula, nam (exemplo eſt) magni formica laboris
Ore trahit quodcunque poteſt, atque addit acervo.
Quem ſtruit, haud ignara, ac non incauta futuri,
Quæ, ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum,
Non vſquã prorepit, & illis vtitur ante
Quæſitis ſapiens,

Magiſtra eſt ſapientiæ formica, nec vulgaris: innoteſcit illius ſagacitas in multis. Ita Plinius, Semina arroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant è terra, en ſolertia: Maiora ad introitum diuidunt, en ſagacitas: Madefacta imbre proferunt, atque ſiccant, en induſtria: & quoniam ex diuerſo conue- *auth. nat. hiſt. lib. 11. cap. 3.*

hunt altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur, en iuſtitia. Bonæ diſciplinæ virtus elucet apud Poëtam:

——— pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Caſtigantque moras:

Notat Dio Chryſoſtomus, tantam inter ſe formicas ſeruare iuſtitiam, vt nulla aliam lædat, οὐδέ ποτε ἠνώχλησαν ἀλλήλοις, nulla aliam vexat, neque turbat. Notat, admòdum benignè ſe inuicem excipere, ἀλλὰ πάνυ σφόδρα ἐντυγχάνουσι, & etiam ſibi de via decedere, τῆς ὁδῶν ἐκτρέπονται: & rurſus, παραχωροῦσιν ἀλλήλοις τῆς ὁδῶν. Notat ſibi auxilium ferre, quod eſt virtutis: καὶ βοηθοῦσιν ἀλλήλοις: & quod amplius eſt, βάρη μεταλαμβάνουσι, aliæ aliarum onera ſuſcipiunt. *Orat. 48.*

Quis non probet cõcinnum earum ordinem? de quo Plutarchus: de quo D. Nazianzenus, σιωπῶ καὶ τὴν ἐν τοῖς ἔργοις εὐταξίαν ἔγνωμεν ἱστορούμενα: taceo quæ nouimus memoriæ tradita, de præclaro operum ordine. *Orat. 34.*

Etiam opus commiſerationis formicas tangit: ita author naturalis hiſtoriæ, Sepeliuntur inter ſe viuẽtium ſolæ, præter hominem. *l. 11. c. 30*

Quid in rebus valeat aſſiduitas, declarat formica: Silices itinere earum attritos videmus, & in opere ſemitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid poſſit quantulacunque aſſiduitas.

loco ſupra cit.

In formicis ſtatus popularis ſtemma ſuum poſuit: & ijs Reipublicæ ratio, memoria, cura. Eleganter Apuleius, Vndas populorum ſepedum, vocat formicarum turbam. Concludat S. Iſidorus peluſiota, καὶ γὰρ καὶ μέχρι μυρμήκων τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ διήκειν, Nam etiam ad formicas vſque prouidentiam (Dei) pertinere. Et grata ſunt in formicis obſeruata virtutis σχήματα.

Plin. lib. 4. aſin.

BOMBYX.

DVODECIMVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

NEc virtutem regiam pudet, quòd in Bombyce, ſua notentur inſignia. Nam quò eſt nobilior, & generoſior, eò eſt humilior, & minus de ſe ſentit. Placet illi ſignare ſuas ſtellas, in minutis naturæ rebus.

Dalecampius.

Subijcio tabulam bombycum ab erudito ſcriptore mutuatam, in qua poſtea virtutum monimenta recognoſcemus, ita ille: Quale, & quid ſemen ſit, huius animalis primordium, poſt oſtēdemus. Semen in charta exceptum, in ſinu reconditur per biduum, aut triduum (quo tempore poſt germinationem, mori folia gliſcunt & explicantur, ſtatim tenellis vermiculis tenella ſubijcienda) vt tēpore humani corporis excludatur, quæ princeps, & prima mutatio eſt. Inde vermiculi fiunt, quales in caſeis οἱ ἀκαρεῖς, nam minuti, vt ferè conſpectum fallant. Ariſtoteles horum nō meminit, quòd erucarum ſint ſeminarium, in quas paulatim grandeſcunt, & augentur: vermes ſericeos opifices nominant. In cœnaculo amplo ſuper menſis terſis, & mundis, arborum fronde conſtratis, eæ collocantur, aluntur que; renouatis quotidie folijs, ac recentibus: qua in re videndum eſt, vt quàm mundiſſima ſit ſedes, quoniam eleganti, nitidoque, ac puro domicilio potiſſimùm hoc animal gaudet. Omnium arborum ſine diſcrimine folijs id veſcitur, ſed mori albæ fronde paſtum, tenuiſſimam, & pretioſiſſimam lanam præbet. Quamobrem ea ſtudioſiſſimè comparatur. Tranſactis aliquot

diebus, cum iam frondis & pabuli ſatietas eſt, appoſitis ramalibus, geniſtæ præſertim, quibus ob ſcabritiem filum tenacius adhæreſcit, per ea repentes, à pabuloque diſcedẽtes, nere incipiunt, ac velut in ſolio quodam & ſepulcro ſe recondere. Opifices tùm aſcendere illas dicunt. Qui hoc contemplantur, apertiſſimè vident filum id ex eorum corpore prodire, vt in araneis, telas ſuas ad muſcarum venatum texentibus, non autem fieri raſa, pedum aſperitate, foliorum lanugine in vellera, quod Plinius ſcripſit de Cois Bombycibus. Exterior pars eius ſtructuræ villis ſericeis, luteis, congeſtis ſemper hirſuta eſt, perinde ac ſi circundata foret lana hiſpida: interior ſpiſſatur, & dureſcit ad corticis modum, complanaturque ouata figura ad animalis intus iacentis, & papilionem, vt pariat, ſeſe componentis. Artifices id Cocon, quaſi τὸ κοκκύγιον, appellant: quòd ſi cultello diſcindas erucam compreſſam, pellucida membrana contectam, effigiem quandam puelluli in vtero concepti aſpicies. Lanificium cùm eſt abſolutum, nec quidquam præterea velleris ſperatur, artifices ouatos illos folliculos ad apricum ſolem, & æſtuoſum expandunt, vt eius feruore pereat delitesſ-

cens intus eruca, vel in fumo torrent. Sic enim lana tenuior, & delicatior carpitur, craſſeſcens, & lautioribus texturis inutilis ſi expectatur, quoad pennatus vermis exeſo conditorio prorumpat. Quandiu filum ducit eruca, & labras illas ſibi ædificat, bombylius, erucæ nomine relicto, nuncupatur, non à ſono, quem bombyzationem Feſtus vocat, ſed à bombycio, id eſt, veliere, quod orditur, vnde bombycina veſtis nomen habet. Poſt quadrageſimum diem, quàm eruca ſe abdidit, & in bombylium mutata eſt, ſubnaſcens papilio, nimirum cornutus vermis, & quatuor alis pennatus, tùm ſuccum exhaurit, qui mollitiem velleri præbet, tùm exeſo folliculo, vt exitum ſibi quærat, velleris extrinſecus incumbeatis filum proſcindit, ac diſſecat, vt eius tractum, qui rota carminare nititur, ſequi non poſſit, ſed diſcerpatur, ac diuellatur. Artifices coſte vocant, illoque vtuntur ad ignobiliora, & viliora opera. Papiliones νεκυδάλους Ariſtoteles vocat, vt equidem cenſeo, ἀνταβιώους νεκύων, veluti rediuiuos, morte liberatos, ac vitæ reſtitutos, commutata forma, vel νεκυωτάπις, id eſt, νεωτάτους ἢ προσφατωτάτους ἐσχατογόνους, vltimos, recen-

tiſſimos, nouiſſimè proſilientes. Vbi prouolarunt Necydali, & per aliquot dies huc illuc luſitantes, cœloque reddito fruentes ſunt euagati, eorum tùm quiſque mutuò alteri ſe adiungit,& applicat: mas, vt arbitror, fœminæ: quo complexu aliquandiu cohęrentes, id quod principio ſemen appellaui, vel oua dixi, edunt nigra, rotunda, minuta, ſemini hyoſcyami non diſſimilia,aut herbæ Pæti,ſiue Nicotianæ,quę in prouentum, & fœtum anni proximi ſeruantur. Hoc reddito, à partu mox contabeſcunt, & intereunt. Atque hęc eſt prorſus admirabilis, & paucis explorata bombycum procreatio * Hac in bombycis imagine videmus,velut in paruo ſpeculo regiæ virtutis ſtemmata. Habentur in animis hominum parua virtutum ſemina,tanquam igniculi, qui ſi foueantur recta ratione, fœtus producunt non pœnitendos. Datur initium, proceſſus,& perfectionis gradus,in bombycibus, ſed virtutis primordia,licet ſint exigua,ſuperiora ſunt tamen aliarum rerum initijs. Illius progreſſus grandiori paſſu incedunt, eiuſque perfectionis corona reliqua alia coronat. Non dicam è ſemine virtutis, vti bombycis, vermiculos naſci: ſed dicam tantam eſſe vim illius ſeminis,

vt vermiculos, magnos viros, opinione ſui, efficiat. Talis vermis ex ſemine virtutis oriri ſolet, qui totus eſt ſericus, & regius. Nonne erat oīs virtutis parens, qui de ſe dicit, ego ſum vermis, & non homo? Semet agnoſcit virtus in bombycinis inſignibus: placet mori frondium eſus, quo ſignatur eximiæ prudentiæ fructus: placet nitidum, & perelegans domicilium, quo mundities exprimitur, & animæ puritas: placet ſericus labor, vbi prima mercedis ſpes affulget, & nouæ purpuræ. Sunt qui notant in ſerico vellere, veram inſignis virtutis imaginem: virtus primo aſpectu aſpera eſt, nihil tamen lenius eſt: vellus ſericum, exterius hirſutum eſt, intus verò nihil mollius. Sunt qui mirantur illius velleris miram fabricam, & qui in eius ouali figura perfectionem quærunt. quid virtutis fabrica, quid illius forma perfectius? ſunt qui albos, & flauos colores bombycini lanificij, candorem virtutis, & dignitatem exprimere aſſeuerant. Sunt qui varias hominis, Dei obſequio dediti formas, in varijs bombycum formis, intelligunt. In hoc animalculo grandes includi theſauros, grandes induſtrias, incredibiles arcanæ naturæ opes, arteſque, grandia virtutum myſteria, qui de illo

philoſophati ſunt, non tacuerũt. Quis non ſuſpiciat tam paruo principio naſci tam ingenioſum, tam ſagacem, tam egregium vermem? cuius labor veſtit Reges, & Imperatores: cuius induſtria, ſolertiſſimorum opificum artes ſuperat. In bombycina veſte, qua Cæſares vtuntur, regiæ virtutis veſtis regia notatur, qua cœleſtis hæredes palatij veſtiuntur. Sileo plura alia in bombycis natura obſeruata virtutum ſtemmata, vnum inſuper, à D. Baſilio notatum ſufficiet, qui ait, mulieres alloquendo: Cum ſedeatis mulieres horum opera fuſis circumactis recolligentes, nimirum ſtamina, quæ ad nos mittunt Seres ad mollium veſtium apparatum, in memoriam reuocantes iſtius animalis mutationem, ἐναργῆ λαμβάνετε τῆς ἀναστάσεως ἔννοιαν, perſpicuam de reſurrectione cogitationem ſuſcipite, & mutationi, quam omnibus D. Paulus nuntiat, nolite derogare fidem. Quàm præclarum ſchema Anaſtaſeos, & virtutis fidei, quo mens afficitur Chriſtiani.

Digitized by Google

COLVMBA,

DECIMVMTERTIVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

DABIT nobis Caius breuem & cōcinnam columbæ deſcriptionem, in qua virtutis eluceſcunt inſignia. Ab his, columbarum maximè ſpectantur ſimili ratione mores ijdem: ſed pudicitia illis prima, & neutri notata adulteria. Coniugij fidem non violant, communemque ſeruant domum. Niſi cœlebs, aut vidua, nidum non relinquit, Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos, ferunt: quippe ſuſpicio eſt adulterij, quamuis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur, ſæuique roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio. Amor vtrique ſobolis æqualis; ſæpe & ex hac cauſa caſtigatio, pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti ſolatia, & miniſteria ex mare. Pullis primò ſalſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt, præparantem tempeſtiuitatem cibo. In hac imagine, aduerto ſtemmata pudicitiæ, con- *cap. 34. l.b. 10.*

iugalis fidei laudabiles accendo faces, cœlibis vitæ caſtitatem amo, patientiam non ſperno, gemitus amplector, honeſtos video amores, magnam in prolem probo dilectionem, iuſtam non reprehendo caſtigationem, miror vitæ ſolatia, miniſteria commendo, ſagacem in fœtus pronæam ſuſpicio. Audiamus ſacros nobis alia ſubminiſtrãtes ſtemmata columbarum, quibus miræ virtutes deſignantur.

D. Paulinus per columbam Spiritum Sanctum, de more Sacri codicis repræſentat, & vnumquemque Apoſtolum:

Epiſt. 12. ad Seuerũ. *Et per columbam Spiritus Sanctus fluit.*
Crucem corona lucido cingit globo:
Cui corona ſunt corona Apoſtoli,
Quorum figura eſt in colũbarum choro.

Ibidem, dat ſtemma ſimplicis vitæ:

Quæque ſuper ſignum reſident cæleſte columbæ,
Simplicibus produnt regna patere Dei.

rurſus, dat ſtemma puri pectoris:

Nos quoque perficies placitas tibi Chriſte columbas,
Si vigeat puris pars tua pectoribus.

iterum, dat ſtemma placidæ mentis:

Alite quem placida ſanctus perfundit hiantem
Spiritus,

Quis dabit nobis pennas columbæ de

de argentatas, &c. Pennati peruole- *D. Paul.*
mus ad brauium ſupernæ vocationis. *ep. 26.*
S. Athanaſius in illud, Ecce mitto vos
vt opes in medio luporum, eſtote igi- *Luc. 10.*
tur prudentes vt ſerpentes, & ſimpli-
ces ſicut columbæ: ait, quæ quidem
verba locutus eſt, non vt naturaliter
ſerpentes, aut columbæ efficiamur,
non enim ipſe tales nos condidit, ac
proinde nihil tale ipſa natura recipit,
ſed vt nos ἀλόγους quidem impetus
fugiamus, ſerpentis autem prudentiam
animaduertentes, ne ſinamus nos in
fraudem adduci, & ex columba man-
ſuetudinem aſſumamus ἐκ τῆς περιστερᾶς *contra*
τὸ πρᾶον ἀναλάβωμεν. Idem S. Pater *Arianos*
alibi ſtēma columbæ tribuit Eccleſiæ: *orat. 4.*
ἡ τελεία περιστερὰ, ἡ κατέχουσα τὸν οἴακα *Serm. con-*
τῆς ὀρθῆς καὶ εὐσεβοῦς πίστεως, Eccleſia, in- *tra omnes*
quam, illa, quæ perfecta columba eſt, *hæreſes.*
quæ clauum tenet rectæ, & piæ fidei
in cymba Apoſtolica. Diuum Cypria- *lib. de vni-*
num audio de eodem ſtemmate bellè *tate Eccl.*
differentem: Simplex animal & lętum *cap. 6.*
eſt columba, non felle amarum, non
morſibus ſæuum, non vnguium lace-
ratione violentum: hoſpitia humana
diligere, vnius domus cōſortia noſſe,
cum generant ſimul filios edere, cum
commeant volatibus ſimul cohærere,
communi conuerſatione vitam ſuam

P

degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, legem circa omnia vnanimitatis implere. Hæc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas, hæc charitas obtinenda, vt columbas dilectio fraternitatis imitetur, vt manſuetudo, & lenitas agnis, & ouibus adæquetur. D. Auguſtinus alludit ad columbæ ſtemma, dum inquit: Cæteram quippe turbam non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit. Tertullianus de multis pauca, Noſtrę columbæ domus ſimplex, etiã in editis ſemper, & apertis, & ad lucẽ. S. Cyrillus, καὶ περιστεραὶ, διὰ τὸ ἀκέραιον, columbæ propter ſimplicitatẽ. Equidem columbæ ſtemma notat ſinceritatẽ animæ, cordis integritatem, puritatem mentis, candorem morum, ſtemma eſt ἀκέραιον, ἄκακον, ἀνεπιβούλευτον, ἄδολον. S. Chryſoſtomus laudat columbæ ſtemma, τοιοῦτον γὰρ τὸ ζῶον, ἥμερον, καὶ ἀεὶ τὴν συνήθειαν ἐπιζητοῦν: Tale quippe animal eſt manſuetum, & noſtram requirens cõſuetudinem, & idcircò rediijt, & oliuæ ſurculo, multum ſolatij iuſto attulit. D. Gregorius Papa, columba verò ſimplex eſt animal, atque à malitia fellis alienum. Quaſi colũbæ ergo ad feneſtras ſuas ſunt, qui nihil hoc in mũdo con-

contra ep. fund. c. 4

aduerſus Valentin. cap 3.

Catecheſ. 18.

in cap. 6. Geneſ. hom. 26.

hom. 5. in Euang.

cupiſcunt,qui omnia ſimpliciter aſpiciunt,& in ijs,quæ vident, rapacitatis ſtudio non trahuntur. Venerabilis Beda, Cùm verò vtraque auis propter conſuetudinem gemendi præſentes ſanctorum luctus deſignat, in hoc tamen differunt,quòd turtur ſoliuagus, columbæ autem gregatim volare cõſueuit: & ob id iſte ſecretas orationũ lacrymas, illa publicos Eccleſiæ conuentus inſinuat. Idem profert aliud ſtemma: Columbarum pullos in holocauſtum ferunt, qui patriæ cœleſtis abſentiam deflentes, aiunt, Super flumina Babylonis illic ſedimus,& fleuimus,dum recordaremur tui, Sion. Sicut enim columbæ ſuper fluenta reſidere delectantur,vt accipitis aduentum vmbræ curſu per aquas præuidere ſimul,& euadere queant, ſic profectò ſic animę pauperum ſpiritu fluctus ſæculi mente tranſcendentes, quò plura in hac Babylone, qua ſuis gemitibus paſcuntur maligni hoſtis exempla conſpiciunt, eò crebriores ad æterna ſui deſiderij pennas ſuſtollunt.

in Luc. 2. in Cat. aurea.

Homil in Purificat. B. Mariæ Virg.

Guerricus Abbas,vir pijſſimus, pia columbæ ſuppeditat ſchemata: Columba, fratres,ſimplex eſt animal,felle caret,roſtro non lædit, in cauernis petrarum nidificat,alienos pullos nu-

Serm. 6. en Purif. B. Virg.

trit, iuxta fluenta manet, vt viſa vmbra accipitris fugiat, meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis ſe defendit, viſum recuperat. Et nos fratres, cum ante altare ſteterimus, &c. Columba felle caret, & nos ira careamus, quæ peccare nos facit. Roſtro non lædamus, ſed percuſſi in vnam maxillam, aliam præbeamus. In cauernis petrarum nidificemus, in fide plagarum Chriſti refugium habeamus. Alienos pullos nutriamus, de filijs diaboli facientes, verbo prædicationis, filios Dei. Iuxta flumina maneamus, id eſt, iuxta hunc mortalitatis fluxum ſedẽtes, vmbram accipitris, hoc eſt, peccata, quæ ſunt umbra diaboli, malorum ruinas conſiderantes, ab eius vngulis fugiamus. Meliora grana eligamus, id eſt, meliores ſententias in ſcripturis ſanctis. Gregatim volemus, vnum conſenſum in bono, in congregatione ſub paſtore habentes. Alis noui & veteris teſtamenti, contra inimicos Dei nos defendamus, vel duobus præceptis charitatis, Dei videlicet amore, & proximi. Viſum recuperemus, de bono actionis ad bonum ſemper intendentes contemplationis. S. Iſidorus Peluſiota, *τὸ ἀκέραιον καὶ ἀκακόηθες περισ-τεξ μιμεῖσθαι τῆς περιστερᾶς*, ſimplicita-

ibid. Guerr Abbas,

tem, & morum probitatem, quæ in columba eſt, imitari nos iuſſit. Concludat Romanorum doctiſſimus, qui dixit, Nihil eſſe columbis fœcundius: addamuſque nihil eſſe ipſa virtute feracius.

TVRTVR,

DECIMVMQVARTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

SANCTVS Hidelphonſus Toletanus Antiſtes, vt in columba ſtemma virtutis agnoſcit, ita etiam in turture illud reponit. Non autem vacat à myſterio, quòd hæ volucres maximè in ſacrificio Domini offerri iubebãtur: nam per has, quiſque mundandus eſſet, in lege expiari præcipiebatur. Columba enim, &c. Turtur verò caſtitate præeminet, adeò vt, ſi caſu proprium perdiderit, deinceps alium non requirat coniugem. Quòd Dominus has aues ſibi in ſacrificio præcipiebat offerri, ſignificabat ſe ſanctorum caſtiſſima ſimplicitate, quaſi gratiſſimo delectari ſacrificio. Notandum etiam, quòd vtraque

Serm. 1. in Purific. S. Mariæ.

hæc auis gemitum pro cantu edere ſolet, ſignificans geminam ſanctorum in hoc ſæculo plorationem: quo, tam pro reatibus ſuis deflent; quibus ad liquidum, quandiu hîc ſunt, carere nõ poſſunt: quàm pro eo, quòd diutius à regno differuntur. Quòd verò columba gregatim incedere ſolet, turtur autem ſoliuagus eſt: per columbam actiua vita, quę multorum eſt communis: per turturem verò contemplatiua, quæ paucis eſt imitabilis, deſignatur. D. Gregorius Nyſſenus. de hac autem aue teſtantur, qui hæc obſeruarunt, quod ſi ſeparata fuerit à coniugio, manet deinceps ſolitaria, nec cum vllo coniungitur, adeò vt in ea naturaliter exerceatur continentia. Idem, ſtemmata turturis, & virtutis, in D. Io. Baptiſta inſcribit, hũc locum euoluendo, (tempus putationis aduenit,) hoc teſtificatur vox turturis, id eſt, vox clamantis in deſerto: Ioannes enim eſt turtur: is eſt Præcurſor præclari huius veris, qui oſtendit hominibus pulchros flores virtutis, ijſque porrigit, qui volunt flores colligere: per quos oſtendebat florem è radice Ieſſe erumpẽtem, nempe agnum Dei, qui tollit peccata mundi, & ſuggerebat de malis pœnitentiam, & vitam ex virtute traducendam. Audita eſt

in Cant Cantic. homil. 3.

homil. 5. in Cantica Cantic. Ἰωάννης ἐστὶν ἡ τρυγών. *turtur, veris prodromus.*

enim, inquit, vox turturis in terra noſtra. Terram forte nominat eos, qui ſunt damnati in vitio, quos publicanos, & meretrices dicit Euangelium, à quibus auditũ eſt verbum Ioannis, cum reliqui minimè admiſiſſent prædicationem. S. Baſilius ſtemma caſtitatis videt in turture: dicũt turturem à ſuo coniuge ſeiunctam, nunquam imposterum cum alio coniungi. Audiant mulieres, quomodo viduitatis modeſtia, & quidem ab auibus rationis expertibus addiſcant, ſit indecora polygamia potior, & honeſtior. Doctiſſimus Philo Iudæus ſtemma ſapiẽtiæ recognoſcit in turture: πρὸς δὲ τρυγόνος, τρυγόνα τε καὶ περιστερὰν τήν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν: prȩterea turturem, & columbam, diuinam, & humanam ſapientiam: ambas quidem volucres, & in ſublime ferri exercitatas, differentes tamen à ſe inuicem, quatenus differt genus à ſpecie, aut exemplar ab imagine. Amat enim diuina ſapientia ſolitudinem, propter ſolum Deum, cuius ipſa eſt poſſeſſio, turtur verò amans ſolitudinis figuratè vocatur. Cœleſtis ſponſus in carmine nuptiali, in genis ſpõſæ, & in pudore, ſtemmata turturis collocat: Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: vbi ſcho-

ὁμ. η εἰς ἑξαήμ.

in lib. quis rer. diu. hæres ſit.

φιλέρημος μὲν γὰρ ἡ θεία σοφία.

tiſſimos, nouiſſimè proſilientes. Vbi prouolarunt Necydali, & per aliquot dies huc illuc luſitantes, cœloque reddito fruentes ſunt euagati, eorum tùm quiſque mutuò alteri ſe adiungit, & applicat: mas, vt arbitror, fœminæ: quo complexu aliquandiu cohęrentes, id quod principio ſemen appellaui, vel oua dixi, edunt nigra, rotunda, minuta, ſemini hyoſcyami non diſſimilia, aut herbæ Pæti, ſiue Nicotianæ, quę in prouentum, & fœtum anni proximi ſeruantur. Hoc reddito, à partu mox contabeſcunt, & intereunt. Atque hęc eſt prorſus admirabilis, & paucis explorata bombycum procreatio * Hac in bombycis imagine videmus, velut in paruo ſpeculo regiæ virtutis ſtemmata. Habentur in animis hominum parua virtutum ſemina, tanquam igniculi, qui ſi foueantur recta ratione, fœtus producunt non pœnitendos. Datur initium, proceſſus, & perfectionis gradus, in bombycibus, ſed virtutis primordia, licet ſint exigua, ſuperiora ſunt tamen aliarum rerum initijs. Illius progreſſus grandiori paſſu incedunt, eiuſque perfectionis corona reliqua alia coronat. Non dicam è ſemine virtutis, vti bombycis, vermiculos naſci: ſed dicam tantam eſſe vim illius ſeminis,

vt vermiculos, magnos viros, opinione ſui, efficiat. Talis vermis ex ſemine virtutis oriri ſolet, qui totus eſt ſericus, & regius. Nonne erat oīs virtutis parens, qui de ſe dicit, ego ſum vermis, & non homo? Semet agnoſcit virtus in bombycinis inſignibus: placet mori frondium eſus, quo ſignatur eximiæ prudentiæ fructus: placet nitidum, & perelegans domicilium, quo mundities exprimitur, & animæ puritas: placet ſericus labor, vbi prima mercedis ſpes affulget, & nouæ purpuræ. Sunt qui notant in ſerico vellere, veram inſignis virtutis imaginem: virtus primo aſpectu aſpera eſt, nihil tamen lenius eſt: vellus ſericum, exterius hirſutum eſt, intus verò nihil mollius. Sunt qui mirantur illius velleris miram fabricam, & qui in eius ouali figura perfectionem quærunt. quid virtutis fabrica, quid illius forma perfectius? ſunt qui albos, & flauos colores bombycini lanificij, candorem virtutis, & dignitatem exprimere aſſeuerant. Sunt qui varias hominis, Dei obſequio dediti formas, in varijs bombycum formis, intelligunt. In hoc animalculo grandes includi theſauros, grandes induſtrias, incredibiles arcanæ naturæ opes, arteſque, grandia virtutum myſteria, qui de illo

philoſophati ſunt, non tacuerũt. Quis non ſuſpiciat tam paruo principio naſci tam ingenioſum, tam ſagacem, tam egregium vermem? cuius labor veſtit Reges, & Imperatores: cuius induſtria, ſolertiſſimorum opificum artes ſuperat. In bombycina veſte, qua Cæſares vtuntur, regiæ virtutis veſtis regia notatur, qua cœleſtis hæredes palatij veſtiuntur. Sileo plura alia in bombycis natura obſeruata virtutum ſtemmata, vnum inſuper, à D. Baſilio notatum ſufficiet, qui ait, mulieres alloquendo: Cum ſedeatis mulieres horum opera fuſis circumactis recolligentes, nimirum ſtamina, quæ ad nos mittunt Seres ad mollium veſtium apparatum, in memoriam reuocantes iſtius animalis mutationem, ἐναργῆ λαμβάνετε τῆς ἀναστάσεως ἔννοιαν, perſpicuam de reſurrectione cogitationem ſuſcipite, & mutationi, quam omnibus D. Paulus nuntiat, nolite derogare fidem. Quàm præclarum ſchema Anaſtaſeos, & virtutis fidei, quo mens afficitur Chriſtiani.

Digitized by Google

COLVMBA,

DECIMVMTERTIVM REGLÆ VIRTVTIS STEMMA.

DABIT nobis Caius breuem & cõcinnam columbæ deſcriptionem, in qua virtutis eluceſcunt inſignia. Ab his, columbarum maximè ſpectantur ſimili ratione mores ijdem: ſed pudicitia illis prima, & neutri notata adulteria. Coniugij fidem non violant, communemque ſeruant domum. Niſi cœlebs, aut vidua, nidum non relinquit, Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos, ferunt: quippe ſuſpicio eſt adulterij, quamuis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur, ſæuique roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio. Amor vtrique ſobolis æqualis; ſæpe & ex hac cauſa caſtigatio, pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti ſolatia, & miniſteria ex mare. Pullis primò ſalſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt, præparantem tempeſtiuitatem cibo. In hac imagine, aduerto ſtemmata pudicitiæ, con- *cap. 34. lib. 10.*

iugalis ſidei laudabiles accendo faces, cœlibis vitæ caſtitatem amo, patientiam non ſperno, gemitus amplector, honeſtos video amores, magnam tn prolem probo dilectionem, iuſtam non reprehendo caſtigationem, miror vitæ ſolatia, miniſteria commendo, ſagacem in fœtus pronæam ſuſpicio. Audiamus ſacros nobis alia ſubminiſtrãtes ſtemmata columbarum, quibus miræ virtutes deſignantur.

D. Paulinus per columbam Spiritum Sanctum, de more Sacri codicis repræſentat, & vnumquemque Apoſtolum:

Epiſt. 12. ad Seuerũ. *Et per columbam Spiritus Sanctus fluit.*
Crucem corona lucido cingit globo:
Cui coronæ ſunt corona Apoſtoli,
Quorum figura eſt in colũbarum choro.

Ibidem, dat ſtemma ſimplicis vitæ:

Quæque ſuper ſignum reſident cœleſte columbæ,
Simplicibus produnt regna patere Dei.

rurſus, dat ſtemma puri pectoris:

Nos quoque perficies placitas tibi Chriſte columbas,
Si vigeat puris pars tua pectoribus.

iterum, dat ſtemma placidæ mentis:

Alite quem placida ſanctus perfundit hiantem
Spiritus,

Quis dabit nobis pennas columbæ de

de argentatas, &c. Pennati peruolemus ad brauium ſupernæ vocationis. S. Athanaſius in illud, Ecce mitto vos vt oues in medio luporum, eſtote igitur prudentes vt ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ: ait, quæ quidem verba locutus eſt, non vt naturaliter ſerpentes, aut columbæ efficiamur, non enim ipſe tales nos condidit, ac proinde nihil tale ipſa natura recipit, ſed vt nos ἀλόγους quidem impetus fugiamus, ſerpentis autem prudentiam animaduertentes, ne ſinamus nos in fraudem adduci, & ex columba manſuetudinem aſſumamus ἐκ τῆς περιστερᾶς τὸ πρᾶον ἀναλάβωμεν. Idem S. Pater alibi ſtēma columbæ tribuit Eccleſiæ: ἡ τελεία περιστερὰ, ἡ κατέχουσα τὰ οἴακα τῆς ὀρθῆς καὶ εὐσεβοῦς πίστεως, Eccleſia, inquam, illa, quæ perfecta columba eſt, quæ clauum tenet rectæ, & piæ fidei in cymba Apoſtolica. Diuum Cyprianum audio de eodem ſtemmate bellè differentem: Simplex animal & lętum eſt columba, non felle amarum, non morſibus ſæuum, non vnguium laceratione violentum: hoſpitia humana diligere, vnius domus cōſortia noſſe, cum generant ſimul filios edere, cum commeant volatibus ſimul cohærere, communi conuerſatione vitam ſuam

D. Paul. ep. 26.

Luc. 10.

contra Arianos orat. 4.

Serm. contra omnes hæreſes.

lib. de unitate Eccl. cap. 6.

P

degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, legem circa omnia vnanimitatis implere. Hæc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas, hæc charitas obtinenda, vt columbas dilectio fraternitatis imitetur, vt manſuetudo, & lenitas agnis, & ouibus adæquetur. D. Auguſtinus alludit ad columbæ
contra ep. fund. c. 4 ſtemma, dum inquit: Cæteram quippe turbam non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit. Tertullianus de multis pauca,
aduerſus Valentin. cap 3. Noſtrę columbæ domus ſimplex, etiā in editis ſemper, & apertis, & ad lucē.
Catecheſ. 18, S. Cyrillus, καὶ περιστεραὶ, διὰ τὸ ἀκέραιον, columbæ propter ſimplicitatē. Equidem columbæ ſtemma notat ſinceritatē animæ, cordis integritatem, puritatem mentis, candorem morum, ſtemma eſt ἀκέραιον, ἄκακον, ἀνεπιβούλευτον, ἄδολον. S. Chryſoſtomus laudat
in cap. 6. Geneſ. hom. 26. columbæ ſtemma, τοιοῦτον γὰρ τὸ ζῶον, ἥμερον, καὶ ἀεὶ τὴν συνήθειαν ἐπιζητοῦν: Tale quippe animal eſt manſuetum, & noſtram requirens cōſuetudinem, & idcircò rediјt, & oliuæ ſurculo, multum ſolatiј iuſto attulit. D. Gre-
hom. 5. in Euang. gorius Papa, columba verò ſimplex eſt animal, atque à malitia fellis alienum. Quaſi colūbæ ergo ad feneſtras ſuas ſunt, qui nihil hoc in mūdo con-

Digitized by Google

cupiſcunt, qui omnia ſimpliciter aſpiciunt, & in ijs, quæ vident, rapacitatis ſtudio non trahuntur. Venerabilis Beda, Cùm verò vtraque auis propter conſuetudinem gemendi præſentes ſanctorum luctus deſignat, in hoc tamen differunt, quòd turtur ſoliuagus, columbæ autem gregatim volare cōſueuit: & ob id iſte ſecrétas orationū lacrymas, illa publicos Eccleſiæ conuentus inſinuat. Idem profert aliud ſtemma: Columbarum pullos in holocauſtum ferunt, qui patriæ cœleſtis abſentiam deflentes, aiunt, Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui, Sion. Sicut enim columbæ ſuper fluenta reſidere delectantur, vt accipitis aduentum vmbræ curſu per aquas præuidere ſimul, & euadere queant, ſic profectò ſic animę pauperum ſpiritu fluctus ſæculi mente tranſcendentes, quò plura in hac Babylone, qua ſuis gemitibus paſcuntur maligni hoſtis exempla conſpiciunt, eò crebriores ad æterna ſui deſiderij pennas ſuſtollunt.

in Luc. 2. in Cat. aurea.

Homil in Purificat. B. Mariæ Virg.

Guerricus Abbas, vir pijſſimus, pia columbæ ſuppeditat ſchemata: Columba, fratres, ſimplex eſt animal, felle caret, roſtro non lædit, in cauernis petrarum nidificat, alienos pullos nu-

Serm. 6. in Purif. B. Virg.

trit, iuxta fluenta manet, vt viſa vmbra accipitris fugiat, meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis ſe defendit, viſum recuperat. Et nos fratres, cum ante altare ſteterimus, &c. Columba felle caret, & nos ira careamus, quæ peccare nos facit. Roſtro non lædamus, ſed percuſſi in vnam maxillam, aliam præbeamus. In cauernis petrarum nidificemus, in fide plagarum Chriſti refugium habeamus. Alienos pullos nutriamus, de filijs diaboli facientes, verbo prædicationis, filios Dei. Iuxta flumina maneamus, id eſt, iuxta hunc mortalitatis fluxum ſedétes, vmbram accipitris, hoc eſt, peccata, quæ ſunt umbra diaboli, malorum ruinas conſiderantes, ab eius vngulis fugiamus. Meliora grana eligamus, id eſt, meliores ſententias in ſcripturis ſanctis. Gregatim volemus, vnum conſenſum in bono, in congregatione ſub paſtore habentes. Alis noui & veteris teſtamenti, contra inimicos Dei nos defendamus, vel duobus præceptis charitatis, Dei videlicet amore, & proximi. Viſum recuperemus, de bono actionis ad bonum ſemper intendentes contemplationis. S. Iſidorus Peluſiota, *τὸ ἀκέραιον καὶ ἀκακόηθες προσήκει μιμεῖσθαι τῆς περιστερᾶς*, ſimplicita-

ibid. Guerr Abbas,

tem, & morum probitatem, quæ in columba eſt, imitari nos iuſſit. Concludat Romanorum doctiſſimus, qui dixit, Nihil eſſe columbis fœcundius: addamuſque nihil eſſe ipſa virtute feracius.

TVRTVR,

DECIMVMQVARTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

SANCTVS Hidelphonſus Toletanus Antiſtes, vt in columba ſtemma virtutis agnoſcit, ita etiam in turture illud reponit. Non autem vacat à myſterio, quòd hæ volucres maximè in ſacrificio Domini offerri iubebātur: nam per has, quiſque mundandus eſſet, in lege expiari præcipiebatur. Columba enim, &c. Turtur verò caſtitate præeminet, adeò vt, ſi caſu proprium perdiderit, deinceps alium non requirat coniugem. Quòd Dominus has aues ſibi in ſacrificio præcipiebat offerri, ſignificabat ſe ſanctorum caſtiſſima ſimplicitate, quaſi gratiſſimo delectari ſacrificio. Notandum etiam, quòd vtraque

Serm. 1. in Purific. S. Mariæ.

P iij

trit, iuxta fluenta manet, vt viſa vmbra accipitris fugiat, meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis ſe defendit, viſum recuperat. Et nos fratres, cum ante altare ſteterimus, &c. Columba felle caret, & nos ira careamus, quæ peccare nos facit. Roſtro non lædamus, ſed percuſſi in vnam maxillam, aliam præbeamus. In cauernis petrarum nidificemus, in fide plagarum Chriſti refugium habeamus. Alienos pullos nutriamus, de filijs diaboli facientes, verbo prædicationis, filios Dei. Iuxta flumina maneamus, id eſt, iuxta hunc mortalitatis fluxum ſedētes, vmbram accipitris, hoc eſt, peccata, quæ ſunt vmbra diaboli, malorum ruinas conſiderantes, ab eius vngulis fugiamus. Meliora grana eligamus, id eſt, meliores ſententias in ſcripturis ſanctis. Gregatim volemus, vnum conſenſum in bono, in congregatione ſub paſtore habentes. Alis noui & veteris teſtamenti, contra inimicos Dei nos defendamus, vel duobus præceptis charitatis, Dei videlicet amore, & proximi. Viſum recuperemus, de bono actionis ad bonum ſemper intendentes contemplationis. S. Iſidorus Peluſiota, *τὸ ἀκέραιον καὶ ἀκακόηθες περι-ττῶς μιμεῖσθαι τῆς περιστερᾶς*, ſimplicita-

ibid. Guerr Abbas.

tem, & morum probitatem, quæ in columba eſt, imitari nos iuſſit. Concludat Romanorum doctiſſimus, qui dixit, Nihil eſſe columbis fœcundius: addamuſque nihil eſſe ipſa virtute feracius.

TVRTVR,

DECIMVMQVARTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

SANCTVS Hidelphonſus Toletanus Antiſtes, vt in columba ſtemma virtutis agnoſcit, ita etiam in turture illud reponit. Non autem vacat à myſterio, quòd hæ volucres maximè in ſacrificio Domini offerri iubebãtur: nam per has, quiſque mundandus eſſet, in lege expiari præcipiebatur. Columba enim, &c. Turtur verò caſtitate præeminet, adeò vt, ſi caſu proprium perdiderit, deinceps alium non requirat coniugem. Quòd Dominus has aues ſibi in ſacrificio præcipiebat offerri, ſignificabat ſe ſanctorum caſtiſſima ſimplicitate, quaſi gratiſſimo delectari ſacrificio. Notandum etiam, quòd vtraque

Serm. 1. in Purific. S. Mariæ.

Digitized by Google

hæc auis gemitum pro cantu edere ſolet, ſignificans geminam ſanctorum in hoc ſæculo plorationem: quo, tam pro reatibus ſuis deflent; quibus ad liquidum, quandiu hîc ſunt, carere nõ poſſunt: quàm pro eo, quòd diutius à regno differuntur. Quòd verò columba gregatim incedere ſolet, turtur autem ſoliuagus eſt: per columbam actiua vita, quę multorum eſt communis: per turturem verò contemplatiua, quæ paucis eſt imitabilis, deſignatur. D. Gregorius Nyſſenus. de hac autem aue teſtantur, qui hæc obſeruarunt, quod ſi ſeparata fuerit à coniugio, manet deinceps ſolitaria, nec cum vllo coniungitur, adeò vt in ea naturaliter exerceatur continentia. Idem, ſtemmata turturis, & virtutis, in D. Io. Baptiſta inſcribit, hũc locum euoluendo, (tempus putationis aduenit,) hoc teſtificatur vox turturis, id eſt, vox clamantis in deſerto: Ioannes enim eſt turtur: is eſt Præcurſor præclari huius veris, qui oſtendit hominibus pulchros flores virtutis, ijſque porrigit, qui volunt flores colligere: per quos oſtendebat florem è radice Ieſſe erumpẽtem, nempe agnum Dei, qui tollit peccata mundi, & ſuggerebat de malis pœnitentiam, & vitam ex virtute traducendam. Audita eſt

in Cant Cantic. homil. 3.

homil. 5. in Cantica Cantic. ἰωάννης ἐςὶν ἡ τρυγών. *turtur, veris prodromus.*

enim, inquit, vox turturis in terra noſtra. Terram forte nominat eos, qui ſunt damnati in vitio, quos publicanos, & meretrices dicit Euangelium, à quibus auditũ eſt verbum Ioannis, cum reliqui minimè admiſiſſent prædicationem. S. Baſilius ſtemma caſtitatis videt in turture: dicũt turturem à ſuo coniuge ſeiunctam, nunquam impoſterum cum alio coniungi. Audiant mulieres, quomodo viduitatis modeſtia, & quidem ab auibus rationis expertibus addiſcant, ſit indecora polygamia potior, & honeſtior. Doctiſſimus Philo Iudæus ſtemma ſapiẽtiæ recognoſcit in turture: ϖερὶ δὲ τρυγόνος, τρυγόνα τε καὶ ϖεριστερὰν τήν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν: prȩterea turturem, & columbam, diuinam, & humanam ſapientiam: ambas quidem volucres, & in ſublime ferri exercitatas, differentes tamen à ſe inuicem, quatenus differt genus à ſpecie, aut exemplar ab imagine. Amat enim diuina ſapientia ſolitudinem, propter ſolum Deum, cuius ipſa eſt poſſeſſio, turtur verò amans ſolitudinis figuratè vocatur. Cœleſtis ſponſus in carmine nuptiali, in genis ſpõſæ, & in pudore, ſtemmata turturis collocat: Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: vbi ſcho-

ὁμ α εἰς ἐξαέμ.

in lib. quis rer. diu. hares ſit.

φιλέρημος μὲν γὰρ ἡ θεία σοφία.

In caput 1. Cantica Cant. liaſtes, quia namque virginem appellauit equam, ne quis in ea arrogantiã, & effrenem equi ſubeſſe ferociam diſſeminaret, ſubinde verecundię frenum in maxillis adiecit, cum ſicut turturis, illius genas celebrauit. Verecundiam enim ſignificat rubor genarum turturis, ita Polychronius, αὐτὴν ἐκόσμησε τὴν αἰδῶ, ἐρυθραὶ γὰρ τῆς τρυγόνος αἱ παρειαί, ipſam (nimirum ſponſam) in pudore exornat, rubræ enim ſunt *in Pſ. 118. o. 3.* turturis genæ. Benè D. Ambroſius, genæ ſicut turturis præferunt inſignia verecundiæ.

AQVILA,

DECIMVMQVINTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

IN aue regia, ſua regalis virtus exponit ſtemmata, Perſarum, Romanorũque aquilis clariora. Nimirum vt demõſtret potiori iure aquilam, ſuam eſſe armigeram, quàm ficti Iouis. Canit Lyricus in gratiam regij alitis,

Ode 4. l. 4. *Qualem miniſtrum fulminis alitem,*
(Cui rex Deorum regnũ in aues vagas

Digitized by Google

Permiſit,) expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo.
Olim iuuentas, & patrius vigor
Nido laborum propulit inſcium:
Vernique iam nimbis remotis
Inſolitos docuere niſus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demiſit hoſtem viuidus impetus:
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ.

Virtus ipſa, eſt aquila regia, quæ diuini fulminis arma geſtat, cui regnum in humanas actiones dedit præpotens Deus, cuius omnis ætas viridis eſt, & glorioſorum ferax laborum, quæ continuò aduerſus ſceleratam impiorum turbam, & horrendum inferorum draconem, in arenam deſcendit. Volunt aquilam eſſe auium reginam, volumus & ipſam virtutem dominari in mortale genus: volunt eſſe generoſam, & magnanimam, volumus & virtutem: volunt acutiſſimis eſſe oculis, volumus & virtutem: volunt cęteris auibus volare altius, volumus & virtutẽ rebus humanis eſſe ſublimiorem: volunt aduerſis luminibus, fixiſque, ſolis radios intueri, & ad lucidiſſimũ illum orbem, velut ad lapidem lydium ſuos explorare pullos, volumus & virtutẽ ad ſolem iuſtitiæ propius accedere, & ſui ſtudioſos in luce, quid poſſint, ex-

periri : voluit magnas illius vires eſſe, & celerrimos volatus, volumus & virtutis robur inuictum eſſe, & incredibilem in benè agendo celeritatem: volunt in altiſſimis montium iugis morari, volumus & virtutem ſectari ſublimia: volunt meridiano tempore potiſſimùm vacare prædæ, volumus & virtutis palæſtram coram omnibus, meridiana luce, & apertè, omnibus patere. Plinius, Aquilæ maximus honos, maxima & vis: quid virtute fortius? quid honorificentius?

Pulchrum ſtemma aquilæ D. Paulinus ſubminiſtrat.
13. po. mat.

Vt pullus aquilæ dicitur repaſcere
Cura parentes mutua,
Quos vis ſenectæ rurſus implumes facit,
Nidoque paſcendos refert:
Donec replumi veſtiantur corpore,
Penniſque floreſcant nouis.
Verſi viciſſim more naturæ nouo
Sunt filiis pulli ſenes.
At cùm veterno defœcata fecerit
Nouos iuuenta præpetes.
Deſueta longo remigia pennarum ſenio,
Natis magiſtris inchoant:
Miſtique pullis conuolant altoribus
Leni per auras impetu.
Liquidum ſereno tractibus lentis iter
Secare ſublimi iuuat.
Placidéque ſudum ventilantes aërem,

Digitized by Google

Alæ pares immobili
Dum ſe ſequuntur, & viciſſim præeunt,
Serto coronant, circulo
Vtroque regni cœlitis myſteria
Mutæ loquuntur alites.
Sacrum potentis explicant inſtar crucis **in aquilis crucis ſtemma.**
Suſpenſa pennis corpora.
Volatus autem circumactus ambitu
Spondet laboris præmium
Sic iſte pullus gratiarum filius
Veſtræ ſalutis præuius:
Auium per alta commeatum nubila
Sit ſpiritalis æmulus.
Cornibus, & alis arduæ fultus crucis
Volet in coronam gloriæ.

Ibidem,

Deinde cuncti, tota ſanctorum cohors
Ad corpus illud verticis,
Quò ſicut aquilæ, congregabuntur pij,
Et vos volantes ibitis.

S. Iſidorus Peluſiota integram epiſtolam ſcribit ad Serenum, vbi virtutis alas, & ſtemma aquilę videre eſt. Quoniam beatæ vitæ ſedem nobis rerum omnium architectus, ac dominus habitationem in Edem præbuerat, ob leuitatem autem animi, atque impoſtoris improbitatem eâ exturbati ac deiecti, atque in ærumnoſam terram, & grauem acerbamque peregrinationem proiecti ſumus: idcircò Chriſtus eos ex nobis, qui pennas rurſum in- **Ep. 282. lib. 1. ita illis. pennas aquilæ.**

duerint, atque terrena, & abiecta hac vita relicta, ad cœleſtis vitæ faſtigium acceſſerint, ad illum locum collecturum ſe pro ſua bonitate pollicitus eſt. Atque illud eſt, quod quæſiuiſti, vbi eſt τὸ πτῶμα, illic congregabuntur & aquila: hoc eſt, vbi ob intemperantem guſtum clades extitit, illic etiam victoria, per inediam, & pœnitentiam, quam natura protulit & excoluit, parta eſt. D. Ambroſius, (l. 4 de ſacra.n.) bona aquila eſſe cœpiſti, quæ cœlum petis, terrena faſtidis. Bonæ aquilæ circa altare, vbi enim corpus, ibi & aquilæ. Corpus Chriſti eſt in altari, aquilæ vos eſtis, renouatæ ablutione delicti.

OLIVA,

DECIMVMSEXTVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

QVOT ſunt oliuarum frondes, quot rami, quot baccæ, tot ſunt virtutis inſignia. Eſt neſcio quid in ipſo arboris nomine, quod homines vltrò ad ſe inuitat, multò magis ipſius arboris fructus allicit

inuitatos. Pacis oſtentat ſymbola, fœderis monimenta, commiſerationis fontem aperit, dulcedinis riuos ducit, quietem appellat, Martem fugat, Palladem alit, ſedem tenet pietatis. Canit hîc poëta *Homerus*

—— ἐλαῖαι τηλεθόωσαι. ὀδ. λ.

Non minus ipſa virtus, quàm oliuæ virent: canit, illic.

—— τανύφυλλος ἐλαίη; ὀδ. ν.

Non minorem oliua virtus creat vmbram: alter canit, 2. *Georg.*

Nec pingues vnam in faciem naſcuntur
oliuæ:

Et ipſa virtus magis opima eſt: iterum,

Palladia gaudent ſylua viuacis oliuæ: ibid.

Plus vitæ eſt in virtute:
tertiò,

—— *& placidam paci nutritor oliuam:* ibid.

Habet quoq; plus trãquilli virtus otij:
Aliut claudit in ramis oliuæ, *Sil. Ital. l. 13.*

—— —— —— *pignora pacis:*

Maiora ſunt virtutis:
Alius ſignat in oliua legationem: *Statius 2. Theb.*

—— —— *ramus manifeſtat oliuæ*
Legatum; cauſaſque viæ,

Clarior eſt virtutis legatio,
Idem in oliuæ ramo ſupplicationem ponit: *lib. 12.*

—— —— —— *ſupplicis arbor oliuæ:*

Triũphat in ſupplicationibus virtus:

Claudianus,

1. Entrop. — *pro fronde Mineruæ*
Has tibi protendo lacrymas,

Plus poteſt virtus folijs Mineruæ, eiuſque ſupplicibus lacrymis:

l.3. hiſt. Polybius, eſt hoc ferè (loquitur de ramis oliuæ) apud omnes barbaro, σύνθημα φιλίας, ſignum amicitiæ, vt inter Græcos, κ. θαλλὸς τὸ κηρύκειον:

tene caduceum. Habet virtus ſuam amicitiæ teſſeram, longè tutiorem, & Græcorum caduceo fidiorem.

5. Argon. Valerius,
— *frondemque imbellis oliuæ:*
Virtus non amat bella, niſi iuſtitiæ:

lib. 12. Papinius,
— — *ramis inſontis oliuæ:*
Quid innocentius regia virtute?

de corona mil. Tertullianus oliuam vocat mitem, quid virtute mitius?

lib.5. Habebat locum in ſacris apud antiquos oliuæ ramus: ita Pauſanias τιθέασι κλάδους ἐλαίας ſuper aras ramos oliuę ponunt: ſacra eſt virtus; non modò in aris, ſed vbique locorum, & terrarum:

corona oleagina. Apud Artemidorum, στέφανον ἐλάϊνον, Romani equites in pompa gerunt:

l.4. c.30. Pulchrior eſt virtutis corona, qua miles Chriſtianus coronatur in Eccleſia;

Nec oliva ſpernit funera, vt idem notat, *τοῖς μὲν γὰρ ἀποθανοῦσιν ἐλαίας συνεκφέρουσι*, vnà cum mortuis oliuas efferunt. *lib eod. cap. 59.*

Maximè ſolet virtus mortuorum animas comitari, vbi à rebus omnibus deſeruntur. Sacrificantium mos erat, oliua coronari: ita Valerius, *3. Argonaut.*

Tempora tum vittis & ſupplice caſtus oliua
Implicat, & ſtricto deſignat littora ferro
Circum humiles aras,

Qui ſacris operantur, vna potiſſimùm virtute coronantur.

Apud antiquos viguit in certaminibus oliua, audio Pindarum de Pſaumide, *Od. 4. Olymp.*

—— ὃς ἐλαίᾳ στεφανωθεὶς
πισάτιδι κῦδος ὄρσαι
σπεύδει Καμαρίνᾳ.

Qui oliua coronatus Piſæa, decus feſtinat inferre Camarinæ:

Nec aureæ oliuæ component coronam, virtutis coronæ parem:

Hoc de Prophanis, iſtud de Sacris: ait Spiritus Sanctus Et oleæ erunt domui Juda in lætitiam: nunquam eſt maior in animo lætitia, quàm quando virtus, more oliuarum, vireſcit. Ait S. Vates, Filij tui, ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſa tuæ: quando- *Exod. 23.*

Digitized by Google

Claudianus,

1. *Eutrop.* —— *pro fronde Mineruæ*
Has tibi protendo lacrymas,

Plus poteſt virtus folijs Mineruæ, eiuſque ſupplicibus lacrymis:

l.3. hiſt. Polybius, eſt hoc ferè (loquitur de ramis oliuæ) apud omnes barbaro, σύνθημα φιλίας, ſignum amicitiæ, vt inter Græcos, καθάπερ τὸ κηρύκειον:

tene caduceum. Habet virtus ſuam amicitia teſſeram, longè tutiorem, & Græcorum caduceo fidiorem.

5. Argon. Valerius,

—— *frondemque imbellis oliuæ:*

Virtus non amat bella, niſi iuſtitiæ:

lib. 12. Papinius,

—— —— *ramis inſontis oliuæ:*

Quid innocentius regia virtute?

de corona mil. Tertullianus oliuam vocat mitem, quid virtute mitius?

lib. 5. Habebat locum in ſacris apud antiquos oliuæ ramus: ita Pauſanias τιθέασι κλάδας ἐλαίας ſuper aras ramos oliuę ponunt: ſacra eſt virtus, non modò in aris, ſed vbique locorum, & terrarum:

corona oleagina. Apud Artemidorum, στέφανον ἐλάϊνον,

l.4. c.30. Romani equites in pompa gerunt:

Pulchrior eſt virtutis corona, qua miles Chriſtianus coronatur in Eccleſia;

Digitized by Google

Nec oliua ſpernit funera, vt idem notat, πῖς μὲ γὰ ἀπ. θανόντων ἐλαίας συνεκφέρουσι, vnà cum mortuis oliuas efferunt. lib eod. cap. 59.

Maximè ſolet virtus mortuorum animas comitari, vbi à rebus omnibus deſeruntur. Sacrificantium mos erat, oliua coronari: ita Valerius, 3. Argo-naut.

Tempora tum vittis & ſupplice caſtus oliua
Implicat, & ſtricto deſignat littora ferro
Circum humiles aras,

Qui ſacris operantur, vna potiſſimùm virtute coronantur.

Apud antiquos viguit in certaminibus oliua, audio Pindarum de Pſaumide, Od. 4. Olymp.

——— ὃς ἐλαίᾳ στεφανωθεὶς
πισάτιδι κῦδος ὄρσαι
σπεύδει Καμαρίνᾳ.

Qui oliua coronatus Piſæa, decus feſtinat inferre Camarinæ:

Nec aureæ oliuæ component coronam, virtutis coronæ parem:

Hoc de Prophanis, iſtud de Sacris: ait Spiritus Sanctus Et oleæ erunt domui Juda in lætitiam: nunquam eſt maior in animo lætitia, quàm quando virtus, more oliuarum, vireſcit. Ait S. Vates, Filij tui, ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ: quando- Exod. 23.

Pſ. 127. virtutes mentem ambiunt, & coronant, nihil eſt dulcius, glorioſius nihil, cum ſit vera animæ ſoboles.

in cap. 8. Geneſ. hom 26. D. Chryſoſtomus ait columbam redeuntem ad Noëmum cum oliuæ ſurculo, multum ſolatij attuliſſe, ϰ διὰ τοῦ κάρφους τῆς ἐλαίας πολλὴν παραμυθίαν ἐνόμισε τῷ δικαίῳ. & per oliuæ ramum, multum ſolatij iuſto attulit, Quis dicet quantum ſolatij ſecum ferat Virtus pietatis, aut miſericordiæ? Notat inſuper τὸ δένδρον ἀειθαλές, quia ſemper hæc arbor viret, viret & æternum virtus. Addit, viſo oliuæ folio, bonam ſpem concepiſſe Patriarcham ceſſaturi cataclyſmi, ἐπὶ τοῦ στόματος φερούσης τὸ φύλλον τῆς ἐλαίας, χρηστὰς εἶχε τὰς ἐλπίδας (columba) roſtro folium oliuæ ferente, bonam ſpem concepit. Qui ſine virtute ſperat, malè ſperat: qui cum virtute, ne deſperet. Lectiſſimum ex oliuis exprimi oleum notant iſtius rei periti artifices: quod oleum virtutis eſt ſtemma, & hieroglyphicum. Rectè B. Petrus Damianus, de duabus oliuis, & de proprietatibus olei, vbi Apoſtolorum virtutes illuſtrat, Iſti

Apoc. 11. ſunt, (inquit) duę oliuæ, digna prorſus comparatio oliuę ad Apoſtolos, nec alia dignior eſt inuenta. Arbor enim iſta ſemper viridis eſt, & illum

excellentiſſimum olei liquorem effundit,ſine quo nec regia, nec Sacerdotalis conſtat auctoritas. Oleum autem quatuor habet, ſupernatat omnibus liquoribus, illuminat, paſcit. & vngit. Cuicũque enim liquori oleum ſuperponas, ſtatim ſibi ſuperioris loci vindicat poteſtatem: ita & miſericordia Dei omnibus eius operibus præfertur, Pſalmiſta teſtante, qui dicit, Miſerationes eius ſuper omnia opera eius, &c. Hæc miſericordia facit Petrum ab Hieruſalem in Antiochiam currere,ab Antiochia venire Romam, prædicare verbum Dei, ſubuenire peccatoribus,peccatis parcere, miſericordiam ſuperexaltare iudicio. Aſpice & Paulum, & intellige, quàm dulcioris miſericordię cumulata benignitas, totam Apoſtoli mẽtem vera compaſſione ſuccenderat. Quis infirmatur, inquit, & ego nõ infirmor? &c. Cernis ergo, quia ſicut oleum omnibus liquoribus antecellit, ſic & Apoſtolica pietas omnibus eorum virtutibus antefertur.

4. proprietates olei.

Pſ. 144.

Illuminat oleum,illuminãt & Apoſtoli: oleum infinitum, admirabile lumen,& omni ſole lucidius, ad vmbram Apoſtolici corporis languores fugere, diſcedere infirmitates, & omnem morborum inſtantiam inaudita

velocitate fugari,&c. Reſpice Paulũ, totum Illyricum peragrantem, ſuſcitãtem mortuos, ſubuertentem templa Deorum, & in ſplendore huius lucis, totius orbis illuminare circuitum.

Oleum paſcit, paſcunt & Apoſtoli. Epiſtolæ Petri, & ſublimis illa ſermonum doctrina, nunquid non mirabiliter paſcit Eccleſiam Dei? audi quid Saluator de hac ipſa paſtione dicat ei: Paſce, (inquit tertiò) oues meas. Paſce verbo, paſce exemplo, paſce oratione, &c. Vas electionis Paulus Apoſtolus, vide, quomodo paſcit populum Dei diuerſorum varietate ferculorum: Lac, inquit, potum dedi vobis, non eſcam. Et iterum, ſapientiam loquimur inter perfectos.

Ioan.21. *1. Cor. 3.* *1. Cor. 2.*

Vngit oleum, vngunt & Apoſtoli. An non Petrus Apoſtolus vngit omnes, cùm dicit, Vos autem genus electum, &c. Paulus etiam ipſe nonne præcipit, dicens: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis.

1. Petr.2. *Galat. 6.*

Oliua ſemper eſt viridis, nec frigoris immenſitate percutitur: ita & Apoſtolorum fides inconcuſſa perdurat, nec vnquam tyrannica rabie potuit ſuperari.

Iſti ſunt ergo (concludit hic grauis

author) duo viri oliuæ, viri habentes fidem, illuminantes patriam, paſcentes Eccleſiam, peccatores vngentes. *Sicut oliua fructifera in domo Dei.*

PALMA,

DECIMVMSEPTIMVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

BRRVITER in catena aurea deſcriptam tenes palmam: Eſt enim palma arbor bonæ medullæ, benè radicata, & fertilis, & ſemper naſcens in aquis, alta ſimul & frondes porrigens ſurſum. Ioſephus eius fructus commendat, cum ait, ἔνθα φοινίκων πλείστη φύτευσις, καὶ καρπὸς αὐτῶν ἄριστος, vbi palmarum multa plãtatio, & earum fructus præſtãtiſſimus. Palma virtutis gerit ſtemmata, quæ quidem virtus vitæ humanæ medulla eſt, radix eſt omnium bonorum altiſſima, mamma fœcunditatis, ab imbre cœleſti gratiarum cõtinuò irrigatur, alta petit & cœleſtia, illius baccę ſuauiſſimæ habentur. Theophraſtus, Palma valida eſt, & contrà, quàm cæteræ, curuatur: nam illæ deorſum flectũtur, palma verò ſurſũ. Quò plus premitur

in feſto S. Marci

l. 28. antiq Iudaic.

l. 5. hiſt. c. 7.

virtus, eò magis laxatur: & quò magis abijcitur, eò plus erigitur. Notat varias palmæ virtutes Plinius, Palma quæ fert myrobalanum probatiſſima in AEgypto, oſſa non habet reliquarũ modo in balanis. Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera conglutinat. Palma ſiue elate, ſiue ſpathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordijs, ſtomacho, iecinori, vlceribus quæ ſerpunt cicatrici repugnantia, &c. Licet palma infinita contineat commoda, infinitoſque pellat morbos, nihilominus plura trahit ſecum virtus emolumenta, pluresque animorum morbos palmis, curat. Quis enumeret humanæ vitæ bona? hæc ſunt à virtute: quis non videt omnia, quotquot ſunt vitia, ab vna virtute propulſari, morboſque menti inueteratos ab eadẽ curari.

cap. 5. l. 23.

Philo Iudæus comparat animam, virtutis ſtudioſam cum palma, ita ille: Principes autem familiarum totius gentis fuere ſeptuaginta, meritò aſſimilati palmæ arborum præſtantiſſimæ: quæ aſpectu pulcherrima, fructum quoque fert optimum, & vitalem vim habet, non in radicibus defoſſam, vt cæteræ, ſed in ſummo, more cordis, ſitam in ramorum medio, à quibus circumquaque ſtipatur, vti princeps à

de vita Moſis.

ſuis ſatellitibus : cuiuſmodi natura eſt etiam mentis, quæ ſanctitatem degustauit. Solet enim hæc ſurſum ſpectare, & in ſublimibus verſari, occupata diuinis pulchritudinibus contemplandis, res terrenas ſpernens, hæc luſus, iſta ſeria, reputans. Idem alibi palmam pro virtutis teſtimonio aſſumit : διὰ τί; ὅτι φοίνιξι μὲν καὶ ταινίαις *lib. de profugis.* οἱ παντελοῦς ἀρετῆς ἐπιτετευγμένοι τὰ ἆθλα κοσμοῦνται. Cur ita? quoniam palmis & lemniſcis ornantur, qui perfectæ virtutis præmia reportant. Idem aſſerit quod palma ſit victoriæ ſymbolum, φοίνιξ σύμβολον νίκης. Pauſanias, multa *l. 2. Legis Alleg.* autem certamina palmæ coronam aſſequuntur. Seneca, in certaminibus *in Arcadicis.* ad ſpectaculum editis, meliorem palma declarat. Certè virtutis poſſeſſio *lib. 5. de beneficijs.* longè melius in ſtadio virtutum præſtantiorem demonſtrat.

Et palmæ, pretium victoribus, —— *5. Æneid.*
Et virtus animis merces, palmæq; laborũ.

S. Nyſſenus, ſeptuaginta verò palmæ *de vita Moſis.* poſt duodecim diſcipulos ordinati Apoſtoli ſunt, qui in vniuerſum terrarum orbem emiſſi, tot numero fuerũt, quot palmas fuiſſe narrat hiſtoria.

Verè palma eſt magnitudine mirabilis, ſpecie pulcherrima, fructu perutilis. Virtus quoque ſtupendæ eſt ma- *οἱ φοίνικες εὐμεγέθεις ἐν ὑ-*

virtus, eò magis laxatur:& quò magis abijcitur, eò plus erigitur. Notat varias palmæ virtutes Plinius, Palma quæ fert myrobalanum probatiſſima in AEgypto, oſſa non habet reliquarũ modo in balanis. Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera conglutinat. Palma ſiue elate,ſiue ſpathe, medicinæ confert germina,folia,corticem. Folia imponuntur præcordijs, ſtomacho, iecinori,vlceribus quæ ſerpunt cicatrici repugnantia,&c. Licet palma infinita contineat commoda, infinitoſque pellat morbos, nihilominus plura trahit ſecum virtus emolumenta, pluresque animorum morbos palmis,curat. Quis enumeret humanæ vitæ bona? hæc ſunt à virtute: quis non videt omnia, quotquot ſunt vitia,ab vna virtute propulſari,morboſque menti inueteratos ab eadẽ curari.

cap. 5. l. 23.

Philo Iudæus comparat animam, virtutis ſtudioſam cum palma,ita ille: Principes autem familiarum totius gentis fuere ſeptuaginta, meritò aſſimilati palmæ arborum præſtantiſſimæ: quæ aſpectu pulcherrima, fructum quoque fert optimum, & vitalem vim habet, non in radicibus defoſſam, vt cæteræ,ſed in ſummo, more cordis,ſitam in ramorum medio, à quibus circumquaque ſtipatur, vti princeps à

de vita Moſis.

ſuis ſatellitibus : cuiuſmodi natura eſt etiam mentis,quæ ſanctitatem deguſtauit. Solet enim hæc ſurſum ſpectare, & in ſublimibus verſari, occupata diuinis pulchritudinibus contemplandis, res terrenas ſpernens, hæc luſus, iſta ſeria, reputans. Idem alibi palmam pro virtutis teſtimonio aſſumit : διὰ τί; ὅτι φοίνιξι μὲν καὶ ταινίαις οἱ παντελοῦς ἀρετῆς ἐπιτετευγμένοι τὰ ἆθλα κοσμοῦνται. Cur ita?quoniam palmis & lemniſcis ornantur, qui perfectæ virtutis præmia reportant. Idem aſſerit quod palma ſit victoriæ ſymbolum, φοίνιξ σύμβολον νίκης. Pauſanias, multa autem certamina palmæ coronam aſſequuntur. Seneca, in certaminibus ad ſpectaculum editis, meliorem palma declarat. Certè virtutis poſſeſſio longè melius in ſtadio virtutum præſtantiorem demonſtrat. *lib. de profugis.* *l. 2. Legis Alleg.* *in Arcadicis.* *lib. 5. de beneficijs.*

Et palmæ, pretium victoribus, ——— *5. Æneid.*
Et virtus animis merces,palmaq; laborũ.

S.Nyſſenus,ſeptuaginta verò palmæ poſt duodecim diſcipulos ordinati Apoſtoli ſunt,qui in vniuerſum terrarum orbem emiſſi,tot numero fuerũt, quot palmas fuiſſe narrat hiſtoria. *de vita Moſis.*

Verè palma eſt magnitudine mirabilis,ſpecie pulcherrima,fructu perutilis. Virtus quoque ſtupendæ eſt ma- οἱ φοίνικες εὐμηκέθεις ἐν ὑ-

ψήκωμοι D. Niſſ. l. cit.

gnitudinis, eximiæ pulchritudinis, ſuauiſſimi fructus. Recté Sacer vates cecinit ſymbolicè, Iuſtus vt palma florebit, florebit virtute, quæ cæteras omnes complectitur: florebit, vt palma, quæ iuſtitiæ flores aperit.

NARDVS,

DECIMVMOCTAVVM REGIÆ VIRTVTIS STEMMA.

IN numero fruticum nardus reponitur: frutex eſt graui & craſſa radice, ſed breui ac nigra, fragilique, quamuis pingui, ſitum redolente, vt cyperi, aſpero ſapore, folio paruo, denſoque cacumina in ariſtas ſe ſpargunt, ideò gemina dote nardi ſpicas ac folia celebrant.

Plin. l. 12. cap. 12.

Pretioſiſſimum vnguentum è nardo fit, de quo Galenus ad Glauc. *μύρα τὰ διὰ ναρδοστάχυος σκευαζόμενα*, vnguenta quæ fiunt ex ſpica nardi. Commendatur & vinum nardi odore condîtum, de quo Dioſcorides, *οἶνος διὰ συριακῆς νάρδου*, vinum Syriacum, nardum reddens. Celebrantur & nardinæ coronæ, de quibus Caius, lautiſſimum quippe ha-

l. 5. c. 67.

c. 3. l. 21.

betur è nardi folio eas dari. Dicit ſponſa in ſacro carmine, Dum eſſet Rex in accubitu ſuo nardus mea dedit odorem ſuum, & vt ait Eccleſia, Odorem ſuauitatis. Hæc nardus virtus eſt Sanctæ virginis, qua illius anima, velut nardino vnguento delibuta eſt, qua, velut nardi corona redimitur, qua, benè olet coram cœleſti ſponſo. Virtus eſt gratiſſimi odoris, & iucundiſſimæ ſuauitatis: ex qua, velut ex vuis nardo conditis exquiſitiſſimum nectar exprimitur, quod placet ſuperis. D. Gregorius Nyſſenus, Quoniam ergo in Cantico Canticorum nardus odorem ſponſi, dat ſponſæ: in Euangelio autem totius corporis Eccleſiæ, in vniuerſo terrarum orbe, Chriſti fit bonus odor, qui tunc domum impleuit, fortaſſe per hæc inuenitur in vtriſque communio, vt duo videantur vnum. Certè Chriſti odor, Chriſti virtus eſt: & D. Magdalenæ nardus piſtica, amor Chriſti erat.

c. 1. Cant. Cantic.

hom. 3. in Cantic. Cantic.

CROCVS,

DECIMVMNONVM REGIAE VIRTVTIS STEMMA.

EST crocus, herba foliata penè in capillamenti exilitaté, cauliculo anguſto, & breui, florẽ producente cærulei calycis, in quo flãmea croci ſtamina, radice bulboſa, copioſaque, & viuaci: ita Gorræus. Accipio ſtẽma à magno Nyſſeno Antiſtite. Dicunt ergo qui huius floris virtutem conſiderarunt, eum eſſe intermedium & caloris frigoriſq; participẽ, vtriuſque declinare exceſſum: adeò vt per hoc forte ſermo in ænigmate philoſophetur de virtute. Propterea quod virtus eſt media inter duo vitia, nẽpe inter honeſtatis defectũ & exceſſum: ſicut dicunt magnitudinem animi, & liberalitatem, illam quidem in medio timoris & audaciæ verſari. Hanc verò in profuſionis & auaritiæ: timorẽ quidem & auaritiam dicunt eſſe in vitio, propter eius defectũ quod decet, profuſionem autẽ & audaciam in exceſſu & ſuperfluitate. Medium porrò moderationis eius, quæ eſt in vtroque nominant

in definitionib. med.

hom. 9. in Cantic. Cantic

minant

minant virtutem. Habet ergo id quod de Croco dicitur, quod ad virtutem attinet, aliquid facultatis mediocritati conſequens, vtpote interpretans, nihil in virtute deficere, nec ſupereffluere. Ego autem dico, etiamſi rudius videatur, id quod dicitur, Croci ænigma forte magis propriè ad fidei rationem aſſumi. Nam flos quidam verſatur in triplici inuolucro, ipſum autem inuolucrum eſt flos in colore aërio. Inuolucri autem exuto amictu, tres omnino inueniuntur flores benè olẽtes, &c. Quibus agnati ſunt etiam tres alij, viſu quidem flaui, ad omnem verò vſum ſalubrem, nulla qualitate præditi. Quo fit vt imperitos in ijs contingat errare, qui propter bonum colorem, pro bono decerpunt adulterinum. Quod nunc quoque faciunt, qui errant circa fidem, qui ſuſcipiunt omnes falſas & arte ſophiſtica confectas opiniones, & eas ſanis boniſque dogmatibus præferunt. Ita ſanctus Nyſſenus.

MARGARITA,

VIGESIMVM REGIA

VIRTVTIS STEMMA.

MArgarita gignitur, vel
χάλαζα, in oſtreo illo qu
βίρβερι dicitur, magnitu
ne, qua oculus piſcis,
colore aliàs aureo, aliàs
genteo, aliàs albo. Hæc ex Athena
l.3. deipnos iſta è Plinio: Origo, atque geniti
l.9. cap 35. conchæ, eſt haud multùm oſtrearu
conchis differens. Has vbi genita
anni ſtimulauerit hora, pandétes ſ
quadam oſcitatione, impleri roſci
conceptu tradunt, grauidas poſ
eniti, partumque concharum e
margaritas, pro qualitate roris acc
ti: ſi purus inflexerit, candorem c
ſpici: ſi verò turbidus, & fœtum ſ
deſcere: eundem pallere, cœlo
nante conceptum: ex eo quippe c
ſtare, cœlique eis maiorem ſocie
tem eſſe, quàm maris: inde nubil
trahi colorem, aut pro claritate ma
tina ſerenum.

Stemma fert virtutis margarita,
ius originem diuinum agnoſcimus

planè cœleſtem, cum omnis virtus à Deo ſit. Et in primis virginitatem deſignat, de mente D. Athanaſij, ὦ παρθενία, μαργαρίτα τίμιε, παρὰ πολλοῖς ἀφανὴς, ὀλίγοις δὲ μόνοις εὑρισκομένη: ô virginitas margarita pretioſa, multis ignota, & quæ non niſi à paucis inuenitur. S. Iſidorus Peluſiota agnoſcit in magarita non modò virtutis, ſed virtutum principis inſignia, dum ſcribit ad Heraclidem Epiſcopum. ὁ τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην ζητήσας, is qui ingentis pretij margaritam quæſiuit, eamque omnibus ſuis facultatibus emit, nouus eſt Domini populus, qui paternam & ſubſtantiam, & religionem contemnit, ac Dominum gloriæ quærit. Margarita autem idcircò appellatur, quia diuinitatis profundo vnitus eſt, ſolíſque piſcatoribus, atque ipſius interpretibus cognitus. Audiendus de eodem ſtemmate præclarè diſſerens vir illuſtris D. Athanaſius: ὁ μαργαρίτης ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ γίνεται &c. Margarita in mari rubro generatur, ita verò generatur: extremæ partes rubri maris areſcunt, tantillum aquæ continentes: ibi reperiuntur Marini piſces teſtacei, qui toto in illo tractu pinnæ nominantur. Stant igitur pinnæ illæ cõtinuò hian-

de Virginit. ſerm.

Ep. 182. lib. 1. ep.

in re᷑pa. quæſt. 19

tes, & ad ſui alimentum ope
eſcam, interim dum hiando ex
alimentum, magna vis fulguri
cat, & ad pinnam aliquod pe
cumque reperiat apertas pinn
eam ſubit: pinna verò contrac
ſeipſam coacta, intra ſe fulgu
dit: fulgur cum membrani
oculorum conuolutum, ill
complet, & illuſtrat, eoſque c
tat in margaritas. Egreſſæ a
pinna margaritæ, ad littus illi
concidunt, & ita, qui illas ve
θαλάσσα κόσμος, reperiunt. Ita de Incarnation
cogitandum eſt: Mare quic
πορφύρος mundus, & virgo concha: ſt
κόγχη ἡ tem virgo in templo, inſtar
D. athan. excipiens cœleſtem panem, C
Deum, qui deſcendens, & in
greſſus, more fulguris, coalu
ceribus virginitatis illius, &
mam carnem clariſſimam r
quam incarnatus aſſumebat, &
tus eſt ex ea, vti puriſſima & p
πολυτίμητο ſima margarita, Verbum Dei, ſ
greſſu maris. Et vt margarita
μαργαρίτης. ὁ λόγος τ̃ Θεοῦ eſt, & terrena, cœleſtis quider
dum fulgur, terreſtris verò ſe
complexionem oculorum pi
etiam Chriſtus cœleſtis eſt,
nus, cœleſtis quidem ſecund
tatem, terreſtris autem ſecun

Digitized by Google

manitatem. Et quemadmodum margarita generatur ſine congreſſu maſculi & fœminæ, è fulgure & pinna, ita etiam natus eſt Chriſtus ſine coniunctione maris & fœminæ, ex Deitate, & ex carne Virginis. B. Iuſtinianus ſtemma puritatis amat in margarita: Hæc, inquam, eſt pretioſa margarita cum ſolicitudine & ſudore reperta, pro qua cuſtodienda debet ſapientiæ amator, & perfectionis cupidus, diſtractis facultatibus vniuerſis, ac etiã abdicatis à ſe illecebris carnis, ipſam in interioris hominis habitaculo collocare, & omni, qua valet, induſtria poſſidere. S. Chryſoſtomus virtutis ſchema reponit in margarita, & quẽadmodum, licet quis margaritam luto obruat, nihilominus natiuam pulchritudinem retinet: ſic & virtus quocunque eam proieceris, ſuam vim exerit, etiam in ſeruitute, etiam in carcere, etiam in afflictione, etiam in proſperitate. Theophraſtus, Inter lapides, quos miramur, eſt profectò margarita, natura pellucida, ex qua pretioſa monilia fiunt. Ex virtutibus, longè margaritis pretioſioribus, pulcherrima mentium contexuntur monilia, quibus ſummopere ornantur. S. Peluſiota aſſerit in margarita eſſe ſchema diuini ſermonis, ἐπειδὴ ἁγνὴ ϗ μαρ-

γαρίτης ὄντως τιμαλφέστατος ὁ θεῖος λο
quia verbum diuinum eſt ſacro
ctum, & margarita reuera pretio
ma. Agnoſcit & in eadem marga
ſtemma ſacerdotij, ſunt autem
non abſurde dicant, quod etian
cerdotium prohibeat dari impr
atque impuris, ne & ipſum iniuri
ficiant, & in eos, à quibus electi
irruant, bonam atque honeſtam,
prius præditi erant, exiſtimatio
dilacerantes. Agnoſcit & in ea
margarita, myſteriorum ſacro
ſtemmata: quod ſi etiam peccant
laïcis dixeris non eſſe danda di
myſteria, ſcias te rectè acci
Agnoſcit & in eadem margarita,
tiſmi ſtemma: Si denique etiam
ris, quod prohibeat diuinum illi
ptiſmum impartiri, qui ſimulant
dem ſe ad fidem Chriſtianam ac
re, ſed interim non deſiſtunt à
ſentibus vitæ inſtitutis, ſcito nil
à vero aberrare. Non ſunt marg
virtutum ſpernendæ.

Digitized by Google

AVRVM,

VIGESIMVMPRIMVM REGIAE VIRTVTIS STEMMA.

AVRVM omnium metallorum nobiliſſimum eſt, virtus quoq; omnium rerum humanarum nobiliſſima: aurum tenet principatum in terræ venis, tenet & virtus in hominum inſtitutis: coronatur aurum, coronatur & virtus: ſolis filius aurum appellatur, cœleſtis eſt & origo virtutis; ingens vis auri, ingens & virtutis poteſtas: auro non nocet ignis, nec virtuti flamma calamitatis: auro domantur vrbes, virtute imperia: fulget aurum, fulget & virtus: floret aurum, & virtus floret: auro locupletantur homines, virtute mentes.

Solet potiſſimùm cum auro, virtutum regina Charitas comparari, ita vt SS. Patres, vbique illi tribuant aurea ſtemmata. Vnus ſit inſtar omnium B. Iuſtinianus, cæteris virtutibus cõmendabilior eſt charitas, quæ ob ſuam dignitatem oleo comparatur inter liquida, &c. Comparatur etiam auro inter metalla. Nam opera de genere *in ligno vitæ de charitate cap. 3.*

bonorum plumbea, nulliuſque
ris ſunt ſine charitate. Non eni
meroſitas operum, non diutu
temporum, ſed aurea charitas
meritum. Omne quod patet, &
latet in diuinis codicibus, tene
itaB. Iuſt. charitatem ſeruat in moribus:
dicitur in Apocalypſi ſuade
emere à me aurum ignitum,
tum, vt locuples fias. Idem
de caſto cō nubio verbi & animæ. c. 21. alibi: Charitas verò, quid aliud
aurum optimum eſt? excedit n
omnia aurum, & charitas vi
vniuerſas. Ad cordis ægritudin
let aurum, & contra peccata
mum proficit charitas, dicente
1. Pet. 4. charitas operit multitudinem
torum. Aurum commune eſt &
ria, per quam temporalia omn
quiruntur, nec minus charitas
tutum ſufficit lucra, imò vniue
ſe conuertit virtutes, vnde Ap
ait, charitas patiens eſt, benig
1. Cor. 13. non æmulatur, non agit per
non eſt ambitioſa, non quær
ſua ſunt. Ductile eſt aurum,
ritas omnia ſuffert, omnia credi
nia ſperat, omnia ſuſtinet.
non putreſcit, ſed conſeruat
curricula annorum multa, ſed
tate quid durabilius? ſiue pro
euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſa

Digitized by Google

ſiue ſcientia deſtruetur, charitas nunquam excidit. Aurum denique expedit, vt ſit fulgidum & examinatum, ſicut in Apocalypſi dicitur, ſuadeo tibi emere à me aurum, &c. Probatur aurum in ignis fornace, probatur & charitas in incendio tribulationis. Non eſt perfecta charitas, quæ non examinatur, aut probata deficit. Aurum fert quoque ſtemma ſapientiæ, benè S. Gregorius Papa: auro namque ſapientia deſignatur, Salomone atteſtante, theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Huic accinit Canticum Canticorum, caput eius aurum optimum: certè optima eſt æterna ſapientia, aureum caput ſcientiæ Sanctorum. Bellè Sapiens, melior eſt ſapientia cunctis pretioſiſſimis, & omne deſiderabile non poteſt ei comparari. Verè aurum eſt ἄπυρον ſapientiæ virtus, quia nihil habet cum rebus caducis, & corruptioni obnoxijs commune. D. Ioannes Antiochenus ſtemma integritatis in auro reperit: Aurum etenim ſignificat corpus immaculatum, quod igne probatum nihil deperit. Hi ſunt, de quibus in Apocalypſi dictum eſt: qui veſtem ſuam non inquinauerunt, id eſt, qui carnem ſuam inuiolatam cuſtodierunt. Non illos moror, qui virtutes

Apoc. 3. *hom. 10. in Euang.* *cap. 5.* *Prouerb. 8.* *in natiuit. S. Ioan. Baptiſt.*

Digitized by Google

potiori iure, quàm Iunonem & Auroram, χρυσοθρόνους appellant; reuera in aureis ſedent thronis virtutes: nec illos, qui χρυσοειδεῖς, cum earum color ſit aureus: nec illos, qui χρυσοβελέμνους cum aureis ſagittis hominum corda feriant: nec illos, qui χρυσοκομόωντας, licet aureas habeant comas: nec illos, qui χρυσοστεφάνους quamuis aureis redimitæ ſint coronis: nec illos, qui χρυσοφεγγεῖς, licet aurea luce præditæ ſint: nec illos, qui χρυσοπτέρους, cum aureas nactæ ſint alas: nec illos, qui χρυσορρήμονας, quanquam fundant aureos ſermones: nec illos, qui χρυσάσπιδας, cum aurea ſortitæ ſint ſcuta, quibus homines tuentur, aduerſus dæmonum inſultus: denique nec illos moror, qui totas aureas, παγχρυσίας, nominant.

OCVLVS,

VIGESIMVMSECVNDVM REGLÆ Virtutis stemma.

DOctus Philo mirificè ſenſum oculorum extollit, dicitque naturam voluiſſe, vt inter cæteros ſenſus, imperium penes illos eſſet, vocat oculos principes, & maiorem cum anima familiaritatem habere, quàm reliqui ſenſus habeant, affirmat. Ita ille, τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, &c. Quis enim neſcit gaudente animo, ſubridere oculos hilariter, vti eodem mœrente, ipſos quoque ſubmitti, atque langueſcere? quòd ſi grauior premat moleſtia, lacrymas etiam exprimit. Ijdem per iram intumeſcunt, & igneum quiddam intuentes ſuffunduntur ſanguine, remiſſiores verò, præ ſe ferunt manſuetudinem. Inter ratiocinandum, aut contemplandum, ſtant immotæ pupillæ, & velut acriter vna cogitantes, &c. Equidem nullam opinor rei, quæ non incurrit in ſenſus, tàm euidentem imaginem à Deo factam, quàm ratio-

nis oculos. Ibidem oſtendit huius ſenſus opera, & beneficio, Philoſophiam à cœlo defluxiſſe, & in animi hoſpitium introductam fuiſſe, quòd huic ſenſui tota pateat natura, cœlum nimirum, & elementa. Equidem, oculus, egregium eſt virtutis ſtemma; nam virtus, eſt velut animæ oculus, quo videt res humanas, & cœleſtes, quo Dei opera contemplatur, quo regit paruum mundum, quo moderatur varios huiuſce vitæ ſtatus, quo ducit diuerſos hominum affectus, & animorum motus. Oculus eſt ſagax, & lynceus, qui ferè in ſomnis eſt, & propius accedit ad illum oculum, de quo S. Chryſoſtomus, τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, qui nunquam dormit. *hom. 8. in Geneſ.* Dicunt oculos potiorem venuſtatis, & pulchritudinis partem ſibi vindicare, vnde notum illud,

—— —— *geminum ceu lumina ſidus.*

D. Nyſſenus mirè hanc oculorum venuſtatem prædicat: τί γὰρ ὀφθαλμῶν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἐστι τιμιώτερον; quid enim inter membra noſtra, præſtantius eſt oculis? per quos nimirum lux percipitur, à quibus amicorum, & hoſtium fluit agnitio, per quos ab alienis noſtra ſecernimus, qui nobis omnium operum magiſtri ſunt, & duces *hom. 7. in Cantic. Cant.*

duces itineris omnium errorum expertis, quorum denique ſitus, collocatorum videlicet ſupra reliquorum ſenſuum organa, præſtantiorem nobis in vita horum eſſe vſum demonſtrat. Quid virtute inter res huius mundi pulchrius? à qua vitæ lumen dimanat, qua amica & hoſtilia dignoſcimus, qua propria ab alienis ſejungimus, iuſtum ab iniuſto, honeſtum à turpi, cuius ductu, quæ ſunt fugienda declinamus, quę ſeligenda ſeligimus, cuius ſedes in arce mentis eſt, omnium partium nobiliſſima. Volunt in oculis præcipuum eſſe amoris ſedem, cur non & in virtute? volunt in iiſdem pudorem habitare, ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν αἰδῶ κατοικεῖν: cur non & in virtute, quæ tota verecunda eſt? volunt in ijs eſſe quandam σύνεσιν, intelligentiam: quæ poteſt eſſe virtutis maior? volunt in ijs φρουρὰν, præſidium eſſe: quod tutius virtutis? volunt eſſe in ijs μαρμαρυγὰς ſplendores, αἴγλην fulgorem, αὐγὴν lumen, πῦρ ignem, ἀκτῖνας radios, ἡλιακὸν σέλας ſolis iubar, faces, flammas.

Athen. lib. 13. *Philoſt. ep.* *id.* *Poll. in onomaſt.* *Callſtrat. in baccho.*

Quis virtutis fulgores, radios, fulgura, lumina numeret? volunt in ijs eſſe retia: ſunt & in virtute, ſed meliora: volunt eſſe ἄγρα, ſunt & vir-

Philoſt in ſoph. vit. *Philoſt. in ep.*

tutes: volunt eſſe φωσφόρα ὄμματα; ſunt & virtutes, Phoſphori. Honores tribuunt oculis,

I. Æneid. ——— *& lætos oculis afflarat honores.*

nec virtus caret immortalibus honoribus. Infinitas illis concedunt blanditias: habet infinito plures ſancta virtus. Pharetras appellant oculos, è quibus magna vis telorum, in amorum ludo, erumpit: & virtutes non modò ſunt pharetræ diuinarum ſagittarum, verum etiam omnium armorum officinæ, quibus dæmon, & mundus oppugnantur. Dicuntur oculi animorum feneſtræ, per quas ſæpius mors ingreditur: ſunt & virtutes feneſtræ, per quas vita, ſaluſque irrumpunt. Credidit antiquitas in oculorum ardore, ſignum eſſe diuinitatis: illud ſymbolum maximè virtutis, & veritatis oculos decet, quos Soli iuſtitiæ calamus dicat, conſecratque.

in Thyeste Senec. *Mens regnum bona poſſidet.*

FINIS.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

6-2-1

Digitized by Google